

Hornyák Gyula

A királyné faluja,
MESZES

MESZES, 2000.

A királyné faluja, Meszes

(Fejezetek a község történetéből)

Írta,
összeállította és szerkesztette:

Hornyák Gyula

A borítón Erzsébet királyné pecsétje

Borítóterv, grafika:
Hornyák Gyuláné, szül. Bata Júlianna

© Hornyák Gyula, 2000.

ISBN 963 00 2986 3

Nyomdai előkészítés és kivitelezés:
K-B Aktív Kft.
Felelős vezető: Kása Béla ügyvezető igazgató

Kiadja: Meszes község Önkormányzata
Felelős kiadó: Rákiné Czidor Katalin polgármester

TARTALOM

Természeti viszonyok

Az „Ördög hegye”

A Meszesi „csoda”

Tündérvölgy avagy mint Isten kertjében az angyalok

A Meszesi földvár

A község nevének eredetéről

A település „helyrajza”

Villa Reginális azaz **A Királyné faluja**

Meszesy Demeter a (Nagy) Váradi püspök

A község XIII-XVI. századi birtokosai

A török támadások

A Lórántffyak és a Rákócziak Meszesen

Birtokpercek, zálogügyletek. Új birtokosok a XVIII. század elején

A Mária Terézia féle úrbérrendezés Meszesen

A 9 kérdés - és a 9 válasz

„Meszes helysége Urbarioma”

A robot és az adózás

A község feje a bíró

A jobbágyszabadítás és az új birtokviszonyok kialakulása.

A tagosítás

A Meszesi „Törzsbirtokok” az urbárium bevezetésétől 1857. március 30-ig.

Földesúri kívánalmak. A „faizási” gyakorlat

A dűlők osztályozása

Az előmunkálatok hitelesítése. Kísérlet a megegyezésre

Erdő - eladási szerződés

A volt földesurak és a volt úrbéres gazdák közötti „egyesség megkísértése”

Az erdő becslése

Alispáni bírósági ítélet

A közbirtokosok közötti egyezség

A kisbirtokosok egyezkedése

A mérnök részére adandó utasítások. (A telkes gazdák kívánalmai)

A térkép és a telekkönyv hitelesítése. A birtokbahelyezés

Az Urbéri Törvényszék végzése

„Mi Első Ferencz József Isten kedvező kegyelméből...”

Meszes tagosítás utáni telekkönyv

Az 1872-es tagosítás utáni telekkönyv

Meszes katonai leírása (1870-es évek)

A XX. század első évtizedei

Egy költségvetés margójára

A falu II. világháborús emléke: a „védvonal”

A földosztás és a házhelyrendezés

A tanácsrendszer évei (1955-1964)

A Petőfi Tsz

A reformátusok temploma

Birtoklási, népességi és egyéb adatok mutatói a XVIII. Századtól

A Rakaca völgyi tó

A zárógát és a tározó építése

Műtárgy a gáton

Irodalom - és forrásjegyzék

Meszesi, Vécsei nagyanyám emlékének,
akit - korai halála miatt - soha nem ismerhettem,
akinek oly sok mindenért mégis hálás vagyok.

Meszes község címere

Tisztelt Olvasó!

*„E táj csak arra jó, hogy erejét belevesse
földjeibe, ki itt él s várja lesz-e szerencse
gyomláljon, boronáljon, hegye gyomrába vesszen
szépségét is csodálni nem ér rá soha egy sem”*

Kalász László

Kedves Meszesiek, Elszármazottak, Betelepültek és Mindenki, aki ismeri falunkat illetve akik szeretnék megismerni!

Én még ahhoz a nemzedékhez tartozom, (majdnem utolsónak) akinek azt írták a születési anyakönyvi kivonatába, a születési hely rovatba: MESZES

A későbbi nemzedék és a mai gyermek már nem itt született - születik, jóllehet ez nem zárja ki azt a lehetőséget, hogy igazi lokálpatriota váljék belőle.

Én még elmondhatom, amit általában a költők szoktak dicsekvésként emlegetni, hogy ezen a helyen, szülőfalumban, minden fa, bokor ismerősként üdvözl. Az erdő, mező, hegy, domb, utcák, házak, mind-mind visszaidézik régmúlt gyermekkorom világát. Gyönyörű ez a hely és kedves, barátságos a falu. Gyermekként kicsit bosszantott, hogy ebben a faluban nem történetek világrengető események, nem zajlottak a határban sorsdöntő ütközetek, egyetlen híres ember (költő, politikus, király) sem származtatja innét magát. Nem lengi be történelmi levegő, melyből, akárcsak egyetlen monda is fennmaradt volna, sőt a történelem könyvekben sem található kisfalunk neve.

Ez a rohanó kor könnyedén eltünteti a múlt emlékeit. Hisz hol vannak már a vasárnaponként karéjban éneklő, táncoló lánycsapatok, a betlehemezők, vagy a templomban egy emberért egy emberként imádkozó, összetartó faluközösség. Ezek éppúgy a múltba vesztek a századok során, mint annyi minden a falu történetében. Pedig milyen jó lenne megtudni, milyen volt az utcakép 300 évvel ezelőtt, vagy a határ képe, szorgalmas, dolgozó emberekkel, vagy egy-egy arc a régmúltból, akinek már csontjai is elporladtak. A múlt ismerete nélkül nincs jelen és jövő. A múlt a jövő tanítómestere. Nekünk tehát kötelességünk a mának és a jövőnek összegyűjteni. Megjelentetni a múltat. Egy latin szállóigét olvasva eszembe jutott a megjelenő könyv, lejegyeztem:

*„De te fabula narratúr!”
„A mese rólad szól!”*

Rólad, rólam, mindannyiunkról.

Köszönet és hála a könyv szerzőjének, jó barátunknak, a félig meszesi Hornyák Gyulának, aki megszerkesztette ezt a könyvet, melyből ki-ki megtalálja őseit, ráismerve egy-egy esemény, leírás szereplőjére. Hornyák Gyula - édesanyja meszesi lévén - jó ismert környezetet tár elénk. Lehetőségei révén hozzájutott azon irodalmakhoz, amelyekkel kutatásai során találkozott, a teljesség igénye nélkül. Aki kézbeveszi e könyvet remélhetőleg képet kap a faluról. A könyv „A királyné faluja” címet kapta azon egyszerű okból, hogy Erzsébet királyné, Károly Róbert

(1308-42) felesége, Nagy Lajos király édesanyja birtoka volt, aki lengyelországi szolgálataiért 1340-ben adományozta Benedek vitéznek és fiainak, köztük Demeternek. Ő hálából felvette a Meszesi előnevet, később ezen a néven lett Nagyvárad prépost.

Ajánlom figyelmébe minden olvasónak ezt a könyvet, remélve, hogy alaposabban megismerik ezt a gyönyörű falut, megköszönve mindenkinek, aki a teremtett környezetet formálva hozzájárult a falu építéséhez, szépítéséhez. Bízom abban, hogy a következő generáció is magáénak érzi majd ezt a települést, a tudós szavaival élve:

*„A történelem nem az enyészet őre, ami elmúlt, nem hull a semmibe,
hanem sorsa és alakítója lesz a jövőnknek”*

Rákiné Czidor Katalin
polgármester

Előszó

Meszes anyai ágról - tulajdonképpen - a „második szülőfalum”. Amikor meghallom nevét, minduntalan a hatvanas évek lüktető, pezsgő életét látom magam előtt: gyermek- és ifjúságom éveit, ezernyi élményeit, számtalan emlékeit.

Kedves rokonokat, barátokat, volt „játsszótársakat”, jó ismerősöket. Mindnyájatokat, kik úgy éltek emlékezetemben -, az elsuhant évtizedek ellenére is - olyan elevenen, mint az állni látszó idő!

Hogyan is felejthetném el Meszest, azt a falut, amelyet „fogadott szülőfalumnak” vallhatok, ahol először tapasztaltam meg egy közösség odaadó szeretetét, a meleg baráti légkört, a „családi fészek” melegét. Azt a nyílt és őszinte vendégszeretetet, amellyel engemet, a „szomszéd falubélit”, a rokont, de a környékbeliakat, a messzi tájról érkező idegeneket is fogadtatok.

Azt kívánom Néktek, tápláljátok - ne engedjétek kihűyni - ezt a tüzet, ezt a vendégszerető barátságot, mert ez teremtetten, és csak is ez teremtheti újjá a világot!

Ehhez akartam én is hozzájárulni, többek között azzal, hogy igyekeztem feldolgozni - szerény képességemhez mérten - Meszes történetét.

Galváccsal (szülőfalummal) kapcsolatos kutatásaim során sok, Meszesről szóló érdekes adatot találtam. Nem véletlenül, hiszen Meszes, Galvács és Abod a XVIII. század végétől a XX. század közepéig egy körjegyzőségbe tartozott. Úgy gondoltam tehát, megmentem ezeket az adatokat, nem hagyom, hogy az idő rostáján kihullva elenyésszenek. Galvács történetének feldolgozása után meg kell írnom a „második szülőfalum” történetét is.

Munkám során főleg a levéltárban felkutatott anyagokra támaszkodtam. Sajnos - ezzel tisztában vagyok én is - nagyon sok hiányossága van a könyvnek. Sok minden kimaradt belőle, de mégis azt remélem, munkám nem volt hiábavaló. Talán sikerült egy olyan alapot teremtenem, amelyre a jövőbeni kutatásokat építeni lehet.

Köszönet mindazoknak, akik biztattak, adatokkal láttak el és segítettek abban, hogy ez a kis könyv „megszülethetett”:

Dr. Zsámboki Lászlónak, a Miskolci Egyetem Könyvtára, Levéltára és Múzeuma Főigazgatójának, aki lehetőséget adott a kutatások folytatására.

Pásztor Feri bátyámnak és Margit ángyomnak, akik sokat „meséltek” Meszesről.

Külön köszönetem **Keresztesi Istvánnak**, Meszes volt polgármesterének, (hosszú időn át Meszes község vezetője volt), aki az első pillanattól kezdve felkarolta „ötletemet”, **Rákiné Czidor Katalinnak**, Meszes jelenlegi Polgármesterének, aki még „civilként” szorgalmazta, immár polgármesterként pedig támogatott abban, hogy mielőbb elkészüljek „munkámmal”.

Örömmel és szeretettel nyújtom át e könyvet Meszes „valamennyi” lakójának és mindazoknak, akik szeretnék megismerni ennek a gyönyörű kisközségnek a történetét.

Hálás tisztelettel:

Hornyák Gyula

Természeti viszonyok

A **Bódva** és a **Hernád** folyó között elterülő dombvidék - közismert nevén a **Cserehát** - Magyarország egyik legváltozatosabb területe. Fialat pannóniai tábla, agyag, homokkő, kavics valamint a két folyó őseinek hordalékkúpja építi fel.

A 250-300 méter magas dombhátak, lankás lejtők, egymással párhuzamosan futó, terjengős, ligetes völgyek kisebb erdőfoltokkal tarkított szántóföldekkel, dús legelőkkel, parlagon hagyott földekkel váltják egymást. Különösen észrevehetőbb a táj változása, ha a Bódva folyóhoz közeledünk. A felszínre bukkanó mészkövek és palák területén ugyanis meredekebbek a lejtők, szűkebbek a völgyek, vadregényesebb, romantikusabb a táj. (1.)

A Csereháti tájak közül a *Szendrői-medencerendszer* és környéke az egyik legismertebb. Ez tulajdonképpen a Cserehát központi területe. Az ókori-középkori és harmadkori rétegek ezen a vidéken érintkeznek a legváltozatosabban egymással.

A táj völgyrendszerére a sugaras irány a jellemző. A völgyhálózatok csillagalakúan a medence központba futnak össze. A völgyhálózatokból összefutó vizeket a medencerendszeren keresztül folyó Bódva gyűjti össze és vezeti a Sajóba. A medencerendszer mocsaras, lápos volta miatt emberi települések csak a medence szélén létesülhettek mint pl. Szendrő és Szalonna, vagy a *medence nyúlványokban* mint Szuhogy és Meszes.

Meszes határában különösen jól tanulmányozható az a felszínen lévő **Variszkuszi rög**, amely tulajdonképpen a Cserehát központi fekvésű pillérét is adja. Ennek az egész Európát átfogó, mélyresüllyedt nagy hegységnek - a *Variszkuszi hegységnek* - egyes kisebb-nagyobb darabjai Európa több részén is a felszínen maradtak. Ilyen felszínen maradt rög (karbonkori tönksorozat) a Meszes határában álló **szendrői-rakacai ókori rög**, amely *szigetként vagy félszigetként emelkedett ki a középkori tengerből*. (2.)

Az erdő az alaphegységi karbon-kori tönköt borítja.
A templom egy levetődött mészkőrögön épült.

A Bódva környéki települések közül Meszes domborzata (*Szendrő, Galvács, Rakacaszend, Martonyi, Bódvarákó, Tornaszentandrás, Bódvalenke és Hídvégardó* községekkel együtt) a legélénkebb.

Ha a tájegység domborzati karakterét, völgystruktúráját megvizsgáljuk kitűnik, hogy a Csereháton a semleges (keleti-nyugati irányultságú) lejtők vannak túlsúlyban.

Meszes határát szemrevételezve azonban ez az általános kép némileg módosul. A község ugyanis a Cserehát azon településeinek egyike, amelyekben *jelentős a meleg lejtők kiterjedése*. Ez pedig elsősorban a napfényes mezőgazdasági kultúrának kínál viszonylag jó lehetőséget. A gyümölcsstermesztés egyébként régóta élő is ezen a vidéken. Már az **1640-es években** arról értesülünk, hogy az ún. „oltvány fákön” termelték a legzamatosabb gyümölcsöt. Meszes falut pedig ekkor úgy emlegetik, ahol ilyen „oltványok” találhatók. A **Szente Imre által oltott fák között Panit, Ponyik névvel illetett, nemesített almáikat jegyeznek fel. (3.)** Az almán kívül egyébként honos volt még a meggy, a szilva, a cseresznye sőt még a málna is egészen a legutóbbi időkig. Különösen a **Karola majornál** volt nagyobb gyümölcsös terület. Ám a ma is élő dűlőnevek (**Kis almás, Gyümölcs völgy, Meggyfás, Eperjes hegy, Cseresznyefa bérc** stb.) arra engednek következtetni, hogy a falu más részein is jelentős gyümölcsösök lehettek.

A község turisztikai, üdülési adottságaiban szintén jelentős szerepet kaptak a napfényes lejtők. Különös tekintettel arra, hogy az **1960-as évek elején itt - Meszes határában- létesült hazánk egyik legnagyobb (5,5 millió köbméteres) víztározója: a Rakaca-tó. A tavat tápláló Rakacapatak közvetlenül a falu alatt folyik el. Nevét feltehetően a szláv eredetű rakovica (azaz rákos - tudniillik a sok ráktól) szótól nyerte.**

A víztározó a borsodi iparvidék vízellátásában kétség kívül döntő szerepet játszik, ám üdülési, turisztikai szempontból legalább ugyanekkora jelentőséggel bír.

A mesterséges tó környéke ugyanis üdülőteleppé épült ki azóta és mára a horgászok, a vízisportot kedvelők, a felüdülést keresők igazi paradicsomává vált.

Nemkülönben maga Meszes község is, ahol az üresen maradt házakat - főleg az alföldi lakosok - hétvégi nyaralónak megvásárolták. Sokan közülük le is telepedtek a községben, némiképp megváltoztatva ezzel az „öslakosok” és az ideköltözők arányát.

Bővizű karsztforrások jellemzik Meszes felszín alatti vízkészletét is. A község belterületén, a **Templom domb** alatt **melegvíz** tör a felszínre. (Bár ezt a vizet langyos vagy inkább hideg jelzővel kellene illetnem, hiszen mára már teljesen „kihűlt”.) Hasznosítására azonban mindeztől nem volt módja a falunak. Attól eltekintve, hogy évszázadokon át az év minden időszakában - tehát telente is - itt mosott a „fehérség”. A melegvíz illetéknéppen való hasznosításáról **Podhradszky Lajos, a falu jegyzője** is említést tesz. **1864-ben** a községi helynevek összeírása kapcsán ugyanis ezt jegyzi fel: *„Tapolcza hegy alatta levő meleg bő forrással falútul valami 100 ölnyi távolságra - melyben télen át szentes rohakat mosák, 's mentül nagyobb hideg, annal melegebb a' vize, 's legnagyobb télben be nem fagy.’”(4.)*

Hidegvízű forrásai közül említést érdemelnek még: a **Jóna hegyi**, a **Berekben** lévő (ezt „gyógyvíz”-ként említik az 1860-as évek tagosítási iratai), a **Kútfői**- (a fő, fej szónak forrás jelentése is volt), valamint a **Kis völgyben** csörgedező forrás. Legjelentősebbnek azonban azt kell említenünk, amely a falu Martonyi felé eső részén, közvetlenül az országút mellett tör a felszínre. Ez pedig a **Vaskúti** vagy **Büdöskúti** forrás. A lezárt vashengerből egy kis csövön „folydogál” a kristálytiszt - **emésztést segítő** -, *üdítően kellemes „gyógyvíz”*, amelyről a már idézett jegyző a következőket írja: *„Büdös kút - felső falu végén - a rézbőszőlő azzal 'a tulajdonsággal a' vize bír - hogy tőle az ivó megéhezik.”(5.)*

A Büdöskúti forrás „szabályozására” és hasznosítására feltehetően már az 1700-as években kísérletet tettek a meszesi gazdák. Ez természetesen azt jelentette, hogy a feltörő forrás vizét vályúba vezetve állatok itatására használták. A forrás környéki réten volt ugyanis a község nagyszámú marhaállományának a delelője. Az 1960-as évek végén még látható volt az a három, egymásra lejtősen elhelyezett hatalmas fa vályú (egyenként 5-6 méter), amely az itatást szolgálta.

A forrás „rendbetételét” **Schwarz Mózes** meszesi közbirtokosnak köszönhetjük, aki **1875**-ben építteti meg azt a vashengert, amiről (az egyik) nevét is kapta.

Eleinte nagy nyomása volt a víznek. Mára azonban ereje jelentősen csökkent.

Reméljük, a forrás közeli elapadásával még nem kell számolnunk, annál is inkább, mert a „gyógyvíz” fogyasztása szinte mindennapossá vált úgy a helybéliek mint az itt üdülők illetve az erre látogatók körében. (Idősebbek gyakran emlegetik: A Rakaca-tó megépítése előtt, amikor még kisebb és nem motorizált volt a forgalom, ha szekérrel vagy akár csak gyalogosan is áthaladtak a forrás melletti úton, szinte döngött a föld, mintha egy nagy földalatti üregen keltek volna át. Manapság mindez ennyire nem érzékelhető, ám a forrást tápláló „földalatti tengersizem” minden bizonnyal létezik. A táj „meszes” közete ugyanis megerősíti a feltételezésünket.) (6.)

A térség ásványkincsekben nem túl gazdag. Ám a Szendrői-hegység óidei közettömegének egyik tagjaként Meszesnél és Rakacaszendnél világosszürke, sávós, kristályos **mészkő (Rakacai márvány)** bukkan a felszínre. Az itt bányászott és megmunkált szép díszítőkövekből még a *moszkvai volt KGST-palota* építéséhez is sokat szállítottak. (7.) A közettömeg belseje egyébként *vasércet* is rejt magában, amelyet a *mészkővel* együtt évszázadokon keresztül bányásztak is. (lásd. **Vasbánya bérc**, a Rakacaszend felé eső **Nagy erdő** területén). Meszes újkori vasércbányája - a két világháború közötti **állami vasbánya** - a **Mocsár oldalban** az ún. **Kerek erdő** szélén volt található. A Rakaca-tó felett emelkedő **Lisza-hegyi** (Kopasz hegy) *kőbányájából* pedig az utóbbi évtizedekben hatalmas mennyiségű követ bányásztak ki illetve szállítottak el.

Szénbányája rövid ideig működött. Lignitlepére (a volt **tsz major felett**, az un. **káposztáskertek** végében) a Galvácsról bejövő útnál nyitottak tárot az 1940-es években. A háború illetve a közeledő front miatt 1944-ben azonban teljesen megszűnt a termelés.

Meszes határát a dombvidéki tájakra jellemző agyagos *barna erdőtalaj* borítja. Erdejét a szubkontinentális *tölgy*, *cser* illetve *bokros* részek uralják. A Rakaca pataknak a felső galvácsi réteknél kiszélesedő völgyében *gyertyános tölgyeseket* találunk. Alattuk virágzik a *farkasölő sisakvirág* és a *pézsma boglárka*. A tisztavízű Rakaca patakban pedig a *petényi márna*, a *kövi rák* ugyanúgy megél, mint az olykor-olykor felbukkanó *vidra*. Errefelé költ a *búbosbanka* is. Ám az olyan nagyragadozóknak is mint az *egerészölyv* vagy a *parlagi sas*, otthona e vidék. A templom padlásán pedig a *denevérek* találtak nyugodt lakóhelyet maguknak.

Az „Ördög hegye”

A Rakaca patak felső folyásánál, a felső galvácsi réteknél, ahol a falu felé fordul a folyó egy kúp formájú „hegyecske” található. A bokrokkal benőtt, kősziklás - alig 6 öl magas és mintegy 20 öl széles - hegy valószínűleg a Rakaca patak vizének a hordaléka („hagyománya”). A kis hegy ugyanis 100-100 öl távolságra fekszik két olyan kősziklás hegytől, amelyet - feltehetően - a Rakaca pataknak át kellett törnie, mielőtt a síkra ért.

A néphagyomány viszont érdekes történetet őriz a hegy keletkezéséről:

„Történt egyszer, hogy az Ördögnek erre vezetett az útja. A Szent Mártoni (Martonyi) Kolostorban lévő barátokat akarta meglátogatni. Nehéz terhet cipelt magával. Azzal akarta ugyanis betemetni a barátokat. Am mire ideért Meszeshez, hirtelen rávirradt és ő úgy megijedt, hogy odahagyva terhét úgy eltűnt mint a kámfor. Az ittmaradt kis „földhalmot” azóta is így ismeri mindenki: az Ördög hegye.

A Meszesi „csoda”

A Rakaca-tó megépítése előtt nem sokkal (úgy az 1950-es évek közepe táján) csodálatos (természeti) jelenségnek lehettek tanúi a meszesi térségben élők illetve az ide látogatók. Az ország különböző részeiről ugyanis sokan eljöttek megtekinteni a „meszesi csodát”.

A Rakacaszend felé eső **Kígyószögi erdőnél** különös „sugárzás” ejtette rabul az embereket. A jelenség körülbelül egy hónapon át - úgy déltájban - alig egy órán át volt látható. Valami egészen furcsa, sárga fényben fürdött a táj. A fák levelei a lecsurgó nap aranyában tündököltek. Az ámulatba ejtő, sejtelmes - a mai napig is megmagyarázhatatlan - jelenség okairól számos feltételezés született. Egyesek Szűz Máriát is látni vélték. Mások a föld mélyéből érkező misztikus sugárzásra gyanakodtak. Valódi okáról azonban ma sem tudunk semmit. Am akik látták, még ma is elragadtatással beszélnek róla.

Tündérvölgy,

avagy... mint Isten kertjében az angyalok.

A Rakaca patak alsó folyásánál, ott ahol az eddigi vadregényes vidék már-már romantikussá szelidül és a ligetes völgyben a patak folyása is elkényelmesedik, hatalmas varázstükörré változik a táj.

A rekkenő nyári napsütésben a Rakaca-tónál szinte megáll az idő. A lágy fuvallatok mindhiába kacérkodnak a síma víztükörrel, a Tó hatalmas felületén az önmaga csodálatával eltelő Fenséges Nap ragyog. Önfeledt szemlélődését csak néha zavarja meg egy-egy - a táj felett - átvonuló báránnyelű felhő.

Jöttére, mint akit rajtakaptak, szégyenlősen lesüti szemét a Nap és zavarodott pillantásokat vet a Tó felett magasodó Várhegyre. A hegy, hogy leplezze titkát - elérve a Nap kislányos zavarodottságát - megrázza bozontos sörényét. Vágyakozó sóhajára ezüstös szárnyú madarak raja lebben a léghőben és a parti sás szédítő zsongásba kezd.

A hirtelen támadt szél aztán gyorsan tovaűzi a víztükörré leselkedő báránnyelű felhőt és az ég türkizkék tengeréből újra előbukkan a Nap. Teljes pompájában. Magabiztosan. Hivogató kacérsággal elterül a lágyan ringó hullámokon, buján, már-már szemérmetlenül közszemlére téve bájjait.

Mintha minden csak erre várt volna: hirtelen ezernyi tündér bukkan elő a semmiből és perdül táncra. S ahogy a sarkantyúikat összeütik, száz- meg százezernyi pici szikra sisteregve robban a magasban, hogy aztán egy színpompás zuhatagban csengve-bongva aláhulljon és némán, sietve tovatűnjön a szem elől a selymesen fodrozódó habokon.

A Várhegy - mint akit megbabonáztak - meredten áll. A pillanat varázsa gyorsan tovatűnt. Az iménti csoda megfoghatatlanul oda. A lég se rezdül, minden újra mozdulatlan. A fáradhatatlan kedvű vizitündérek ellejtették fergeteges táncukat s most megpihenni a Várhegy felé tartanak.

A hegy lábánál a csöndes öböl kis tisztásra nyílik. Őlén a tündérek lassan elcsendesednek. S ahogy látóhatáron túlra jut a Nap, a nyomában leereszkedő, áttetsző félhomályon egy harang zúgása szűrődik át. A meszesi Kishegyen vecsernyére szól a harang. Elhalkuló szavára minden álomba szenderül. Egyedül a hegy virraszt még éberen. Őrzőn vigyázza tündérei álmát. Hűs árnyával gyógyírként balzsamozza pihe kis testüket.

Végtelen magányát és kínzóan édes fájdalmát azonban csak rövid időre enyhíti e gyöngéd gondoskodás. Bánata még a sápadt Holdénál is nagyobb. Az emlékei foszlányán újra és újra átdereng: Ifjú volt. A víz csöndesen csordogált a lába alatti kis patakban, s Ő hosszasan szemlélte a mozgalmas vidéket. Hatalmas sörénye még nem rejtette el ékét, fején büszkén pompázott koronája, a Vár.

A gyöngyöző kacajra lett figyelmes. A fülének oly kedves nevetés mind közelebb vonzotta a vízhez. A parti sás elhajló szálai között aztán hirtelen megpillantott egy meztelenül fürdőző tündért. Az igéző hangtól és a gyönyörű testnek a látványától szinte gyökeret vert a lába. Ott állt, mozdulatlanul és némán, miközben magát minduntalan arra intette: „Csak zajt ne csapjak! Csak zajt ne csapjak!”

Azóta is így áll. Megkövülten. Féltőn vigyázza a magába zárt eleven kincsét, örök időkre őrizve titkát.

Hiába lett ugyanis a kis patakból időközben hatalmas tó, hiába jöttek ezrével a szebbnél szebb tündérek, a mai napig nem tudott megszabadulni attól a varázslatosan csengő nevetéstől, annak a gyönyörű testnek a látványától.

Hiába a Nap kihívó kacérsága, a végtelen tér, az időtlen idő, semmi sem enyhített a kínzóan édes fájdalmán.

Ám amikor elfogja a vágyakozás és sóhajtasába beleremeg a lég, a tündérek hirtelen előteremnek a rejtekükből és varázslatos táncba kezdenek. Csilingelő nevetésüket felkapja a gyorsan támadt szellő, s mint hűs harmatot permetezve, szétszórja a Várhegy felett. Nyomában békés nyugalom árad szét a tájon. A hegy háborgó szíve is elcsendesül és a lelkében támadt fájdalom helyén az emlékek magvaiból újra kicsíráznak a hajnal reménytadó álmovirágai:

- „Talán most megtalálom! Ma biztosan itt lesz!” - sóhajt, s kitartóan várja a reggelt nap mint nap, újra meg újra.

Így élnek Ők, a Várhegy és a játékos kedvű tündérek, időtlen idők óta. Oly sok örömet okozva egymásnak. Beteljesülhetetlen, de mégis boldog szerelemben. Örök rabságra ítélt, de mégis szabadon.

... mint Isten kertjében az angyalok.

Vándor!

*Te, aki a Tündérek völgyében jársz!
Ne zavard a békésen álmodókat!*

A Meszesi földvár

Ha a község központjától a műúton a Rakaca patakig gyalogolunk, de folyását nem követjük a Rakaca víztározó torkolatáig, hanem a híd előtt elkanyarodunk Nyugatnak, a félkör alakban kanyarodó **Nagy Somos hegyvonulat** lábánál feljutunk a **Lisza hegyre**.

Bár az Aggtelek és Jósvalő környéke térképek a Nagy Somos hegycsoport északkeleti csücskét - a Lisza hegyet - tüntetik fel a Várhegynek, ám az nyugati irányban, a víztározó déli partján, a Tó gátjától éppen keletre, a tópart fölött helyezkedik el.

A Tó, bal oldalán a Várhegy

A meszesi földvár - feltételezhetően - őskori eredetű építmény lehetett. A várgyűrű teraszait és sáncait az erdő fái között még ma is tisztán láthatjuk.

A tó felett magasodó Várhegy a horgászok, természetjárók figyelmét is felkeltette, ám az itt megbúvó földvárról még így is elenyészően kevesen tudnak. A fával benőtt hegy évszázadok óta őrzi titkát. Régészeti feltárását - sajnos - mindeztideig nem végezték el. Néhány kisebb tanulmányban említik ugyan, de az őskori eredetű váraink között jóformán nyilván sem tartják.

A meszesi földvár még mindig „csipkerózsika álmát alussza”. Pedig az iránta megmutatkozó - egyre fokozódó - érdeklődés azt indokolná, hogy ennek a méltatlanul elfeledett, agyonhallgatott várnak a „feltárása” mielőbb megkezdődjék.

Egyes vélekedések szerint a meszesi földvár nem egy erősítési öv része lehetett, hanem inkább istentiszteletre használt védettebb hely volt.(1.)

Úgy gondolom, némiképp vitatnunk kell ezt a megállapítást, hiszen konkrétumok nem szólnak mellette. Annál több érvet sorakoztathatunk fel a védelmi jelleg bizonyítására.

Tulajdonképpen mi is volt a földvár? Mi célt szolgált? Hogy érthetőbbek legyenek a feltett kérdésekre adott válaszok, a messzi időkre kell visszanyúlnunk: a neolitikumnak - az új

kőkorszaknak - (azaz a csiszolt kőeszközöknek) a korszakába. E korszak emlékei ugyanis ezernyi számban kerültek napfényre Abaúj-Torna vármegye talajából, az őskori telepekből illetve a földvárakból. (A honfoglalás utáni évszázadokban Meszes község kb. a XV-XVI. századig e vármegyéhez tartozott.) Igaz Meszes határában nem voltak ásatások, de késő bronzkori cserépletek itt is előbukkantak.(2.) A környék jelentékeny számú emlékei azonban egyszersmind arra engednek következtetni, hogy e vidéken nagyszámú lakosság élt.

A legrégebbi korokban - akár csak a népvándorlás és a honfoglalás időszakában is - a folyók iránya szabott az embereknek terjeszkedési határt és irányt. Kétségtelen az is, hogy a jégkorszak vizeinek lefolyása után a folyók partjai sokkal magasabbak voltak mint azt a mai állapotukban szemlélhetjük. A folyammeder kiterjedése ugyanis egészen a dombláncok párkányzataig felért. Ezek a párkányzatok aztán keretként övezték a folyót egész futásában. Ezért is érthető, hogy a kőkorszak emberének legrégebbi emlékeit miért a dombok magaslatain, a dombhátak lejtőin találjuk.

Ahogy a nagy folyók leapadtak, a kőkorszak embere lakhelyének színteréül mindig folyó- vagy patakmenti területeket használt föl. A folyók melletti rónákon üttötte fel sátrát, silány kő- és faeszközeivel megművelte a gabonaneműekkel bevetett földet, lent természet, vadászott, a folyókban pedig csont horgaival halászott. E barátságos rónát, az árnyas ligeteket főképpen akkor kellett otthagynia, ha ellenséges - nomád - népek rajtaütöttek, hogy szerzett javaitól megrabolják. Ilyenkor az elszórt telepeken lakó családok egy „mentsvár” sáncai között kerestek - és találtak - menedéket, amelyet aztán ostrom esetén egyesült erővel megvédelmeztek. A sáncokból nyilakat lövöldöztek vagy kötömböket gurítottak az ostromló ellenség sorai közé.

Amint láttuk tehát a nomádok állandósuló rablótámadásai a földművelő törzseket arra kényszerítették, hogy földből készült védősáncokat illetve „elhárító” árkokat létesítsenek. Ezeknek a földsáncoknak az építőanyaga pedig többnyire fa és döngölt föld volt.(3.)

A földvárakat leginkább a hegyhátak kiálló, két oldalt szabadon és meredeken végződő, a hegylánccal csak egy oldalról összefüggő hegyfokon helyezték el. A földvárak természetalkotta előnyeit a maga céljára ügyesen ki tudta használni a kőkorszaki ember. A kevésbé lejtős oldalakon mély árkokat vont, az árkok fölé aztán magas, sokszor rengeteg munkát követelő földsáncot emelt, így téve minden oldalról szinte teljesen hozzáférhetetlenné. Rajta csupán egy nyílást - kaput - hagyott.

A hegyfok meredek oldalait, mert ezek úgysem voltak megközelíthetők, nem vagy csak alacsony földsáncsal kerítette el, szem előtt tartva azt a középkorban is dívó stratégiai elvet, hogy a feljárat a földvárba a jobb kéz felől essék.

A földvárak falai mindenféle ragasztóanyag nélkül készültek. Legfeljebb rőzsével és szalmával átgyúrt agyag képezte összekötő anyagukat amit, hogy összeállóbb legyen, huzamos tüzelés segítségével keményre kiégették.

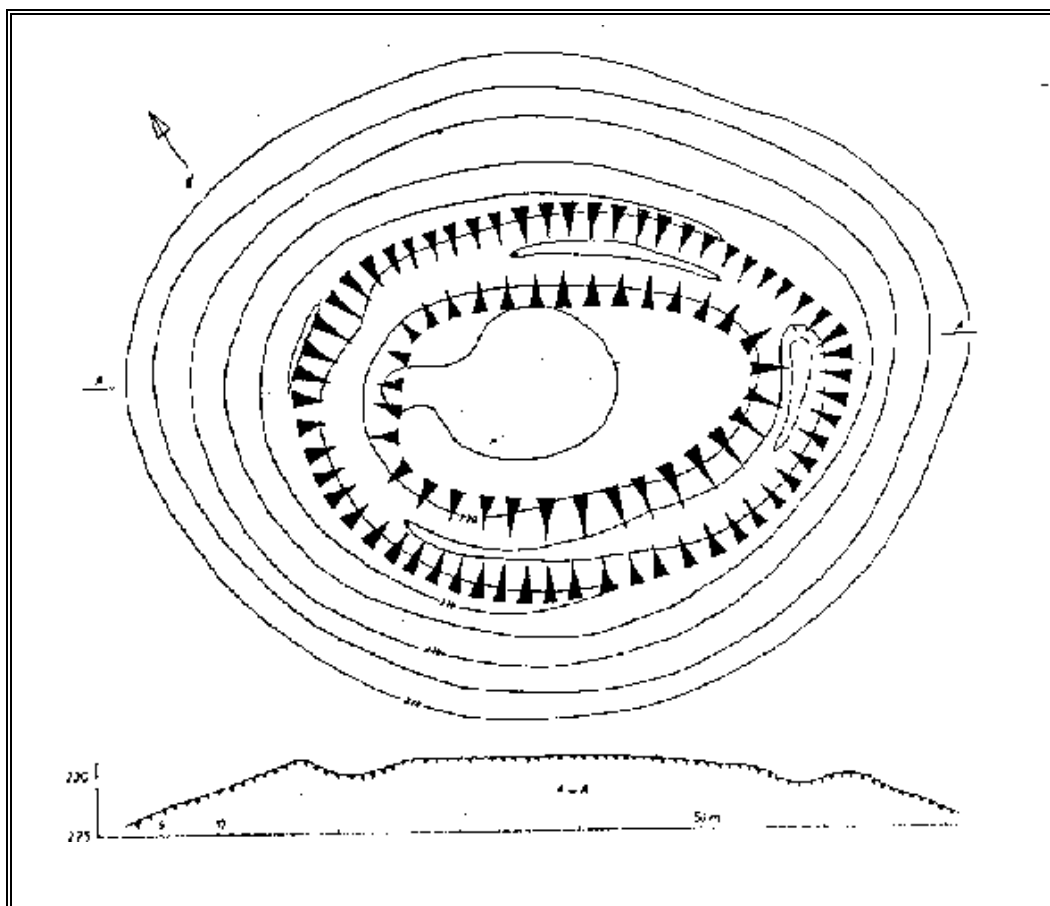
A dombhát tojásdad, sík területe volt a földvár tulajdonképpeni alapterülete, amelyet vagy sánc vett körül, vagy a meredek partján óriási lépcsőhöz hasonló terasz. Ennek szélén a szárazon rakott kőfal emelkedett, ezen belül pedig az „újkőkori ember” méhkas alakú kalyibái álltak. Ezek feltételezhetően úgy készültek, hogy a földvár talajába köralakban gyermekkar vastagságú, frissen vágott - hajlítható - faágakat szúrtak le és ezeknek felső, vékonyabb végeit csomóba kötötték. Az így keletkezett kúp alakú vessző vázat aztán agyaggal vastagon betapasztották és erős tűzzel kiégették. (4.)

Az előzőekben láttuk, hogy a földvárnak csak egyik oldala volt összeköttetésben a dombháttal, a többi három oldala meredeken esett le a völgybe, ahol általában ott volt található a nélkülözhetetlen folyó is. Méretük szerint: a nagyobbak hosszúsága kb. 100 m, szélessége 60

m, a kisebbeké 25 m illetve 14 m lehetett. Ilyen földvárak egyébként nagy számban voltak Magyarországon a honfoglalás előtti időben. Ez az erősítési rendszer csaknem valamennyi abaúj-torna megyei földvárnál azonos.

A Nagy Somos hegy északi csücskén épült földvár - minden bizonnyal - kitűnő védő-bástyája volt a környéknek.

A várról okleveles adatunk nincs. Első térképészeti - sematikus- ábrázolása is csak egy XIX. századi térképen fordul elő. Egyesek jellege alapján középkori várnak tartják, mások épp ellenkezőleg, sokkal ősbibnek. Megint mások pedig újkori eredetet sejtnek.(5.)

A Vár alaprajza

(lásd. Nováki Gyula, Sándorfi György. A történelmi Borsod vármegye várai. Bp-Miskolc, 1992)

A Várhegy tengerszint feletti magassága 231 m. Relatív magassága pedig átlag 76 m körül van. A hegy oldalai mérsékelten meredek. Északi oldala erősebben lejt. A kisméretű, ovális platón találjuk az egykori vár nyomait, amelyet - ma is jó megtartású- árka és annak külső szélére hányt föld - sánc - jelez. Az árok ellipszis alakú, lapos területet fog körül, belső peremén mért hossza 30 m, szélessége 16 m. Területe 0,04 ha (hektár). Az árok szélessége 7-9 m, mélysége 1 m körüli. (6.)

A község nevének eredetéről

Meszes neve először **MEZES** (Mézes) alakban az 1317- 1319-es évek *okirataiban* fordul elő. **(1.)**

A *pápai tizedlajstromokban* (1332-1335) **MESSES, MESTES, MESES, MEZES** írásmódot találjuk.

Az 1773-as és a későbbi iratokon azonban már a mai is használatos **MESZES** névalak szerepel. **(2.)**

A Földrajzi nevek etimológiai szótára a község nevét a „*meszes*” *melléknévből* eredezteti és a *mészkeftéssel, mészégetéssel* hozza kapcsolatba. **(3.)**

Ugyancsak ezt a fejtegetést veszi alapul Vidinszky Emőke, aki a megye helyneveinek rendezésekor a melléknévi névadást erdősíti meg. **(4.)**

Feltétlenül megemlítenő azonban egyes helybélieknek a község névére vonatkozó magyarázata. Ők ugyanis - a szájhagyományra hivatkozva - az „eredeti”, ősi **Mézes** névalakot a *méhészkedéssel, mézkészítéssel* összefüggésben emlegetik. **(5.)** Ennek emlegetése azért sem mellőzhető, mert a 13. századi oklevelekből arról (is) értesülhetünk, hogy a tornai uradalom egyes részein a méhészkedés különös jelentőséggel bírt. S Meszes - mint tudjuk - a XVI. század közepéig Torna vármegye részeként ismeretes. **(6.)**

Sokan úgy tartják: a község első telepesei a Rakaca völgyétől feljebb, a Rakacaszend felé eső dombháton az un. **SZŐKEHÁZA** vagy **SZŐKEFALVA** néven ismert határrészen ütöttek tábort. A tény azonban az, hogy **Szőkeháza** a XIII-XIV. században még önálló település volt és Meszessel, Szenddel együtt a tornai uradalom foglalta magában. **(7.)** Eddigi kutatásaim alapján feltételezhetjük, hogy a település „Szőkeháza” néven ismert határrésze azonos a valaha önálló településként jegyzett árpádkori faluval. „Önállóságát” valószínűleg a folyamatos török támadásokban vesztette el. Az elnéptelenedett pusztát aztán fokozatosan egybeolvadt Meszessel. A településrészen egyébként még az 1930-as években is laktak. Igaz már csak az *erdőkerülő* élt itt, családjával. **(8.)**

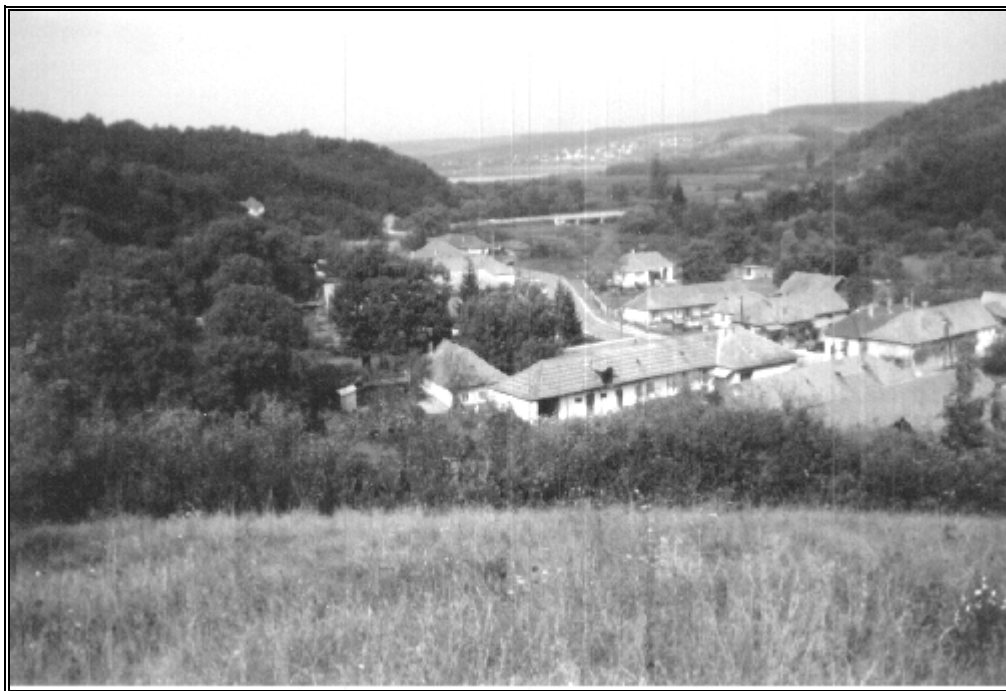
A település „helyrajza”

A falu már a honfoglalás előtt is lakott és mindez bizonyosan nagy jelentőségű hely volt. Erről tanuskodnak a határában található *bronzkori leletek*, a *földvár*, de maga az a tény, hogy mint „folyam” melletti település, az *átkelőhely* szerepét is betöltötte. Középkori irataink Borsod megye jelentősebb, híddal rendelkező települései között emlegetik. Ezért feltételezhető, hogy a honfoglalás időszakában ezen a helyen nem új település jött létre, hanem a meglévőre „telepedtek rá” a vidéket elfoglaló Örösúr nemzetség tagjai.

A település szerkezetét tekintve Meszes a *szabályos szalagtelkes* falvak mintáját követi. A patak menti falvaknak abba a csoportjába tartozik, ahol a patak nem a falun keresztül, hanem a falu alatt folyik el.

A honfoglalás időszakában - gyaníthatóan - csak egy teleksor létezett és a telkek merőlegesen futottak a vízre. (A rét, ház hely, szántósáv a tulajdonképpeni gazdaság alapját jelenthette.) A művelhető földek és a népesség növekedésével azonban a rétsáv átadta helyét az új lakóházaknak és telkeknek. **(1.)**

Kezdetben a szántók még szinte csak telektartozékok lehettek. A jobbágyok ezt szántogatták évről-évre kezdetleges ekéikkel. Ám a növekvő népesség mind újabb területek bevonására ösztökélhette a parasztokat. Ez azonban nem ment (egy)könnyen, hiszen Meszes határának nagy részét erdő borította. Ha tehát szántót, rétet akartak, erdőt kellett irtaniuk. Ezek a földek később szántókká válva elvesztették ugyan irtás jellegüket, de nevükben megőrizték a falu (mezőgazdasági) történetének egy-egy momentumát. Az „ortás” (irtás) földek ugyanis pontosan nyomonkövethetővé tették ezt a fejlődési folyamatot.

Kilátás a Kishegyről a Rakaca tó felé

Villa Reginalis azaz A Királyné faluja

A *legrégibb plébánia összeírás* szerint **(1317-19)** Meszesen **Szent Mihály tiszteletére szenteltek templomot**. A torony nélkül való kőtemploma minden bizonnyal már az 1200-as években állt. Lelkészi hivatala a legelsőők között szerepel a vármegyében. **(1.)**

Egyházának papja a pápai tizedlajstromok szerint **(1332-35)** *pápai tized címén 3-4 garast* fizetett. Az 1317-19-es(első) oklevelekből arról értesülünk, hogy dézsmáját az egri püspök átengedi a káptalannak.

A kimutatott tized alapján - valószínűleg - *20 család* lakhatott a faluban.

Ez a létszám, az árpádkori települések lélekszámát illetve a vármegyei adatokat tekintve, az átlag körül lehetett. **(2.)**

Egy **1333-as** oklevél a **királyné falujának (villa reginalis)** említi. Az oklevél szerint **Erzsébet királyné** a Meszesen lakó **BENEDEK**nek (és fiainak: *Györgynek, Simonnak, Demeternek és Domokosnak*) - a lengyelországi hadjárat idején tanúsított vitézségeért - egy

ekényi földjét és egy kaszálóját kiveszi és mentesíti az adózás alól. (Azaz nemessé teszi a családot.) A Meszesen udvarházzal (kúriával) bíró Benedek család ettől az időtől **Meszesy(i)nek** nevezi magát. (3.)

A lakott hely vagy a családi birtok szerinti megkülönböztető jelző ebben az időben egyre gyakoribb. A IV. Béla és ifjabb István király idejére ugyanis a nemzetiségi kötelék már teljesen felbomlott. Így a nemzetségre utaló „*de genere*” (*nemzetségből való*) jelző egyre ritkább. A nemzetségből kiszakadt és előtérbe kerülő családok mind gyakrabban - és előszeretettel - a lakott helyet illetve a családi birtokot jelölik meg a család megkülönböztetésére.

Meszes ősi családjáról kevés ismeretünk van. Ám a kérdés mindenképpen jogos: Vajon a **Herman(n)** nemzetség meszesi ága azonos-e a Meszesy Benedek családdal? Teljes bizonyossággal nem állíthatjuk, csak feltételezhetjük, hogy ez így van. Ebben az esetben nyilvánvaló, a meszesyek ősei németek voltak. Krónikásunk, Kézai Simon ugyanis arról tudósít, hogy a Herman(n) nemzetség tagjai még **Gizella királynéval**, Szent István király nejével együtt érkeztek hazánkba a bajorországi **Nürnbergből**.

Német telepések egyébként a kiskorú Géza király idejében, **1219-ben** is érkeztek az abaúj-torna vármegyei királyi uradalom falvaiba. A vármegye legnagyobb része ezidőtájt az uralkodóházé. Árpádházi királyaink kedvenc *vadászó és mulatóhelye* pedig (Torna) **Görgő**. 1219-ből egyébként tíz olyan faluról is tudunk, ahol a német telepések a „királyné németjei”-nek nevezik magukat. (Ekkor kerülnek német és cseh telepések Hídvégardóba, Tornaszent-andrásra, Szendrő és Szalonna közötti Csehi pusztára). (4.) Vajon a Csehivel határos Meszes faluba betelepülnek-e, nem tudjuk? Adataink erről nincsenek. *A „hagyomány” viszont azt tartja, hogy Meszes első templomát (németajkú) cseh telepések építették. Temetőjük a Templomdombon illetve annak oldalában volt.* (5.) *Erre - természetesen - csak egy régészeti feltárás szolgáltatna fényes bizonyítékot.*

Ebből az időből a község lakóiról nincsenek adataink. A későbbi évek azonban már „színmagyar” faluként jegyzik Meszest.

Számos cseh telepes érkezett **Ulászló király** trónralépése után is a Felvidéki falvakba. Anyja, **Erzsébet** ugyanis fia jogának védelmére csehek hozatott Magyarországra. Vezérük **GISKRA János** egész Abaúj és a Felvidék teljhatalmú ura volt. A csehek illetve Giskra uralmát csak **Mátyás király** tudta megtörni **1462-ben**.

(A csehek kiűzése kapcsán ugyancsak megemlítendő egy helyi hagyomány. Ez pedig arról szól, hogy a falu római katolikus temploma miként is került a reformátusok kezébe:

„...Történt pedig, hogy a községet elhagyni készülő cseh vitézek egyike, az addig ő általuk használt templom ajtaját bezárta és a kulcsot az összesereglett meszesi lakosok elé vetette.

- Azon felekezete lesz ezentúl a templom, amelyiknek képviselője felveszi a templom kulcsát! - szólta a felszólítás.

*A lakosok pedig - abbéli meggyőződésükben, hogy ez valamiféle csapda- meredten álltak. Egy idő után azonban mozgolódás támadt a tömegben. Maga - a helvét hitet valló - nemes **Dobóczyné** asszonyság ugrott oda és felkapta kulcsot.*

Bátorsága jutalmaként így nyerték el a reformátusok a katolikusok templomát.”) (6.)

Meszesy Demeter a (Nagy)Váradi püspök

Meszes falu a XIV. század elején nevezetes férfiút adott a hazának. **Meszesy Demeter**, Benedek fia Várad püspökeként és a művészetek pártolójaként egyaránt beírta nevét a történelemkönyvekbe.

1324-ben előbb **Budán éneklő kanonok**, majd **1331**-től a váradi egyházmegyében *altizedsedő* (subkollektor).

1341-ben **Károly király** kiemeli. Tudását, tehetségét megbecsülve ősi (Teleki) birtokot ad neki. *Várai káplánjává* teszi, majd a *Váradi kanonokszághoz* juttatja.

Nagy Lajos király Olaszországba és a franciaországi Avignonba küldi András herceg ügyében. Basaráb Mihály havasalföldi fejedelem fia, Sándor az Ő közvetítésével tér a király hűségére.

Zágrábi kanonoksága után kerül **Várad püspöki** székébe **1345-ben**. Elődje, Báthory püspök által megkezdett székesegyház építését ő fejezi be.

Püspöksége 25 éves évfordulóján **Márton és György kolozsvári szobrászokkal**, a székesegyház bejáratához **Szent István, Szent László és Szent Imre ércszobrai**t ő készítteti el.

Két év múlva, **1372. december 7-én** hal meg. A székesegyházban - védőszentjének tiszteletére emelt kápolnában - temetik el. (1.)

A község XIII - XVI. századi birtokosai

Meszes változatos birtoktörténetet tudhat magáénak. Amiként változott az ország politikai helyzete, úgy változtak a község birtokosai is. És ez a megállapítás nemcsak a jelzett időszakra igaz, hanem - mint látni fogjuk - a későbbi századokra is.

A korai oklevelek Meszes első birtokosai között az **Örösúr nemzetséget** és azok *leszármazottait* említik. Majd vétel és zálog címén a *nógrád megyei Tekus ispánhoz* és fivéreikhez kerülnek a község egyes birtokrészei. A XIV. században már **Erzsébet királyné** vallja magáénak és - mint azt már az előzőekben láttuk - a **Benedek családnak** adományozza itteni birtokainak egy részét. Vajon meddig maradhatott Meszesen a Benedek család? Nem tudjuk. Adataink erről nincsenek. Valószínű, hogy a család tagjai nem voltak hosszú életűek, mert Demeter püspökön kívül szinte semmit sem tudunk róluk.

Az 1300-as évek első évtizedében az Árpád-ház kihalásával megüresedett a magyar trón. Megszerzéséért a főúri családok harcba szálltak. A küzdelmekbe „beszállt” Torna vármegye nagyhatalmú szomszédja **Aba Amádé** is. Aba, aki ezidőtájt az ország nádora volt, több vármegye felett rendelkezett és számos várat tudhatott magáénak. Feltehetően e csatározások idején - nem tudni, hogyan és milyen jogcímen - a Tekus fiaktól megszerezte magának a család büszkeségét, a közeli **Szádvárt** és tartozékait. Ám a még így is hatalmas tornai birtok, az ősi szalonnai „fészekkel” együtt megmaradt a Tekus család kezén.

A család az elkövetkezendő néhány évtized alatt aztán újabb és újabb ágakra szakadt. Tekus fia, **István** - aki nádor is volt - **Szalonnán** maradt. **László Tornán** épített magának udvarházat. Az Ő utódai lettek a Tornaiak. Szalonnai István, **László (Lack) fia Színben** telepedett le és ezért Színi-nek nevezte magát. **István fia, István** pedig előbb **Perkupán** majd **Jósvafőn** épített magának udvarházat és lett Jósvafői István.

A Tekus leszármazottak két nagy ága, a **szalonnaiak és a tornaiak** aztán **1340**-ben, a jászói káptalan előtt véglegesen megosztották egymás között a család addig osztatlanul birtokolt közös birtokait. Jósvafőieké lett végérvényesen és most már kizárólagosan ősi székhelyük Szalonna, továbbá a körülötte elterülő Borsod megyei birtokokon kívül tizenegy falu Torna megyében és egy-egy falu Abaúj, Zemplén és Gömör megyében. A Tornaiaké pedig székhelyük, Torna és további két falu Torna megyében, hat falu Borsodban, három Abaújban és egy Gömörben.

Nagy Lajos király uralkodása idején, bár országos méltóságot nem viselt, mégis második fénykorát élte Tekus utódainak családja. A Tornai ág **1357**-ben adománylevelet kapott a királytól. Ebben a király engedélyezte, hogy a család saját birtokán - a maga választotta helyen - felépítse várát. Így épül meg **1357** után a Torna mellett emelkedő sziklacsúcsra **TORNA vára**, amely fontos szerepet játszott utóbb a megye történetében és amelynek magasba nyúló romjai ma is jól láthatók a Bódva völgye felől. Mintegy fél évszázaddal Szádvár elvesztése után végre ismét volt tehát hatalmas és erős vára Tekus ispán leszármazottainak.

A Szalonnai ág a szalonnai udvarházát építette ki pompás kastéllyá és erősítette meg pártázatos várfalakkal. A család nagyon adhatott magára, hiszen egy **1358.** évi oklevélből arról értesülünk, hogy **Szalonnai Lóránd fia István az itáliai Padovában végzi egyetemi tanulmányait.** Ugyanez a **Szalonnai István** alapítja meg **1383-ban** a Martonyi fölött emelkedő **Hármas-hegyen** a **pálos kolostort**, és építteti fel annak - még ma, romjaiban is megkapó szépségű - **gótikus templomát.** **1399**-ben Meszest ennek a Szalonnai Istvánnak a tizenhét falura kiterjedő birtokai között találjuk.

1406-ban Tornai János utód nélküli halálával Tekus ispán leszármazottainak Tornai ága kihalt. Az **1340.** évi teljes birtokmegosztásért nagy árat fizetett a család. Zsigmond király ugyanis a Szalonnaiak, Színiek és a Jósvafőiek minden kérelmezése ellenére sem ismerte el ez utóbbiak öröklési jogát a Tornai ág birtokaira, így Tornavár uradalma visszaszállt a királyra.

1427-ben a járások szolgabírái több megyében, köztük Gömörben és Tornában is, adóztatás céljára összeírták, hogy egy-egy faluban a birtokosok hány jobbágyportával rendelkeztek. Az adófizetési egység a **porta** (magyarul *kapu*) a jobbágyság bejárata volt, tekintet nélkül arra, hogy a kapu mögötti telken egy vagy több jobbágycsalád lakott. Tornában két nagybirtokos családé volt a megye falvainak többsége. Az ákos-nembéli **BEBEK család** tagjai ekkor - a szádvári uradalom keretében - mintegy **16** falut birtokoltak. A Tekus leszármazottak birtokában, a **Színiek** és a **Szalonnaiak** kezén pedig **13** tornai falut említene az összeírások. Itt szerepelnek - többek között - **Meszes jobbágyportái is.**

A XV. század elején még jelentős birtokokkal rendelkező Tekusok azonban e század végére gyakorlatilag letűnnek vidékünk történelmének a színpadáról. Sorra zálogba kerülnek birtokaik. **(1.)**

Hamarosan a már említett ákos-nembéli Bebek illetve **Csetneki** ág jut vezető szerephez. Ez utóbbi a szalonnai családból nősülve anyai ágon birtokrészhez jut Szalonnán, Martonyiban és természetesen Meszesen is.

1479-ben Mátyás király **Nádasdi Andrást** iktatja be a meszesi Tekus részbe. Ekkortájt adja el itt birtokolt részét **Pakony Gáspár fia, István is**. Majd az **1500**-as évek elején **Balajti Istvánnal** új birtokos kerül Meszesre. Az egykori Örösúr nemzetség birtokosai közül még itt találjuk a **Gesztieket**. Tőlük vétel útján a **Karácsondy**, zálog címen pedig a **Bárczay család** jut jelentősebb birtokhoz.

Az 1544-ik évi adólajstromok még nem , de a későbbi évekből az azonban már teljesen **Bebek Ferenc** tulajdonaként említik a falut. A XVI. század közepéről származó adólajstromokban az alábbi tulajdonosi megoszlást találjuk:(2.)

Bebek Ferenc	2 porta(*)
Csetneky László	1 porta és 3 pusztán álló jobbágytelek
Korom Bálint	1 porta

(*) a porta itt is adóegységet jelöl !

1549-ben - úgy tűnik - *tűzvész* pusztíthatott a faluban, mert 3 telekről is azt jegyzik fel a krónikák, hogy ezeken jelentős égéskárok keletkeztek. (3.)

A XVI. század második felére a Bebek család szinte már az egész Felvidéket birtokolja. Ősi fészük **Krasznahorka**. Borsod vármegyei birtokaik központja pedig **Szendrő** illetve a szendrei vár. A család feje Bebek István országbíró. György fia királyi tárnokmester.

A család tagjai közel két évszázadon keresztül az un. alsóvárban laknak. A felső várat - valószínűleg - Bebek György építteti fel az 1500-as évek elején a Szendrő felett emelkedő meredek hegyre.

A család hatalmának biztosítására Bebek Ferenc 1538-ban iktatólevelet kér Szapolyai János királytól, amelynek értelmében Ő gyakorolja a földesúri jogokat Szendrő egész várában és a környező városok és falvak birtokain. A család tagjai a nemzeti érzésű Szapolyai család hívei voltak a Habsburg uralkodókkal szemben. A Habsburg-ház viszont mindezt nem nézte jó szemmel. I. Ferdinánd többször is megkísérli a család hatalmának megtörését, sikertelenül.

Bebek Ferenc halála után Bebek György öröklő a hatalmas birtokot. Ő úgyszintén megmarad Szapolyai János fiának, János Zsigmond ellenkirálynak a hűségén. Az ellentétek a bécsi trónon bekövetkezett változások ellenére sem csitulnak. Miksa császár is szeretné megszerezni magának a szendrői várat. A végvár a török támadások visszaverésében kétségtelenül jelentős szerepet tölt be. Természetesnek tűnik tehát, hogy a császár is magának akarja a fontos végvárat. Ám az udvart leginkább mégis az aggasztja, hogy az ellenkirálynak Bebek György személyében, Felső-Magyarországon, nagyon erős támasza van. Ezért a császár azzal bízta meg egyik tábornokát, **Schwendi Lázárt**, hogy ostromolja meg Szendrőt. Schwendi **1566** tavaszán végül el is foglalja a várat és német őrséggel látja el. A várőrség kapitánya egyelőre magyar ember marad: Zoltay István. Az udvarbírák (provisorok) azonban már németek lettek. Szendrő ettől az időtől kezdve tehát királyi birtok. A végvár fenntartására a szepesi kamara a szomszédos falvak jövedelmeit rendeli ki. **Meszes, Galvács, Csehi, Martonyi, Szalonna és Szendrőlád** lakossága igyekszik a kívánalmaknak eleget tenni, cserébe azt remélve, hogy az egyre fokozódó török támadásoktól, rablásoktól a végvár katonasága majd megoltalmazza őket. (4.)

A török támadások

Az 1550 körüli években mindinkább fenyegetővé vált a török veszedelem Borsod vármegye egész területén. A törökök szorgalmasan pusztították a környező településeket. Hódításukat azonban nagyban akadályozta a szendrői végvár.

Az ország középső részét megszálló törökök 1554-ben Fülek várát is elfoglalták és még ebben az évben egészen a Bódváig végigpusztították a Sajó völgyét. A füleki bég - alighogy megvetette a lábát a Felvidéken - máris egyre távolabbi vidékekre küldi ki lovassapatait, amelyek falvak sokaságát égetik fel, lakosaikat pedig rabszíjra fűzve hurcolják el. A megfélemlített lakosokat pedig adófizetésre kényszerítik. A szegény, szerencsétlen nép így - a földesurának, az egyháznak, a királynak, de még a töröknek is adózva - egyre elviselhetlenebb helyzetbe kerül.

A füleki szandzsákbég csapatai előbb 1561-ben, majd 1567-ben tesznek kísérletet a szendrői vár elfoglalására. Miután a várat bevenni nem tudják bosszúból a környező falvakat felperzselik és három falu lakosságát elhajtják. Ekkor pusztul el Szalonna és Perkupa is. Ezek a támadások azonban csak a kezdetét jelentették a török pusztításának vidékünkön. A Martonyi fölött emelkedő Hármashegy álló gyönyörű, gótikus, pálos kolostornak és templomnak 1567-ben már csak az üszkös romjai meredeznek az ég felé.

A törökök által elérhető vidék falvainak lakossága egyre csökken. A félelem és az elviselhetetlen terhek súlya mind több lakost arra kényszerít, hogy biztonságosabb helyre költözzék. Sok helyen azonban a falvak behódnak a töröknek, vállalva az egyre elviselhetlenebb adót is, csakhogy elkerüljék a felégetést. *Így lesz hódoltsági falu Meszes is.*

Az **1576-os** dézsmaösszeírók szomorú helyzetről számolnak be. Pusztán álló falvak sorát jegyzik fel a megye területén. Úgy tűnik a meszesi dézsmajegyzék a falu viszonylagos nyugalma mutatja, hiszen a gazdák által leadott búza és tavaszi mennyisége erre enged következtetni.(1.)

	búza		tavaszi	
	kalangya(*)	kéve	kalangya(*)	kéve
Szente Péter	7	12	1,5	-
Chyehi (Csehi) Mihály	2,5	6	0,5	13
Kovács Demeter	-	14	-	-
Varga András	1	2	-	3
Egyed László	4	14	1	8
Veres Gál	2	13	-	7
Chyudar (Czudar) János	1,5	3	-	6
Chyudar (Czudar) Pál	1	3	-	4
Varga István	3	2	-	4
Olaz Jakab	0,5	6	-	-
Nagy Mihály	1,5	-	-	11
Összesen:	26,5	-	4,5	11

(*) 1 kalangya = 30 kéve

Az 1576-os összeírásból láttuk, kik is éltek ekkor a faluban és a dézsmajegyzék alapján következtethettünk az egyes gazdák által megtermelt gabonamennyiségre. A közel húsz évvel ezután készült **(1594-es)** jegyzékben az előzőhöz hasonló állapotokat találunk. Két dolog azonban rögtön szembeötlő: az egyik, hogy néhány gazda személye megváltozott, a másik pedig, hogy a jobbágyság egy része már pénzzel váltotta meg a természetben leadandó gabonamennyiségét.**(2.)**

Az összeírás itt is a termés mennyiség egy tized részét mutatja ki.

	búza		tavaszi		keresztény
	kalangya	kéve	kalangya	kéve	
Egyed István, bíró (*)	-	-	-	-	-
Szente Gergely	3	7	0,5	-	-
Oláh János	1	1	-	12	-
Czehi Mihály	1,5	7	-	-	-
Czudar János	2	6	-	6	-
Szente István	2	-	-	9	-
Czehy Gergely	2	3	-	-	-
Veres Ferenc					6 dénár
Csató Máté					6 dénár
Varga István					6 dénár
Aczi Lőrincz					6 dénár
Farkas Máté					6 dénár
Összesen:	12	9	1	12	30 dénár

(*) a falu bírja mentes volt az adó alól

Ugyanezen év május-júniusában a báránydézsma is összeírásra került. A királyi báránydézsma a gazdák birtokában talált bárány és gida(geda) létszámot alapul véve a pénzmegváltás összegét hozza. (Darabszámot nem tudunk!)(3.)

	bárány	gida(geda)
Egyed István, bíró (mentes az adó alól)	-	-
Oláh János	15 dénár	15 dénár

Először az **1582-es** feljegyzésekből értesülhetünk a török adó kivetéséről. A fejadó ekkor 22 forintot tett ki.**(4.)** Ez az adó a török adónemek egyik fajtája volt csupán. A fejadó ugyanis az alattvalók (a ráják) tehetőségétől függött. Ezért ez az adó esetről esetre változott.

A törökök egyébként nagyon leleményesek voltak az adónemek kitalálásában. Természetesen sok adónemet vettek át a „keresztény” adórendszerből (is), mint pl. a korcsma-, a parochia-, a mátkapénz adót. Ezeken kívül ismert volt még:

- a császár adója (alapja a porta volt) - rendszerint minden ház után 1 forint 50 dénár,
- szablyapénz (a fegyveres lakosság fizette) - fejenként szintén 1 forint 50 dénár,

- épületfa (általában az erdős helységeken) - kézpénzre is lehetett váltani,
- szénakaszálás,
- malom adó - 3 forint,
- fejőstehen után - vagy ennek fejében 3 forint.

Rendes adó volt a méz és a vaj adó (a körülményektől függően).

Rendes és rendkívüli a fuvar és földmunka után járó adó. Sőt még szakállpénzt is szedtek. Ezeken kívül természetesen kötelezően elvárták az olyan ajándékokat mint vadak, baromfi, tojás, gyümölcs stb. De mindezek mellett a török adónak egyik legkeserveesebb fajtája *a rabságból pénzen való szabadulás volt.*

A törökök ugyanis a fogságba esett magyar vitézeket arra használták fel, hogy magas váltságdíjat kérjenek a kiszabadulásukért. A XVI. századtól második felétől kezdve sok keresztény rab hozzátartozói voltak kénytelenek elidegeníteni birtokaikat a váltságösszeg előteremtése végett. Egyes nemesek és vármegyei lakosok kiváltására számtalanszor folytak a vármegye áldozatkészségéhez a bajbajutottak. *1637-ben például Kováts Péter meszesi ember leányának kiváltására 10 forintot szavazott meg a vármegye.* Sok bajbajutottól illetve esetleges kiszabadulásáról azonban nincsenek adataink. A törökök korábbi, meszes környéki rablótámadásairól az alábbiakat jegyezte fel a krónika:

„Ennek előtte 1629. esztendő tájban Bajza Tamás nevű pribék az egri vitézekkel a meszesi erdőn öközlök három embert vágott le, az kiket elkaptak, Isten az szendrei vitézek által megszabadította. Annak utána másodszor ízben 1636. esztendő tájban ugyan az egri török vitézek kiütvén az megírt falura, akkor közülök asszonyembert, leányát, férfigyermekeket húszat vitt el, martoni asszonyembert egyet egy fiával, szendrei asszonyt is egyet. Pénzen és Isten kegyelmességéből sarcz nélkül meszesiek hatan szabadultak meg, az tízennégye mostan is oda vagyon. Ez veszedelem után másfél esztendővel kényszerítettenek ugyan Eger várában lakó Suffikar Cseliebi töröknek 40 magyar forintban és 26 itcze vajban megsummálni és meghódolni.” (5.)

A jobbágyok a sorozatos rablótámadások közepette is tették a kötelességüket. Dolgoztak, mert meg kellett élniük. A falvak őrszemeket állítottak olyan dombtetőkre, ahonnan az utak messziről beláthatók voltak, hogy az örök időben jelezhessék a törökök közeledtét és az erdőbe menekülhessen a lakosság, értékeivel, állataival együtt. A földbirtokosok és a nemesek azonban biztonságosabb helyre költöztek. Őket befogadták a jól védhető várak mint pl. a szendrői végvár (is). Sok esetben a földesurak is csak az adóért jöttek, mint a törökök.

A szendrői végvár közelsége miatt a község a török támadások felvonulási területévé válik. Nem csoda hát, hogy hamarosan a hódoltsági falvak sorában találjuk. Adója eleinte 16 forint volt, majd 20-30 forintra emelkedik. Lakosai - nem bírván megfizetni a megemelt adót - elmenekülnek és pusztán hagyják a falut. A törökök erre visszahívják a jobbágyokat és 22 forintban állapotnak meg velük.

A szendrői várórség biztatására azonban megtagadják az adófizetést. Erre rögtön ott teremnek a törökök és kirabolják a falut. Engedetlenségükért súlyos árat fizetnek.

A törökök az eddigi 40 forintos adót megfejeleik további 5 forintra. Plusz a basa ajándéka címén 3 forintot, a császár adójába 5 forintot és portapénzként további 2 forintot is beszednek. E kegyetlen rablás és súlyos teher alól Meszest nem menthette meg az sem, hogy ekkor már maga I. Rákóczi György, az erdélyi fejedelem is birtokosa. A XVII. században ugyanis újabb birtokosokkal találkozunk Meszesen. A leánynegyedi örökség, rokonság és házasság révén az eddigi birtokok új gazdákat kapnak. Ekkor tűnik ki az **Aszalai**, de legfőképpen pedig a **Lórántffy** család is. E családból való házassága révén pedig a már említett **I. Rákóczi György** is.

A Lórántffyak és a Rákócziak Meszesen

Rákóczi György apja halálakor Felsővadász, Szerencs, Tarcal, Makovicza, Ónod és Sáros uradalmainak harmadát örökölte, majd öccse, Zsigmond halála (1620) után Pál testvérével osztozott a birtokon.

Ekkor már okos és szerencsés házassága révén újabb hatalmas birtokok ura, a Felső Tiszavidék egyik leggazdagabb arisztokratája. 1616-ban veszi feleségül - a két évvel előbb elhalt Serkei Lórántffy Mihály árváját - Lórántfy Zsuzsannát, aki hugával Máriával együtt örökölte anyjának, Zeleméri Kamarás Borbálának a hatalmas Dobó hagyatékából származó birtokait is.

Az eredeti Lórántffy birtokok egy része a Rákóczi birtokok felsővadászi és debrői uradalmi közé ékelődött, amelyet aztán a felsővadászi uradalomhoz osztottak be.

Ide tartozott: Kazinc, Ivánka, Vadna, Kaza, Mucsony, Borsod, néhány pusztá Edelény mellett, továbbá Szend, Martonyi, Szalonna, **Meszes**, Perkupa, Szín, Jósvafő, Szilice, Felsővadásztól északra Egyházás- és Utasterenye, Szele, Réde és puszták Parádtól északra.

Lórántffy Mária (Zsuzsanna testvére) szintén Rákóczi fiúhoz, György testvéréhez, Rákóczi Zsigmondhoz ment feleségül és így a 2-2 testvér kezén együtt maradt - a ráadásul még együtt is kezelt, osztatlan - Rákóczi-Lórántffy örökség. Zsigmond és Mária gyors halálával György és Zsuzsanna megkétszerezték vagyonukat.

A **Serkei Lórántffy család** a **Rátold** és **Olivér nemzetségből** származott. A nemzetség Itáliából, **Apulia Caserta** városából Kálmán király idejében jött Magyarországra és itt birtokadományokkal ellátva egyre több családra szakadt.

I. Lóránd osztály útján jut **Serke** várához, amelyről egy ideig a család vezetéknévét, utóbb csak előnevét írta. Lóránd fia - vagy unokája - János vajda volt, akinek II. Lóránt nevű fiánál veszi fel a család a Lórántffy nevet. Ennek egyik fia, György Gömör vármegye főispánja, 1443-ban. Harcolt Giskra ellen is. Giskra gyakran feldúlta és pusztította György Gömör megyei birtokait. Sőt még a család fészket, Serke várát is elfoglalta, amelyet aztán majd Mátyás király foglal vissza 1640-ben és adja ismét Lórántffy Györgynek. György felesége Széchy Anna volt, akinek birtoka tovább növelte a Lórántffyak vagyonát. A család két unokája is a Csetneki családból nősült, aminek következtében Gömörben és a szomszédos megyékben még tovább szaporodott a család birtoka. A két unoka közül a László ága kihalt. Miklós 1505-ben a Rákosi országgyűlésen Gömör követe volt. Miklósnak feleségétől, Csetneki Katalintól 3 gyermeke született. IV. János, Kristóf és Farkas. Kristóf egyik fiának házasságából az az Anna nevezetű leánygyermek születik, aki a későbbiekben Basó Mihály felesége lesz. IV. Jánosról azt tudjuk, hogy 1580-ban Gömör és Zemplén vármegye alispánja volt. Hitvestársától, a gazdag hozományú Derechényi Borbálától számos leánya és egyetlen fia született, III. László néven. László fia az a Mihály, aki 1608-ban a sárospataki és ledniczei várak birtokába jut.

Mihály tekintélyes és dúsgazdag úr volt, akit olykor fősvénynek és kincs-sóvárnak mondtak, mégis úgy maradt meg a nemzet tudatában mint a sárospataki református iskola főpártolója és jótevője. Lányai hozományként kapták a nagynevű Sárospataki birtokot és többek között - mint láttuk - Meszes faluját is.

Lórántffy Zsuzsannát egyébként nemcsak a sárospataki református iskola megalapítója-ként tiszteljük, hanem nemzetünk történelmének legszebb emlékü honleányai között mint a női erények legmagasztosabb példajaként tartjuk számon.

Könyvet is írt: Mózes és a Próféták címmel. 1660. április 2-án halt meg.**(1.)**

Lórántffy Zsuzsanna pecsétje

A pecsét körirata:
SUSANNA LORANTFI D G PRINP R H D ET S C

Rákóczi Zsigmond pecsétje

A pecsét külső körirata:
SIGISMUNDUS RAKOCZI DE FELVADA SEDI
SICULICA UDVAR ET SEP [...]

Belső körirat:
SUP CASPIT NEC NON UNIVERS SICUL TRANSILVANIA GENERALIS

Lórántffy Zsuzsanna és Rákóczi Zsigmond pecsétje

A felsővadászti uradalom (a hozzácsatolt sajómenti és mátraalji Lórántfy birtokokkal) **1631. november 22-én** keltezett urbáriumában az alábbi bejegyzéseket találjuk: *Meszesen 5 egész helyes jobbágy 4 testvérükkel egy kenyéren, 9 fiú, 20 ló (mindegyiknek van) és $6+4+2+2=14$ ökör.* Tíz évvel ezután, **1641. október 10-én** készült uradalmi leltár(inventárium) szerint az itteni (meszesi) lakosok kilencedet adnak és mindenféle szolgálattal tartoznak, ellenben adót nem fizetnek. A tilalmas erdőről viszont azt jegyzik fel, hogy sok földesúr között oszlik meg.(2.)

Birtokperek, zálogügyletek. Új birtokosok a XVIII. század elején.

A szendrői végvár - mint azt az előzőekben is láttuk - stratégiai fontos szerepet töltött be a három részre szakadt ország életében. Bár a török többször is megostromolta, elfoglalni mégsem tudta. Az 1600-as évek közepére ez a bécsi udvar számára is fontos vár majdhogynem romokban hevert. A vár újjáépítésének megszervezésére az udvar a felső-magyarországi részek főkapitányát, **Wesselényi Ferencet** szemelte ki. Wesselényi királyhű emberként maga is támogatta I. Lipót tervét, hogy - az ország védelmének ürügyén - nagyszámú német katonasággal töltsék fel a magyarországi várakat. Ezek a - várakba és falvakba elszállásolt - német zsoldosok aztán hallatlan kegyetlenséggel zsarolták, gyötörték a népet. Amit ugyanis a török meghagyott, elvitte a német. Amikor pedig a földesúr is megjelent, hogy beszedje az adót sokszor csak a hült helyét találta a jobbágyának. A jobbágyok szökése földesuraik birtokáról szinte mindennaposá vált ebben az időben. Így nem csoda, hogy újra elnéptelenedtek a falvak.

A földesúr - ha jobbágya megszökött - a vármegyétől szolgabíró és esküdtet kérhetett, hogy jobbágját előbbi helyére visszavigyék. A XVI-XVII. században ezek a perek adták a legtöbb dolgot a vármegyei bíróságoknak. Kutatásaim során több tucat levelet is találtam, amelyekben a földesurak meszesre szökött jobbágyaik visszaadásához kérik a vármegye segítségét:

1629. március 1-én maga „*Felső Vadászti Rákóczy György uram eő Nagysága és Felesége az Nagyságos Lórántffy Susanna Asszony*” kéri Otrokóczy Mátyás szolgabíró, hogy szökött jobbágyaik visszaadásában intézkedjék. Czudar vagy más néven Oláh János, Ferencz Antal valamint Ferencz András ugyanis a nemes Aszalai István és Aszalai Kata „*Leány Asszony*” birtokára szöktek, ahol jelenleg is tartózkodnak.(1.) **1637-ben** nemzeti Barna György Szászfárról szökött jobbágya feladását kéri a vármegye szolgabírájától, vitézlő Dobóczy Pétertől. Vas György nevezetű jobbágya Lórántffy Zsuzsanna meszesi birtokán talált menedéket.(2.)

A földesurak közötti tulajdonviták is egyre gyakoribbak. A zálogügyletek, de a különféle elbirtoklások, öröklési perek is szinte mindennaposak. A rokoni kapcsolatban álló **Színi** illetve **Basó** családok például a meszesi és a szalonnai birtokaik miatt keverednek perbe egymással. (3.)

A korabeli törvények bizonyos törvényszegéseket szigorúan büntettek. Ennek ellenére a pórnép körében is „hódított az ellenük való vétkezés”. A paráznaságot például megvesszőzéssel, nagyon gyakran pedig halállal büntették. Némely esetben - úgy gondolták - már az is az elrettentés erejével hat, ha csak a bíróság elé idézik az ilyen cselekedeten kapott személyt. A meszesi **Csehi Antal** feleségét, **Piroskát** Harcsay Ferenc vádolta meg paráznasággal. Harcsay

a Dobóczy Márton és felesége, Pál Mária asszony birtokán szolgáló jobbágyot és feleségét azért idéztette be Gombos György vármegyei bíró elé, hogy a nevezettet a bíró a földesura jelenlétében” *iktassa mint rovat és parázna személyt*”.(4.)

1613-ban köttetett az a zálogügylet, amelyben **Színi Erzsébet** 32 forintért zálogba adja Rácz Mihály jobbágyát Korláth István szendrői várkapitánynak. **(5.) Alsókálosi Korláth István** egyébként egyik legkiválóbbika volt a szendrei kapitányoknak. (Meszesen kisebb-nagyobb birtokkal mindig is rendelkeztek a mindenkori szendrei várkapitányok.) Bocskay - felismerve a főkapitány diplomáciai érzékét - követül küldi Konstantinápolyba Achmed szultánhoz. Később Bethlen Gábor érdekében jár el Oszmán szultánnál.

Fiát, Ferencet viszont éppen a törökök ejtik fogságba, 1632-ben. A fiú kiszabadulása után nem sokkal apja nyomdokaiba lép. Követi őt a várkapitányi tisztségben. Negyedszázaddal később (1657-ben) már éppen ő ellene nyújtanak be tiltakozó levelet Rákóczy György erdélyi fejedelemhez a meszesi földesurak nevében Dobóczy Ferenc és Aszalay Mátyás urak.**(6.)** Korláth Ferenc birtokainak szendrei gondviselője, Kövesdi Márton ugyanis ura cselédeit a meszesi közösség pásztorházában helyezte el. Azt lefoglalva „*az Több Földes Uraknak abbéli jussokat magának akarja Korlát Uram vendicálni.*” - írják. Mi több, a jobbágysai által felszántott - addig a közösség tulajdonában lévő - parlagföldek utáni dézsmát is elvette a maga számára. Ezért a meszesi földesurak a tiltakozásuk mellett arról tájékoztatják Rákóczyt - aki ugye szintén meszesi földbirtokos volt -, „*hogy abéli közönséges helyen lévő jussokat, semmi úttal móddal nem engedik, hanem Korláth Uramon és maradékain bevenni el nem mulattják*”.**(7.)**

1660-ban Vattay Péter és felesége Turánszky Ilona asszony kérte a vármegyei bíróság intézkedését Fuló Miklóssal és testvérével Mátyással kötött zálogügyletük kapcsán.

Mindeközben a vármegye újabb és újabb tiltakozásokra kényszerül a német katonaság ellen. Wesselényi a tiltakozások ellenére mégis azt javasolja a megyének, hogy a német katonaság téli szállásáról gondoskodják. Királyhűsége azonban meginog, amikor maga is megtapasztalja a törökök és különösen a németek garázdálkodásait. A válságot tovább mélyítik az elharpódzó politikai, gazdasági visszaélések. Ezek után már Wesselényi sem lát más kiutat: az ország nádoraként a bécsi udvar elleni összeesküvés élére áll. Bár ő időközben meghal (1667), felesége Széchy Mária azonban kezében tartja az összeesküvés szálait. Nem sokáig. Árulás következtében ugyanis minden a bécsi udvar tudomására jut. Így az összeesküvőket semmi sem mentheti meg a birtokelkobzásoktól. Lefoglalják Aszalai Mátyás és Dobóczy Zsigmond szendrei nemesek kúriáit és minden (meszesi) birtokait. Fuló Miklós javait Szendrőn, Garadnán, Ivánkán, Dubicsányon és Meszesen. Fáy István szendrei házat, Rakacza, Szent-István, Pusztá-Kelecsény puszták 1/3-ad részét, az egész Császtá pusztát és Meszes faluban lévő pusztá házhelyét. Ury István szendrei házat és rétjeit Szalonna, Szendrő és Meszes határában.**(8.)**

Az összeesküvés ténye végül arra sarkallta az udvart, hogy újabb - szinte már elviselhetetlen-adóterhekkkel büntesse a „rebellis országot”. Az 1647-es portaszámlálás most újra kiigazításra kerül. Ezekben az adólajstromokban az eddigi 2 forintos portánkénti adó a duplájára, 4 forintra emelkedik. Különféle költségek kezelésére bevezetik a háziadót, amely eleinte 3, majd utóbb ez is 4 forint lesz és 1671-től pedig már a nemesek, a nemesi kúriák és a malmok is fizetik. Új adónemként jelenik meg a koronaőrzési adó, amelyet a jobbágysai fizetnek és portánként 50 dénárt tesz ki. Mindez azonban még nem elég! A téli szállásra szétosztott katonaság élelmezéséért továbbra is a megyének kell felelnie. Ennek biztosítására pedig bevezetik az un. *porció adózást*, amely már tényleg elviselhetetlen terhet jelent a lakosság számára.

(Az adók kapcsán tegyünk némi említést az ezidőtájt virágkorukat élő **hídvámokról** is. Annál is inkább, mert ezek a vámok fontos szerepet töltöttek be az átkelőhellyel rendelkező település életében. A hídvámok létesítése királyi jog volt, amelyet egy-egy földesúr vagy helység hosszas utánajárással tudott csak megszerezni. A vámolástól mentesek voltak a vármegyének összes nemesei és nem nemesei, mivel ők építették fel a hidakat. Mindazonáltal ha más kereskedők jószágával akartak átmenni a hídon, akkor mint fuvarosok, ők is vámmal tartoztak. Más vármegyei nemesek a szabad királyi vámosok illetve egyéb kiváltságos helyek lakosai nem tartoztak vámolással, ha kiváltságaikat bizonyáglevéllel tudták igazolni. Ügyeltek arra is, hogy egy nemes vagy szabad helyről való ember számos parasztot ne vigyen át magával. Ha ugyanis ilyet tapasztaltak, akkor annak minden jószágát lefoglalták. Akik pedig vám nélkül akartak átmenni (szekér, ember) súlyos büntetés terhe mellett vállalkozhattak csak erre. Mert ha kiderült, akkor ezeket feltartóztathatták, utánuk mehettek és minden jószágukat elvehették. Ha sokan voltak 12 forintig, de szükség esetén 24 forintig is terjedő ún. *nyargalót* vehettek büntetésként. A királyi törvények a hídvám fizetését a későbbiekben csak a szekerekre és a marhákra szorították. Ettől az időtől kezdve azonban a vármegye külön hídfelügyelőket alkalmazott. **A középkori iratok a meszesi hidakat a vármegye nevezetes hídjai között említik a miskolci és a szendrői hidak mellett.)**

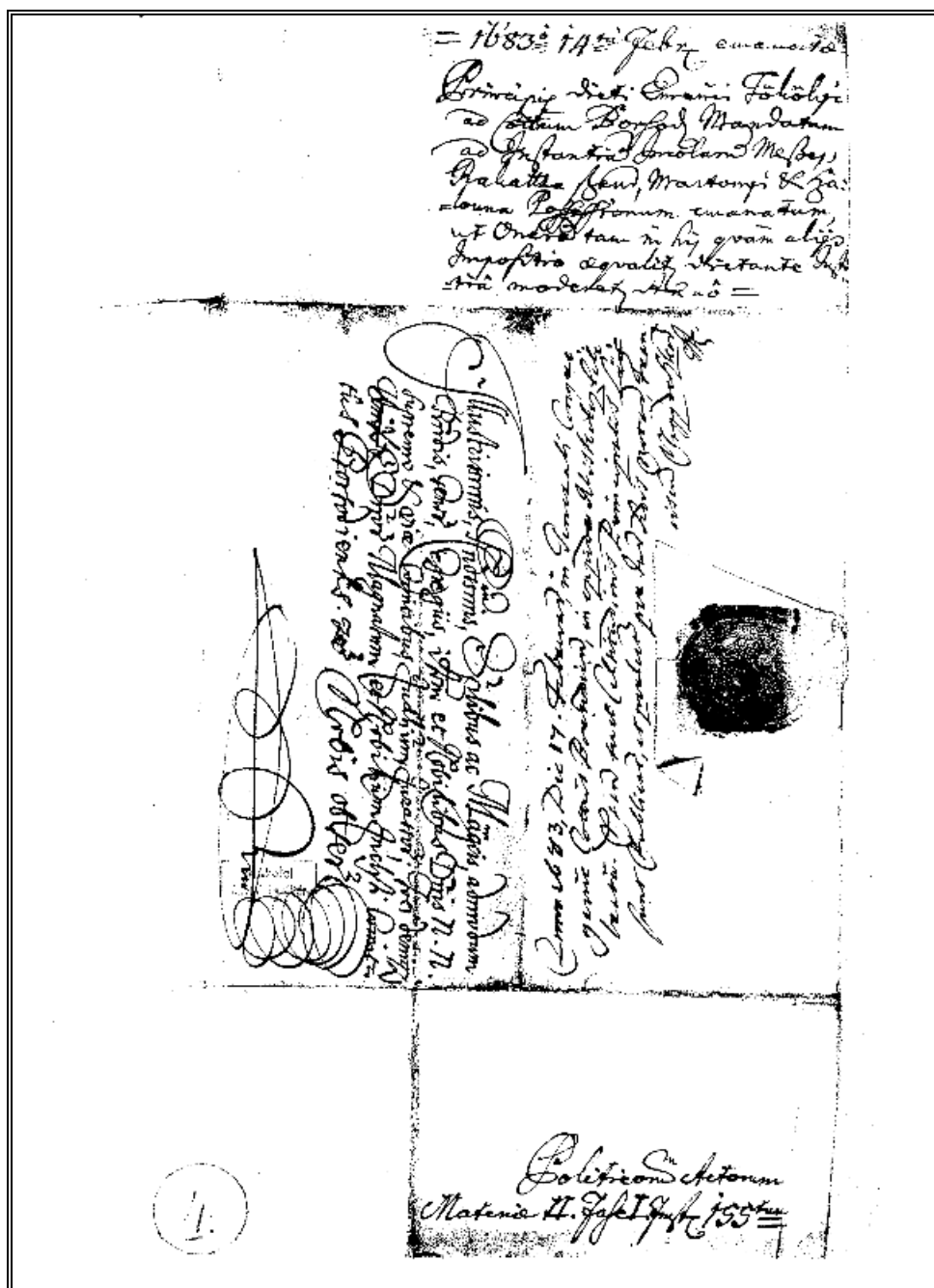
Az 1670-es évek elejére olyannyira megnőtt már az elégedetlenség, hogy a bujdosó, szabad kuruc csapatok több ízben is kifosztották a német őrséggel ellátott Szendrőt illetve az alsó várat. Ezek a „betörések” azonban csak „válaszok” voltak a szendrői német várőrség gyakori „kicsapásaira.” A rosszul fizetett várőrség katonái ugyanis „sorozatosan és rendszeresen” végigrabolták a környező településeket.

A rablásból élő, bujdosó kuruc „csapatok” megrendszabályozására **Thököly Imre** tett kísérletet. Thököly 1678 őszén lett a kuruc hadak fővezére. Mint borsodi birtokos jóindulattal viseltetett vármegyénk lakossága iránt. A lakosság szintén mindent elkövetett, hogy a kuruc vezér kedvében járjon. Thököly éppen Borsodhoz intézi első parancsát Debrecenből, 1678. december 8-án. Szigorú intézkedéseket helyez kilátásba: *„Ha valamely falu vagy város fel nem kel, az olyan kárhozóknak, lázongóknak kedvez, nekik gazdálkodik, reájuk nem támad, bizonynyal a bíróját egynéhány esküdtivel felkaróztatom, az olyan várost vagy falut felégettem, marháját elhajtom és minden lakosait személyekben keményen megbüntettetem.”*

A fejedelem oltalmáért esedeznek a meszesiek és a környékbeli falvak lakói 1683. február 2-án, Szalonnáról írott levelükben(10.): *„mint Kegyelmes Urunk alázott jobbágyi Szalonnaiak, Martonyiak, Meszesiek, Rakacza Szendiek mind fejenként alázatosan szolgálunk....Szegény nyomorult örökös jobbágyit, gyámoltalan embereit vegyen Kegyelmes Fejedelmi oltalmazó szárnyai alá.”*

Ezidőtájt ugyanis a vármegye helységeibe minden évben más és más német ezredet szállásoltak be. A szálláscsinálással megbízott tisztviselők aztán évről évre egyre nagyobb gyakorlatra tettek szert a kvártélycsinálás területén. A szendrői végvárhoz tartozó települések pedig különösen nagy terheket voltak kénytelenek elviselni. Ezek a katonák - folytatják panaszaikat - *„kik semit, sem hitünket, sem javainkat nem kímélik. Rabolnak, tömlöcznek..... immár anyira elfogyánk, hogy gyermekinket is megint zálogra kellenek adnunk. Hogy mint a Nagyságos Kegyelmes Fejedelmi Gratiója Protectiója alatt szegény hazánkba meg maradnánk.”*

Thököly nem marad sokáig adós a válasszal, hiszen két napra rá (február 4-én) már arról értesíti a hozzá forduló falvak lakosait, hogy igyekszik csökkenteni terhüket. *„...ezt kívánja az rend, s - az Igasság is”* - írja.

Thököly levele

Meszesen ütött tábornok és innen keltezi levelét - éppen húsz évvel később -, 1703. november 30-án Baranyai András, a kuruc seregek egyik vezére.(11.)

Levelében II. Rákóczi Ferenc fejedelmet a szendrői vár körüli ostromzár különböző problémáiról értesíti:

„Méltóságos Fejedelem, nekem nagyon jó Kegyelmes Uram.

Hogy alázatosan itt való dolgokat repraesentáltam Kegyelmes Uram Nagyságodnak, míglen Vataj János uram Nagyságod udvarlásáru! vissza jött, Lakatos István uram is ide érkezett az idő alatt, de magával egy hajdút se hozott, és ezen districtuson nem is kaphatni. Másikint Nagyságod parancsolattja szerint eleget mesterkettem volna én is, hogy ha találtatnának

ollyanok, ezen bloquádát augeálhattam volna, de én sem kaphattam edgyet is.... csak addig is, ha Nagyságod gratiája accedálna, Ötvös György uramat hajdúival edgyütt méltóztatna ide applicálni, hogy mentől hamarébb Szendrőnek zárhatnánk be kapuját. ...Az itt való kevés had pedig, mely is csak az szendrei processusban lévő edgyügyű nemességből áll, nem hogy szaporodnék, de még fogy, mert magam látom nyomorult és beteges voltokat, kintelen voltam egynehányat elbocsátani megmutatván magok nyavalyájokat.....mivel sokkal több az ellenség, hogy sem mink, és ezzel lehetetlen az víztől és egyéb állapotoktól az németet elrekeszteni...,de csak az vár oldaláról mocskolódnak. stb

1709. szeptember 11-én már a kuruc katonák elszállásolása miatt kényszerül újabb tiltakozásra a meszesi lakosság.(12.) A közösség nevében **Magyari József**, meszesi földbirtokos a Vármegyéhez intézi levelét. Ebben azt panaszolja, hogy „immár el múlt Pénteken egy hete, hogy Meszesre bé szállott feles számú hajdú. Annál pedig vagyon felesén ló és ökör - és mindezek részére - Portiót” - kívánnak. Minthogy a faluban kevesen élnek, így sok teher esik egy gazdára. Ezért „Kérvén Nagyságtokat, Vigyék más faluba is őket..., mert csak sok annyi számú ember egy kisfaluba.”

A kuruc - labanc háborúk pusztításai mellett a másfél évszázados török dúlások, a falvak felégetése, a végvári harcok, az önkényeskedő várkapitányok, a hatalmaskodó földesurak fosztogatásai, a zálogbirtokosok nyomorgatásai a falvak népességének lecsökkenéséhez vagy teljes elnéptelenedéséhez vezettek.

Mindezeket tetőzte még a vidékünket pusztító szörnyű nagy csapás, az **1710-es pestisjárvány**. A falvakban szinte senki sem maradt, aki megművelhette volna a földeket. Az elmaradt haszon miatt a földesurak számára tehát az volt a legfontosabb, hogy az elnéptelenedett falvakat újránépesítsék. E szervezett intézkedések keretében érkeznek **szláv** (szlovák /tót/, lengyel, ruszin, orosz stb.) **telepesek** a Bódva völgyének számos helységébe. A békés élet azonban, mint szerte az országban, így vidékünkön is, csak a XVIII. század harmadik negyedében tér vissza, amikor is az évszázados háborúk megszűnnek és a gazdálkodáshoz szükséges nyugalmas időket Mária Terézia intézkedései megteremtik.

A Rákóczi szabadságharcot lezáró szatmári béke után a kamara lefoglalja a Rákóczi javakat. A meszesi birtokaik is gazdát cserélnek. Ettől az időtől lesznek itt birtokosok a gróf **Csákyak**, a **Losonczy**, a **Gencsy**, a **Zsarnay**, a **Melczér**, a **Hidassi** vagy **Hodossy** valamint a **Gombos** családok. De birtokrészeket kapnak a **Thuránszkyak** is. Meszes egy része pedig a tornánádaskai **Gyulay** gróf uradalmához kerül. Gróf Gyulay Ferenc altábornagy 1846-ban eladja tornánádaskai uradalmát 130.000 forintért **Nádasdy Tamás** grófnak, aki így szintén meszesi földbirtokos lesz.

Az úrbérrendezés előtti zavaros viszonyokat mi sem jellemzi jobban mint a szinte mindennapossá váló elbirtoklások, zálogügyletek miatti perek. 1712-ben például Oláh Gergely azért fordul a Vármegyéhez, hogy édesanyja néhai Lőkös Borbála meszesi birtokainak zálogügylete kapcsán a családi végrendelet másolatát, a „*Testimoneálist*” megkérje, mert a régi „*az el mult alkalmatlan időkben el vezett.*”

A peres eljárás tulajdonképpen azért pattant ki, mert a néhai Oláh Márton özvegye Lőkös Borbála nevében a Szalonnán lakó Fuló Miklós úr zálogügyletet kötött Máriássy György özvegyével, Bertóty Judit asszonnyal és ez utóbbi fél azt állította, hogy a neki járó pénzösszeget még mindig nem kapta meg.(13.) Mint kiderült a nevezett két meszesi jobbágy Frona

Pál és Csató István jelenleg Fuló Miklós özvegyénél, a szalonnai Hartyáni Borbála asszonynál, pontosabban annak birtokán szolgált. Ezért az özvegy Oláhné azt kérte a vármegyei bíróságtól, hogy azt a bizonyos pénzüsszeget „vegyék le Fuló úr javaiból.”

Egy 1725-ös tanukihallgatási jegyzőkönyvből a **Putyer családról** tudunk meg néhány adatot.(14.) Czudar Pál 50 éves jobbágy szerint a Putyer család mintegy 30 esztendővel ezelőtt érkezett Meszesre. Putyer Mátyásnak két fia volt. Ádám és Mihály. Az apa és Ádám fia hamar meghaltak, ellenben Mihály ma is Meszesen él.

Annak idején a család a néhai Magyar István úr „*jobbágyságára kötelezte magát - és - azolta eő Kegyelme és maradéki parancsoltanak nekik.*” Megtudtuk továbbá azt is, hogy Mihálynak szintén két fia volt. Márton, aki házas illetve János, aki még nőtlen. Ám mindhárman „*egy kenyéren voltak*”. Márton egyébként a börtönt is megjárta. Maga Péchy Péter záratta tömlőbe úgymond szófogatatlanságáért, ahonnan aztán egy hónap múlva szabadult, miután kezességet vállaltak érte. Mindezeket az „információkat” megerősítette Kovács András, Vattay József földesúr jobbágya valamint Nagy István gróf Gyulai Ferenc jobbágya is.

Meszesi telkeik elzálogosítása miatt támad nézeteltérés az Aszalai illetve a Vattay család között is az 1753-54-es években. Aszalai Ferenc özvegye, nemzetes „Natternami” (Nottermanthy) Mária asszony Paulikovics László vármegyei szolgabíró közreműködését kérte, hogy a Vattay Györgynek zálogba adott meszesi házas telkét, annak minden hozzátartozóival együtt visszakapja.(15) A nevezett telek ténylegesen is Aszalainé két házas telke között feküdt, de minthogy néhai Vattay György fia kétségbevonta az özvegy Aszalainé jogát az említett területre, ezért a szolgabíró nyomozást indított a két család meszesi birtokainak tisztázására.

A bírósági tanukihallgatásokból kiderült: a házas telken a Vattay család jobbágya, Kovács István lakott ugyan, de a hozzátartozó földek és rétek alapján egyértelműen kimondható volt, hogy a vitatott telek nem lehet más csak az Aszalainé zálogba adott telke. A telekhez tartozó rét egyébként a Keresszeghy Csáky Antal gróf rétének szomszédságában, a galvácsi határban fekvő felső galvácsi réteken volt található.

A szomszédos telkek egyikén Nagy István, még a másikon a nemes **Csabai János református prédikátor** lakott.(16.) A Csabaiak ennek előtte nem sokkal érkeztek Meszesre. A család állítólag Szikszóról származott. Nemes Csabay Pál Tokaj megtámadásakor részt vett a franciák elleni csatában. Tanuvallomások szerint a harctéren esett el, mert onnan már soha többé nem érkezett vissza. Pálnak négy gyermeke volt. András és Sámuel Miskolcra költöztek. János és István pedig utóbb Meszesre. Jánost Szikszón szentelték fel és sokfelé prédikátoroskodott. Többek között a Gömör megyei Ottrokóczy helységben, Szirmabesenyőn és legvégül Meszesen. Itt is halt meg.

Zálogügylet miatt keveredtek vitába a Vattayak a Dobóczy családdal is.(17.)

1758. április 17-én ugyanis **Dobóczy Ferenc** 40 magyar forintért elzálogosította fél házhelyét **Vattay Jánosnak** és feleségének. A megkötött egyezség szerint a zálog kiváltása tíz esztendő múlva, Szent Mátyás napján esedékes.(18.) A két családtagjai egy 1764-es eset kapcsán összekülönböztek. A Dobóczyak erőszakkal próbáltak visszaszerezni egy, a sajátjuknak vélt, földterületet. Történt ugyanis, hogy az idősb Vattay György jobbágya Kovács István, amikor a Rabóczy András szomszédságában lévő Almás kertjét be akarta keríteni, Dobóczy Márton és felesége Horvát Kata asszony valamint Dobóczy Zsigmond úr és felesége Mészáros Kata asszony fejszével rátámadtak. Szekerébe fogott lovát ütötték - verték, és a kerítésnek szánt karókat mind összevagdosták. Sőt Dobóczy emberei, Mészáros Péter és fiai azt is megakadályozták, hogy Kovács István az Eperjes nyomásban lévő szántóföldjét megszántsa.(19.)

Dobóczy Márton ugyanis az említett földterületről azt állította, hogy az a zálogba adott házhelyhez tartozik és ez pedig őt illeti.

A vármegyei bíróság az évekig tartó pereskedésben számtalan tanút hallgatott meg. A tanúk többsége azt vallotta, hogy azok a földek, amelyeket Dobóczy Márton erőszakkal elvett, mind Vattay György tulajdonát képezték.**(20.)** A bíróság 1768. február 1-ére „*törvényes terminust*” rendelt el Meszesre. Egyúttal felszólította Dobóczy Mártont, hogy személyesen vagy prókátorra által jelenjen meg és próbáljon megegyezni Vattayval. Ellenkező esetben „*a tévők leszünk... a mit Országunk élő Törvényei és a Közönséges Igasság magokkal hozándanak*”. - szövegeztet.

A tárgyaláson végül is barátságos egyezség született: Vattay György 60 rénes forintért átengedte Dobóczy Mártonnak az idézett földet, aki 30 forintot azonnal ki is fizetett. A fennmaradó további 30 forint letételét pedig a folyó év Szent Gergely napjára vállalta. Mégpedig oly módon, hogy ha ki nem fizetné a fenti összeget, akkor a Megyei Bíróságot kihívatra ezen felül még további 100 rénes forintot fog adni. Így a vitatott terület vétel útján tehát, de végleg a Dobóczy család örökös birtokába került.

A Mária Terézia féle úrbérrendezés Meszesen

Az „**Urbarium**” délnémet eredetű, középkori latin szó. Tulajdonképpen olyan gazdasági iratot jelent, amelyben a feudális földesúr birtokát, mindenekelőtt az „úrbéres” jobbágyságot, gazdasági és társadalmi állapotukat, szolgáltatói kötelezettségeiket, az úr kezéhez jutó jövedelmeket vették számba, abból a célból, hogy megkönnyítsék a földesúri jogok gyakorlását.

Az egyház, de a Nyugat Európai államok többsége már a IX. századtól részletes kimutatásokat készített a javairól. Közép Európában a XII. századtól beszélhetünk részletes és rendszeres urbáriumokról. Magyarországon ebben az időben még csak különféle előzményei léteztek (pl. adománylevelek, terménybeszolgáltatási jegyzék, stb.). Nálunk, nem sokkal azután, hogy a hazai parasztság a maga jobbágytelkein, földesúri joghatóság alatt elfoglalta helyét, a XV. század második felétől tűnnek fel az első valóságos urbáriumok. Ezek tipikusan tartalmazták a jobbágyság családfőit, a telkiállományt, a pusztai telkeket, a pénz-, a termény-, és a munkaszolgáltatásokat (robot), a kisebb regálékból származó hasznokat, vétségeket és bírságokat, a jobbágyság panaszait, jogi helyzetét.

Az urbáriumok az évtizedek során mind részletesebbek, szabályszerűbbek lettek. A XVIII. századra pedig fokozatosan elterjedt az ún. táblázatos formája is, amelynek tartalma majdhogynem minden apró részletre kiterjedt. **(1.)**

A parasztság helyzetének javítására, részletes rendezésére Mária Terézia királynő tett kísérletet. Állampolitikai célja az volt, hogy a földesúri kizsákmányolásnak határt szabjon, ugyanakkor pedig a jobbágyság „állami” kötelezettségét növelje. Ez azt jelentette, hogy a kincstár az állami adókat csak a jobbágyságtól remélte beszéni. Annál is inkább, mert a magyar földesurak az adózás terhéből - nemesi kiváltságaikra hivatkozva - semmit sem akartak átvállalni. Miután ez újból nyilvánvalóvá vált az 1764-65-ös országgyűlésen, **Mária Terézia** kiadta az **1767-es**, jól ismert **úrbéri pátensét**, amely tulajdonképpen kezdetét jelentette a rendbeszedés előkészületeinek.

A jobbágyság természetesen nem akart semmiféle rendezést, hiszen jól tudta, minden ilyen szolgáltatás - szabályozásakor csak rosszabbul járt. Ezúttal is gyanakodva figyelte a lassan haladó, akadozó folyamatot. Végül is 1771-re Borsod megye egész területén megtörtént a szabályozás.

Meszesre **1770. május 17-én** érkezik meg az a kéttagú bizottság, amelynek Szöllősy Ferenc és Losonczy Károly voltak a tagjai. A küldöttséget **Gulyás János főbíró** és két **hite**se, **Kovács István** és **Tassy András** fogadta.(2.)

A 9 kérdés - és a 9 felelet.

A bizottság mindenekelőtt 9 kérdésre vonatkozóan hallgatta meg a jobbágyokat. Másnap, május 18-án aztán a községi előjáróság aláírásával hitelesítésre kerültek az írásba foglalt válaszok. Nézzük, ezek alapján, milyen kép rajzolódik elénk:

„Urbariumunk - írják -, ámbár külömb, külömb féle földes uraknak emberei vagyunk, nem volt, nitsen is.”

Írott szerződése („contractusa”) egyikőjüknek sem volt, sem a munkára (robot), sem az adózásra vonatkozóan. Csak szóbeli megállapodás alapján fizették az éves „tartozásukat” a földesuruknak. Sőt egynémelyikük robotja, adózása *„csak bévett szokásból következett.”* A jobbágyok nagyrésze tehát szolgálattal „adózik” földesurának. Vannak azonban olyanok is - legfőképpen a taxás (azaz a szerződéses) jobbágyok, akik *„Kész pénzüi minden féle szolgálattakat meg váltyák, értékjekhez képest kik tíz forinttal, kik hat forinttal, kik kevessebbel.”* A taxások egyébként *„kész pénzben rend szerint Való adózássok esztendeig az házhelyeseknek két rénes forint, az kisebb gazdáknak egy rénes forint, az sellyéreeknek (zselléreeknek) 45 krajcár.”*

(Itt egy pillanatra álljunk meg. Fontos, hogy rávilágítsunk, tulajdonképpen mit is takarnak ezek a fogalmak, mint a taxás vagy a zsellér?)

A feudalizmus jobbágyságainak legismertebb jellemvonásaként a *szabad költözködési jog hiányát* említhetjük. Az úr és az „örökös” jobbágyság közötti viszony tulajdonképpen személyi függőséget és egyben korlátozott tulajdoni jogot is jelentett. Az úr ugyanis mindent megtehetett jobbágyságával azonkívül, hogy meg nem ölhetette. A személyes függőség mellett a dologi függés az örökös röghöz kötöttséget jelentette. A földesúr tulajdonában lévő földről a jobbágy csak a maga szándékából el nem költözhett. Mária Terézia idejére azonban ez a kötöttség már lazulni látszott, hiszen becsülhetően a jobbágyság 35-40%-a már nem volt örökös jobbágy.

Ekkor már gyakran jelennek meg olyan egyéni szabad költözködési joggal bíró jobbágy-csoportok, amelyek a természetbeni szolgáltatások egészét vagy annak egy részét (elsősorban a robotot) évi fix pénzösszeg (**taksa vagy taxa**) ellenében megváltják. Nevezték őket *„árendás”*-oknak is, mert mintegy bérleti díj fejében művelték a jobbágytelkeket.

A **zsellérek** viszont a jobbágyság legalsóbb rétegeiből kerültek ki. Általában azokon a helyeken fordultak elő, ahol a népességszaporodás okozta telekaparózkodás olyan fokot ért el, hogy voltak, akik 1/4-nél kisebb jobbágytelkekkel (vagy még azzal sem) rendelkeztek. Ezeket a „kis birtokkal” rendelkező jobbágyokat illették aztán a német eredetű - zsellér - szóval. A Mária Terézia féle úrbérrendezés egységesítette a zsellér (inquillinus) fogalmát is. A telkes jobbágy alatt az számított úrbéres házas zsellérnek, akinek földje nem érte el a nyolcad telket, azaz 2-5 hold alatt maradt. Az alszellér (subinquillinus) pedig a saját házzal sem rendelkező parasztot jelentette.)(3.)

A határbéli erdőket szabadon használhatják. „Fogyatkozásaiknak” azt tartják, hogy „jószágunknak elegendő mezeje nints, külső határban is fogadunk legelő mezőt. Földünk sovány, sok trágyázással jár. Réttyeinkben sokszor a zápor esső miatt kárt vallunk.”

Két lakosról jelzik, hogy nagyobb területtel bírnak. Ezek egyike 48-at, másika 38 pozsonyi mérőt tud elvetni. Az előző kilenc, még ez utóbbi 6 szekér szénát kaszál a rétjeiről. Megjegyzik továbbá azt is, hogy a közel egyforma nagyságú telkek ellenére kevesen vannak, akik 20 holdnál többet vethetnének el. Vannak azonban olyanok is, akik még ettől is kevesebbet vetnek be, „mivel földes uraink nem minnyájunknak egy aránt adgyák az földet. Úgy szénát is ki két, ki három, ki négy szekérrel kaszáll. Sarnyút is, ha üdő szolgál és az víz el nem rontya, szoktunk kaszálni.”

Földesuraikról ezeket jegyzik meg: „ahányan vannak, annyiféle szolgáltatást követelnek.” Így természetesen a szolgálat sem egyforma. A szükségesnél hol többet, hol kevesebbet kell teljesíteniük. „Némelyeknél uroknak marhája vagyoni.”-amelye(ke)t otthon gondoznak. A taxásoknál szintén hasonló a helyzet: „Némelyek esztendő által 30 napnál többet marhájukkal, szekerekkel, másuk hús, vannak, kik 24 napot, az gyalogosok pedig ki hat, ki nyóltz, ki kilentz, ki tízen két napot.”(ti. szolgálnak!)

Sérelmeik között azt sorolják, hogy a robotra való menetel illetve jövetel idejét nem számítják be szolgálat idejébe a földesurak. Két földesurat említenek viszont, akik a saját embereiknek elengedték a dézmát. A többiek viszont „az rend szerént való dézmát (dézmát) ki kilencedül, ki tizedül meg vették s meg is veszik, egy szemül, másik szalmájul.

A megírt adózásokon kívül más tartozásuk nincs a földesurak felé. Egyedül csak az un. **ajándék**, amit inkább természetben, mintsem pénzben szoktak adni.

A jobbágyok két pusztá telekről tudnak a faluban. „Közönséges szóbeszédből hallottuk - mondják -, de mink rajta lakost soha nem értünk, nem is tudgyuk, vólnának ki mutatott földgyei, réttyei.”

Magukról pedig azt állítják, hogy egy részük örökös jobbágy, míg mások szabad elmenetelűek.

Végül tekintsük át az előkészületek során felmért helyzetet:(4.)

Tíz földesúrnak a birtokait találjuk Meszesen. A jobbágytelkeken - a jobbágyfőket számítva - **13 örökös, 8 taksás jobbágy, továbbá 2 örökös ,3 taksás, 1 szabad elmenetelű és 1 házatlan zsellér lakott.** A **28 jobbágyfő** közül egyedül a Horváth birtok örökös jobbágya, **Darnyai János** volt az, aki évi 8 rénes forintért és 30 „krajczárért” megváltotta összes szolgáltatási kötelezettségeit. 2 nap kézi szolgálattal azonban még így is tartozott földesurának.

Az előzőekben már említett két legnagyobb „birtokkal” bíró **jobbágygazda** egyike a Vattay Györgynél szolgáló **Kováts István** örökös jobbágy volt, aki 48 1/2 pozsonyi mérőre való földterületen, még a másik a Hodossy Gáspárnál szolgáló **Gazdik Mihály** taksás jobbágy, aki 38 3/4 pozsonyi mérőre való földön gazdálkodott.

Legkevesebb külső földterület az ugyancsak Vattay Györgynél szolgáló **Bodnár György** taksás zsellér kezén volt. (1/8 pozsonyi mérő). Ettől alig több (4 pozsonyi mérőre való) területtel ketten rendelkeztek. Egyikük a gróf Csáki Antalnál szolgáló **Pásztor András** taksás zsellér, másikuk pedig a Dobóczy birtokon élő **Rabóczi András** szintén taksás zsellér. Neki 4 1/2 (pozsonyi mérős) földje volt. A többi „gazda” 10-35 közötti (pozsonyi mérőre való) földterülettel bírt. Ez átlagban 5-17 holdat jelentett.

Quarto.

Minden Helységnek, községnek,
 és minden bányának, kőszelnek, és kőszelnek
 joggyakorlása a törvények szerint.

$$Ad\ H^m$$

Septimo

A. J. 7th

[illegible]

Yes and

49 50

Flügel purpur, hat helgel vannah, min
den flügelzigbar misatant ferga,
misatant, 4 koch bindatant, vannah.

Hajósingyos fehéredt látszat
 lapp kis frizta felik napra z,
 falmint benn, x. minde napra la
 kosszoda sem aprítat nemis ked
 gub hag vértanúsit ti mutasson
 fűszeg, i. Rétgyei,

9. uno.

AD Quinn

2. Lahos olvad vgyen Laborszajal
vagyok, hogy majmai talis vgy me
hcsk. vagy annyira vagyunk köztünk
hogy talis helyenél. majmai talis me.

Dr. Jobbágy, Kajitűnt, L. Zabad
A mensesch embex.

назв. *Labrus fuscus* L.

*In response to the letter from
Dr. C. H. May Dec 18 - May*

exam me following day

Sir's Julia's James Lye

From the first
of the first

21
tasty Andriy 2c + (consp)

Washed on Sunday
April 11th

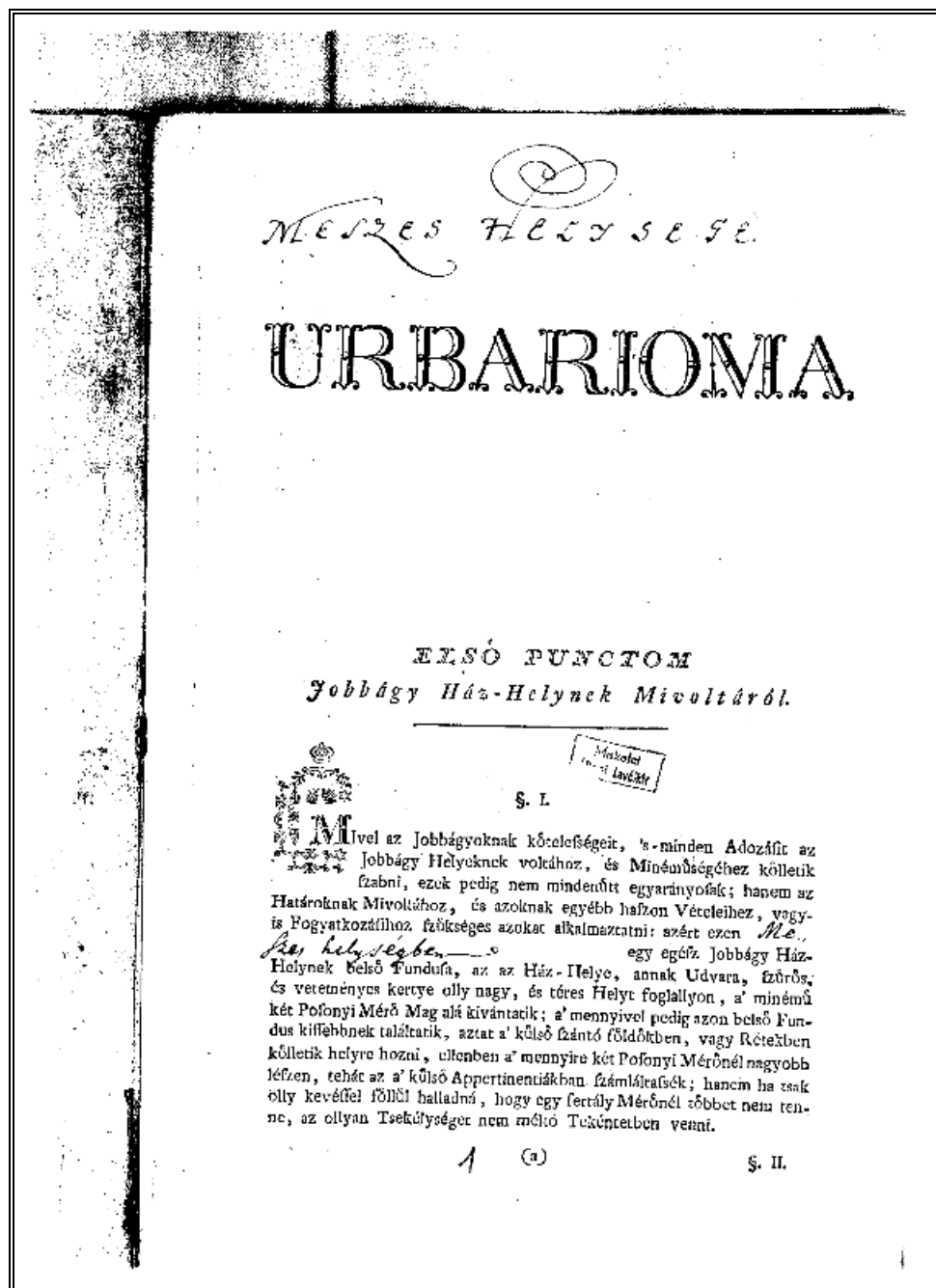
A kimutatásban részletesen nyomon követhetjük a meszesi jobbágycsaládok szolgáltatási kötelezettségeit
(Úrbéri szabályozás előtti időszak)

A földesúri birtokok	A jobbágyfők Nevei	Belső ház-hely	Külső telek	Rét	Szolgáltatok								
					Pénzben Rf X (Rénes forint) (Krajczár)		Robotban (Otthon tart Urasági (4 ökröt) (2 ökröt)		Marhás robot (4 ökörral) (2 ökörral) (nap) (nap)		Kézi szolgálat (nap)	Pénzbeli megváltás Rf X (Rénes forint) (Krajczár)	
		(Pozsonyi mérőben)(2.)		(Szekérben)									
Aszalai birtok	Joannés Gulyás (taxalista)	1	23	1	-	-	-	-	36	-	-	-	-
	Stephanus Nagy (subditus) (1.)	1 1/4	36 1/2	6	-	-	servit (3.)	-	-	-	-	-	-
Hódosi birtok	Michael Gazdik (taxalista)	1	38 3/4	6	2	-	-	-	22	-	11	-	-
	Stephanus Almási (subditus)	3/4	22	4	-	-	-	-	servit	-	-	-	-
	Joannés Szegő (subditus)	1/2	18 3/4	4	-	-	-	-	servit	-	-	-	-
	Martinus Szegő (subditus)	1/2	21 3/4	4	-	-	-	-	servit	-	-	-	-
	Petrus Pásztor (taxalista)	1/2	13 1/2	2	2	-	-	-	18	-	9	-	-
Ruprecht birtok	Andreas Tassy (subditus)	1	25 1/2	4	-	-	-	servit	-	servit	-	-	-
	Martinus Putyer (subditus)	1/2	36 1/2	5	-	-	-	-	-	servit	-	-	-
	Michael Putyer Subditus Inquillanus)(4.)	1/2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Michael Putyer (subditus inquillanus)	1/8	1 1/2	-	-	-	-	-	-	-	8	-	-
Gróf Csáki birtok	Georgius Juhász (taxás)	3/4	28 3/4	4	2	-	-	-	32	-	-	-	-
	Martinus Kocsis (taxás)	3/4	34 1/2	4	2	-	-	-	32	-	-	-	-
	Stephanus Pásztor (taxás)	1	26 1/2	4	2	-	-	-	36	-	-	-	-
	Georgij Pásztor (inquillanus)(5.)	1/8	4	1	1	-	-	-	-	-	6	-	-
Vattay Mihály birtoka	Joannés Rabóczi (sub inquillanus)(6.)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

	Petrus Rabóczi (taxás)	3/4	22	4	-	-	-	-	servit	-	-	-	-
Horváth birtok	Joannés Darnyai (subditus)	1/2	10 1/2	3	-	-	-	-	-	-	2	8	30
Szepessy birtok	Stephanus Czudar (subditus)	3/4	18 1/2	3	-	-	-	-	servit	-	-	-	-
	Andreas Czudar (subditus)	3/4	18 1/2	3	-	-	-	-	-	servit	-	-	-
	Kicsi Stephanus Czudar (subditus)	3/4	20	3	-	-	-	-	servit	-	-	-	-
	Joannis Czudar (subditus)	1/2	12	2	-	-	-	-	-	servit	-	-	-
	Idős Andreas Czudar (subditus)	1	32 1/2	3	-	-	-	-	servit	-	-	-	-
Paulikovics birtok	Stephanus Horváth (taxalista)	3/4	22 1/2	4	-	-	-	-	24	-	-	-	-
Vattay György birtoka	Stephanus Kovács (subditus)	1	48 1/2	9	-	-	servit	-	-	-	12	-	-
	Georgius Bodnár (taxalista inquillanus)(7.)	-	1/8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Dobóczy birtok	Michael Rabóczi (taxás inquillanus)	1/8	9 1/2	1	-	45	-	-	-	3	8	-	-
	Andreas Rabóczi (taxás inquillanus)	-	4 1/2	-	-	45	-	-	-	3	6	-	-

Megjegyzések

- (1.) „örökös” jobbágy - azaz nem szabad elmenetelű
- (2.) 2 pozsonyi mérőre 1 hold terület esett (régí holdban, azaz 1200 négyszögölben mérve)
- (3.) szükség szerint szolgál a földesúrnak
- (4.) „örökös” zsellér
- (5.) zsellér
- (6.) „alzellér” - házatlan
- (7.) szerződéses zsellér

Az Urbárium első oldala

Az Urbárium 1771. június 25-én került bevezetésre Meszesen.(5.) 4 példányban készült. Ebből egy maradt a megyei levéltárban, egy a helytartótanácsához került, egyet a földesúr őrzött és végül egy példány a község előljáróságán, a bírónál volt megtalálható.

Az Urbárium a falu határát 3. osztályúnak minősítette. A jobbágytelkek számát 13 1/4-ben rögzítette. A telkeken 26 szabad menetelű jobbágyot, 7 házas zsellért, összesen tehát 33 jobbágyfőt vettek nyilvántartásba.

Az előző évi felmérésben még tíz földesúrnak a nevével találkoztunk, az urbáriumban viszont már tizenegy került rögzítésre. A község „legfrissebb” birtokosa a Gedeon család volt.

Az Urbárium 9 fejezetből állt és tételesen rendelkezett a földesúr és a jobbágyok viszonyáról. Első „*punctuma*” (pontja) a „**Jobbágy Ház-Helynek Mivoltáról**” ekként szólt:

„§.I. Mivel a jobbágyoknak kötelességeit, 's - minden Adózásait az Jobbágy Helyeknek voltához, és Mineműségéhez kölletik szabni, ezek pedig nem mindenütt egyarányosak, Hanem az Határoknak Mivoltához és egyéb haszon Vételeihez, vagyis Fogyatkozásihoz szükséges azokat alkalmaztatni: ezért ezen Meszes helységben egy egész Jobbágy Ház-Helynek belső Fundusa, az az Ház-Helye, annak Udvara, Szürös és veteményes kertye olly nagy, és téres Helyt foglallyon, a' minémű két Pozsonyi Mérő Mag alá kívántatik, a' mennyivel pedig azon belső Fundus kisebbnek találtatik, aztat a külső szántó földekben, vagy Rétekben kölletik helyre hozni, ellenben a' mennyire két Pozsonyi Mérőnél nagyobb lészen, tehát az a külső Appertinentiákban számláltassék, hanem ha tsak olly kevéssel föllül halladná, hogy egy fertály Mérőnél többet nem tenne, az ollyan Tsekélységet nem méltó Tekintetben venni.

A belső házhelyekhez tartozó szántókról, rétekről a II.§. így rendelkezett:

„Külső Appertinentiáktól pedig ugyan egy egész Jobbágy Ház Helyhez harminc (30) Hold szántóföld, minden egy Hóldban két (2) Pozsonyi Mérő számláltatván, és Rét nyolc (8) /hold/ kaszálóra való, mivel esztendőnként kétszeris kaszáltatik, adassék.”

Tehát egy egész beltelekhez (2 pozsonyi mérős, azaz 1 hold) 30 hold szántóföld és 8 hold rét illetve kaszáló tartozott. Ez összesen 39 holdat tett ki. Így egy egész telekkel bíró gazda 39 hold területen gazdálkodhatott a 3. osztályú meszesi határban.

A 26 jobbágy és 7 zsellér összesen 418 $\frac{7}{8}$ hold szántóföldet, 118 $\frac{3}{4}$ hold (azaz „embervágó”) rétet vagy kaszálót mondhatott „magáénak.” Ezen kívül a jobbágyközösség még további 4 hold közösségi rétet, un. „communitás”-t vehetett igénybe. A jobbágyok által megművelhető összterület így 541 $\frac{5}{8}$ holdat tett ki.

A 26 jobbágyból 3 gazda rendelkezett egész telekkel. Egyiküknek az „illetménye” még ezt az egész telket is meghaladta további $\frac{1}{8}$ -ad résszel. Ez a jobbágy a Hodossy birtokon szolgáló **Gazdik Mihály** volt. A gróf Csáky Antalnál szolgáló **Kotsis Márton** illetve a Vattay György **Kovács István** nevezetű jobbágya egyaránt 1-1 egész telket bírt. **Nagy István** az Aszalai család jobbágya volt és $\frac{5}{8}$ telekkel rendelkezett. $\frac{3}{4}$ telke szintén egy embernek volt, a Csáky grófnál szolgáló **Pásztor Istvánnak**. 15-en (tehát a nagytöbbség) $\frac{1}{2}$ házhelyet tudhatott magáénak. Ők a következők voltak:

az Aszalai birtokon: **Gulyás János**,

a Hodossy birtokon: **Vétsey László**, **Almássy István**, **Szegő Márton**, **Szegő János**,

a Ruprecht birtokon: **Tassy András**, **Putyer János idős**, **Putyer János ifj.**,

a Csáky birtokon: **Juhász György**,

a Vattay László birtokán: **Rabóczy Péter**,

a Szepessy László birtokán: **Czudar János**,

a Gedeon család birtokán: **Czudar István fiatal**, **Czudar István öreg**, **Czudar András**,

a Paulikovics birtokon pedig **Horváth István**.

$\frac{1}{4}$ telkesek ketten voltak:

a Csáky birtokon: **Pásztor György** illetve a Szepessy birtokon az **idősb Czudar István**.

3/8 telke a Szepessy Lászlónál szolgáló **Czudar Jánosnak** volt.

Végül 1/8 telekkel három gazda rendelkezett:

a Horváth birtokon lévő **Darnyai János** illetve

a Dobóczyaknál szolgáló **Rabóczi Mihály** és **Rabóczi András**.

Az erdők használatát a földesurak úgymond „kegyelemből” engedélyezték. Az urbárium ezen kívül lehetővé tette azt is, hogy a jobbágyok az irtással szaporított földjeiket megválthatták a földesúrtól. Az így szerzett földek erőszakos elvételétől tehát már nem kellett tartaniuk.

Külön cikkely foglalkozott a *makkoltatással*. A makkoltatás ugyanis a 20. század első feléig szinte kizárólagos formája volt a disznók hizlalásának. A disznókra kanászok vigyáztak, akik az év nagy részében naponta kihajtották az állatokat az erdőre, legelőre illetve a marhák után a szántóföldekre is. Szeptember közepétől december végéig azonban kint „hálatták” a nyáját a legelőn. Minthogy az erdők kizárólag csak földesúri tulajdonban voltak, ezért számukra a makkoltatás igen jó bevételi forrást jelentett. Igaz eleinte a földesurak a saját jobbágyaik részére megengedték az ingyenes makkoltatást, másoktól azonban tizedet szedtek. Az urbárium végül megszüntette az ingyenességet, így mindenki számára kötelezővé vált a dézsmaadás. A szabályozás ugyanakkor biztosította azt a lehetőséget is, hogy a „pusztabéli” erdőhasználatról a jobbágy és a földesúr közösen megállapodhasson.

A meszesi erdők - a galvácsi és az abodi erdőkkel együtt - a környék legkiválóbb makkoltató erdői voltak.

A robot és az adózás

A robot és az adózás szorosan összetartozó jobbágyi kötelezettségek voltak. A szabályozás előtt - amint azt a „kilencpontos” kérdésekre adott válaszokból is láttuk - nem volt egységes ezeknek a szolgáltatásoknak a megkövetelése. Ahány földesúr, annyiféle kíváncsi - jellemezhetnénk a helyzetet. A szabályozás bevezetésével megszületett egységes követelményrendszer azonban a jobbágyterhek növekedését is eredményezte egyben, különösen a robot területén. Az eddigi legmagasabb 32 napos robot helyett az urbárium ugyanis egy egész telkes gazdának évi 52 nap szolgálatot írt elő. Erről a harmadik pont 1.§-a így rendelkezett:

„Minden egész Helyes Jobbágy köteles lészen maga földes Urának minden Hétben egy Napot Nap-Kelettől Nap-Nyugodtik (abban szándékán Munkára való Menetét, a vissza Jövetelét, 's az Etetésnek, és a Halásznak időtájt), két marhával, maga szekérével, szántáskor mindazonáltal négy marhával maga boronájával s ekéjével Uraságnak dolgozni tartozzék. Hogyha pedig valamely jobbágy négy ígás marhának fogyatkozása miatt a szántást meg nem tehetné meg írt mód szerint, az olyan jobbágy mással összefogván egy napi szántást két napi munkával végezzen, mindazon által ezen terhes munkát minden szántáskor csak egyik tartozzék megtenni. Hogyha pedig négy marha mellé egy személy elegendő nem volna, akkoron a jobbágy egyet ugyan olyat a mely minden munkára alkalmas legyen másikat pedig csak marha hajtásra valót tartozzék adni.

Ezen két személy mindazonáltal különös kézimunkára ne fordíttathassék.”

Az évi 52 napos marhas robotot dupla, azaz 104 napi kézi munkával is kiválthatta a jobbágy. Természetesen ez az egész telkesekre vonatkozott. A fél illetve negyed vagy ennél kisebb telkesek ennek arányában voltak szolgáltatásra kötelezve.

A 33 jobbágy illetve zsellér éves marhásrobotjaként összesen 727 1/2 napot vagy ezt kézi szolgálatra váltva 1581 napot írt elő az urbárium.

Kilencedet mindenféle termésből - kivéve a kendert és a lent - természetben adtak. A Dobóczy birtokon azonban még ezekből is adóztak. A vaj fizetésétől viszont mentesültek: „*Mivel pedig ezen Helységnek legelő mesgye nem lenne elegendő, ha az lakosok az Nekik egy átallyába szükséges, úgy mint sertések, tehenek, S megkívántató vonó marhákon mivel más nem ily szükséges marhákat is (:mineműek a juhok, ketskék:) négy és öt gazdák a több lakosok kérelmekkel nem tartanak, az ezen szükséges igen fog segíteni annyi valis inkább hogy az elől fel tett okra nézve a vaj fizetésből mentesek lesznek. (ha szűk volna a legelő, akkor felszántással vagy egyéb módon kisebb ne legyen!)*”

A vajon kívül mindannyian egységesen évi 1 forint „árendát” (bérleti díjat) fizettek, összességében tehát 33 forintot. Az éves tűzrevaló fával csak a jobbágyok tartoztak, telkenként 1 öllel, azaz kb. 1 szekérrel. Ez 13 1/4 ölet tett ki. Fonásból 82 3/8 fontot, kb. 46 kg-ot kellett leadni. (a Mária Terézia korabeli bécsi súlymérték, az 1 font - 0,56 kg-al volt egyenértékű.) Kappanból és csirkéből összesen 27 1/2 - 27 1/2 darab, még tojásból 166 5/8 darab volt az előírt mennyiség.

A földesúr adóját mindig két részletben kellett letenni. Egyik részt Szent György napra (április 24.), a másikat pedig Szent Mihály napra (szeptember 29).

A halászás, vadászás és madarászás joga csak a földesurat illette meg. Bár a korcsmárlás joga is az övé volt, az Urbárium az 1550., esztendő 36-ik articulusára (cikkelyére) hivatkozva Szent Mihály napjától karácsonyig engedélyezte a borkimérést a jobbágyoknak is. Meszesen azonban nem történt szőlőtelepítés, eltérően a környező településektől, ahol a XVIII. század utolsó évtizedeiben már kisebb- nagyobb, szőlővel beültetett területekről tudunk. A telepítésre itt is kijelöltek ugyan területet (lásd Pusztai szőlők dűlő), ám ide soha nem került egyetlen tőke sem. A ma is meglévő kisebb szőlőterületek feltehetően a XIX-XX. század fordulójának telepítései.

Az Urbárium hatodik illetve hetedik pontja a jobbágyok „*el-tiltatott cselekedeteiről*”, a szokásokról, a büntetésekről rendelkezett. Így például tiltva volt a fával való kereskedés is. A robotra való meg nem jelenést pedig tizenkét pálcaütéssel büntették.

Kimutatás a jobbágyi szolgáltatásokról az Urbáriumban rögzítettek szerint.

Birtokosok Jobbágyfők	jobbágy házhely	pozsonyi mérőben	Szántó (hold)	Rét (hold)	Marhás robot	Vagy kézi szolgálat	Kilenced in matura (termé- zetben)	Árenda (Flor) forintban	(Tűzre való fa (öly)	Fonyás (funt) Font	Kifőzött vaj (ítze)	Kappany No. (db)	Csérke No. (db)	Tojás (db)
Aszalai birtok Szabad menetelűek							Kendert és a lent kivéve							
1.Steph. Nagy	5/8	1 1/4	21 1/2	5	36 1/4	72 1/2		1	5/8	4 7/8	-	1 3/8	1 3/8	8
2. Joan. Gulyás	1/2	1	15	4	26	52		1	1/2	3	-	1	1	6
Inquillinus Domicit														
1.Petr. Pásztor						18		1						
Hodosy birtok							Kendert és a lent kivéve							
3. Mich. Gazdik	1 1/8	2	33 1/4	10 1/2	59 3/4	119 1/2		1	1 1/8	6 4/8	-	2 1/4	2 1/4	13 5/8
4.Ladis. Vétsey	1/2	1	15	5 3/4	28 1/4	56 1/2		1	1/2	3 1/4	-	1	1	6 1/4
5.Steph. Almásy	1/2	1	15	4 1/2	26 1/2	53		1	1/2	3	-	1	1	6
6.Mart. Szegő	1/2	1	15	4 1/2	26 1/2	53		1	1/2	3	-	1	1	6
7.Joan. Szegő	1/2	1	15	4	26	52		1	1/2	3	-	1	1	6
Ruprecht birtok							Kendert és a lent kivéve							
8.Andr. Tassy	1/2	1	15	4	26	52		1	1/2	3	-	1	1	6
9.Joan. Putyer öreg	1/2	1	16 1/2	4	28	56		1	1/2	3 1/4	-	1	1	6 1/2
10.Joan. Putyer ifj.	1/2	1	16 1/4	4	27 3/4	55 1/2		1	1/2	3 1/8	-	1	1	6 1/4
Inquillanus Domicit														
2.Mich. Putyer			3/4			18		1						
gróf Csáky birtok							Kendert és a lent kivéve							
11.Mart. Kotsis	1	2	32 1/4	8	55	110		1	1	6 3/8	-	2 1/8	2 1/8	12 3/4
12.Steph. Pásztor ör. Mészáros	3/4	1 1/2	24 3/4	6	42	84		1	3/4	4 4/8	-	1 5/8	1 5/8	9 3/4
13.Georg. Juhász	1/2	1	18 1/2	4	30 3/4	61 1/2		1	1/2	3 1/2	-	1 1/8	1 1/8	7
14.Georg. Pásztor	1/4	1/2	9 1/2	2	15 1/2	31		1	1/4	1 3/4	-	5/8	5/8	3 1/2
Inquillini Domiciliati														
3.Andr. Süveges						18		1						
4.Andr. Guba						18		1						
Vattay László birtoka							Kendert és a lent kivéve							
15.Petr. Rabóczy	1/2	1	15 1/4	4 1/4	26 1/2	53		1	1/2	3	-	1	1	6
Inquillanus Domicit														
5. Joan. Rabóczy						18		1						

Horváth birtok							Kendert és a lent kivéve							
16.Joan. Darnyai	1/8	1/4	4	3	9 1/2	19		1	1/8	1	-	3/8	3/8	2 1/4
Szepessy László birtoka							Kendert és a lent kivéve							
17. Steph. Czudar ör.	1/4	1/2	10 3/4	2 1/4	17 3/4	35 1/2		1	1/4	2	-	5/8	5/8	4
18.Joan. Czudar ör.	3/8	3/4	11 1/4	3	19 1/2	39		1	3/8	2 1/4	-	3/4	3/4	4 1/2
19.Joan. Czudar	1/2	1	15	4	26	52		1	1/2	3	-	1	1	6
Gedeon birtok							Kendert és a lent kivéve							
20.Steph. Czudar ifj.	1/2	1	15	4	26	52		1	1/2	3	-	1	1	6
21.Andr. Czudar	1/2	1	15	4	26	52		1	1/2	3	-	1	1	6
22.Steph. Czudar	1/2	1	15	4	26	52		1	1/2	3	-	1	1	6
Paulikovics birtok							Kendert és a lent kivéve							
23.Steph. Horváth	1/2	1	15	4	26	52		1	1/2	3	-	1	1	6
Vattay György birtoka							Kendert és a lent kivéve							
24.Steph. Kovács	1	2	30	9 1/2	54	108		1	1	6 1/4	-	2	2	12 1/2
Inquillinus Domicit														
6.Georg. Bodnár			1/8			18		1						
Dobóczi birtok *							kenderből és lenből is.*							
25.Mích. Rabóczi	1/8	1/4	5 1/2	1 1/2	9 1/2	19		1	1/8	-	-	3/8	3/8	2 1/4
26.Andr. Rabóczi	1/8	1/4	3 3/4	1	6 1/2	13		1	1/8	-	-	1/4	1/4	1 1/2
Inquillinus Domicit							1							
7.Joan. Rabóczi						18		1						
Communitátis				4										
Summa	13 1/4	26 1/4	418 7/8	118 3/4	727 1/2	1581	-	33	13 1/4	82 3/4	-	27 1/2	27 1/2	166 5/8

Mint láttuk a kimutatást, a házzal rendelkező zsellérek tizenhét napot voltak kötelesek szolgálni. A jobbágyokon és a zselléreken kívül még további lakosok is voltak a faluban. Róluk a 8.§. 3. pontja rendelkezett:

„Minden Lakos pedig, a' kinek magának Háza nintsen, tizen két napot esztendőnként kézi munkával az Uraságnak szolgálni tartozik....Amennyiben pedig ezen helységben egynémely zsellérek valamely fundusukat (belső házhelyeket) bírnának, mellyeknek száma nyolczados házhelynek mivoltát fel nem érné, azoktól tsak kilenczed termésben /: vagy pedig hasonlót érőben, s equivalensben (egyenlőben):/ adassék meg az legjobb adózások és szolgáltatások eránt pedig, olyanok akikk házhelyek mivolta avagy appertinentiája (külső művelésű telke) nyolczados házhelyet fel nem ér, egyedül úgy mint házzal bíró zsellérek tekintessenek.”

A község feje: a bíró

Az Urbárium kilencedik fejezete „az *belső Rend-tartás*”-ról szólva a jobbágyközösség tisztségviselőinek megválasztásáról illetve ezeknek a feladatairól intézkedik.

A község a feladatait a saját tisztségviselőivel végeztette. A község illetve a tisztségviselők feje a bíró volt. A falusi bírakat a földesúr nevezte ki. Több birtokos esetén - így Meszesen is - a földesurak közös megegyezéssel „tettek” bírót. A bíró hivatala 1 évre szólt. Szent György napjától Szent György napjáig. A későbbiekben aztán a kinevezés helyett a választás elve érvényesült. A földesúrnak „csak” annyi joga maradt, hogy a községbeliekből megválasztott bírót megerősítse.

1657-ben úgy határozott a Vármegye, hogy amely faluban nemesek és jobbágyok is laknak, felváltva legyen bíró. Ahol pedig igen szegényre, zsellérre avagy a tisztségre elégtelen személyre kerülne sor, „*tartozzék a falu az olyan mellé hites embert is rendelni.*” A bírói tisztség nem volt mindig hálás feladat. Igaz a hivatali időre a bíró adómentességet kapott, de a munkával járó nehézségek (a földesúri parancsok végrehajtása, az adók behajtása stb.) miatt sokan inkább szabadulni szerettek volna e tisztség viselésétől.

A Mária Terézia által újraszabályozott bíróválasztásról az Urbáriumban a következőket olvashatjuk: A földesurak három embert nevezhettek a bírói hivatalra. Ezek közül aztán a jobbágyok - az uraságok tisztjeinek jelenlétében - egyet főbírónak megválasztottak. A „hivatalát rosszul viselő bírót” azonban a földesurak leválthatták, megbüntethették vagy helyette másikat választathattak. Ettől kezdve tehát a bírókat illetve az esküdteket (hiteseket) a község maga jelölhette. A későbbiekben pedig már a nótáriust (jegyzőt) is maga választhatta meg és szabadon dönthetett annak elbocsátásáról is. Az 1700-as évekbeli iratok szerint az alábbi személyek viseltek bírói hivalt:

1770. november 9. (6.)

Főbíró: Putyer János, hitesek: Almási István és Kotsis Márton. (Ezen az iraton már pecséttel is találkozunk. Lenyomata (M.E. F.A)- feltételezhetően - a „*Meszes Falu*” szavak kezdőbetűit jelöli.)

1774. július 6.(7.)

Főbíró: ifj. Czudar István, hitesek: Kováts István, idős Czudar István, Kotsis Márton.

1777. május 7.(8.)

Főbíró: Putyer Márton, hitesek: Almási István, Kováts István, Gazdik Mihály.

1778. július 14.(9.)

Főbíró: Almási István, hitesek: Süveges János, Pásztor István.

1779. május. 19.(10.)

Főbíró: Juhász György, hitesek: Kováts István, Kotsis Márton.

1780. augusztus 3.(11.)

Főbíró: idős Kováts István, hitesek: Pásztor István, idős Czudar István. *(Ezen az iraton találkozunk először a törvénybíró megjelöléssel.)*

Törvénybíró: Szegő János.

1781. november 12.(12.)

Főbíró: Süveges János, hitesek: Szegő János és Kováts István.

1782. november 21.(13.)

Főbíró: Pásztor István, hitesek: Szegő János, Kováts István.

1783. szeptember 8.(14.)

Főbíró: Tasi András, hitesek: Kováts István, Pásztor István.

1784. november 19.

Főbíró: Putyer János, hitesek: Szegő János, Tasi András, Horvát János.

(A Borsod Abauj-Zemplén Megyei Levéltárban megtalálható egy 1903-ban leltárba vett feudális kori pecsétnyomó: MESZES: HELYSÉG- körirattal. Az elkészítés idejét nem ismerjük. A pecsétnyomó emblémája egy azonosíthatatlan madár. A nyomólap vésete homorú. (2x1,7 cm, ovális, sárgaréz). A nyomólap anyaga sárgaréz. Ugyancsak sárgarézből készült a pecsétnyomó nyele, amely nyolcszögletű, átlukasztott. A nyél hossza: 3,6 cm.) (16.)

Az Urbárium betartását minden évben ellenőrizték. A Vármegye küldöttsége a szokásos évi körútja során a közösség képviselőinek kérdéseket tett fel a földesurak és a jobbágyok viszonyára vonatkozóan. Az esetleges hiányosságok illetve panaszok írásban is rögzítésre kerültek. Egy ilyen panasztételről értesülhetünk az 1783. szeptember 8.-i jegyzőkönyvből (17.)

„.....Mellyek iránt hogy semmi panasszunk Földes Uraink ellen nintsen, egyedül Ngos (Nagyságos) Groff Csáky János eő Nagysága Emberei azon panaszkodnak, hogy ámbátor Kassára magok erejével hajtottak 4. s 5 napi járásukat az Uraság Tiszttye három napba tudta. Ezen nevünk aláírásával Falusi petsétüinkkell megerősítettett levelünket agyuk. Signum, Meszes, 1783.die.8-a, 9-is.

Pecsét Fő Bíró Tasi András X keze vonása

Hites Társaim Kováts István X keze vonása

Pásztor István X keze vonása.”

Az uraság és jobbágy között támad vita esetén mindig az Urbárium szabályai adtak eligazodást. Az időről időre változó élet dolgai azonban megkövetelték, hogy e viszonyt rögzítő pontokat hozzáigazítsák a változásokhoz. A meszesi urbáriumban egy 1819. január 19.-i dátummal az alábbi változásbejegyzést találtam.:

Az 1.§. 4. pontjához: „*Magános Házzal bíró zsellér*” köteles fizetni a földesurának 1 Forintot. Felét Szent György napra, másik felét pedig Szent Mihály napra. „*A Lakosok pedig, vagy - is más Házában lakó zsellérek ezen Fizetéstől Szabadok lesznek.*”

Ezzel egyidőben pedig kihúzták ezeket a sorokat (minthogy érvényüket veszítették): „*Amennyire pedig valamely jobbágy két vagy három egész sessiót (telket), belső házhelyekkel együtt bír, noha háza csak egyiken legyen építve, mindazonáltal egyéb belső házhelyek hasznávételeire nézve amennyi sessiót bír, annyi forintokat fizetni tartozzék, ha ellenbe több külső sessiónak birtoka mellett a belső fundusa csak egy házhelyre legyen ki szabva, akkoron a földes Urának csak egy forintot adni legyen köteles.*”

A jobbágyok sérelmeikre jogorvoslatot a „szolgálati út” betartása mellett remélhettek. Az uraság döntését az úriszéknél illetve a vármegyénél lehetett megfellebbezni. Az Úriszék a földesuraság bírósága volt. Egyrészt fellebbviteli bíróságként a községi bíróságoknak, másrészt első fokú bíróságként a jobbágyok magánjogi és büntetőjogi ügyeiben. Ide tartoztak természetesen a jobbágyok és a földesúr jogviszonyát szabályozó ügyek is. Ezek közül is az egyik legfontosabb, ha nem a legfontosabb, maga az Urbárium. Más, nagyobb jelentőségű büntetőperekben pedig a Vármegye ítélt.

Végezetül az úrbérrendezés kérdését röviden összefoglalva:

Annak fejében, hogy a jobbágy a földesurától házat és földet kapott, az urbáriumból megismert szolgáltatásokat és fizetéseket kellett teljesítenie. Úgymint:

- fizette a censust, amely a termények betakarítása után, tehát Szent Mihály napján volt esedékes,
- megdolgozta a földesúr majorsági földjét, lekaszált a réjét, behordta szénáját,
- csak akkor halászhatott, az erdőn fát akkor gyűjthetett, ha ezekre a földesúr engedélyt adott,
- őszi, tavaszi vetéseiből kilencedet adott a földesúrnak, tizedet a királynak,
- a réven és a hídon valamint a malomhasználatért fizette a vámot,
- mindennemű szolgálattal tartozott, amit tőle a földesúr megkövetelt,
- karácsonykor köteles volt ajándékokkal kedveskedni,
- ha viszont tilosban azaz „tilalmasban” kapták, bírságot kellett fizetnie.

Mindeme szolgálattal szemben semmi más joga nem volt, mint a szabad költözködés. Ezt azonban a törvények és a vármegyei statutumok szerfelett megnehezítették. Ha a jobbágy a földesúr szolgálatát megunta vagy zaklatását tovább nem tűrhette, joga volt tehát más földesúr szolgálatába szegődni. Mindezt természetesen csak akkor tehette meg, ha előző urával szembeni kötelezettségeknek eleget tett, adóságait kifizette. Ezt nevezték a vármegyei protokollumok „jobbágybúcsúztatásnak.” Ha viszont a jobbágy élete és munkája során mégis olyannyira meggazdagodott, hogy a házat, amelyben lakott, pénzen megválthatta, ő maga szabaddá vált. Sőt megfelelő összeg ellenében armálist (nemesi levelet) is válthatott a Vármegyétől.

A jobbágyszabadítás és az új birtokviszonyok kialakulása.

A tagosítás

Az 1848/49-es forradalom és szabadságharc áprilisi törvényei visszafordíthatatlanná tették a jobbágyszabadítás folyamatát. Igaz ugyan, hogy a szabadságharc elbukott, de a forradalom alatt meghozott törvények kijelölték azt az utat, amelyen a Habsburg háznak is végig kellett mennie. A körülmények, az élet realitásai ugyanis arra kényszerítették az uralkodóházat, hogy a jobbágyszabadítást ő maga hajtsa végre. E folyamat végül is kezdetét jelentette a polgárosodó Magyarország kialakulásának.

1848-ban a jobbágyság eltörlésével közel félmillió telkes jobbágy és háromnegyed millió zsellér szabadult meg a jobbági kötöttségektől. A hűbéri viszony felszámolásával az úrbéres földek szabad paraszti birtokká váltak. A törvényhozás megszüntette a papi tizedet, eltörölte a nemzeti adómentességet és kimondta a közteherviselést. Ezzel tulajdonképpen paraszti milliók menekültek meg az úrbéli földek utáni robot-, termény-, és pénzjáradék fizetési terhe alól. Ugyanakkor a földesurakat ért „kár” megtérítését - a kártalanítást- teljes egészében az állam vállalta magára.

A birtokviszonyok részletes szabályozása hatalmas munkát jelentett szerte az országban. A szabadságharc leverése megtörte és egy kis időre le is fékezte ezt a folyamatot, ám megakadályozni már nem tudta. Az **1853. évi úrbéri pátens** (nyílt parancs) pedig már a jogszabályi keretét is megadta az „úrbéri rendbeszedésnek.”

A tulajdonviszonyok tisztázását elősegítendő, **1856-ban** felállításra kerülnek az un. **úrbéri bíróságok**. Az itt folyó perek nagy többségének központi kérdése a tagosítás volt. A tagosítás tulajdonképpen a határban lévő szétszórt birtokok összevonását

(egy tagban történő kiadását) jelentette. Ezek az összevonások - természetesen - leginkább a nagybirtoknak kedveztek. Jól tudták ezt a parasztok is. Ezért kis parcelláik megtartása érdekében sokszor inkább ragaszkodtak a meglévő helyzethez, mintsem hogy újabb változásokat kelljen elszenvedniük. E „ragaszkodás” sok helyen meg is akadályozta a tagosítási eljárást. Ennek ellenére Borsod megye számos helyén megtörtént a rendezés. A szabályozásról azonban tudnunk kell: a paraszti birtokok szétszórtságán a XX. század közepéig szinte semmit sem változtatott.

A meszesi tagosítási per iratanyagainak könnyebb érthetősége céljából érdemes felvázolni az eljárás fontosabb állomásait: A termelés szempontjából a döntő kérdés - természetesen - a birtokrendezési eljárás volt. Ez két részből állt:

1. a parasztok tulajdonába kerülő föld mennyiségének és minőségének tisztázása,
2. a paraszti birtokok elkülönítése a földesúri tulajdonban maradó földektől.

A jobbágyság kezén lévő un. úrbéres birtokállomány terjedelmének rögzítése (*rendbeszedés, szabályozás azaz reguláció és rectificáció*) kapcsolódott az *elkülönítéshez (segregatio)*, amely az erdők és legelők közös használatát szüntette meg. Ezt követte a *tagosítás*, amikor az egymással elkeveredve, szétszórtan elhelyezkedő úrbéres és allodiális birtokrészeket külön csoportosítva, összevontan mérték ki a határban. Végül pedig ezt egy *újabb és részletes felosztás* követte.

A rendbeszedés az 1836. évi V. és VI. tc. (törvénycikk) valamint az 1840. évi VII. tc. alapján kezdődött. Megállapították az úrbéres telkek számát, a határbéli haszonvételek jövedelmezősége szempontjából osztályba sorolták a községet és megállapították, hogy egy-egy jobbágyság után hány hold szántót, rétet kell - mint „illetőséget” - számítani. Az így kiszámított területet összehasonlították a jobbágyságok által ténylegesen birtokolt, s úrbéresnek tartott földek területével. Ha a parasztok kezén több föld volt mint az Urbárium idején összeírt, akkor a fennmaradó részt elvették tőlük. Ezeknek a maradványföldeknek (remanenciáknak) a birtoklása, tulajdonlása szintén a tisztázandó kérdések közé soroltatott.

Az előmunkálatok után a földesúr és a parasztok küldöttei részvételével „becslő bizottság” felmérte a határt. Osztályozták a dűlőket, erdőket - minőség és fekvés szerint kategorizálva. A felmérés és az osztályozás eredményét térképre vitték. Mindezek után pedig a földesúr és a parasztok megpróbálták egyezsége jutni a bíróság felügyelete mellett. Sikertelenség esetén az úrbéri bíróság illetve végső esetben a királyi törvényszék mondta ki az ítéletet.

Ezekután kövessük nyomon - lépésről-lépésre - Meszes birtokrendezési folyamatát:

Dobóczy Ferenc, meszesi lakos és birtokos **1856. szeptember 20-án**, Kovács Mátyás jegyző és Dobóczy András tanuk előtt írásban hatalmazza fel Piskóty János ügyvédet, hogy *„kezdő tagosítási perbe, mind a ‘ szalonnai, mind a martonyi e’ tárgyai perekbe...”* képviselje őt és helyette eljárjon. Ugyanezen év december 20-án pedig a meszesi közbirtokos társak nevében - *„urbériséget rendbeszedni és elkülöníteni óhajtván”*- eljuttatja kérelmét a „Tekintetes Császári és Királyi Úrbéri Törvényszék”-hez is. A szabályozásnak *„törvényes avagy szerződési akadályá ellen nem áll”* - írja. Minthogy azonban a meszesi földbirtokosok sokan voltak és nagyrészüket nem is lakott a faluban, ezért ezeknek tulajdonosoknak a kiértékelését is kérte a bíróságtól. A közbirtokosoknak egymás közötti megegyezése a birtokarányról ugyanis elengedhetetlen előfeltétele volt a rendezés elkezdésének.

Kiértékelésre került:

Gróf Csáky János, újvári lakos, a Tornai Szolgabíróság által,

Gróf Nádasdy Tamás, betléri lakos, a Rozsnyói Szolgabíróság által,

Holló Pálné, szül. Hodossy Anna, harmaczi, Huszt Jánosné, szül. Zsarnay Judit, rimaszombati lakosok, a Rimaszombati Járásbíróság által,

Hodossy Józsefné, szül. Vattay Franciska, putnoki, Ragályi Lajos, zubogyi lakosok, a Tornallyai Szolgabírói Hivatal által,

Kovács István, szászfai lakos, a Szepsi Szolgabírói Hivatal által,

Hodossy Gáspár ügyvéd, mint a Drevenyák Anna gondnoka, eperjesi lakos, az Eperjesi Császári-Királyi Járásbíróság által,

továbbá gróf Pallavicini Roger, miskolci Ragályi Károly, jákfalvi, Vattay Bertalan, szalonnai, Vattay János, martonyi, Kis László, Meisner Márton, Beregszász Pál, szendrői lakos.

Gombos Miksa, Kóródi István, Dobóczy András, Konyha Miklós, Konyha Ferencné, Konyha László, Ráday János, Ráday József, Ráday István, Juhász Ferenc, Juhász Istvánné, szül. Kóródy Klára, Gazdik Istvánné, szül. Juhász Borbála, Gazdik Jánosné, szül. Juhász Zsuzsanna, Kovács József és Gulyás Ferencné, szül. Kovács Borbála mind meszesi lakos a meszesi és az Edelényi Cs.-Kir. Szolgabírói Hivatal által, valamint Beőr János, Meszes bírāja, mint az úrbéres közlakosok képviselője.

Az Úrbéri Törvényszék az 1857. február 6-i ülésén az 1853. március 2-i nyílt parancs 27.§-ára valamint az 1856. február 2-i miniszteri utasítás 159.§-ára hivatkozva a „*közbirtokosok közötti arányosítás iránti egyesség megkísértése*” céljából 1857. március 12-re, 9 órára a Törvényszék tárgyalótermébe hívta össze az érintetteket. A felperesek nagyrésze ügyvéde útján képviseltette magát. Kiss Károly, az Úrbéri Törvényszék Tanácsosa felhívással fordult a földbirtokosokhoz (illetve képviselőikhez), hogy mielőbb egyezzenek meg egy ideiglenes intézkedési tervben. A felhívásra a megjelent birtokosok kinyilatkozták: „*Meszes helységében az arányosítás 1788. évben béhozatott, és valóságos kihatással teljesített is, azóltától fogva helyes evidentiába vezettetnek az ágazati osztályok és minden közös jövedelmek azon kulcshoz s osztályhoz aránylag jelenleg is osztatnak, a birtok arány tekintetében tehát a közbirtokosság között nem létező az teljes tisztában van.*”

Ezek alapján kérik tehát: „*a jövőre és a közösségek aránya kulcsául azaz most is gyakorlatban lévő ágazati kulcsot a közbirtokosság által elfogadtatni a magány birtok tagos osztályára nézve azonban az jelenlegi birtok állapot vétessék fel s a szerént adassék ki.*”

Miután a jelenlévő közbirtokosok mindannyian elfogadták a fenti nyilatkozatot, közös képviselőjüknek Piskóty János ügyvédet nevezték meg. (1.)

A birtokarány feletti egyetértés úgy tűnik meghozta a volt földesurak „pereskedési kedvét”. Dobóczy Ferenc ugyanis 1857. március 30-án egy újabb, a bírósághoz elküldött levelében, birtokostársai nevében kemény vádakot fogalmaz meg a volt úrbéresek ellen: „*a volt Földes Urak, de más majorságot tsupántsak bíró Birtokosoknak kiosztott Magán birtokait is vakmerően bitorolják a volt jobbágyok.*” - írja. E visszaéléseket megakadályozandó arra kéri a bíróságot, hogy a jobbágyokat tiltsa el a „megengedett” állatlétszámon felüli marhatartástól. Annál is inkább, mert a jobbágyok sertés és juh nyájakat, egész csordákat, gulyákat tartanak az „Uraságok” erdőiben, legelőin. Az Urbárium 2. pontjának 3.§-ára hivatkozva megjegyzi: csak az igavonó marhák számára és csak az uraság tudtával és engedelmével „*tehetik tilalmas, különben nem.*”

A rendbeszedés folytatásaként a bíróság 1857. április 24-re tűzte ki a következő tárgyalási napot, amelynek napirendjén az „elsődleges kérdések” megvitatása szerepelt. A bíróságot Kis Károly tanácsos és Kozma Lajos törvényszéki segéd (jegyzőkönyvvezető) képviselte. A felperesek közül Dobóczy Ferenc valamint Gombos Miksa meszesi közbirtokosok személyesen is megjelentek. Gróf Csáky Jánost meghatalmazottja, Jekkelfalusy Lajos, a többi birtokost pedig ügyvédjük, Piskóty János képviselte. Az alperes közbirtokosok (volt úrbéresek) képviselőjében itt volt Kerekes József, Meszes község bírása, Szendrei István mint hites, továbbá öreg Rabóczy István, Kovács István, Keresztesi József és öregebb Gazdik János.

Az alperesek előadták: az elkülönítés és a tagosítás ellen kifogásaik vannak. „*...a mennyiben a földek egymástól felette különbözők, sőt két egymás mellett fekvő föld is már egyik jobb, másik rosszabb...*”, ezért úgy vélték, a „*tagosítás behozatalával*” a megélhetésük veszélybe kerülne. Sőt a „*legelezés tekintetében*” azt is megjegyezték: „*mivel határaikban gyepléleg nem lévén, az erdőkben az uraságokkal közösen legeltetnek.*” Ezért arra kérték a Törvényszéket, hogy óhajításuk szerint ebben az állapotban maradjassanak, amelyben jelenleg is vannak.

Végül elmondták, hogy „lakóképviselőt” egyelőre nem kívánnak állítani, ám a későbbiekben, ha erre szükség lesz, időben gondoskodni fognak róla.(2.)

A felperesek viszont nem látták megalapozottnak a telkes gazdák aggodalmait, ezért a bíróságtól a szabályozás elrendelését kérték. A május 8-án megszületett ítélet a szabályozott

telki állományok tagosítását, a legelő elkülönítését és az erdei haszonvételek rendbeszedését írta elő,...”*annál is inkább, mert az alperes feleknek a tagosítás ellen a föld különbségen alapuló aggodalmaik törvényes akadályul nem szolgálhat..., a dűlők osztályozásakor ezek kiegyenlítődnek.*”

Ezzel az ítélettel tehát megteremtődtek a rendbeszedés előfeltételei és így megkezdődhetnek a szabályozás előkészületei is. Mielőtt azonban tovább lépnénk, nézzük meg milyen birtok- és telki állományt illetve birtokosi viszonyokat is találunk Meszesen.

A meszesi „Törzsbirtokok” az Urbárium bevezetésétől 1857. március 30-ig.

Amint azt az Urbárium c. fejezetben is láttuk, 1771-ben 11 birtokost találtunk a községben. A szabályozást követő 1788-as felülvizsgálat viszont már csak 10 törzsbirtokot rögzít. Ezek pedig a következők voltak:

1./	Gróf Gyulai Ignác	Szepessy jusson	2 házhely (telek)
2./	Gróf Csáky Antal		1 -
3./	Prauz Ignác	Gróf Csáky János jusson	5 -
4./	Gombos Ferenc	örökösödés jussán	5 -
5./	Bodjai jusson	Szentimrei Imre	2 -
6./	Ruprecht	Horváth jusson	1 -
7./	Drevenyák	Horváth jusson	1 -
8./	Dobóczy	Vattay örökségből	6 -
9./	Vattay	Horváth örökségből	1 -
10./	Hodosy József és Zsigmond öröksége		6 -
	Összesen		30 házhely

Ezekután vizsgáljuk meg, hogyan ágaztak tovább ezek a birtokok 1857. március 30-ig bezárólag:

1./	A gróf Gyulaiét	most gróf Nádasdy Tamás bírja	2 telekkel
2./	A gróf Csáky Antalét	nagyságos Kóródi István	1 -
3./	Prausz Ignácét	gróf Csáky János illetve (ideiglenesen Schwartz József)	5 -
4./	Gombos Ferencét	Gombos Miksa (örökösödés jogán)	5 -
5./	Bodjaiét	Gombos Miksáné szül Szentimrey Anna (örökösödés jogán)	2 -
6 -7./	Ruprecht - Drevenyák birtokot	bírja Drevenyák Anna	2 -
8./	Dobóczy - Vattay örökséget bírják		
	a./ Kapczi Jánosné	a Vattay jussból	1/2 telek
	b./ Fodor László	a Vattay jussból	1/2 -
	c./ Beregszászy Pál	a Vattay jussból	1/4 -
	d./ Kóródi István	a Vattay jussból	1+ 1/2 -
	e./ Dobóczy Ferenc és osztályosai	a Vattay és a Dobóczy jussból	1+ 1/2+ 1/4
	f./ Konyha - Juhász - Rádai.- Kovács Márton örökösök birtoka	a Dobóczy jussból	1 -

9./	Huszt Jánosné és férje	a Vattay - Horváth és a Dobóczy örökségből	1+ 1/2 -
10./	Hodossy József és Zsigmond örökségét bírják		
	a./ Hodossy örökségből Nagyságos Kóródi István	a Hodossy József és Dobóczy Antal jussán	3 telekkel
	b./ A Paulikovics birtokból: Kis László - Kóródi István - Majzner Márton		1 -
	c./ Gróf Pallavicini Roger	a Gencsi jussán	1/2 telekkel
	d./ Dobóczy Ferenc (regále nélküli földje, rétje)		1/2..-
	e./ Vattay Franciska özv. Hodossy Józsefné majorsági földje		1 telekkel
	Összesen		30 telek

Ezekből a birtokokból az úrbérések az alábbi telekmennyiség után részesültek a külső „tartozékokból” (szántó, rét stb.):

Sor szám	Birtokosok úrbérések	Telekmennyiség
1	A Gombos birtokából	
	Nagy István	5/8 után
	Vécsei László	4/8.-
2	A Hodossy birtokból	
	Gazdik Mihály	1 1/8 -
	Vécsei László	4/8 -
	Almási István	4/8.-
	Szegő Márton	4/8.-
	Szegő János	4/8 -
3	A Ruprecht birtokából	
	Tassy András	4/8 -
	Putyer Jánosné	4/8 -
	Putyer Jánosné (özvegy)	4/8 -
	(Zsellér Putyer Mihálynak szántóföld 6/8, külsőkben)	
4	Gróf Csáky Antalné családi birtokából	
	Kocsis Márton	1
	Pásztor István	6/8.-
	Juhász György	4/8 -
	Pásztor Györgyné (özvegy)	2/8 -
5	Vattay László birtokából	
	Rabóczi Péter	4/8 -
6.	A Horváth - Vattay birtokból	
	Darnyai Jánosné	1/8 -
7.	Szepessy László vagy gróf Nádasdy birtokából	
	Öreg Czudar István	2/8 -
	Czidor János özvegyének	3/8 -
	Czidor János fiának	4/8 -
8.	Gedeon - Bodzai - Gombos Miksáné birtokából	
	ifj. Czidor István	4/8 -

	Czidor András	4/8 -
	Kis Czudar István	4/8 -
9.	Vattay György birtokából	
	Kovács Istvánnak és örököseinek	4/8 -
Ezekhez jöttek még az 1788-as proportiókban pusztá telekként felvett további földesúri birtokok		
	A Paulikovics birtok	
	Horváth István kapta	4/8 -
	Vattay György birtok	
	Kovács Istvánné	4/8 -
	A Dobóczy birtok	
	Rabóczy András és Mihályné	2/8 -
	A Hodossy birtok	
	Gazdik Mihályné	1/8 -
Összesen:		13 3/8 telek
Megjegyzendő továbbá, hogy az eddig felsorolt földesúri tulajdonban lévő 30 telken felül még az alábbi birtokokról van tudomásunk:		
	a./ A földesurak közösen használtak:	12 hold rétet
	b./ A református lelkésznek (a rét és a szántóföld tartozékával)	1/2 telek
	c./ A református tanítónak (a rét és a szántó tartozékával)	1/4 telek
	d./ A református egyháznak (parlagon álló földbirtoka és az utána járó erdő)	18 vékás föld

Földesúri kívánalmak. A „faizási” gyakorlat.

Miután a volt földesurak között megszületett a birtokarányra vonatkozó egyezség, a bíróság a következő helyszíni tárgyalást 1858. február 19-ére tűzte ki.

Mindkét fél érdeke azt kívánta, hogy a tárgyalások menetét a maga számára kedvezően befolyásolja. A bizonyítékok mellett azonban a vádak egész sorával találjuk szembe magunkat. A felperesek még a februári tárgyalás előtt eljuttatták észrevételeiket illetve kívánságaik listáját a bírósághoz. Ebben külön nyomtatékkal szólnak az erdő illetőségükben - jelenleg is - elszenvedett káraikról. Különösen azt kifogásolják, hogy az úrbéri szolgáltatások megszüntével a saját erdeikben lévő legelőkért ők adóznak, miközben a volt jobbágyok azokat „ingyen bitorolják.” Pedig

„a volt úrbéri jobbágyság a neki külön mért erdejében a legelőjét kikapta”- jegyzik meg. Éppen ezért arra kéri a bíróságot, hogy a rendbeszedésig tiltsa el a jobbágyokat a „birtokosság Erdőbeni Legeltetésétől.” A föld és a rét kiadásával kapcsolatban pedig az alábbi kívánalmakat fogalmazza meg: mindezeket egy tagban kéri kimérni, s hogy a határ mely részében legyen, azt sorshúzással akarják eldönteni. Ezeket indokolandó, előadják:

1./ Meszes határának fekvése nélkülözhetetlenné teszi, hogy az „illetőséget” minden birtokos egy tagban kapja meg.

2./ Hasznavehetlen nagyobb mennyiségű „kopár, s kőszirtes”, dombos helyeknek a Jóna hegyet, a Ketske hegyet, a Kis Almási mezőket, a Cseresi oldalakat, a Csap (Cseb) hegy végeit, a Várhegy és a Dezső híd melletti végeket említik. Véleményük szerint ezek a földek

csak legelőknak használhatók nem szántóföldeknek. Javaslatuk: jusson bárkinek is - birtokos, úrbéres - „öt-hat köblös föld mérettethetik ezekből egy rendes köblös föld helyett.” Ugyanígy a „Berek, Határ szög és a Fenyeres Láva Rétek helyett is minden Egyrendes kaszáló Helyett Kettő Három mérettethetik.”

3./ Miután a meszesi határban minden dülő „véggel az Erdőkre visz” és sokan földjüket irtással úgy szaporították, hogy az erdőkből vontak el területeket, megkurtítva ezzel az erdőbirtokosokat, „ezért a jelen illetőségen felül való rész a Régi állásban maradva az erdőbirtokosoké legyen.” - kérik. Továbbá azt is szeretnék, hogy a földeknek fordított „Ortás nevű Erdő részekkel is” az ő tulajdonukban maradjon.

4./ A Fenyves, a Szigetek, az alsó Kenderföld használatáról úgy vélekednek, hogy csak rétnak lenne célszerű kiosztani, mert „ezeket a Rakottza csaknem mindig elönti.”

5./ Minthogy legelőik csak az erdőkben találhatók, úgy vélik, az állattartás szempontjából elengedhetetlen a „marhák számának meghatározása.”

Egy telek után mennyi sertés, juh, szarvasmarha illetve ló tartása engedélyezhető?

„Ha viszont lenne olyan erdőbirtokos - teszik hozzá -, akinek valamely állat nem lenne, ama birtoka utáni Legelője Díjját az egyes erdőségekben legeltető birtokosság fizeti” - a rend fenntartására való tekintettel.

6./ A régi „Törzsök birtokok” egy részéről pedig a következőket kívánták a bíróság tudomására hozni: ezek „osztály, vevés által” olyannyira összekeveredtek, hogy „a jelen tagosítás által sokaknak birtoka valóságos törzsök birtokhoz mérődnek inkább apró darabolás mint tagosítás lenne.” Ezért a birtokosok egyetértésével a Hodossy, Vattay, Dobóczy Ferenc, Vattay-Horváth örökösök birtokai egy tagban egy sorshúzással kerüljenek „kihasításra”. Úgyszintén a Konyha, Juhász, Kovács Márton, Rádai örökösök birtokai is.

Az alperes volt jobbágyok viszont attól féltek, hogy a tagosítás során elesnek a legelő és az erdő használatától. A bíróság képviselői azonban a február 19-i, helyszíni tárgyalás során megnyugtatták őket: a legelőre és a faizási élvezetek fenntartására megfelelő „saját” (közösségi) erdőt fognak kapni.

A faizás kialakult gyakorlatáról ugyanis nagyban eltért a két fél véleménye. Sőt a július 29-i - soronkövetkező tárgyalási fordulón - parázs vita is keveredett belőle.

A felperesek azt állították, hogy a „Földes Urasági Erdőségben a faizás nem gyakoroltatott”, mert a jobbágyok egy 40 holdas, különálló erdőt kaptak az összes közbirtokossági erdőből. Állításuk szerint ez az erdő még az 1787. évi határtagosítási eljárás során került a „birtokukba” és a mai napig akként is használták.

A volt jobbágyok viszont cáfolták ezt. A kérdéses erdő - szerintük - „ember emlékezet óta soha fenn álló erdő nem volt”, annak ellenére sem, hogy a határbéli hidakhoz vesszőt vagy a kerítésekhez gatz innen hordott úgy a közlakosság mint a közbirtokosok. A jobbágy ugyanis a „Maga Földes Urasága erdejéből szabadon hordott száraz és gallyfát tüzelőjéhez. Rendes nap a faizásra soha kijelölve nem volt ” - érveltek.

A téli hónapokban egyébként egy szekér fával kb. 2-3 hétig egy-egy gazda fedezni tudta szükségletét. Addig feléje sem ment az erdőnek. Nyáron pedig az „asszonyi cselédség” szedegette a száraz fát. Ez a gyakorlat a jelen ideig érvényben volt. Sőt a „faizási jótéteményért a volt úrbéresek a volt földes Uraknak sem 1848. év előtt, sem azóta semmi nemű szolgálatot” nem tettek, de tőlük az „urak által nem is követeltettek”. Ám „az Urasági erdőben más haszonra fordítható fát vágni szabad nem volt, annyival is inkább erdőrontást” soha nem követtek el- jegyzik meg. Erre bizonyoságul illetve tanúnak a galvácsi Tóth József és Szászfai István földműveseket, Szendrőből Gomolyás Jánost, a városi erdőségek kerülőjét valamint Konkoly István ládbesenyői juhászt nevezték meg. A kihallgatásra azonban csak egy tanu jelent meg. Konkoly Istvánt azonban - elfogultságra hivatkozva - nem hallgatta meg a bíróság. A 38 éves Konkolyról kiderült: Meszesen született, testvér néneje zsellér Csabay István felesége és ma is itt él a faluban. Így a sógorsági (rokon) kapcsolat miatt a tanu „aggályosnak bizonyult.”

A dűlők osztályozása

A vitás kérdések ellenére egy dologban mégis egyetértettek a felek. Ez pedig az irtás illetve a „foglalásos földek” kérdése. Hallgatólagos egyezségüket igyekeznek is mielőbb a bíróság tudomására hozni. Nyilatkozatukban kifejtik: a Meszesi határban nincs és nem is volt - sem a jobbágyság, sem a földesurak kezén - ilyen föld. Ezért ennek a nyomozását nem látják indokoltnak. A bíróság - tudomásul véve a nyilatkozatot - nem is forszírozza tovább ezt a dolgot.

Még egy lényeges döntés született az előző tárgyaláson, ez pedig a rendbeszedés során megkövetelt munkálatokra vonatkozott. Ez azt jelentette, hogy a jobbágyság a szabályozás során felmerülő szekeres és kézi munkálatokat ingyen kötelesek elvégezni.

A dűlők osztályozására 1860. június 28-án került sor.(4.) A közbirtokosok közül többen is sürgették az illetékes Edelényi Szolgabírói Hivatalt a munkák mielőbbi megkezdésére. Mindhiába. Három év telik el, még végre megtörténik az osztályozás.

A bíróság részéről itt találjuk Csomós Zsigmond osztályozást vezénylő bírót, Kacsor Béla mérnök segédet, a földbirtokosok által megjelölt két szalonnai földbirtokos szakértőt, Tahy Jánost és Héder Andrást valamint a galvácsi Tót Józsefet és az öreg Szászvay Istvánt mint az úrbéresek szakértőjét. Rajtuk kívül megjelent még további néhány meszesi gazda: Szendrei István, Máté István, Konyha Miklós, F. Gazdik István, A. Gazdik András, Czidor Pál. A földesurak közül senki sem képviseltette magát.

A bíróság figyelmeztette az osztályozókat, hogy az igazságot és a célszerűséget tartsák szem előtt a becselői munkájukban. Annál is inkább, mert az elvégzett és papírra vetett osztályozást esküvel kell majd megerősíteniük illetve hitelesíteniük.

„Ezután egy társaságban a helyiségből Galvács fele a Szendrei úton kiindulva s ott megállapodva az osztályozás a képpen teljesítettett”:

Sor szám	Dűlők neve Szántók	Osztályozás	
		Földesúri	Úrbéres
1.	Mocsár oldal vagy Szakálföld dűlő a Szendrei út és az erdő között	I.osztály	I.osztály
2.	A közte lévő köves parlag	haszonvértlen	
3.	Ez alatt fekvő Cseresznyefa bérce és Kis Völgy dűlő	I.	I
4.	Közte lévő köves parlag	haszonvértlen	
5.	E mellett fekvő Pócz árka és Kút fő dűlő - a Szendrei úttól az Izsó István nyugati mezsgyééig bezárólag	I.	I.
6.	Innen a határ szélég	II.	II.
7.	A Pócz árka dűlőben lévő táblák	III.	III.
8.	Alsó és felső Kenderföld általában	I.	I.
9.	A fenti nyomással átellenben fekvő Becze, Pusztá szőlő, Berke völgy és Csres dűlők általában	III.	III.
10.	Kis Almás, Kőhegy dűlőben az Úsztató Réttől a Kóródi István Hiszi lapossánál lévő földének Keleti mesgyééig	III.	III.
11.	Innen a többi része	II.	II.
12.	Ettől keletre fekvő Cseb hegy és Eperjes dűlők	III.	III.
13.	A fenti nyomástól Keletnek fekvő Feljáró dűlő általában	II.	II.
14.	Az előbbtől Keletnek fekvő Nagy parlag dűlő	III.	III.
15.	Az előbbtől délnek fekvő Fenyvesláb	I.	I.
16.	Az előbbtől Keletnek fekvő Jóna hegy allya dűlő	I.	I.
17.	A Nagy Parlag dűlőből északnak fekvő Ortás dűlő és Szőkeháza dűlő	II.	II.
18.	Az előbbtől Keletnek fekvő Kecse Hegyesse dűlő	II.	II.
19.	A Szalonnai határnál lévő Dezső hídja dűlő	III.	III.
20.	Alsó és felső Sziget dűlő	II.	II.
Rétek			
21.	A Rakaca Szendi határnál lévő Kígyós szög rét	II.	II.
22.	Vágott rét, a Rakocza patak és Cseb hegy oldal között	II.	II.
23.	Malátás rét a holt ér déli végénél Beőr János keleti mesgyééig	III.	III.
24.	Az előbbi mellett Sziget rét, és a Pusztá rétben a Kóródi István nyugati mesgyééig	III.	III.
25.	Az előbbi mellett Usztató rét az útig	II.	II.
26.	Az úton túl a Berek rét a falu alatt	I.	I.
27.	A falutól nyugatnak fekvő Kis rét és Czangó rét	I.	I.
28.	Dancs rét a Kapcziné külső mesgyééig	I.	I.
29.	A Várhegy allya rét a Dezső híd dűlőig	II.	II.
Legelő			
	Jóna hegy legelő	rossz	
	Kis Almás parlag	rossz	
	Cseb hegy oldal	rossz	
	Várhegy parlag	rossz	
	Kishegy oldal	jó	

A határban található minden további gödör, vízmósás, sziklás hely, út, tó - mint haszonvértlen terület - természetesen kimaradt az osztályozásból.

Ezen túl még egy feladatnak szükségképpen eleget kellett tennie a bizottságnak. Meg kellett ugyanis állapítania, hogy az osztályozott földek a kimérésnél milyen területnagyságot képviseljenek.

A szántóföldek viszonylatában végül

az I. (első) osztályú földet 1.100 négyszögölével,

a II. (második) -"- 1.200 -"-

a III. (harmadik) -"- 1.300 négyszögölével határozták meg egy (1) holdnak.

A réteknél pedig

az I. osztályúból 800 négyszögöl,

a II. osztályúból 900 négyszögöl,

a III. osztályúból 1000 négyszögöl tett ki egy (1) holdat, illetve ennyit számítottak egy kaszálónak.

Az osztályozási munkák kapcsán meg kell említenünk egy fontos momentumot. Ez pedig a volt jobbágyok képviseletének a kérdése. A volt földesurak - emlékszünk rá - már a rendezés megkezdésekor ügyvédet fogattak. A volt jobbágyok azonban minezideig vonakodtak képviselőt állítani. Természetesen ők is tisztában voltak azzal, hogy ha az érdekeiket érvényesíteni akarják, akkor nincs más választásuk, ügyvéd vagy közös képviselő kell, hiszen minden egyes jobbággal nem tárgyalhat a bíróság. Különösen úgy nem, hogy egyesek távol is tartották magukat az „ügyektől”.

A közösségi képviselők természetesen a községet (helységet) érintő kérdések intézésére voltak hivatottak. A költségeiket kímélendő ügyvédre egyelőre még nem is gondoltak. Nem maradt tehát más, minthogy maguk közül válasszanak illetve hatalmazzanak fel néhány személyt a közös képviselet ellátására. E képviselői okmány a földosztályozást megelőző napra végül elkészült.(5.)

Meszes község képviselői okmánya

Alulírott Meszes községnek volt úrbéres lakosai ezennel ki nyilatkoztatjuk, hogy Meszes községre nézve folyamatban lévő úrbéri Rendbeszedési ügyben kebelünkben bizodalmainkat bíró lakos társainkat név szerint - Kerekes József, Gazdik István, Máthé István, Keresztesi József, Gazdik János, Darnai István érdektársainkat olly utasítás mellett hatalmazzuk fel, hogy helyettünk, s neveinkben minden kérdésekre nézve a T. Című Birói küldöttséggel tellyes jog érvénnyel határozhassanak, s jelen képviselői okmány erejével bennünket, s közös érdekünket, bárhol is képviselhessenek.

Kelt Meszesen, Június 28-án, 1860.

<i>Szendrei István</i>		<i>Pásztor János keze X vonása</i>	
<i>Gazdik Mihály alsó keze X vonása</i>		<i>Üveges András keze X vonása</i>	
<i>Beőr János MSK (saját kézírása)</i>		<i>Pálinkás András keze X vonása</i>	
<i>id. Gazdik János MSK</i>		<i>Darna István MSK</i>	
<i>Felső Gazdik Mihály keze X vonása</i>		<i>Vécsei Mihály keze X vonása</i>	
<i>Kovács István</i>	„	<i>Petrácz András</i>	„
<i>Restyánszki János</i>	„	<i>Felső Gazdik István</i>	„
<i>özv. Petrácz Andrásné</i>	„	<i>Szegő András</i>	„
<i>Alsó Gazdik János</i>	„	<i>Kutricz Mihályné</i>	„
<i>Olajos József</i>	„	<i>Olajos János</i>	„
<i>idősb Pásztor Mihályné</i>	„	<i>Czidor Pál zsellér</i>	„ .”

Ezzel egyidőben azt is kinyilvánították a volt jobbágyok a bíróság képviselői előtt, hogy a tagosítás és elkülönítés iránt „*volt Kegyes Földes Urakkal őszinte szívességgel hajlandók barátságos úton kiegyezkedni - s leg közelebbi alkalommal azt meg is kísérendik.*”

Az előmunkálatok hitelesítése. Kísérlet a megegyezésre.

Miután az előmunkálatokkal végeztek a felmérők és az osztályozók, Gombos Mihály közbirtokossági igazgató levélben fordult Jureczky Mór edelényi főszolgabíróhoz, hogy a segédadatok meghitelesítésére mielőbb kerítsenek sort.

Gombos meszesi házába invitálja a főszolgabírót, aki 1860. június 27-én meg is jelenik. Társaságában ott találjuk Kalas Benjámint mérnököt is. (Kalas egyébként a szentpéteri járásában lévő Bánfalván lakott.) A térképkészítés munkálatai valamint az előmunkálatokkal kapcsolatos egyeztetések azonban a személyes megbeszélések ellenére is nagyon lassan haladnak. Időközben meghal Piskóty János, a felperesek ügyvédje, de maga Gombos Miksa - a meszesi közbirtokossági igazgató - is visszaadja lelkét az Úrnak.

Erdő eladási szerződés

Ezt az átmeneti időszakot kihasználva a Dobóczy örökösök a Vattay féle osztatlan erdőnek egy részét illetve a lábon álló fát eladták. (6.)

Az 1862. szeptember 28-án, Jánokon kötött „Erdő eladás és vételi szerződévény”-ben Nágel Mózes jánoki lakos mint vevő szerepel. Az eladók pedig: Lovászi Miklós (Huszt Jánosné, szül. Zsarnay Judit és férje meghatalmazottja), Kóródy István (Fodor László meghatalmazottja), valamint Dobóczy András (Dobóczy Ferencné és Berekszászi Pál örökösének meghatalmazottja).

A szerződés szerint az 1.200 négyszögöllel számított 176 holdat kitevő erdőnek „fennálló fáját” Nágel Mózes 3.000 azaz Háromezer osztrák értékű forintért vásárolta meg. (Ez az erdő rész egyébként 4 egész telek után illette meg a tulajdonosokat illetve az örökösöket. Egy egész telek erdőilletéke ugyanis 44 hold volt.)

A szerződés további feltételei között szerepelt az is, hogy a vevő a szerződés megkötésekor 800 forintot köteles volt letenni az eladóknak, a még hátralévő 2.200 forint megfizetésének a határidejét pedig 1865. február 15-i napban jelölték meg.

A vevőnek a szerződés megkötésének napjától számított 6 év állt a rendelkezésére, hogy az erdőből a fát kivágja illetve elfuvaroztassa. Az eladók ugyanakkor kötelezettséget vállaltak arra, hogy a fák helyben történő feldolgozását („ágaztatás vagy szénné égetés”) biztosítják. Magfák meghagyására nem kötelezték a vevőt, ám a fakivágás időpontjául a novembertől József napig terjedő időszakot jelölték meg. A vágás, kihordás illetve a szénné égetés ideje alatt a fuvarosok marháikat szabadon legeltethették, a hordáshoz szükséges utakat pedig szabadon használhatták az erdőrészben. A fakivágásig az eladók fizették az erdőkerülőt. A jelzett időszak alatti makk illetve gubics termés viszont kizárólag a vevőt illette.

A Kis és a Nagyerdőben megvásárolt erdőrészek tulajdonjoga pedig ezzel egyidőben Nágel Mózes nevére átvezetésre került.

A felmérési adatok térképre vitelével tulajdonképpen szabaddá vált az út az egyezség megkötéséhez. Férje halálát követően már özv. Gombos Miksáné, szül. Szentimrey Anna fordul levélben az alispáni bírósághoz, személyesen Schlick Gyula alispánhoz, hogy az elkészült térkép valamint a segédadatok meghitelesítésére jelöljön ki határidőt.(7.)

A bíróság 1864. Július 23-án 9 órára hívja egybe a peres feleket, hogy egy barátságos alku keretében egyezsége jussanak. Ezzel egyidőben kijelölésre kerül a térképhitelesítő mérnök is, Hlaváts Jenő kassai mérnök személyében.

(Az özvegy Gombosné érdekeinek képviselőjével Zuber Ferenc meszesi birtokost bízta meg. Az úrbéres lakosok illetve zsellérek pedig egyéni érdekeik képviselőjére újabb embereket hatalmaztak fel. Öten már rendelkeztek egy megbízólevéllel, amely a község ügyeinek képviselőjére jogosította őket. (Máthé István, Gazdik István, Kerekes József, Keresztesi János, ifj. Gazdik János). További három személlyel kiegészülve (Nagy János, Alsó Gazdik Mihály és Horváth József) az újabb meghatalmazás már a gazdák egyéni érdekeinek a képviselőjét is lehetővé tette számukra. Sőt nem csak eljárhattak a szabályozási ügyekben, hanem ügyvédet is fogadhattak.)

A Július 23-i helyszíni tárgyaláson Schlick Gyula alispán is megjelent. A volt földesurak részéről itt találjuk Gombos Györgyöt, a Szendrei Járás Főszolgabíráját, a Meszesi Közbirtokosság Igazgatóját, aki apja halálával „megörökölte” e tisztséget, Kozma Alajost, a felperesek új ügyvédjét valamint az alábbi közbirtokosokat: Martin Károlyt, Fodor Lászlót, Szűcs Györgyöt, Kóródi Lászlót, Szendrei Istvánt, Beőr Jánost, Juhász Ferencet, Kovács Józsefet, ifjabb Dobóczy Ferencet, Kovács Istvánt, Fleischer Lőrincet, Beregszászi Pált. Továbbá Zuber Ferencet mint Gombosné meghatalmazottját, az összes volt úrbéres lakost, a térképkészítő Kalas Béni illetve a hitelesítő Hlaváts Jenő mérnököt, **Ónody István** meszesi református lelkészt, **Eperjesi Sándor** római katolikus, szendrői esperest, **Podhradszky Lajos** körjegyzőt és az alperes község képviselőjében **Máthé István** községi bírót **Gazdik István törvénybíróval** egyetemben.

Miután az osztályozásról készült jegyzőkönyvet hitelesítették (a résztvevők esküjükkel megerősítették) és aláírták, a bíróság felszólította a megjelenteket, hogy a felolvasásra kerülő telekkönyvi adatokat mindenki jól jegyezze meg és ellenőrizze azokat. Ennek során kiderült: a Gombos Miksáné asszony részén lévő 2/4 telkes Máthé István és a Kóródi István úr részén lévő 1/4 telkes Kerekes József tévedésből a majorsági birtokosok közé soroltatott.

Hasonlóképpen a Kóródi István részén lévő ifj. Gazdik János 1/4 telke is részben az öreg Gazdik János 1/4 telki részletei közé, részben az ifj. Gazdik János majorsági birtokai közé került. Ezeknek a tévedéseknek a helyreigazítását - a nevezett részeknek az úrbéres telekkönyvbe történő átírását - a bíróság azonnal elrendelte. Ugyancsak tévedésből a Tasi örökösök 2/4 telke Pallavicini gróf nevére került, holott az a Paulikovics birtoka volt.

Végül helyesnek nyilvánították a telekkönyvnek azt a részét, mely szerint Gazdik Antal és Mihály a 1/2 úrbéri telkükkel az örgróf Pallavicini Roger volt jobbágyaiként kerültek rögzítésre. Ez a birtok ugyanis ennek előtte Gencsi birtok volt és az említett telek is ide tartozott.

Miután más kifogás nem merült fel, a térképhitelesítésre került sor. A hitelesítés helyszínéül a Szőkeháza, Ortás, Kútfő és Pótz árka nevű dűlőket jelölték ki. A helyszíni mérések adatait összevetették a földkönyvben rögzítettekkel. Az összevetés azok egyezőségét mutatta. Így a térképet is” hitelesnek mondták ki.”

Ezután került sor a 1771-es Urbárium bemutatására, amely alapján a bíróság megállapította, a jobbágyok által birtokolt telekmennyiséget. Az ebben szereplő adatokat aztán összevetették az új telekkönyvvel, hogy pontosan rögzítésre kerüljön, az új tulajdonosok mely birtokaik után részesülnek még kárpótlásban. Eddig ugyanis az alábbi telkek tulajdonosait kárpótolta a császári és királyi kincstár:

Birtokos	A birtokból részesült telkes gazda	telek
Gróf Nádasdy Tamás jelenleg Martin János részén		
	Nagy János	3/8
	Petrás (cz) András és Petrás(cz) Jánosné árvái	2/8
	Rabóczi és Keresztesi örökösök	4/8
	összesen:	1.1/8 telek
A Zsarnay birtok Huszthy Judit részén		
	Rabóczi István	2/4
	Alsó Gazdik István	1/8
	Darnai örökösök	1/8
	összesen:	3/4 telek
Kapczi Jánosné		
	Árvai László és Kornis árvák	2/4
	összesen:	2/4 telek
A Szent Imrei tulajdon Gombos részén		
	Rescsánszki István és Keresztesi József	2/4
	Szendrei István és Vécsei Mihály	5/8
	Kovács István	2/4
	Darnai István és János	2/4
	Máté István	2/4
	összesen:	2.5/8 telek

Kóródi István részén		
	Szegő András	2/4
	Gazdik András	2/4
	ör. Gazdik János	1/4
	Gazdik István és Mihály	2/4
	Kerekes József	1/4
	Gazdik István	1/4
	összesen:	2.1/4 telek(*)
Drevenyák részén		
	Izsó István	2/4
	Beőr János	2/4
	özv. Juhász Mihályné	2/4
	Összesen:	1.2/4
Gróf Csáky János részén		
	özvegy Pásztor Mihályné	1/4
	ifj. Pásztor Mihályné	2/4
	Kormos István	1/4
	Pálinkás András	1/4
	Olajos József és János	2/4
	Pásztor János	2/4
Gróf Csáky István részén	Horváth István és József	2/4
	összesen:	2.6/8 telek(**)
Gróf Pallavicini Roger részén		
	A. Gazdik Mihály és Gazdik Antal	2/4
	összesen:	2/4 telek
Paulikovics részén(***)		
(*) Minthogy Kóródi István 2 2/4 telek után vett fel kárpótlást így az 1/4 rész utáni összeget kamataival együtt köteles visszafizetni. (**) A Csákyak csak 2 4/8 telek után kapták meg a kárpótlást, ezért az elmaradt 2/8 rész után még jár nekik. (***) A Paulikovics részen a Tassi örökösök 2/4 telke után nem történt meg a kárpótlás. Ennek szükségessége továbbra is fennáll.		
További megjegyzések: A lakosság nyilatkozata alapján egyértelművé vált, hogy 2 zsellér van a faluban, akik után a birtokosok már megkapták a kárpótlást:		
Gróf Nádasdy részén	Czidor Pál	
Drevenyák, most Dobóczy Ferenc birtokán	Putyer János	

A volt földesurak és a volt úrbéres gazdák közötti „egyesség megkísértése”

A közmeghallgatás befejeztével a bíróság felszólította a peres feleket, hogy kössenek barátságos egyezséget. Miután mindkét fél a kölcsönös jóindulatáról biztosította a másikat, úgy tűnt nem lesz akadályának az egyezés megszületésének. Ám nem így történt. A lényeges kérdésekben sikerült ugyan dűlőre jutniuk, de a befejezéshez közeledvén a felek jóindulata jócskán megfogyatkozott. Két „lényegtelennek tűnő” dolog ugyanis legyőzhetetlen akadályként tornyosult az érintettek előtt.

„Ha nem akadály a legnagyobb,
nem lehet akadály a legkisebb sem.

- De hisz, ez nagyszerű! - vélhetnénk másokkal együtt. De mint általában az emberek többsége éppen a kis dolgokban nem tud „nagyvonalú” lenni, úgy tűnt ez esetben is ilyesvalami történhetett. Mert nézzük csak, mi is állta útját a „kiegyezésnek”:(9)

1. Mindkét fél elfogadta azt a felmérést, amely szerint Meszesen 12 1/8 úrbéri telek és 2 úrbéres zsellér létezik.

2. Megegyeztek abban is, hogy a telkes gazdák kezén lévő maradvány földek 1/3 része továbbra is az ő birtokaik része marad minden váltság és fizetés nélkül, ám a fennmaradó 2/3 rész az illető földes urak tulajdonába kerül kártalanítás címén.

3. Egy telek után - a község már eddig is elkülönített erdőterületének beszámításával - 10 azaz tíz hold legelőt fognak kimérni.

A jelen telkes gazdák számára	a 12 1/8 telek után,
a 2 zsellérnek	a 2/8 telke után,
a református lelkésznek	az 1 egész telke után,
a református tanítónak	a 4/8 telke után,
a római katolikus tanítónak	a 4/8 telke után

összesen tehát **14 3/8 telek** után.

4. A „*földes Uraság az Egyházak nép nevelés iránti buzgalmánál fogva*” a református lelkész 1 egész telke és annak tartozékai meghagyása mellett, a református és a római katolikus tanító telkét 1/2-1/2 telki illetőségre kipótolja.

„E kivételesek és a község összes szántóföldi és réti illetőségének valamint az úrbéres belsőségek jelen állapotukban való meghagyásával az úrbéres gazdák külső telkei a következő helyiségekben lesznek kiadva”:

(Az úrbéresek „*helység iránti óhaját*” teljesíteni csak úgy lehetett, hogy **Kóródi István** közbirtokos elfogadta az alábbi ajánlatot: **szántóföldi, összes majorsági és úrbéres illetve a Rakacaszendi határszéltől kezdődjék, úgymint: a Cseb hegy - Eperjes hegy - Malátás - Hiszi laposa - Puszta szőlők - Berke völgy nevű dűlőkből - egy tagban.**)

Ennek megfelelően az **úrbéresek és a kivételesek szántóföldjei** pedig a Kóródi István szántóföldjének tagvonalától kezdve illetve attól folytatódólagosan haladva:

a./ a Becze - Kis Almás - Kenderföld - Káposztás föld - Kút fő - Pócz árka - Csresznye fa Bércz és Vicze nevű dűlőkből a szendrei út felé a kitelésig legyen.

Ha a fenti részből pedig ki nem telne, akkor tovább menve a **Mocsár oldal felé** a

„ megkívánandó mennyiségig fog kiadatni. ”

b./ a rétekre nézve:

Kóródy István úr összes majorsági és úrbéres rét illetősége a fentebb már körülírtak alatt illetve a közbe eső rétekből - az úrbéresek és kivételesek rét illetősége pedig a falu és a községi erdő között fekvő Berek rétből, továbbá a Kenderföld és Kis Almás szántóföldek közötti Úsztató nevű rétekből, Kóródy István tagja felé haladva a kitelésig fog *„kihasíttatni.”* (Megjegyezvén, hogy a Berek rétből lévő „gyógyvízforrás” továbbra is az „összslakosságot” fogja szolgálni és ennek elkülönítésére 600 négyszögöl területet fognak *„felhagyni.”*

c./ a **legelő** illetőség tekintetében:

A Berek rét feletti erdei legelőt, amely eddig is a közösség tulajdonában volt, teljes egészében a legelő illetőségbe beszámítva továbbra is a községé marad. Ezen túl a gazdák illetve a kivételesek részére az őket megillető legelőt a Kenderföld és a falu közötti gyepüből illetve a községnek a fent említett erdeje melletti erdei rétből kell kihasítani. (A nevezett erdőrészből a jelenlegi tulajdonosoknak lesz kötelessége a fák kivágása!)

A Kóródy István egész erdejét illetve majorsági és úrbéri erdő illetőségét - a fentebb már körülírt szántó és rét tagja felett - a határszéltől kezdve olyan alakban kell majd kihasítani, hogy az ő erdeje és a (volt) úrbéresek legelője között a helybeli református lelkész és tanító urak elkülönített erdő illetősége kiteljen! A községi erdő tehát érintetlenül megmaradt az úrbéresek kezén, ami egyben azt is jelentette, hogy a „faizás” kérdése *„elintézettnek tekintett.”*

d./ Megegyezés született továbbá abban is, hogy Kóródy István úr majorsági és rét illetősége az elfogadott úrbéri szabályozás szerint kerül kiadásra.

Végezetül a község lakosai arra kérték a bíróságot, hogy az általuk igényelt *temető bővítéshez és faiskola megteremtéséhez* megfelelő területet jelöljön ki. A földesurak viszont mereven elzárkóztak az ezekhez szükséges területek megajánlásától. Szerintük ugyanis a jelenlegi temető területe az *„itteni lakosság csekély számához képest”* elegendő, a faiskoláról pedig az volt a véleményük, hogy *„abból semmi jó nem származik.”* Az úrbéri szabályozás azonban nemcsak a lehetőségét, de a törvényes keretét is megteremtette, hogy a közösségek ilyen célra területet kapjanak. A meszesi közlakosság tehát „csak” a törvényes jogával élt, amikor ezeket igényelte. A volt földesurak viszont hajthatatlanok maradtak. Így e két kérdés miatt nem született meg a teljes megállapodás. A közlakosság ezekután a fenti területekre vonatkozóan - törvényes kívánságát fenntartva - bírói ítéletet kért.

Az erdő becslése

Láttuk tehát, az úrbéri szabályozás lényegében egyetértés jött létre a gazdák és a volt földesurak között. Hátra volt azonban még egy nagyon fontos dolog: a meszesi erdők ügye. Ez természetesen leginkább a közbirtokosok számára jelentett megoldandó feladatot, hiszen volt földesurakként csak ők birtokolhattak erdőt.

Miután a volt úrbéresek és a volt földesurak egyetértettek a legelő kiadás kérdésében és a gazdák a nekik juttatandó községi erdő ellen sem emeltek kifogást, így már az erdőbirtokosok is megállapodhattak az erdők becslése illetve azok zár alá vétele tárgyában. **(10.)**

Gombos György közbirtokossági igazgató előterjesztése alapján született megállapodás szerint a közbirtokosok szakértői becslést kértek erdőbirtokaik minőségének a megállapítására. Ezzel együtt az erdőt, a becslés idejére a „jelen állapotában” zárolták. Ez azt jelentette, hogy a zár ideje alatt senkinek sem volt szabad az erdőből fát kivágni. (Kivéve természetesen a Vattay féle erdő részt, amelyből a fát még a „zárlatot megelőzően” eladták a tulajdonosok. Ezt az erdőrészt egyébként is úgy vették figyelembe a becslésnél, mintha már a fák kivágása megtörtént volna.) Az erdei zárlat megszegőjére, a „zártörőre” súlyos büntetést helyeztek kilátásba. Ha ugyanis valakit „rajtakapnak”, akkor a bírósággal fogják kötelezni az esetleges új erdőbecslés költségeinek a megtérítésére.

Zárgondnoknak Zuber Ferencet, felügyelőnek pedig Kóródy Istvánt választották meg. Erdőbecslőnek pedig Szalay László, abodi erdőbirtokost kérték fel.

Szalay a felkérésnek megfelelően azonnal elkezdte az erdő felmérését és az osztályozást. Munkájával még ugyanezen év augusztus 8-án végzett.(11.)

Térkép szám	A tulajdonos és erdőbirtoka	Osztályzat erdő legelő		Bécsi öl
Kis Erdő				
I.	Méltóságos gróf Csáky János Eő Nagysága Erdeje (A galvácsi, szendrei határnál, délnyugatra hajló, 33 éves, magyalos tölgy, mocsár és cser fákból - kőszirtes. Középszámításokból kitűnt: egy 1200 négyszögöles téren - már 3-4 éve ritkították- 10 bécsi öl fatömeggel bír.)	I. - II.	II.	10
II.	ifj. Tekintetes Kóródy István úré (Északra hajló - uaz, mint az előző. Fa neveltetésre.)	I.	II.	17
III.	Tek. özv. Gombos Miksáné (magyal, tölgy, mocsár- gazdagabban, cser. 85 éves, kivéve az erdő délnyugati oldalától mintegy 3 holdnyit)	I. - II.	II.	22
IV.	Tek. Dobóczy Ferenc örökösei (Részleteik eladva. Fa neveltetésre.)	I.	II.	-
V.	Kovács Istvánné (mocsár, tölgy vegyesen, tölgyesekben gazdagabb. 33 éves, északra hajló - neveltetésre)	I.	II.	10 1/2
VI.	Kovács Józsefné (uaz mint az előző - neveltetésre.)	I.	II.	12
VII.	Gazdik Andrásné (mocsár, cser-tölgy vegyesen, 33 éves - neveltetésre.)	I.	II.	5 1/2
VIII.	Juhász örökösei (uaz)	I.	II.	14 1/2
IX. X.	Rádai örökösök Konyha örökösök (uaz - neveltetésre)	I.	II.	9 1/2 11 1/4
XI.	Tek. Martin Károly (uaz - a déli oldalán 4 hold, a többi)	II. I.	II.	15
XII.	Nagyságos Szent Imrei Anna, özv. Gombos Miksáné (uaz)	I.	II.	15 1/2
XIII.	id. Kóródy István (uaz - 4 hold, a többi)	III. I.	II.	13 1/2
XIV.	Tek. Kiss Lajos és Fleischer (cser, gyertyán és tölgy - 2 hold kőszirtes, a többi)	III. II.	II.	1 1/4
XV.	Id. Cz. Kóródy István (neveltetésre)	I.	II.	12
XVI.	Mélt. gróf Pallavicini Roger (neveltetésre)	I.	II.	12 1/2
XVII.	Tek. Drevenyák úr (neveltetésre)	I.	II.	15
XVIII.	Huszt Jánosné, Zsarnay Judit	II.	II.	1 5/65
XIX.	Vattay úr (eladott erdőrészlete, tölgy, cser, gyertyán vegyesen - keletre és északra hajló - neveltetésre)	I.	II.	-

„ Ezen erdő erdészeti rendszabályzat és 40 évi Forda tartám (Turnus) szerint neveltetvén fognak miután évenkénti átlagos fa szaporodás 0,3 bécsi öl 5/2 öl tisztításokból és rügyfákból nyerhető utolsó vágáskor egy holdból 39 bécsi öl bizton számítható.

A tulsó hegyen nevezett Erdő részletek nem adhattak többet, oka hogy többen tek. Közbirtokos cselédjei által minden kímélés nélkül vágattak, ill. folyamatos marhalegeltetés és gázolás és rongálás a friss hajtások és csemeték nem nevelkedhettek.”

Cseres oldal és Nagy Erdő				
I.	A község erdeje (1200 négyszögölön 8 szekér gazfa számíttatik. Délnyugatra hajló, a sarjadékfából ítélve - tilalom tartás mellett - a legjobb erdővé tehető. Cser, mocsár, tölgy.)	II.	I.	-
II.	Nemes Ecclésia (Református) Erdeje (Keletre fekvő, 35 éves, mocsár, tölgy.)	I.	II.	11 1/2
III.	Tek. Vattay úr része (eladva a Vas bánya bérczen . Kelet-nyugatra hajló, tölgyben kevés, cserben gazdagabb - 35 éves.)	I.	II.	-
IV.	Id.Cz. Kóródy István (Kelet-nyugatra hajló tölgy, cserben gazdagabb - kivéve 8 hold kőszirtes - „marha délőnek használtatik”	I. - II.	I.	10 1/2
V.	Tek. Kiss Lajos (uaz)	II.	I.	2 1/2
VI.	Id. Cz. Kóródy István (uaz - tölgy -cserrel vegyesen.)	II.	I.	11 1/2
VII.	Mélt. gróf Pallavicini (uaz)	II.	I.	6
VIII.	Tek. Drevenyák úré (Kelet-nyugatra hajló, kevés mocsár, tölgy, kis cser)	II.	I.	6
IX.	Tek. Huszthy Jánosné Zsarnay Judit (Holdanként 1 szekér gazfa. Kelet-nyugatra hajló, cser és tölgyes - kényekre vágott.)	III.	I.	-
X.-XI.	Kovács József, Gazdik Andrásné (Kelet-nyugatra hajló - tönkretéve.)	III.	I.	-
XII.	Ráday Józsefné (Holdanként 3 szekér gazfa)	III.	I.	-
XIII.	Juhász örökösei (Kelet-nyugatra hajló - cser, mocsár, tölgy)	II.	I.	3 1/2
XIV.	Tek. Dobóczy András örökösei (Mocsár, tölgy - bővebben cser)	II.	I.	7 3/4
XV.	Szendrei István (Tölgy, cser)	II.	I.	4 1/2
XVI.	Kovács Istvánné (Tölgy - bővebben cser)	II.	I.	10 1/2
XVII.	Konyha örökösök (uaz)	II.	I.	4 1/2
XVIII.	Juhász örökösök (uaz)	II.	I.	7 1/4
XIX.	Tek. Dobóczy Ferenc örökösei (uaz)	II.	I.	10 1/4
XX.	Tek. Gombos Miksánő szül. Szent Imrei Anna (Kelet-dél és nyugatra hajló, mocsár, tölgy, cser - keleti oldal, dél és nyugati oldal)	II. I.	I.	21 1/2

XXI.	Id. Cz. Kóródy István (Kelet-dél-nyugatra hajló, mocsár, tölgy, cser- keleti oldal, dél, nyugati oldal)	II. I.	I.	16 3/4
XXII.	Mélt. gróf Csáky János (K-D-Ny-ra hajló, tölgy, cser, nagyobb mocsár- keleti oldal, dél és nyugati oldal)	II. I.	I.	16 3/4
XXIII.	Nagys. Szent Imrei Anna, özv. Gombos Miksáné (K_Ny-ra hajló, tölgy, nagyobb cser- kelet 1/3 része, nyugat 2/3 része)	III. I.	I.	12 3/4
XXIV.	Tek. Martin Károly (K-Ny-ra hajló, tölgy, nagyobb cser. A Barakonyi- Martonyi határokkal határos, a keleti oldal 2/3 része, nyugati 1/3 része)	III. I.	I.	
További területek:				
	Kerek gaz	II.	II.	
	Kis Hegy gaz déli részlete, a többi	II.	I. I.	
	A templom alatti pást		I.	
	A Jóna hegy tetején (kivéve 1 1/2 holdat, ami földnek használható! - a többi része kőszirtes és kevesebb juh legeltetésére használha- tó)		II.	
	A Vár hegy alatti pást		II.	

Megjegyzések: Az I. osztályú legelőföld értékét 20 forintban, a II. osztályúét pedig 15 forintban állapították meg. 1 bécsi öl fa 2 forintba került, míg 1 szekér gazfa 30 krajcárba.

Alispáni bírósági ítélet

Az alispáni bíróság 1865. január 23-án hozza meg az első ítéletet az úrbéri szabályozás ügyében.(12.)

Az ítélet lényegében a peres felek 1864. július 23-i megállapodását hagyta jóvá. Azokat a pontokat, amelyekben amúgy is egyetértés jött létre, a bíróság is megerősítette, a vitatott két kérdésben azonban a bíróság sem hozott döntést.

Ítéletének indokolásában ugyanis arra hivatkozott, hogy „a törvény a fa oskolául szolgáló tér kiszolgáltatására a földes uraságokat nem kötelezi, így ítélettel őket erre kényszeríteni nem lehet. A temető pedig a jelen szabályok szerint az illetékes politikai útra tartozván, ítéletileg csupán az eddiginek jelen állásábani hagyatása mondathatik ki.”

Természetesen azt a bíróság is elismerte, hogy mindkét kérdés államilag-közösségi szempontból- kiemelt figyelmet érdemel. Éppen ezért az ítélet végrehajtásának a felfüggesztését helyezték kilátásba, mindaddig, amíg ebben a két kérdésben is megszületik az egyezség. A közbirtokosok előbb egymással próbáljanak meg egyezkedni ezekben a kérdésekben! - javasolta a bíróság.

A Kishegyen lévő temető bejárata

Most pedig tekintsük át az ítélet néhány pontját a konkrét számok ismeretében:

1. A meszesi gazdák 12 $\frac{2}{4}$ telekmennyiségét és a 2 házas zsellért mint hiteles adatot, tudomásul vette a bíróság.
2. A telkes gazdák kezén talált 74 451/1000 hold maradványföld $\frac{1}{3}$ része „*minden váltság fizetése nélkül - örök időkre meghagyatik*” a volt úrbéresek kezén, a fennmaradó $\frac{2}{3}$ rész pedig a (volt) földesuraknak „*váltság fejében vissza bocsájtatik.*”
3. A legelő, a község már eddig is elkülönített erdőterületének beszámításával egy telek után 10 hold - holdanként 1.200 négyszögölével - kerül kihasításra. Jelesül: a 14 $\frac{6}{8}$ telek után 143 hold.
4. Minthogy a földes uraság az „*egyházak és a népnevelés iránti buzgalmánál fogva*” a helybéli református lelkésznek eddigi birtokát kiegészítette 1 azaz egy telki illetőségre, ugyanakkor a református tanítónak fél és a római katolikus tanítónak szintén fél telki külsőséget „*adományozni megajánlott*”, ezeknek az ajánlásoknak a figyelembevételével a kivételeseknek „*a beltelkeik jelen állapotukban hagyásával*” külsőségeik lesznek:
 - a./ a református lelkész jelenlegi birtoka 22 129/1000 hold egész telekre kipótolva.
 - b./ a református tanító 6 156/1000 hold birtoka fél telekre kipótolva,
 - c./ a református egyház birtoka marad 6 620/1000 hold,
 - d./ a római katolikus tanító részére újonnan adományozott fél telek,
 - e./ a község jelen birtoka 11 619/1000 hold,
 - f./ a volt úrbéres telkes gazdáknál talált maradvány földek két harmad ($\frac{2}{3}$) részének a levonása után a kiadandó összes birtokuk 512 318/1000 hold lesz, amely területeknek az egyezség szerinti „*kihasítását*” rendelte el a bíróság.

A közbirtokosok közötti egyezés

Az alispáni ítélet az úrbéri szabályozás hosszú folyamatában kétség kívül fontos lépés volt. Ezzel a lépéssel tulajdonképpen azok a sarokpontok kerültek kijelölésre, amelyekhez igazodni kellett a rendezés további részleteinek. Ez különösen - mint látni fogjuk - a közbirtokosok esetében vált igazán fontossá, hiszen az öröklések következtében birtokaik annyira szétaprózódtak, hogy a néhány „nagyobb” birtokos mellett a „kibirtokosok” garmadáját találjuk a faluban. Birtokaik alig érték el az 1-2 holdat, sokszor csak külsőségekből, tehát beltelek nélkül. Az egymással elkeveredett birtokrészeket maguk a tulajdonosok sem ismerték. Ezért ezeknek a birtokoknak a rendbetétele, a földterületek pontos felmérése, azok osztályba sorolása ugyanúgy elengedhetetlen volt, mint a telkes gazdánál. Nem utolsó sorban meg kellett határozni azt is, hogy ezek a birtokok a falu mely részén, milyen elvek szerint és milyen sorrendben kerüljenek újraosztásra.

A közbirtokosok és a telkes gazdák között létrejött egyezés nyilvánvalóvá tette, hogy ki-kinek mely részét kapja a meszesi határnak. Ezek után már nem volt akadálya annak, hogy a közbirtokosok egymás közötti egyezése is megszülessen. **(13.)**

Az 1865. április 8-ára összehívott egyezkedési tárgyalásra Schlick Gyula alispán újra eljött Meszesre. A birtokosok majd' mindegyike személyesen vagy képviselője által megjelent.

Gombos György, Zuber Ferenc (mint özv. Gombos Miksáné meghatalmazottja), Martin Károly, Fodor István, Vattay Bertalan (úgy is mint Ragályi Károlyné meghatalmazottja), Kis Lajos (Kis Gyuláné képviselője), Lovász Miklós (mint a Huszthy árvák képviselője), Dobronoky László ügyvéd (Huszth Jánosné, szül. Zsarnay Judith árvái részéről meghatalmazott ügyvéd), Schwarz József (úgy mint a Meulczér árvák nemkülönben a Drevenyák-féle közbirtokok ezidőszerinti tulajdonosa), Fleischer Lőrinc (úgy mint a Hodossy Józsefné, Hodossy Pálné, Hodossy Anna, Hodossy Gáspár birtokainak ezidőszerinti tulajdonosa), Kovács István, Dobóczy Ferenc örököseiért ifj. Dobóczy Ferenc, Dobóczy Andrásné, Vattay János, Dobóczy Ludovikáért férje Kóródi István, Dobóczy Elviráért férje Fodor Károly, Dobóczy Dienesért ugyancsak Fodor Károly, Portörő József, Szendrei István, Konyha János, Konyha Miklós, Konyha Ferenc, Konyha Pál, Gazdik Andrásné helyett férje Gazdik András, a Rádai családbeliekért Rádai József, Juhász Ferenc (úgy is mint a Juhász örökösök képviselője), Kovács József, Gazdik János, Ullisnyák István.

Itt volt még Kozma Alajos, felperesi ügyvéd, az erdőbecslő Szalay László, Kalas Béni mérnök, Farkas János, a szendrői járás alszolgabírája, Pálffy Tamás esküdtjével egyetemben.

Miután gyors egyetértés jött létre abban, hogy a határbéli földekre megállapított „úrbéri osztályzatot” fenntartás nélkül elfogadják, így már csak a közösen használandó területekre kellett az osztályozást megejteni. Ezzel szintén hamar végeztek. A **Csep hegyről** megállapították: „*egészen hasznavehetetlen és beszámítás alá nem eshető*”. A **Jóna hegy** 3.900 négyszögölével, az **Eperjes** és **Cseres oldal** 1.600 négyszögölével, a **Várhegy alja** 3.900 négyszögölével, a **Dezső híd „allya”** (parlag) 1.600 négyszögölével, a **Mocsár oldal** mindkét része 3.900 négyszögölével, a **temető környéki legelő** pedig 1.200 négyszögölével „*veendő a kihasításnál*”.

Továbbá megállapodtak abban, hogy

1./ minden kisbirtokosnak a rétje a jelenlegi rétbirtoka arányában kerüljön kiadásra. „S ezen általános elhatározástól még azon esetben sem történjék eltérés, ha e miatt s után a tagbirtokosok alakjaik idomaiban veszítenének sőt ha netán e miatt valaki rétjének más szántóföldi tagja alá zsupolnia kellene is.”

2./ miután több közbirtokos erdejében a fák már kivágásra kerültek vagy még ezután fogják azokat kivágni, ezért az erdőbeli kiegyenlítésekre „megállapított: más mód nem lévén mint a meghitelesített szakértői becs alapján való terület általi ki egyenlítés, illetőleg kárpótlás. Ennek utóbbi mód szerinti kivitele a működő mérnöknek utasításul szolgáljon.”

3./ a „faoskola” (faiskola) kérdése „e jelen alkalomra felhagyatott”, ám időközben köz-igazgatási úton erre megtörtént az intézkedés és a hozzávaló szükséges tér már kijelölésre is került (a Kenderföldnek a falu felé eső elülső részén), így újabb intézkedésre ez ügyben nem kellett sort keríteni.

4./ „hasonlóképpen közösen megállapított a temető bővítése” is. (A közbirtokosok birtokuk arányában egy holdnyi teret ajánlottak fel, azzal a kikötéssel, hogy az a vallásfelekezetek között a tagok számának arányában kerüljön elkülönítésre.)

5./ a majorsági tagbirtokok helyül az alábbi területeket jelölték ki:

a./ a martonyi határszélnél Huszthy Ilona árváinak rét, föld, legelő és erdő, innen délre

b./ Gombos György és özvegy Szent Imrei Anna részére rét, föld és legelő, erdővel együtt, mellette

c./ Schwarcz József összes illetéke, innen délre

d./ Martin Károly összes illetéke (a volt Nádasdy rész),

e./ a nyomásos gazdászatot folytatni szándékozó kisbirtokosok a „**Jóna hegy allya**” és a „**Kecskés Hegyese**” nevű dűlők fennmaradó részét szántóföldi illetékbe fogják kapni. Ha pedig ezen a helyen az illeték ki nem telne, akkor a hátra lévő részt a temető melletti gázos legelő felett lévő szántóföldekből - a szendrei út és az erdő között, a galvácsi határ felé - fogják pótolni.

- a rét illetőségüket „azon ponttól kezdve hol az úrbéresek rétje végződik az úgy nevezett Kis Rétekből” - a kitelésig.

- az erdő és a legelő illetéket „a temető körüli legelő beszámításával a Kis Rétek feletti erdőből a Várhegy felé, a Dobóczy örökösök leendő erdejéig.” Ha pedig ki nem telne, „a hiányzó részt a Kecse Hegyessé dűllő közvetlen szomszédságában lévő erdőből lehető rendes alakban fogják kiképezni.” (megjegyezve azt, hogy a kisbirtokosok részére adandó - temető körüli - legelő közt Kóródi Istvánnak volt egy kertje, amely beszámításra került a most kiadandó kisbirtokosi legelőhöz. Kóródi az itt elvett területet a lakhelyéhez közeli legelőből - hasonló mennyiségben visszakapta. Ugyancsak Kóródi kertje végénél volt egy „rendetlen alakú” legelő, amely részben az ő, részben a szomszédos Martin Károly tulajdonát képezte. Ezek beszámításra kerültek az ő legelő illetőségükbe és egyúttal hozzácsatolták a beltelkűkhöz.)

f./ a Dobóczy örökösök

- a föld illetéküket a Szendrei út és az erdő között az e/ pont alatt leírt kisbirtokosok leendő határvonalától a galvácsi határ felé a kitelésig,

- a rét illetéküket szintén az e/ pont alatt leírt kisbirtokosok rétjein alól a d/ pontban jelölt kisbirtokosok rétjéig,

- az erdő és legelő illetőséget szintén az e/ pontban leírt kisbirtokosok erdejétől a galvácsi határ felé a kitelésig fogják kapni.

g./ a szendrei birtokosok az f/ pontban leírt föld és erdő vonalától a galvácsi határ felé a következő sorrendben jutnak illetékükhöz:

- Beregszászi Pál és örgróf Pallavicini Roger erdő és rét illetéke,

- Kiss Lajos illetéke,

- a szalonai és a csehi határszáron Fleischer Lőrinc összes föld, legelő és rét illetéke (*„azon kikötéssel, hogy a szalonai határszáron levő rétből kiadandó illetékéhez ez erdejétől egy összekötő csapás jelöltessék ki”*.)

h./ *„a csupán rétet bíró martonyi lakosok rét illetéke együttesen a Várhegy alatti rétnak a szendrei birtokosok rét illetéke utáni kiadásával fennmaradó rétből ‘s a Dancs rét ezzel szomszédos szegletétől a kitelésig - azon kikötéssel, hogy ezen rétekhez a meszes-martonyi útból valamelyik tagrét vonala mellett egy keskeny közlekedési út jelöltessék ki.”*

Az utakra és csapásokra vonatkozóan az alábbi határozatot fogadták el:

a./ 5 öl széles csapás jelöltessék ki:

- Szendrő felé az Úrbériséget és a Majorságot elválasztó vonalon,

- az alsó hídtól a Martonyi - Szalonna felé a határ széléig,

- a felső hídtól a Kóródi István tagbirtokáig,

- a meszesi - szendrei útra,

b./ 1 1/2 öl szélességben közlekedési útnak a rétekhez,

c./ 1 1/2 öl szélességben a földek közötti dülő utakra.

Mindezeket túl még az alábbiakat ajánlották a mérnök figyelmébe:

- a Berek réttől kezdődően az osztásra kijelölt ún. úrbéres rét és a Kóródi István rét illetéke között ha netalán valami „felülmaradna”, akkor ennek a maradéknak az elfogadására kötelezik Kóródit, aki az így kapott minden egyes kaszás (hold) rétéért egy hold földet tartozik, arányos osztalékul, visszaadni a többi birtokosnak.

- végezetül vályogvetőnek két helyet jelöltek meg: a Berek rétnak a Rakaca alsó hídjánál lévő szögletét illetve az e mögött lévő Kővágónak a Berek rét felőli oldalát.

A megegyezés az érintett közbirtokosok közös akaratából tehát megszületett. Mindannyian ellátták kézjegyükkel. Egyedül Fleischer Lőrincnek volt némi fenntartása, aki a megállapodás végére az alábbi megjegyzést írta: *„fel hagyván azon keresetemet hogy a tet adományozásokra nézve észre vételeimet be nyújtom.”*

A megegyezés hírére véve Brahó Bálint, úgyszintén szendrői lakos pedig levélben kereste meg Schlick Gyula alispánt. **(14.)** Brahó gróf Csáky László tisztartója volt, ám egészségi állapota miatt nem tudott személyesen jelen lenni - mint írta - a meszesi helyszínen. Ezért ezúton kérte az alispán intézkedését a Csáky család egy meszesi zálogügyletének rendezéséhez. Csáky László édesanyja, Csáky Istvánné grófnő ugyanis egy fél telek majorsági földet, annak

allodiális jobbágyával együtt elzálogosított Losonczy József úr részére, akinek a birtoka Kóródy István tulajdonába került. A gróf azt szeretné - közli Brahó a levelében -, hogy a nevezett terület a kihasításkor a Csáky János gróf birtoka mellé kerülne, „*mivel egy család*”.

„A zálog rövid idő alatt (két év) letelik - folytatódik a levél - és azt az Uraságom minden esetre kiváltandja, azon jobbágyával együtt, amely után Nemes Kóródy István az úrbéri kárpótlást felvette, és ha ő most a telket kibocsátani hajlandó az Uraságom azonnal a zálog summát, lehúzza a lehúzandókat lefizeti.”

Kóródy a kibocsátásra késznek mutatkozott, ám Schwarz József, Csáky János gróf birtokainak bérlője 8 nap haladékot kért. Ezt az időt aztán Schwarz arra használta fel, hogy a nevezett telekre vételi ajánlatot tegyen Csáky László grófnak. A grófnak valószínűleg jókor jöhetett az ajánlat, mert a „Kóródy által zálogba bírt birtokot” a hozzátartozó legelő és egy egész telek után eső erdő illetőségekkel együtt eladta Schwarznak. Nem sokkal ezután már maga Schwarz kéri a bíróságot arra, hogy a megvásárolt birtokát a Kóródy és az úrbéresek birtokrésze melletti területen, azoktól elkülönítve, egy egész darabban mérjék ki számára.

A kisbirtokosok egyezkedése.

A közbirtokosok között megszületett egyezsége - amelyen a közlakosság számára is kedvező döntések születtek - minden jel azt mutatta, hogy hamarosan véget ér az új birtokviszonyokat rögzítő úrbéri szabályozás hosszú folyamata.

A kisbirtokosok is - közel húszan - úgy döntöttek, hogy birtokaikat egyben, egy tagban kéri kimérni, mert azon nyomásos gazdászatot kívánnak folytatni.(15.) Az egyezés szerinti területet (Kecske hegy, Mocsár oldali dűlő) az alábbiak szerint kérték kimérni: a három nyomásban egy - egy szántóföldet, a rétekből szintén egy tagot kértek, mindkét esetben a következő sorrendben:

Kovács József,
Bőr János,
Konyha Miklós és József,
Gazdik János,
Juhász Ferenc,
Konyha László,
Juhász Istvánné,
Rádai János,
Konyha Ferenc,
Rádai József, István és Klára,
Pásztor Mihály,
Gazdik Borbála,
Gazdik Julianna,
Gazdik András,
Gulyás István árvái,
Ulisnyák István és Mihály,

Portörő József majd az itt következő Fleischer féle tagbirtok után újra egy darabban az alábbi sorrend szerint:

Kovács István,
Dobóczy Ludovika,
Dobóczy Ferenc,

Dobóczy Andrásné,
Dobóczy Dienes,
Dobóczy Emília,
Fodor László,
Szendrei István.

(A kisbirtokosok az első nyomásban kihasított földdarabok „megbecslésére” Zuber Ferencet és Kóródy Istvánt kérték fel. Továbbá megegyeztek abban is, hogy ha valamelyikőjük az első nyomásban rosszabb vagy netán jobb földet kap, akkor a második vagy a harmadik nyomásban „kártalanítassék”, illetve a földdarabok minőségének a kiegyenlítését feltétel nélkül elfogadni köteles.)

A mérnök részére adandó utasítások.

(A telkes gazdák kívánalmai)

Miközben a kisbirtokosok illetve a „nagyobb” birtokosok is megfogalmazták kívánalmaikat a végrehajtással kapcsolatban, úgy a telkes gazdák is igyekeztek megfelelő utasításokkal ellátni a térképkészítő mérnököt. Az 1865. május 27-i gyűlésükön elhangzott kívánalmaikat Farkas János, a szendrői járás alszolgabírája továbbítja a mérnök felé**(16.):**

1./ A terméketlenebb határhoz tartozó meszesi határban a (telekes) „*gazdák ezután is a nyomásos gazdászatot kívánják folytatni, oly módon, hogy három nyomásban nyomásonként két-két darabba osztassék ki*” a szántóföld.

2./ „*A Kenderföld kinek-kinek egy darabba telek-arány szerint osztassék ki az alsó Kenderföldből, a felső Kenderföldre azonban a szomszéd nyomáshoz csatoltatnak*”

3./ „*A rétbeli illetőség szintén két darabba és pedig az úgy nevezett Berekrét dűlőben birtokaránylag egy darab, azon felül a fölmaradott nyomásból szintén egy darabban osztassék ki.*”

4./ A helybéli református lelkész, a református egyház, a református tanító és a római katolikus tanító föld és rétbeli illetősége minden dűlőben egy-egy darabban kerüljön kiadásra.

5./ Az első nyomás:

Kóródy István tagbirtoka választó vonalától azzal párhuzamosan - a kitelésig. (Megjegyezvén: „*az egyességileg 1/3 részben maradván föld az úgy nevezett Erdő Járó dűllőbe a szerint, a mint maradván föld illetősége van, azon első nyomás egyik darabjába fog kihasíttatni, vagy is azon egyik nyomásba eső földje azon birtokához mérven vagy kisebb vagy nagyobb leend.*”

A második nyomás:

az elsőtől a rét mindkét oldalán a kitelésig. Beleértve a rét között lévő kis szántóföldeket, valamint a Sziget nevű kis szántókat is.

A harmadik nyomás:

a másodiktól a kisbirtokosok vonaláig.

A földek sorrendiségének a megállapítása nyílvezetéssel történt. A gazdák csak egyszer húztak nyílat, amely mindhárom nyomásra kötelező volt, sőt a kenderföldekre ugyanúgy mint a rétekre is.

Nyílhúzási sorrend:

1. öreg Pásztor Mihályné
2. Máté István
3. Rabóczi István és Kormos István
4. özv. Juhász Mihályné
5. Restyánszki János és Keresztesi József
6. Kovács István
7. Petráczy András és Jánosné árvái
8. Pálincás András
9. Olajos József és János
10. Szegő András
11. Tassy József és Kovács József
12. Darnai örökösök
13. felső Gazdik János
14. Kerekes József
15. Árvai Lászlóné és Kovács árvák
16. A. Gazdik András
17. Alsó Gazdik Mihály és Antal
18. Izsó István
19. Bőr János
20. ifj. Pásztor Mihályné
21. Gazdik István alsó
22. Kormos István
23. Szendrei István és Vécsei Mihály
24. Nagy János és Zsuzsanna
25. Pásztor János
26. Darnai István és János
27. öreg Gazdik János
28. Gazdik Mihály és István
29. Tiszteletes - tanító - tanító - Egyház és templom
30. Horváth István és József
31. Rabóczi örökösök és Keresztesi József

(„az első szám kezdődik minden nyomásban a helyiségtől a legtávolabb eső helyen, a második ugyanazon nyomásnak 2-ik dűlőjében a falutól legközelebb eső helyen és így tovább.”)

Meszes tagosítás előtti úrbéres birtokainak kimutatása
(az illetéken felüli 1/3 illetve a földesurak részére visszamaradt 2/3 résszel együtt)(17.)

Sor szám	Telkes gazda	Telek	Tagosítás előtt				Illetéken felüli maradvány			Ebből az egyes gazdá- kat egyezség szerint meg- illető 1/3 rész	A maradvány 1/3 -ával kiadandó összes külső illeték	A földes uraknak vissza- maradt 2/3 rész
			beltelek (Hold)	szántó (Hold)	Rét (Hold)	Összes	szántó	rét	összes			
I. Fleischer Lőrinc részén												
1.	Izsó István	2/4	0.2660	19.0170	6.6290	25.9120	3.7830	2.6290	6.4120	2.1380	21.6380	4.2740
2.	özv. Juhász Mihályné	2/4	0.6160	19.3630	6.5060	26.4850	4.4790	2.5660	6.9850	2.3290	21.8290	4.6560
3.	Bőr János 11.2440 Kóródy István 10.4060	2/4	0.8380	18.7760	6.3340	25.9480	4.1140	2.3340	6.4480	2.1500	21.6500	4.2980
		1.2/4	1.7200	57.1560	19.4690	78.3450	12.3760	7.4690	19.8450	6.6170	65.1170	13.2280
II. Gombos György részén												
4.	Restyánszki János Keresztesi József	2/4	0.4500	9.4200 9.2360	5.8880	24.9940	3.6060	1.8880	5.4940	1.8320	21.3320	3.6620
5.	Szendrei István Vécsei Mihály	5/8	0.6830	11.2290 10.6020	2.8250 2.6250	28.0340	3.2090	0.4500	3.6590	1.2190	25.5940	2.4380
		1.1/8	1.1330	40.5570	11.3380	53.0280	6.8150	2.3380	9.1530	3.0510	46.9260	6.1000
III. Huszt Ilona részén												
6.	őreg Rabóczi István Kormos István	2/4	0.4670	17.9170	6.9920	25.3760	2.8840	2.9920	5.8760	1.9600	11.2440 10.4060	3.9160
7.	alsó Gazdik István	1/8	0.2170	6.0790	1.2400	7.5360	2.4210	0.2400	2.6610	0.8870	5.7620	1.7740
8.	Darnai örökösök	1/8	0.3000	5.8390	0.8620	7.0010	2.1260	-	2.1260	0.7100	5.5850	1.4160
		3/4	0.9840	29.8350	9.0940	39.9130	7.4310	3.2320	10.6630	3.5570	32.8070	7.1060
IV. Kiss Lajos és Fleischer Lőrinc részén												
9.	Tassi József Kovács József	2/4	0.4410	19.9370	4.1610	24.5390	4.8780	0.1610	5.0390	1.6810	21.1810	3.3580
V. Kóródy István részén (2db)												
10.	Szegő András	2/4	0.4910	17.3920	3.7960	21.6790	2.1790	-	2.1790	0.7280	20.2210	1.4520
11.	Alsó Gazdik András	2/4	0.7820	17.5040	3.6740	21.9600	2.4600	-	2.4600	0.8200	20.3200	1.6400
12.	őreg Gazdik János	1/4	0.5250	9.7860	2.5260	12.8370	2.5610	0.5260	3.0870	1.0310	10.7810	2.0560

13.	Gazdik Mihály	2/4	0.9747	8.3570	1.8430	21.8277	2.0860	-	2.0860	0.6960	20.4377	1.3900
	Gazdik István			8.8110	1.8420							
14.	Kerekes József	1/4	0.3420	9.1790	1.8830	11.4040	1.6540	-	1.6540	0.5520	10.3020	1.1020
15.	ifj. Gazdik János	1/4	-	8.6580	1.7080	10.3660	0.6160	-	0.6160	0.2060	9.9560	0.4100
16.	Horváth István	2/4	0.4580	9.1860	2.7610	24.5990	3.5770	1.5220	5.0990	1.7010	21.2010	3.3980
	Horváth József			9.4330	2.7610							
		2.3/4	3.5727	98.3060	22.7940	124.4310	15.1330	2.0480	17.1810	5.7340	113.2187	11.4480
VII. Gróf Pallavicini Roger részén												
17.	Alsó Gazdik Mihály és Antal	2/4	0.5340	19.1960	3.6530	23.3830	3.8830	-	3.8830	1.2950	20.7950	2.5880
VI. Martin Károly részén												
18.	Nagy János és Zsuzsanna	3/8	0.3500	13.6990	2.8660	16.9150	2.2900	-	2.2900	0.7630	15.3880	1.5260
19.	Petrács András és Jánosné	1/4	0.4670	9.0640	1.9990	11.5300	1.7800	-	1.7800	0.5940	10.3440	1.1860
20.	Rabóczi örökösök és Keresztesi József	2/4	0.500	17.4000	3.5100	21.4100	1.9100	-	1.9100	0.6380	20.1380	1.2720
		1.1/8	1.3170	40.1630	8.3750	49.8550	5.9800	-	5.9800	1.9950	45.8700	3.9840
VIII. Schwartz József részén												
21.	őreg Pásztor Mihályné	1/4	0.1660	9.0900	1.8460	11.1020	1.3520	-	1.3520	0.4520	10.2020	0.9000
22.	ifj. Pásztor Mihályné	2/4	0.2500	16.0960	4.5130	20.8590	0.8460	0.5130	1.3590	0.4530	19.9530	0.9060
23.	Kormos István	1/4	0.1000	7.9830	1.6530	9.7360	-	-	-	-	9.7360	-
24.	Pálincás András	1/4	0.1000	8.2980	1.8910	10.2890	0.5390	-	0.5390	0.1810	9.9310	0.3580
25.	Olajos József és János	2/4	0.4160	8.1970	2.3650	20.2730	0.7730	-	0.7730	0.2580	19.7580	0.5150
				8.0530	1.2420							
26.	Pásztor János	2/4	0.2910	15.5150	3.7330	19.5390	0.0390	-	0.0390	0.0130	19.5130	0.0260
		2 1/4	1.3230	73.2320	17.2430	91.7980	3.5490	0.5130	4.0620	1.3570	89.0930	2.7050
IX. Szűcs György részén												
27.	Árvai László és a Kovács árvák	2/4	0.5410	11.1180	3.0680	21.3400	1.2100	0.7190	1.8400	0.6160	20.1160	1.2240
				4.9620	1.6510							
X. Zuber Ferenc részén												
28.	Máté István	2/4	0.6670	18.3570	2.9220	21.9460	2.1960	-	2.1960	0.7320	20.4820	1.4640
29.	Kovács István	2/4	0.3330	18.7260	3.4500	22.5090	3.0090	-	3.0090	1.0030	20.5030	2.0060
30.	Darnai István és Darnai János	2/4	0.4090	8.8830	1.4440	20.7570	1.2570	-	1.2570	0.4190	19.9190	0.8380
				8.5770	1.4440							
		1.2/4	1.4090	54.5430	9.2600	65.2120	6.4620	-	6.4620	2.1540	60.9040	4.3080

A térkép és a telekkönyv hitelesítése.

A birtokbahelyezés.

Annak ellenére, hogy a mérnöki munkálatok jól haladtak, közel 3 év telik el, mire az alispáni bírósági ítélet végrehajtásra kerül.

Gombos György, a szendrei járás főszolgabírája, úgy is mint a meszesi közbirtokosság igazgatója 1866. augusztus 17-én értesíti

Somogyi László vármegyei másod alispánt, hogy elkészült a térkép illetve a telekkönyv és arra kéri, hogy a „meghitelesítésére” jelöljön ki határnapot.**(18.)**

A szeptember 17-ére összehívott helyszíni tárgyalásra Hlavács Jenő mérnök előre jelezte, nem tud megjelenni, ezért a bíróság Kalas Béni vállalkozó és Butykay Gyula működő mérnök mellé Szathmáry Pált kérte fel hitelesítő mérnöknek.

9 órára már ott tolongott a község apraja-nagyja Pásztor József községi bíró házában, hogy a fontos eseményt el ne mulassza.**(19.)**

Miután a bíróság képviselői felolvasták az 1861. április 9-i illetve május 27-i, mérnöki utasításul szolgáló jegyzőkönyveket, a peres felek megegyeztek abban, hogy a helyszíni szemle során a határ mely részén végzik el a próbaméréseket.

Ezt követően került sor az érintett felek véleményének a meghallgatására.

A telkes gazdák részéről lényegében nem merült fel kifogás a kimérésekkel kapcsolatban. Néhányan tettek csak apró észrevételt. Árvai László például kevesellte birtokát. A mérnöki vizsgálat azonban bebizonyította, hogy aggálya alaptalan. Bör János a rétével volt elégedetlen. Ennek közepébe ugyanis egy kösziklás darab került, amely - annakelőtte - sem a térképen, sem a telekkönyvben nem volt jelölve. A bíróság elfogadta Bör tiltakozását, minthogy azonban kárpótolható föld már nem volt, panasza elutasításra került. Rabóczi András a Kis hegyen lévő un. Gazos melletti földek Csapás útjáról jegyezte meg, hogy az nincs hitelesen kimutatva. Miután állítása igaznak bizonyult, a bíróság azonnal intézkedett a kijavítás iránt.

Az úrbéresesek végül két kérésükre is gyors intézkedést kaptak. A legelőjük közé szorult Schwarz „belsőségi” illetékét a „Tapolcza nevű teret”, a közeli Kővágó teret valamint a község rétéjét a többi úrbéres réttől kitűnő, jól látható jelekkel elkülönítették.

A kisbirtokosok elégedetlensége volt a legnagyobb. Gazdik János a Kecskés hegy alja földjében lévő kösziklás rész miatt panaszkodott. Ez a rész azonban az egész területhez képest elenyészőnek mutatkozott, így a bíróság nem foglalkozott az ügyel. Konyha László „csak” az erdeje szélén kihasított út jeleinek a megerősítését kérte. Vattay Bertalan belsősege illetve parlagmesgyéje a térképen szerepelt ugyan, a birtokkönyvből azonban kimaradt. Utólag ezt is pótolták.

A Kis rét és a Kis erdő között kijelölt út kihasítása elmaradt. Ennek kijelölésére a mérnök szintén intézkedett.

Kertész Ferenc rakacaszendi birtokos szendi rétéjét Gombos György meszesi rétéjétől egy egyenes vonallal kívánta elválasztatni. A Rakaca patak „görbülete miatti bizonytalan” határvonallról a bíróság meghallgatta a mérnök véleményét is, aki az ily módon való „kettéosztást” helyénvalónak találta. „*Annyi tér méressék a kérvényező tagjához, amennyit azébből Gombos György birtokához „visszahasítanak”.*” - szólt a rendelkezés.

Kertész további kérése volt még, hogy a szendiek az itt lévő „széna terményüket” - éppen a „*Rakaca pataknak a hegyoldalhoz való kanyarodása miatt*” - a meszesi erdőn át szállíthassák haza. Ezt a kérését azonban elutasította a bíróság, mert a kérdéses „*hegyecske forgács kőből áll, s mint ilyen, alapjául szolgálhat annak, hogy a hegy oldalán vagy tetején kevés munkával és költséggel alkalmas utat készíthetnek maguknak a szendiek.*”

Vattay Bertalan mint a szalonnai közbirtokosság igazgatója a szalonnai malomhoz vezető út régi helyén való meghagyását kérte. (Ez a Jóna hegy alja és a Kecske hegy alja között Szőkeházán illetve a Gombos erdején át vezetett Rakacaszendre.)

A meszesiek viszont úgy vélték, hogy a meszesi-rakacaszendi új út a legcélszerűbb helyen került kialakításra. Saját érdeküket is sértenék - állapították meg -, ha útjaikat idegen érdekek szerint jelölnék ki. Annál is inkább, mert „*utat pedig egyik község csak a másik szomszéd község határához tartozik törvényszerűleg adni, ennél fogva nevezett Igazgató Úr kérelme teljesíthetőnek nem találtatott.*”

Szendrei István, Gazdik András, Horváth István és Juhász Ferenc némely földjük „csekély-ségét” kifogásolták. Juhász Ferenc hét helyet is felsorolt, ahol földjét „víz járja”. Kifogásaik azonban alaptalannak bizonyultak.

Dobóczy Ferenc örökösei és Fodor László azt nehezményezték, hogy illetőségük nem az osztályozott mértéken került kiosztásra. Sőt Fodor szerint az ő 1/2 úrbéri telke után járó legelőt sem kapta meg. Az előbbi valós volta nem igazolódott be, ez utóbbról pedig kiderült: a nevezett telek még 1848 előtt mint elhagyott telek került Fodor majorsági birtokához (ezt ő maga is beismerte) „így illetmény kiadása nem lehetséges” - határozott a bíróság.

Szücs György fia Szücs Gyula eddigi 22 holdas - „már kivágott” - erdeje fejében kapott alig 6 holdas lábas erdőt kevesellte. A bíróság azonban felhívta a figyelmét arra, hogy a most nyert erdő minősége „az elfogadott becsérték alapján” pótolja az előzőleg bírt nagyobb, de rosszabb minőségű területet. Arra a felvetésére pedig, hogy - majorsági rétjét, amelyet most Kovács János haszonbérben használ, nem találja - a mérnök nemcsak a térképen, hanem a helyszínen is megmutatta.

Kovács József, Juhász Ferenc, özvegy Konyha Ferencné és Juhász István erdőilletményük kősziklás volta miatt kértek kárpótlást. Minthogy az osztályozás szerint került kiadásra az erdőterület, a bíróság nem látta indokoltnak kérésüket.

Dobronoky László előbb mint kiskorú Huszt Ilona képviselője kért szót. A Huszth Jánosné nevén bejegyzett birtokkönyvi adatokat mindenütt Huszth Ilona nevére kérte átvezetni. Utóbb mint özvegy Vattayné képviselőjében pedig azt tudakolta, hogy Vattayné vajon melyik úton „járulhat” rétjéhez, a rendes dülő úton vagy az özvegy Ragályi Károlyné rétjében vezető úton?

Kovács József, Bőr János, Konyha Miklós, Gazdik János, Juhász Ferenc, Konyha Klára, Juhász Istvánné, Rádai József további számos érdektársaik nevében azt nehezményezték, hogy a régebben Dobóczy örököseit és Fodor Lászlót megillető - most azonban nekik jutó - erdő rétekből a volt tulajdonosok vonakodnak kivágni a régen eladott fákat, amely miatt ők a legelő haszonélvezetében korlátozva vannak.

A panasz jogosságát a volt tulajdonosok is elismerték, de a maguk mentségére azt hozták fel, hogy az 1862. december 28-án kötött szerződésben hat évet biztosítottak a fakivágásra az „illető félnek.” Ezért ők önhatalmúlag nem intézkedhetnek. A panaszkodókat ellenben azzal nyugtatgatták, hogy egy velük kötendő barátságos egyezségben az elszenvedett kárukat megtérítik. Az egyezkedés azonban a kívánt eredményt nem hozta meg. Ezért mindkét fél a bíróságtól várta a megoldást. Ennek határozata pedig így szólt: - egyrészt a kérvényezők

feljogosítottak arra, hogy a nevezett erdő és legelő területnek „korlátlanul vehessék hasznát”, másrésről pedig minthogy a fakivágásra csak a szerződés szerinti jóhiszemű fél jogosult, ezért a panaszkodókat ért kárért - a naptól kezdve, amelyen a birtokváltozás szerinti új haszonélvezet elkezdődött - a szerződés szerinti vevő félnek kell kötelezettséget vállalnia.

Gazdik János a fia ügyében emelt kifogást, mert a működő mérnök mellett elvégzett szolgálatokért nem kapta meg a neki járó díjazást. Ennek kapcsán a bíróság - figyelemmel arra, hogy az ítélet szerint „minden szekeres és gyalog erőt a volt úrbéresek tartoznak kiszolgáltatni” - Farkas János járási alszolgabíróat kérte meg az alábbi intézkedések megtételére: összesítse, ki hány napot töltött a mérnök mellett illetve csak a napszámosok mennyi napi díjat kaptak? Az így megállapított összeget a mérnök a volt úrbéresek között birtokarányosan ossza fel, mutassa be az illető szolgabírónak, aki a behajtás után a követeléseket elégítse ki!

Miután a kisbirtokosok az egyéni sérelmeik felsorolásával végeztek, két - általuk nagyon lényegesnek ítélt - kérdésben kérték a bíróság intézkedését. Az egyikben nagyon gyors egyetértés jött létre a jelenlévők között. Ez pedig az erdőbeni úthasználat engedélyezése volt. Mind a telkes gazdák, mind a kis- és a nagybirtokosok *„a maguk erdejében levágott fák haza hozatalára”* a másik fél számára alkalmas út biztosítására kötelezték magukat. Nem sikerült viszont megállapodni a volt telkes gazdáknak és a kisbirtokosoknak az un. Mocsár oldali földek ügyében. A kisbirtokosok szerint ugyanis tagbirtokaik nem az 1865. április 9-i szabályozási egyezség 5. pontja szerint került kiadásra, aminek következtében birtokaikban - „felszorítottván az erdő téren lévő kavicsos téerekre” - jelentős kárt szenvedtek. A helyszíni szemle - a bíróság szerint is - a panasz megalapozottságát igazolta. A volt úrbéres gazdák viszont nem akartak egyezkedni, sőt a földterület újraosztását sem kívánták. Ezért a helyszínen lévő Somogyi Gyula másod alispán mint perbíró, a bíróság nevében „határozatilag” utasította a működő mérnököt a földterület újraosztására: *„az úrbéri 3. nyomás alakját megváltoztatván folytatólag a Galvácsi határtól a Fleischer Lőrincz, Beregszászy és Kiss Lajos Szendrei birtokosok tagja épségben hagyásával a Szendrei úttól az erdőig felfelé minden úrbéri darab földet hosszában újra hasíttassanak ki, a Mocsár dűlőből a kitelésig illetve a kisbirtokosok választó vonaláig valamint az utasítás 5. pontja értelmében a kis birtokosok tagjait a Szendrei úttól Szinte az erdőnek felfele tartva a Szakál földekből Galvács felé a kitelésig újra ossza ki.”*

A volt földesurak részéről elsőként Schwarz József kért szót. A Kóródy Istvánnál zálogban lévő (Csáky László féle) fél telki illetőségének az elkülönítését kérte. Kóródy nem ellenezte az elkülönítést, ám mint megjegyezte, annak kiváltása csak a következő évben fog megtörténni, így a „kihasíttatását” is a váltságpénz kifizetésekor illetve a kiváltás időpontjában látta indokoltnak. Ebbe végül Schwarz is belenyugodott. Másik felvetésére viszont azonnal intézkedett a bíróság. Összes erdejét - a becsléskor - holdanként 10 öl fával számolták az osztályozók. Időközben azonban Kóródy István 5 hold 1015 négyszögölnyi erdőrészt „visszaengedett” a tulajdonába. Ám ezen a területen „a fa kivágva nem lévén az 17 öl fával becsültetvén”, így mintegy 40 öl fával „károsíttatott” meg. Miután a mérnök is elismerte Schwarz követelésének a jogosságát, a bíróság Kóródyt 80 forintnyi (egy bécsi öl fa 2 Ft) összegnek Schwarz részére történő megfizetésére kötelezte.

Fleischer Lőrinc szintén az erdőilletőségében ért kárát tette szóvá. Állítása szerint a neki juttatott erdőből még annak becslése előtt, de már az erdőzárlat után több épületfát kivágtak, amiért kárpótlást kért. Zuber Ferenc és Kóródy István beismerték, hogy kivágtak onnan fát, ám váltig tagadták, hogy mindazt jogellenesen tették volna. Ezt eldöntendő a bíróság Szalay László erdőbecslő „hit alatt történő vallomására” volt kíváncsi. Ugyanis, ha Szalay „a becslést a kivágott fák beszámításával tette úgy a fenti urak kártérítést kötelesek fizetni Fleischernek.”

Martin Károly úgyszintén az erdőbecslésnél tapasztalt hiányosságokra panaszkodott. Erdőrészletének kiosztásakor „*az arány kulcsa nem tartatott meg, a hitelesítés is meghallgatása nélkül*” történt. Tudtán kívül a neki szánt 12 és 1/2 öl fa tartalommal bíró erdő rész becslését 5 öl fa tartalomra igazították ki. Ezért a hitelesítés azonnali felfüggesztését kérte. Időközben kiderült: a periratok között található egy olyan szakértői nyilatkozat, amely szerint Szalay Martin Károly becsét véletlenül Szentimrey Annának, az úrnőét pedig Martin Károlynak írta be. Miután a közbirtokosok jogérvényesnek fogadták el a nyilatkozatot, „*ennélfogva a bíróság a kérvényező felfolyamodási szándékát elutasította.*”

Végül nagy megnyugvással vették tudomásul a volt földesurak azt, hogy a temető bővítésre megajánlott terület „*a külön vallásbéli felekezetű lakosok lélekszáma*” szerint - lesz - felosztandó, *úgy mint helvét, római és izraelita.*”

A határbéli jelekről pedig „*kimondatott*”: „*a mérnök a hiteles térkép alapján minden szomszéd határtól elválasztó vonalat, ott ahol azok bizonytalanak tűnnének fel, jelekkel határozva meg az illető határbirtokosoknak kötelességévé tévén, hogy azon jeleket állandósítani és tartóssá tenni elne mulasszák.*”

Végül Szatthmáry Pál hitelesítő mérnök jelentést tett a bíróság és valamennyi érdekelt fél előtt: „*A próbamérés után a térkép és a szabályozás utáni telekkönyv egyezőnek, helyesnek bizonyult.*” Ezzel a jelentéssel pedig a bíróság is lezártnak tekintette a szabályozás folyamatát és minden birtokost az őt megillető birtokába helyezte, kijelentvén: „*ezentúl mindenki birtokát kizáró tulajdoni joggal használni jogosítva lévén és részben is a törvény oltalma alá helyeztettek*”

Az Urbéri Törvényszék végzése

A három napig (szeptember 17-18-19.) tartó hitelesítési eljárás lezárul tehát, de nem úgy a birtokbahelyezés folyamata. A telkes gazdák ugyanis október 4-én **(20.)**

beadvánnyal folyamodtak az Urbéri Törvényszékhez Somogyi László másod alispánnak a hitelesítés alkalmával a helyszínen tett intézkedése ellen. Érveik között előadták, hogy ezeket a földeket, amelyeket a mérnök egyébként is helyesen mért ki, már egy éven keresztül használták, trágyázták. Sőt megemlítették azt is, hogy a 20/864-es alispáni bírósági ítélet - szerintük - világosan fogalmazott és azt, akkor senki meg nem fellebbezte, tehát jogerőssé vált. Ha viszont a terület újraosztásra kerül, ezek a földek még a 12 lábnyi szélességet sem fogják elérni, keskenyek és nagyon hosszúak lesznek. „*Mennyiben a közbe eső haszonvéltlen domb miatt a felső részeket alulról látni sem lehet, nem csak kellően azokat művelni, de őrizni sem lehet*”- bizonygatták. Éppen ezért ezeknek a földeknek „*a jelen állapotukban való meghagyását*” kérték.

Az érintett kisbirtokosok november 15-én tették meg írásbeli észrevételeiket a telkes gazdák kérelmére. **(21.)** Szerintük nincs olyan egyezség, amely szerint a Szakál dűlőt az úrbéreseknek kellene átengedni. Különben is a tagosítással csak az úrbéresek nyertek, hiszen a nevezett területen a „*közbeneső Kerék - domb, az úrbéreseknek letudás nélkül adatott, ezt tehát a közbirtokosok elvesztették.*” A Mocsár oldali földek meg egyébként is első osztályúak. - érveltek tovább levelükben.

Somogyi alispán 1866. november 24-én terjeszti fel a kérelmeket a Megyei Urbéri Törvényszékhez.(22.) Levelében ő maga is a kisbirtokosok igényének jogosságát hangsúlyozta. Annál is inkább - érvelt korábbi ítélete mellett -, „*mert a Mocsár oldal és a Szakál dűlő alsó, legjobb részét szakította el a mérnök a volt úrbéresek részére, dombos részét hagyván a kisbirtokosoknak.*”

Borsod megye Urbéri Bírósága 1866. december 31-én hozza meg végzését, amelyből az alispáni ítélet helybenhagyásáról értesülhetünk.(23.)

„...annyival is inkább helyben hagyatik, mivel a bíróság maga magyaráztatván a maga által hozott ítéletet legtökéletesebben ő van annak elhatározására jogosítva.”

„*Mi Első Ferencz József Isten kedvező kegyelméből...*”

A telkes gazdák úgy érzik, nincs már semmi veszténivalójuk, ha kell hát a legvégsőig is elmennek. Nagy Sámuel személyében még ügyvédet is fogadnak. 1867. január 25-én benyújtott fellebbezésükben az úrbéri szabályozás iratainak a királyi ítélőtáblához történő felterjesztését kéri.(24.)

A kisbirtokosok február 19-én teszik meg észrevételeiket a gazdák beadványára.(25.)

Mindkét fél - közel 4-4 oldalas levélben - hosszú fejtegetéssel arról igyekszik az ítélőtáblát meggyőzni, hogy ha nem az ő számára lesz kedvező a döntés, akkor a tagosítás „*nem áldás, hanem átok leend.*”

Új érvek tulajdonképpen egyik fél fellebbezésében sem szerepeltek. Ám a kisbirtokosok leveléből mindenképpen idekívánczozik egy megfellebbezhetetlennek tűnő megállapítás, egy olyan érv, amely előtt a „magasságos” ítélőtáblának is fejet kellett hajtania: „*A madarat szálásáról szokták felismerni....a törvény által nemesi osztályhoz felemelt nép fajtúl ily jellemző kísérletek kerülnek napfényre..., mert egyebről nem gondolkozik, mint tilalom törésrül, összeütközésrül, surlódásról...- Tanulja tisztelni az emberi jogokat, s kinek kinek tulajdonát - akkor ábrándozó félelme Ön magától meg szünend.*”

A királyi ítélőtábla 1867. október 8-án hozta meg ítéletét, amellyel a másodfokú ítéletet teljes egészében változatlanul hagyta.(26.)

Mi
Első Ferencz József

Isten kedvező kegyelméből Ausztria Császára, Magyar, Cseh, Dalmát, Horvát, Tót, Halics, Lodomér Országok Apostoli, úgy Illíria sat. Királya, Ausztria Főhercege, Krakó Nagyhercege, Erdély Nagyfejedelme, Morvai Őrgróf, Habsburg és Tirol Grófja sat. adjuk emlékezetül: mi képen a királyi Ítélőtáblánk alulírt napon és helyen a perlekedők ügyeinek megvizsgálásához s törvényes igazság szerinti elintézése végett bírói széket ülven, ugyan akkor a Meszes községbeli úrbéri rendezési és tagosítási ügyben a nevezett község határa végrehajtott szabályozásának meghitelesítése alkalmával felmerült kérdésekre nézve az eljáró Borsod megyei alispáni bíróság által 1866. évi szeptember 17-én 18-án és 19-ik napjain foganasított eljárásnak II. pontjabeli p. alatti pontja ellen Meszes közönsége volt úrbéres lakosai által beadott felfolyamodás következtében a megyei törvényszéknek 1866. évi december 31-én 2710. szám alatt hozott végzésével jóváhagyott eljárásra nézve nevezett királyi Ítélő Táblánkon a közönségnek isméti fellebbezési folytán következőleg

Végeztetett:

A megyei törvényszéknek végzése az abban felsorolt indokoknál helyben hagyatik és az iratok további intézkedés végett illetékességükhöz visszaküldetnek.

Mely iratoknak eképen történt megvizsgálata és bírassásokról kiadtuk királyi bírói pecsétünkkel erősített jelen bizonyosság levelünket a közigasság úgy hozván magával.

Kelt Szabad királyi Pest városunkban Octóber nyolcadik napján Urunk ezernyolcas Száz hatvanhetedik évében.

Olvasta és kiadta
Kellemen Melczer István
ő cs. kir. ap. Felséges Személyes
jelenlétének törvényszéki Helytartója
és ő. cs. t. Tanácsosa

Császári
pecsét
Végh Ignác
előadó kir. táblán bíró

Meszes tagosítás utáni telekkönyve. (27.)

1./ Földesúri birtokok

Sor-szám	Név	négy szögöl	Beltelek (hold)	Szántó (hold)	Rét (hold)	Erdő (hold)
I.	Fleischer Lőrinc	156.024	-	29,8812	12,7790	90,783
II.	Gombos György	499.616	5,8916 (5 telek)	126,8459	49,8161	247,288
III.	Huszt Ilona	69,674	0,2500	25,2489	12,1239	24,528
IV.	Kiss Lajos	12.399	-	1,4537	-	9, -
V.	idősb Kóródy István	484.413	3,6083 (8 telek)	102,1858	42,3688	243,310
V./a	ifj. Kóródy István	241.800	4,0666 (2 telek)	51,000	20,000	125,440
VI.	Martin Károly	134.911	0,1833	37,5530	14,0962	64,978
VII.	Gróf Pallavicini Roger	18.292	-	2,1940	-	13,279
VIII.	Shwartz József	438.397	5,1499 (4 telek)	83,7208	35,2573	251,412
IX.	Szűcs György	8.992	-	0,5550	2,3950	5,227
X.	Zuber Ferenc	161.923	0,4500	21,3119	17,0020	101,1008
	Összes:	2.226.441	19,6744	481,9502	205,8383	1176,3458

2./ Kis birtokosság

Sor-szám	Név	Négy szögöl	Beltelek (hold)	Szántó (hold)	Rét (hold)	Erdő (hold)
1.	Beregszászi Pál	6.602	-	0,3412	3,0502	2,1082
2.	Bőr János	2.972	0,0258 (2 telek)	1,0037	0,2688	1,318

3.	Dobóczy Ferenc árvái (osztatlan, külsőségek lásd Dobóczy Ferenc, Dienes, Fodor László és Kóródi Istvánné)	3.210	2,6750 (6 telek)	-	-	-
4.	Dobóczy Ferenc	28.336	-	11,7073	-	10,296
5.	Dobóczy Dienes	35.806	-	11,7073	3,8879	16,454
6.	Dobóczy Andrásné	28.794	0,8966 (2 telek)	12,8087	2,2237	9,999
7.	Fodor László	63.123	-	27,4371	9,2139	20,1048
8.	Gazdik János	17.417	0,5841 (2 telek)	7,2923	0,8782	5,940
9.	Gazdik András és Gulyás árvák	17.713	1,1798 (4 telek)	5,5715	1,2098	7,256
10.	Gazdik István árvái Pásztor Mihályné= Gazdik Júlia és Borbála	13.465	0,5516	4,4463	1,3398	5,396
11.	Kerekes József	10.277	-	-	-	8,677
12.	Kóródi Istvánné szül. Dobóczy Ludovica	16.056	-	11,7073	3,8878	-
13.	Sz. Kovács István	27.792	0,5250	8,3819	1,9761	13,618
14.	Kovács József	11.868	0,3433 (2 telek)	5,1707	1,4681	3,488
15.	Konyha Miklós	13.551	0,8181 (6 telek)	4,6332	1,2874	4,1147
16.	Konyha Pál	1.039	-	0,3234	0,0653	0,596
17.	Konyha László	1.271	0,0833	0,3789	0,1339	0,601
18.	Konyha Ferencné	17.100	0,2757	8,1184	1,3848	4,1178
19.	Konyha József	3.082	0,1424 (3 telek)	0, 9493	0,3138	1,317
20.	Portoró József	904	0,0091 (2 telek)	0,2777	0,1132	0,466
21.	Rádai József	8.474	0,2907 (3 telek)	3,2079	0,8269	3,33
22.	Rádai János	2.931	0,0300	1,0258	0,2786	1,243
23.	Ragályi Károlyné	15.451	-	-	18,4916	-
24.	Szendrei István	23.366	0,1250	8,5219	1,0387	10,130
25.	Ulisnyák István	5.829	0,1583	4,5610	-	0,199
26.	Ulisnyák Mihályné	3.734	-	3,0189	-	0,127
27.	Juhász Ferenc	22.838	0,1767 (3 telek)	6,7975	1,9138	10,779
28.	Juhász Istvánné	3.473	-	1,3250	0,2304	1,496
29.	Vattay örökösök	2.520	0,0833	-	1,5121	0,1060
30.	Vécsei Mihály	1.042	0,8416	-	-	0,32
31.	Novák József	475	0,3833	-	-	0,15
32.	Közbirtokosság	1.726	0,5333 (3 telek)	-	0,8570	0,56
33.	Konyha és Juhász örökösök Konyha örökösök Rádai István Juhász örökösök	10 53 5	- - -	- - -	- - -	0,10 0,53 0,5
Összesen:		2.639.428	30,3318	631,8303	267,5779	1323,38

A telkes gazdák összes birtokai

Sor-szám	Név	Telek	Négy szögöl	Beltelek (hold)	Szántó (hold)	Rét (hold)	Összes (hold)
1.	Árvai Lászlóné és a Kovács árvák	2/4	22.634	0,5410	15,3340	4,2410	20,1160
2.	Bőr János	1/4	12.995	0,8380	8,0170	2,3890	11,2440
3.	Darnai István és János	2/4	22.430	0,4090	16,6220	2,8880	19,9190
4.	Darnai örökösök	1/8	6.358	0,3000	4,4230	0,8620	5,5850
5.	Gazdik János	1/4	11.986	0,5250	8,0820	2,1760	10,7830
6.	Gazdik Mihály és István	2/4	23.017	0,9747	15,7780	3,6850	20,4377
7.	Alsó Gazdik István	1/8	6.469	0,2170	4,4650	1,0800	5,7620
8.	Alsó Gazdik András	2/4	22.878	0,7820	15,8635	3,6740	20,3195
9.	ifj. Gazdik János	1/4	11.269	0,7820	8,2480	1,7075	9,9555
10.	Alsó Gazdik Mihály és Antal	2/4	23.500	0,5340	16,6080	3,6530	20,7950
11.	Horváth István és József	2/4	23.973	0,4580	16,2350	4,5080	21,2010
12.	Izsó István	2/4	24.452	0,2660	16,4950	4,8770	21,6380
13.	özv. Juhász Mihályné	2/4	24.926	0,6160	16,3770	4,8360	21,8290
14.	Kerekes József	1/4	11.642	0,3420	8,0770	1,8830	10,3020
15.	Kormos István	2/4	22.828	0,1000	15,9800	4,1520	20,2320
16.	Kovács István	2/4	23.496	0,3330	16,7200	3,4500	20,5030
17.	Máté István	2/4	23.036	0,6670	16,8930	2,9220	20,4820
18.	Nagy János és Zsuzsanna	3/8	17.283	0,3500	12,1730	2,8680	15,3890
19.	Olajos József és János	2/4	22.804	0,4160	15,7350	3,6070	19,7580
20.	Pálincás András	1/4	12.806	0,1000	7,9400	0,8910	9,9310
21.	ifj. Pásztor Mihályné	2/4	22.601	0,2500	15,5320	4,1710	19,9530
22.	Pásztor János	2/4	21.818	0,2910	15,4890	3,7330	19,5130
23.	Öreg Pásztor Mihályné	1/4	11.835	0,1660	8,1900	1,8460	10,2020
24.	Petrács András és Jánosné	1/4	11.764	0,4670	7,8780	1,9990	10,3440
25.	Rabóczi István	1/4	12.345	0,4670	7,9970	2,4990	10,9630
26.	Rabóczi örökösök és Keresztesi József	2/4	23.338	0,5000	16,1280	3,5100	20,1380
27.	Restyánszky János és Keresztesi József	2/4	24.092	0,4500	16,2520	4,6300	21,3320
28.	Szendrei István és Vécsei Mihály	5/8	28.814	0,6830	19,7630	5,1500	25,5960
29.	Szegő András	2/4	23.109	0,4910	15,9340	3,7960	20,2210
30.	Tasi József és Kovács József	2/4	24.110	0,4410	16,6850	4,0550	21,1810
Összesen:		12 1/4	574.308	12,9747	395,9135	96,7365	505,6247
Úrbéres zselléri birtok							
1.	Czidor Pál	1/8 (2 bel telek)	1.020	0,8500			

A kivételesek birtoka

Sor szám	Név	Négyszögöl	Beltelek	Szántó	Rét	Erdő és legelő (1200 négyszögöles)
I.	Református lelkész	44.647	1,6660	30,000	8,000	-
II.	Református tanító	22.218	0,4590	15,000	4,000	-
III.	Református egyház	24.267	0,0333	6,6200	-	13,760
IV.	Római Kat. tanító	21.630	0,1660	15,000	4,000	-
V.	Község	10.539	0,0917	-	11,5880	-
. Összes:		123.301	2,3160	66,6200	27,5880	13,760

Közös legelő(*)

Terület megnevezése	Négyszögöl	Legelő (1200 négyszögöles holdban)
Falu alatti pást	7.868	6,668
II. Nyomásbéli földek végén	3.030	2,630
Vattay rész erdő és régi úrbéres erdő	166.102	138,502
ebben az I. nyomáshoz Csapás út	1.120	-
és rétekhez 1 öl 3' s út és sáncz	763	-
Levonva	4.500	
Összesen:	174.383	143,1100

(*) a./ Az úrbéres 12 4/8 telek után

b./ a zselléri 2/8 telek után

c./ a kivételesek 2 telke után

Összesen: 14 6/8 telek után ebből levonva a Kóródy István részén található 2/8 és 1/8 = 3/8 telek

így lesz 14 3/8 telek után (10 holdjával) 143 hold 1100 öl.

Közhasznú terek

Név	Négyszögöl	Erdő-legelőből (Hold - 1200 négyszögölben)
Temető	2.414	2,14
Vályogvető	1.700	1,500
Kővágó	1.530	1,330
Tapolczavíz tere	600	0,600
Faiskola	1.200	1,000
Összesen:	7.444	6.444

Utak, utcák, gödrök, patakok:

Megnevezés	Szélesség (ölben)	Négyszög ölben	Hold (1200 négyszög ölben)
Az úrbéri I. nyomás útja	5 öl	1.860	1,660
A Kenderföld és a II. nyomás közti út és gaz	5 „	949	0,949
A Kenderföld és a Káposztás közti út	1 „	147	0,147
A II. nyomás és a Káposztás közti út	1 „	209	0,209
A II. nyomás dülő útja	1, 3' öl	690	0,690
A II. nyomás és a III. nyomás közti út	1, 3' „	574	0,574
Szendrői út	5 öl	3.028	2,628
Dobóczi család útja	5 „	670	0,670
Úrbéri Mocsár dülő és Dobócziak közte (Az újbóli kiosztáskor megszűnt)	2 „	1.264	1,64
Fleischer tagjáig a határnál	5 „	1.230	1,30
Martonyi út	5 „	4.000	3,400
Martonyi útból Barakony felé	1, 3' öl	202	0,202
Szendrei út a földek között	5 öl	3.795	3,195
Csapás a hídtól a Büdöskút felé	5 „	3.049	2,649
Tapolczához út	5 „	203	0,203
Páston út	5 „	384	0,384
Legelőben az I. nyomásig út	5 „	1.120	0,1120
A Kenderföld mellett Galvács fele út	5 „	500	0,500
Galvács felé a réten út	1, 3' öl	342	0,342
Az úrbéres rétre és a réten át út	„	882	0,882
Ragályi Károlyné rétjéhez út	„	532	0,532
A Kis birtokosság dülő útja	„	645	0,645
Erdő alatti utak	„	120	0,120
Erdei utak és a Kiserdő alatti út	„	7.292	6,92
Szendí erdei út	1, 3 öl	3.000	2,600
Fleischer erdején át a kisbirtokosok útja	„	1.000	0,1000
Fleischer tagja melletti határ út	„	701	0,701
A 448, 449 tki számok végén a határnál	„	373	0,373
Kóródy István úrbéres tagja melletti határ út	„	336	0,336
A 331. tki. szám végénél út	„	126	0,126
A falu utcái	„	8.855	7,455
Az úrbériségben a 275-279. tki. sz.-nál gödör		1.090	0,1090
uott. a 242, 243 tki. sz.-nál		132	132
uott. a 263, 264 tki. sz.-nál		250	250
Egyes birtokokban elő nem adott patak		31.757	26,464
Összes:		81.307	40,616

A határ területe

	Négyszögöl	Beletelek (hold)	Szántó (hold)	Rét (hold)	Erdő és legelő (hold)	Egyéb (hold)
Úrbéri összes	873.012	16,2067	462,5335	124,3245	161,360	-
Majorsági összes	2.639.428	30,3318	631,8313	267,5779	1323,38	-
Közhasznú terek	7.444	-	-	-	-	6,444
Utak, utcák, stb.	81.307	-	-	-	-	40,616
Összes:	3.601.194	46,5385	1094,3648	391,9024	1484,398	46,1060

Az 1872-es tagosítás utáni telekkönyv

Az 1867-es rendezést követően először 1871-ben került felülvizsgálatra a tagosítás. Az 1872. február 10-én **(28.)** elfogadott legújabb telekkönyvben már egységesen 1600 négyszögöles kateszteri holddal számolnak. A Kassai adókerület, edelényi járási birtokosságához tartozó Meszes községben ekkor 77 egymás mellett fekvő házat és a határban található 4 tanyát írtak össze.

A telekkönyv aláírói (hitelesítői) között találjuk:

Zuber Ferenc Közbirtokossági Igazgatót, Schwartz Józsefet, Kóródy Istvánt, Keresztesi Józsefet, kerekes Józsefet, Tasi Józsefet, Szendrei Istvánt, Olajos Jánost és Rabóczi András bírót, valamint Szöllősy Róbert ügyvezetőt.

A határ területe az 1872-es tagosítás után:

Szántó	826,29 hold (1600 négyszögölben)
Kaszáló	245,743 hold
Legelő	30,847 hold
Erdők	1062,303 hold
Termők összesen:	2164,322 hold
Terméketlen	87,269 hold
A határ összesen:	2251,591 hold

Meszes község 1872-es névjegyzéke

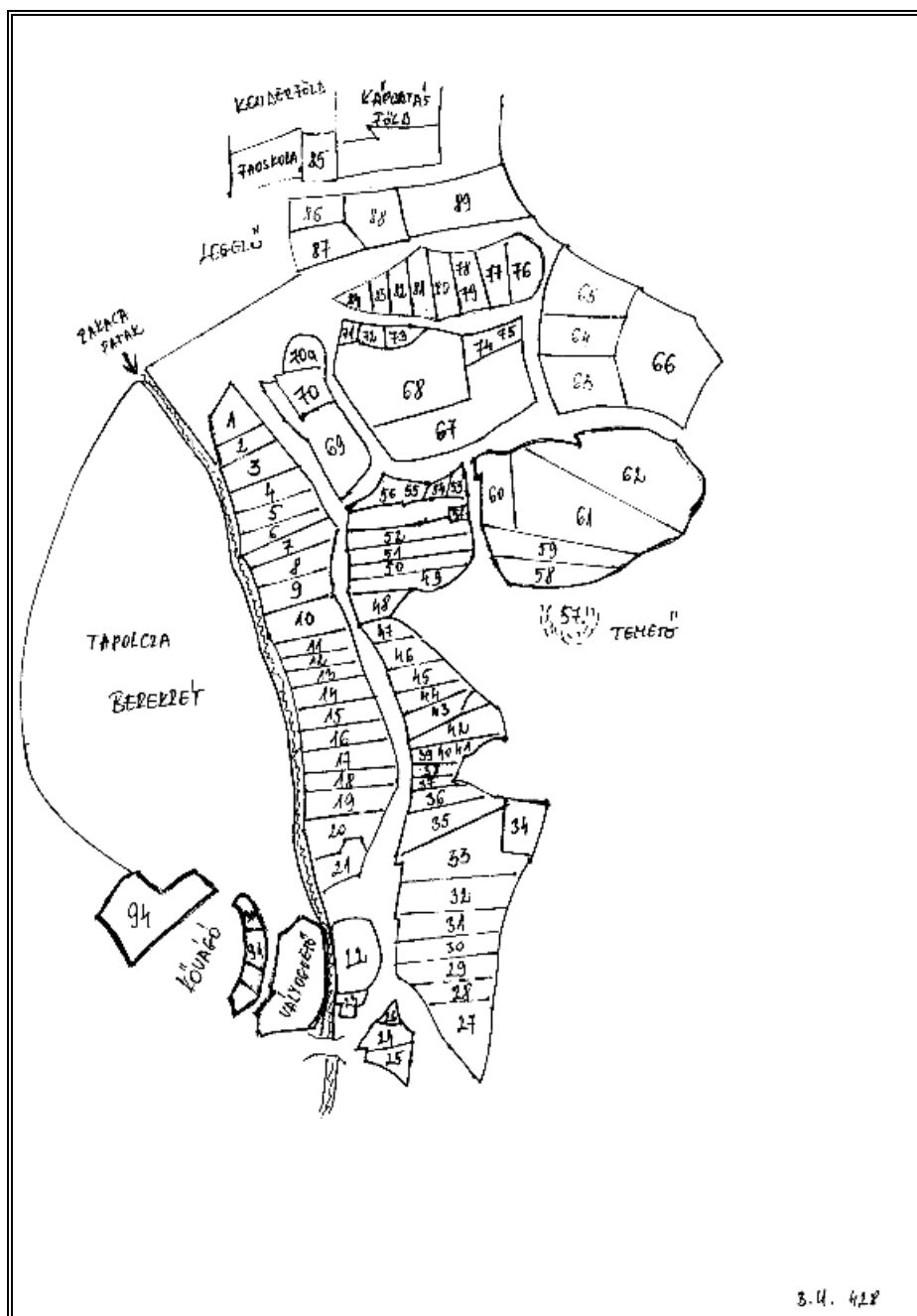
(a belhelyek és tulajdonosaik)

Darab	Térkép szám	Ház szám	A terület	Tulajdonos	Lak rész
	84	13	terméketlen	Meszesi közbirtokosságé és Meszes községé	2
	83	12	„	Darnai István és János	1
2	82	11	terméketlen + kaszás	Czidor Varga János	1
	81	10	„	Kormos István	1

	80	9		Horváth István	1
2	79	7		Gulyás István árvái	1
2	78	8		Rádai József	1
	77	6		Schwartz József	2
2	76	5		Novák József	1
1	76		utca	Meszes községé	
	75 74	szám nélkül	puszta hely terméketlen	Gombos György	1
1	74		utca	Meszes községé	
	67	szám nélkül	cselédház	Gombos György	1
2	67	1	úri lak terméketlen	Gombos György	4
2	68	16	terméketlen + kaszáló	Meszesi Református lelkész	2
	73	14		Konyha László	1
	72	15		Konyha Pálné	1
	71		puszta hely	id. Kóródi István	
	71		utca	Meszes községé	
3	70./a. 70	67	templom tanító	Református Egyház	
3	69	17 18 18	cselédház	Schwartz Mózes Schwartz Mózes Schwartz József	2 1
			utca	Meszes községé	
2	1	19		Csabai Ferenc	1
	2	20		Ulisnyák István	1
2	3	21		Pásztor Mihály	2
2	4	22		A. Gazdik István	1
2	5	23/a,b		Darnai István és József	1
2	6	24		Pásztor Mihályné	2
2	7	24			
2	7	25		Pálincás András	1
3	8	26 26/a,b		Olajos János és József Olajos József és János	2
2	9	27		Szegő András	1
2	10	28		Tasi József	1
2	10	29		Kováts József ifj.	1
2	11	30		A Gazdik András	1
2	12	31		Pásztor János	1
2	13	32		öreg Gazdik János	1
2	14	33		özv. Juhász Mihályné	1
2	15	34		Izsó Istvánné	1
2	16	35		A. Gazdik Antal	1
2	16	36		A. Gazdik Mihály	1
3	17	37		Restyánszki Jánosné és idős Kóródy István	2
				Restyánszki és Kóródy	-
	18	37		idős Kóródy	-
2	19	38		Huszt Ilona	1
2	20	39		Ferentzi Lajosné	1

	21	55		id. Kóródy István	-
	21		utca	Meszes községé	
2	22	40		Rabótzai István	1
	23	40		id. Kóródy István	-
	23 24		utca	Meszes községé és épülőfélben lévő Pásztor ház	-
2	25 26	41 41		Czidor István árvái	1
	26		utca	Meszes községé	
	27	41		Dobóczi Dénes	-
	27	42	épülőfélben lévő ház	Dobóczi Emília	-
	27	42		id. Kóródy István	-
2	28	43		ifj. Gazdik János	1
2	29 30	44		Gazdik András	1
2	31	45		Kováts József	1
2	32	46		Dobóczi Andrásné	2
	33	47		Gazdik Borbála és ifj. Pásztor Mihály	2
2	33	47		Gazdik Borbála és Pásztor Mihály	-
	34	49		Varga Mihály	1
	34	48		Juhász Istvánné	1
	35-36	50		Konyha József	2
	35-36	51		Konyha Ferenc	1
2	35-36	50-51		Konyha József és Ferenc	-
	37	52		id. Kóródi István	4
3	37	52		Kóródi István	-
	38	53		Juhász Ferenc	1
	39 39	54 54		Rádai János Konyha Ferencné	1 1
	40-41 ” ” ”	55 ” ” ”		id. Kóródi István ” ” ”	2 1 2 -
	42	56		Vécsey Mihály és Szendrei István	2
2	42	56		Vécsey és Szendrei	-
	43	57		Fleischer Ábrahám és a Kovács árvák	2
	43 43	57 57		Fleischer Ábrahám Kovács Ábrahám	- -
2	44	58		Nagy János	1
2	45	59		Schwartz József	2
2	46	60		Horváth József	2
2	47	61		Kováts István	1
	48	61		Darnai István és János	-
2	49	62		Máté István	1
2	50	63		Nagy János	1
2	51	64		Petrácz Andrásné	1

2	52	65		Rabótzai András	1
	52	66		Keresztesi József	1
	52	66	oskola	Római Kat. Egyházé	-
	52	66		Keresztesi József	-
	56	67	egyik oskola	Református tanító	2
	55	67	puszta hely	A meszesi közbirtokossága és a községe	-
	55	67	puszta hely	id. Kóródi István	-
	55	67	puszta hely	Dobóczi Emília	-
	55	67	puszta hely	Dobóczi Dénes	-
	54	68	egyik oskola	Római kat. tanító	2
2	53	69		Czidor Pál	1
	58	70		felső Gazdik István és neje Üveges Mária	1
2	58	71		Varga József	1
	58		utca	Meszes községe	
	58	szám nélkül		Pásztor András	1
	58	szám nélkül		Zuber Ferenc	-
2	59	72		Csabai István	1
2	59	73		Ulisnyák Mihály	1
2	60	74		Gazdik János	1-1
2	61	75		Gazdik Mihály	1
	61	75		Gombos György Gazdik Mihály	-
2	61	76		Gazdik István	1
2	62	77	juhakol, istálló	Gombos György	1
	62	77	utca	Meszes községe	
	63 64	2		ifj. Kóródi István	2
	65	3		Kerekes József	1
	66	4		Veres András	1
	66	4	utca	Meszes községe	1
	89	1		Gombos György	-
	88	18		Schwartz József	-
	87 86	54 54		id. Kóródi István	-
2	86	42		Dobóczi Emília, Dienes	-
		42	utca	Meszes községe	
	85	13		A meszesi közbirtokossága és a községe	-
	85	13	faoskola	Meszes községe	

Meszes „belsősege”
(Térképrészlet)

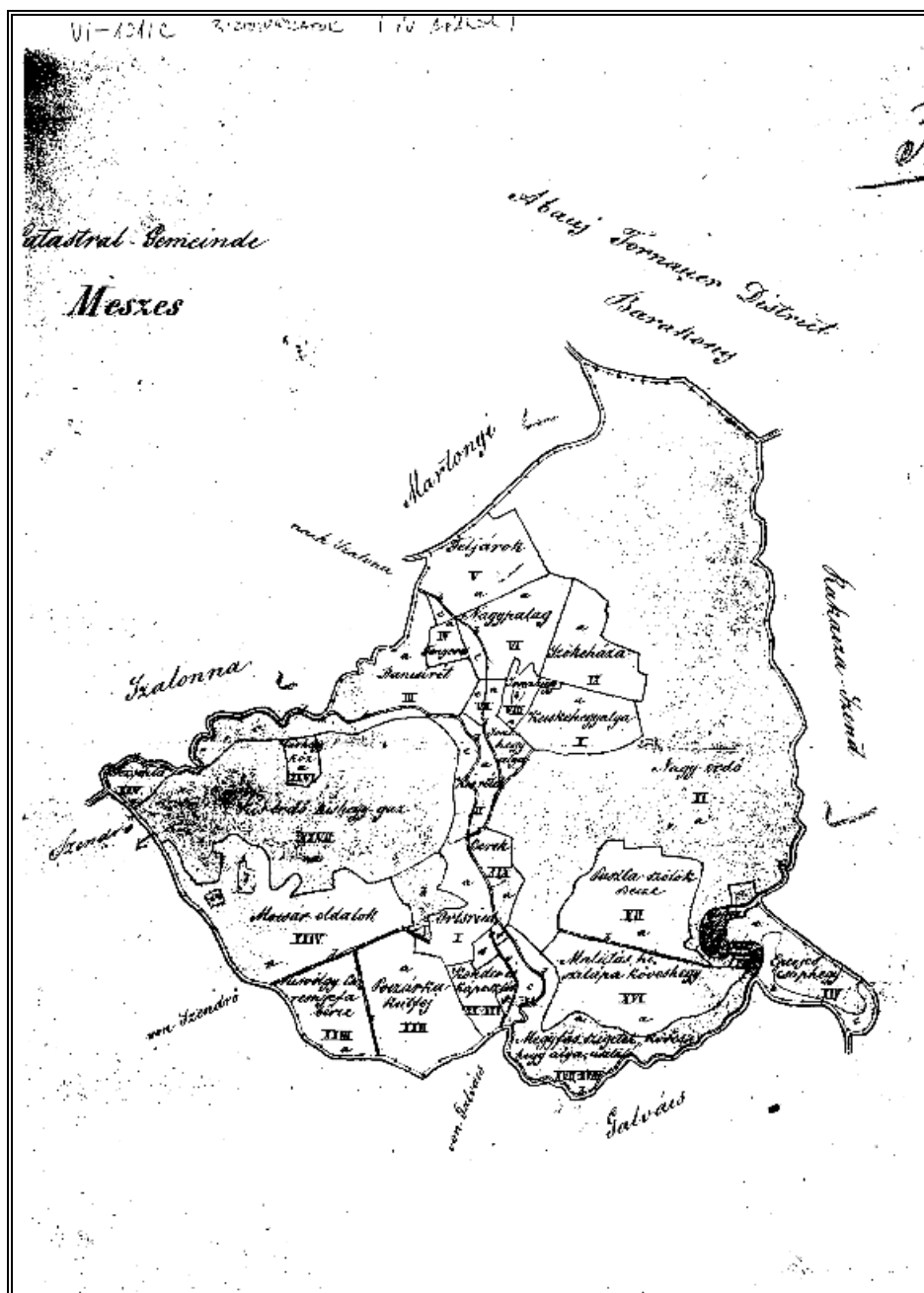
A községi határnevek (1872-es kimutatás szerint)

Térkép szám	Külterület neve	Megjegyzés
I.	Belhely	
II.	Legelő	
III.	Kenderföld	
IV.	Káposztás	
V.	2. nyomás (Kútfej, Pócz árka)	

VI.	3. nyomás (Cseresznyefa bércz Középső dűlő)	
VII.	Mocsár oldal és Dezső hídjá	A Dezső hídnál Fleischer Lőrincnek volt egy 400 négyszögöles (1 cselédházas) tanyája
VIII.	Várhegy vagy Kis Erdő	A Kis Erdőnél a temető
IX.	Dancs rét	
X.	Kis rét	
XI.	Belhely pótlék	Itt van a vályogvető, a kővágó és a Tapolczavíz tere
XII.	Bekreét	
XIII.	Úrbéri Erdő	Ide út a Páston
XIV.	Kecske hegy	
XV.	Pörvény Jóna hegy alja Jóna hegy	A Jóna hegyen Schwartz Józsefnek egy 300 négyszögöles (2 cselédlakásos) tanyája
XVI.	Fenyvesalja, Feljáró, Nagy Pallag, Szökeháza	Szökeházán Zuber Ferenc egy 600 négyszögöles (2 cselédlakásos) tanyája
XVII.	Nagy Erdő	
XVIII.	Cseb hegy, Malátás	A Cseb hegynél id. Kóródy Istvánnak (2 lakrészes) tanyája
XIX.	1. nyomás Becze, Cseres, Kő hegy alja, Kis hegy	
XX.	Sziget és Úsztató	

Egy 1893-as adatsor alapján a határ művelési ágainak változását követhetjük nyomon az előzőekben leírtakhoz viszonyítva. (29.)

Művelési ág	Hold	Négyszögöl
Szántó	1012	521
Kert	19	1045
Rét	232	135
Szőlők	-	-
Legelő	179	698
Erdők	755	1536
Hasonlatok:		
Épületek	9	1507
Egyéb (bányák, faiskola)	5	944
Adómentes (Utak, terek, temető, sziklák, folyók)	43	283
Összesen:	2.258	269

Térkép a községről a XIX:-XX. század fordulóján.
(BAZ megyei Levéltár. Mezőcsáti Fióklevéltár. VI. - 101/c. Birtokvázlatok. Évszám nélkül.)

Meszes katonai leírása (1870-es évek)

Az első katonai felméréshez (1782-1785) készült országleírás fontos katonai, gazdasági, hadseregellátási stb. adatokat tartalmaz Borsod vármegyéről, így természetesen Meszes községről is.

Az országjelentés eredeti anyagát a hozzátartozó térképekkel együtt a Bécsi Hadilevéltárban őrizték.

A térképészeti munkát irányító tisztek az ország területét nyugat-keleti irányba növekvő sorszámú függőleges oszlopokra (colonne) és északról dél felé növekvő sorszámú vízszintes futó szakaszokra (sectio) osztották fel.

A leírást végző tisztek jórészt cseh származásúak voltak és hallás után rögzítették - német nyelven - a magyar helységek, hegyek, folyók stb. neveit, s emiatt sok helyen hibás névalakokkal találkozunk, mint Meszes esetében is. A község nevét ugyanis Meszej névalakban rögzítették.

A katonai országleírás az egyes települések vonatkozásában viszonylagos adatgazdagságot mutat, más települések vonatkozásában viszont szembeötlő a szűkszavúsága. Készítői egyébként szigorúan tartották magukat az előírásokhoz, azaz csak is a katonai szempontokra voltak tekintettel. 8 kérdőpontra kellett felelniük. (1.)

1. A községnek a szomszédos községtől való távolsága órában.
2. A szilárd épületek.
3. A vizek minősége.
4. Az erdők.
5. A rétek és a mocsarak.
6. Az utak minősége.
7. A környező hegyek.
8. Megjegyzések.

A hadsereg mozgatása szempontjából alapvető fontosságú volt a domborzatra vonatkozó megfigyelések rögzítése, különös tekintettel az uralkodó magaslatokra, ahonnan egy-egy jól elhelyezett üteg tűz alatt tarthatott bizonyos területeket.

Az erdő helye, kiterjedése és jellege is el nem hanyagolható tényezőnek számított.

Az utak jellege és állapota csakúgy fontos volt, mint a domborzata. A vízrajzi adatok, vízfolyásokon való átkelési lehetőségek, árvízveszély, mocsarak-posványok részletes leírása, minősítése is tételesen bekerült az országleírásba.

A szilárd épületek vonatkozásában csak a jelentősebb épületekre voltak tekintettel. Ez többnyire templomot esetleg kastélyt, kúriát jelentett.

Borsod vármegye XVIII. század végi természeti képére egyébként jellemző volt, hogy a hegyeket és a dombos vidékeket kiterjedt erdők borították, elsősorban tölgyesek, bükkösök. Jelentősebb erdők között még az ártéri erdőket említhetjük. Feltűnően sok volt viszont a mocsár, nemcsak a sík vidékeken, hanem a dombos területeken is. Itt a vízfolyások (folyók,

patakok) környezetük egy részét teljesen elmocsarasították és ennek következtében rendszeresek voltak az áradások. A közlekedés szempontjából így különleges jelentőséggel bírtak a gázlók illetve a hidak. A hidak többsége természetesen fahíd volt, néhány helyen említenek csak kőhidat.

A leírás alapján a települések nem mutattak nagy különbözöséget.

Meszesről az alábbi leírást találjuk:

Meszej (azaz Meszes)

Col. 21, Sect. 10.

1. Szendrő 1 3/4, Galvács 1/2, Abod 1/2, Barakony 1 1/4 óra.
2. Egy falazott templom.
3. Itt a Rakaca medre agyagos, szélessége 3 - 4 lépés, mélysége közepes vízállásnál 1 1/2 láb. Csak a bejelölt helyeken lehet rajtak (!) átkelni
4. A Szendrői tölgyerdő nagyon sűrűn nőtt, a többiek kis bozótosok, mindegyik nagyon sűrű, és csak az utakon lehet bennük közlekedni.
5. Szárazak.
6. Az innen kiinduló utak jók.
7. Az a benőtt hegyhát a legnagyobb, amelyik a falu és Abod között van.

A XX. század első évtizedei

A 20. század elején Meszesnek is szembe kellett néznie a kivándorlás problémájával.

A meglévő kis birtokok (leginkább törpebirtokok) egyre kevésbé tudták eltartani a növekvő családokat. A szegénység és a nyomor jelenvalóságából az újrakezdés és a meggazdagodás ígérete nagyon sok embert csábított a tengeren túlra. Meszesről is. A 20-as években már majd' minden második háznak (családnak) megvan a maga „amerikása”. Sokan „kint” maradtak. Mások az ott szerzett pénzzel, vagyonnal itthon próbálták megteremteni a családi gazdaságuk és egyben remélt jólétük alapjait. Voltak azonban olyanok akik többször is vállalkoztak az akkor még többhetes hajóút megtételére.

Állam	A háztartásunk neve	Balvány	Levegő
1	Pástor András és Kocsis Teréz	1/2	
	Simón János és " Andor	1/2	
	Hannai Kocsis Mihály és " Teréz		
2	Ves János		
3	Utócska / Mezős kőszeg és borsó		
4	Simon József	1/2	
	Szék János és Simon Márton	1/2	
5	Ves János		
6	Pástor Teréz és	1/2	
	mezős kőszeg Teréz	1/2	
7	Szék János		
8	Szék János (hisz)		
9	Thomas János	1/2	
	" József	1/2	
10	Thomas János	1/4	
	János	1/4	
	Mihály	1/4	
	Bertalan	1/4	
	Hannai Thomas János és Kocsis Teréz		
11	Olasz János és Dániel Márton		
12	Kocsis Teréz	3/4	
	" János	3/4	
	" János	1/4	
13	Mezős kőszeg		

Harmat	A hortulajdanus neve	Beszámoló	Tegyes
14	Nanyha János Idősebb	1/6	
	Brada János	1/6	
	Vérsi László és László János	3/6	
15	Nanyha Imre		
16	László János és László János	1/6	Amerika
	Miskolczi Tamás és László János	1/6	Sándor
	László János	1/6	Királyi János
17	Ullisnyák János		
18	Ambrus János		
19	Moros ref. egyház (Hampton)		
20	Moros ref. egyház belkőrső (Hampton)		
21	Liktoros Mária		
22	Liktoros Ferenc		Hammond-víz
	négy László Barabás		
23	Liktoros János Boldogasszony	1/6	
	négy László Mária	1/6	
24	Ullisnyák János	1/6	
	négy László Mária	1/6	
25	Liktoros János (László)	1/2	
	" László	1/2	Amerika
	" Ferenc	1/2	
	" Mária	1/2	
26	Liktoros Andras	1/2	
	négy László Mária	1/2	
27	Liktoros Andras		

Állomány	A hárdalajnos neve	Állomány	Jejjes
28	János András		(komádaltt hár)
29	Olajos József egy. k. mel. nyej. Recessiók Lőrén		Amerika
30	Lajos István	$\frac{1}{2}$	Amerika
	" János	$\frac{1}{2}$	
	karanténos: Lajos András i nyej. Osmar János		
31	Tam József		
32	Morais F. István		
33	Németi Sándor	$\frac{1}{2}$	
	nye Sándor János	$\frac{1}{2}$	
34	Sándor András	$\frac{1}{2}$	
	" Sándor mel. Recessiók Feri	$\frac{1}{4}$	
	" Ferenc	$\frac{1}{4}$	
	" István	$\frac{1}{4}$	
	" Bálint	$\frac{1}{4}$	
35	Sándor János mel. Recessiók Bálint	$\frac{1}{2}$	
	Recessiók János mel. Sándor Bálint	$\frac{1}{2}$	
36	Rabóci János	$\frac{1}{4}$	
	" István	$\frac{1}{4}$	
	" Klára	$\frac{1}{4}$	
	karanténos: Rabóci János mel. Nagy Klára		
37	Sándor József		
38	Sándor Lajos i.	$\frac{1}{2}$	
	nye Sándor Mária	$\frac{1}{2}$	
39a	Orbán János	$\frac{1}{2}$	Amerika
	nye Homjosi István	$\frac{1}{2}$	karanténos: Orbán János mel. és Rabóci Bálint

Házszám	A háztulajdonos neve	Számlamenny	Tegyes
39	Csibere János	1/2	^{kanonikus} Csibere Jánosné és család Rabovics Barabás
"	Ferix	1/2	
40	Jugó István nével Csiki Barabás	1/2	^{kanonikus} Csiki Mihályné és család Csiki László
"	Csiki László	1/2	
41	Kerekes József nével Boóc Anna		
42	Runkai Erőss János nével Rabovics Barabás	1/2	
"	Rabovics Erőss	1/2	Anna
43	Székely József		
44	Tóth József		
45	Obbágy József		
46	Sardik József	1/2	
47	Sardik József és nével Révész Márton	1/2	
48	Pálos József v. is	1/2	
"	nével Csiki Márton	1/2	
49	Florkó József v.	1/2	
"	nével Révész Barabás	1/2	
50	Rabovics Miklós b. h.	1/2	^{kanonikus} Rabovics Miklós és család Csiki Erőss
"	János b. h.	1/2	
"	András b. h.	1/2	
"	Márton b. h.	1/2	
51	Ullmann Barabás	1/2	^{kanonikus} Pócs István nével Pálffy Barabás
"	József	1/2	
52	Vérei János		
53	Székely József nével Varga Anna		
54	Nagy Erőss		
	Kerecs Erőss	1/2	
	Erőss Mihály	1/2	
	Erőss János	1/2	
	Erőss László	1/2	
	Erőss Anna	1/2	
	Erőss János	1/2	

Linien	A. Hirtulaidamus neue	Birkulassung	Insgesamt
55	Inhäer Feramus		
56	Räddas Jänis	Supas Jänis mit Radas Bräcker 1/2 Räddas Jänis 1/2 Räddas Jänis mit Radas Bräcker 1/2	
57	Sordich Jänis	1/2	
	mit Jänis Maria	1/2	
58	Maknas Jänis	1/2	
	mit Rada Bräcker (Larve)	1/2	
	Maknas Bräcker	1/2	
	Rada Bräcker (Larve)	1/2	
59	Reman Bräcker		
60	Novas Jänis		
61	Bräcker Jänis 1/2	1/2	
	" Bräcker 1/2	1/2	
	" Bräcker 1/2	1/2	
62	Nag Jänis		
63	Harvach Jänis	1/2	
	mit Novas Jänis	1/2	
64	Harvach Jänis		
65	Harvach Jänis mit Novas Jänis		
66	Novas Jänis (mit) mit Novas Bräcker		
67	Bräcker Jänis	1/2	
	mit Novas Jänis	1/2	
68	Mak Jänis		
69	Novas Jänis mit Novas Jänis		
70	Peliver Bräcker	1/2	
	Jänis	1/2	
71	Räddas Bräcker mit Radas Bräcker		
72	Räddas Jänis		
73	Harvach Jänis mit Lärger Bräcker	1/2	
74	Feramus Jänis mit Rada Bräcker		

Állomány	A birtok tulajdonos neve	Birtok mérete	Feljegyzés
75	Ref. egyház (iskola)		
76	Sardik Mihályról mit Burinda Juliaanna		
77	Bam. kősz. egyház (iskola) kősz. alap		
78	Erőder Juliaanna	1/2	
	négy Kovács Erőder	1/2	
79	Kovács József	1/3	Bencsik
	" Kovács Mária	1/3	
	" Juliaanna	1/3	
	" Borbála	1/3	
80	Jurán Elek		
81	Ullingyák József	1/2	
	négy Böngyör Juliaanna	1/2	
82	Kabai József		
83	Kősz. János	1/2	
	négy Szűz Juliaanna	1/2	
84	Sardik István János		
85a	Sardik Ferencről mit Olajos Borbála		
85b	Sardik Andriánról mit Molnár Erőder		
86	Olajos József		
87	Kősz. János		
88	"		
89	"		
Készítve 1910. évi hó 6.			
Tulajdonosok		Kabai János	
75		Kősz.	

Falujegyzék az 1910-ből

(BAZ. megyei Levéltár. Mezőcsáti Fiókleveztár. Miskolci Pénzügyigazgatóság iratai. VI. - 101/b.)

Igazi nagybirtok nem volt a község határában. Egy 30-as évekbeli felmérés szerint 3 közép-birtokról tudunk (100- és 1.000 hold között), amely összesen 618 Kholdat (kateszteri hold) tett ki. 20 és 50 hold közötti kisbirtok 21 volt. A többi földterületen 91 törpebirtokos osztozott. Ők 500 négyszögöltől 5 Kholdig terjedő területet birtokoltak fejenként.

Iskolája kettő is volt a falunak. Egy a reformátusok és egy a római katolikusok részére. Sőt az átmeneti elemi iskolán kívül még egy továbbképző iskolájáról is tudunk.

Az 1950-es iskolaállamosítással megszűnt a felekezeti oktatás Meszesen (is).

Az épületek azonban továbbra is az oktatást szolgálták. A nyolcosztályos tanrendnek megfelelően az 1-4. osztályig az alsó, még az 5-8. osztályig a felső iskolába jártak a gyerekek. Az 1960-as évekbeli iskolakörzetesítés után a reformátusok volt iskolaépülete sokáig üresen állt. A kilencvenes években végül Balázs Bélák megvásárolták és lakóházzá alakították át.

A (volt) református iskola

Mint tudjuk a római katolikusok temploma az 1500-as években a reformátusok kezébe került és azóta tulajdonképpen templom nélkül maradtak a meszesi katolikusok. **1841-ben** tettek ugyan kísérletet egy új templom felépítésére, ám igyekezetük nem hozott eredményt.

Közel száz év telik el, mire sikerül végre kialakítaniuk egy kis kápolnát az iskolatermükben. **A kápolnát 1935-ben Kisboldogasszony tiszteletére szentelik fel.** Búcsúját minden év szeptember első hetében Mária tiszteletére tartják.

1990-ben az egyházközség visszaigényelte tulajdonát. A visszakapott épületet rendbehozták és a kápolnát felújítva egy szép kis imaházzá alakították.

A volt „római” iskola és kápolna.
Ma imaház. A római katolikusok „temploma”.

A reformátusok legrégebbi iskolája egyébként a kanyarban (a Csabay János féle ház helyén) állt. A felső iskolához pedig az 1928-29-es években épült meg az új, tanítói lakás.

„A régi iskolalakásban Bujnóczki tanító úr lakott. Én három tanító eleibe jártam. Gál István, Pisztóka Ferenc és Németh Sándor is tanított. Az első években még palatáblára irtunk. Az ismétlő iskolában pedig reggel 8 órától délig illetve délután 2 órától este 6-ig voltak a foglalkozások.” - emlékezik vissza iskolaéveire Pásztor Ferenc.(2.)

A 30-as években egyébként 3 szatócs, 2 italmérő és 3 önálló iparos (1 asztalos, 1 kovács, 1 mészáros) volt a községben.

1932-től pedig már működött az állami **vaskőbánya** is a **Mocsár oldali Kerek erdő szélén**. A Bódvarákói Esztramos bánya vezetői irányították. Vermesi Béla volt a főaknász. Jakab Dániel fővájár Bódvarákóról, még további 1 - 1 vájár Szögligetről illetve Tornaszentandrásról járt át. A munkáslétszám átlag 24 fő volt. Nagyrészt meszesiek és galvácsiak dolgoztak a kb. 32 - 34 méteres függőaknában:

Galvácsról Rémiás János és Ferenc, Timkó András és József, Viszóczki Tivadar, Flaskó József, míg Meszesről Obbágy István, Gazdik István, Rádai Bálint, Pásztor Ferenc, Porcs János, Kormos István, Pálinkás Ferenc, Timkó István és Antal.

A vasércet illetve a kőzetet (köveket) kézi szerszámokkal termelték ki és kézzel rakták azokba a „vasbödönökbe”, amelyeket aztán csiga segítségével emeltek ki az aknából. A kitermelt kőzetben kevés volt ugyan a vasérc, de a belőle kinyerhető vas viszont nagyon jó minőségűnek mutatkozott. A kitermelt mennyiség nem volt jelentős. Inkább kutatási célokat szolgált a „bánya”. Egészen a háborúig dolgoztak benne. A front közeledtével azonban megállt és a háború végével pedig teljesen meg is szűnt a termelés.(3.)

Szénbányáját 1942-ben nyitották meg az ún. **Káposztás kertek végében**, a későbbi tsz major felett. A vállalkozás megindítása Fleischer Józsefnek és társainak köszönhető, akik „anyagiakkal” segítették a bányanyitást. **Fleischer József** kereskedő és korcsmáros volt a faluban. (A régi Fleischer-féle kocsmá az 1970-es évekig üzemelt, a kultúrházzal szemben lévő lakásban.)

Az 1940-es években vidékünkön (Meszes határában is) limonit után kutattak. E kutatások közben fedezték fel, hogy a falutól ÉK és Ny felé lignittartó üledék található. (Az alig 1,5 km-re lévő felső galvácsi rétek végében, a meszesi Ördögréttől délre egyébként 1920-tól 4 éven át már működött egy lignitbánya. A részleteket lásd. *Hornyák Gyula. Galvács. Bíbor kiadó. Miskolc, 1998. című könyvben.*)

A meszesi lignitlelep kibúvásán 1942-ben történt meg az első lefúrás. Bedő Zoltán tervei szerint aztán ezt a fúrólukát mélyítették tovább, amelyre végül egy cca. 250 m-es tárot telepítettek. Ezt kihajtva 2,5 - 3,5 méterig változó széntelepre leltek.

A táro illetve a meghosszabbítását képező fővonal végébe pedig egy 25 méteres légaknát nyitottak.

A tároban 3 csoportban dolgoztak. A kitermelt szén szállítására „bányalovak”-at alkalmaztak. Maximálisan 5 -6 vagon szenet termeltek ki naponta. A kitermelt mennyiség egy részét tengelyen szállították a szalonnai vasútállomásra, más részét pedig helyben adták el.

A széntelep több padból állt. A fedőpadban teljesen fás részeket is lehetett találni, az alsó padok azonban szép fekvésűek voltak és mindössze 20 cm résföld volt a két pad között. Bakról ácsoltak, de még így is maradt szén a „feküben” és a „fedüben” is. A szénösszlet a 3 métert is meghaladta.

1943-ban a bánya állami kezelésbe került **Meszesi Szénbánya Vállalat** néven.

1943-ban	3.899 tonna
1944-ben	3.682 tonna
Összesen:	7.571 tonna

szenet bányásztak ki. 1944 végén a Hadiüzem vette át, ám a front közeledtével itt is teljesen megszűnt a termelés. A meglévő szenet a helyiek „berabolták”. A táro beomlásával pedig minden felszerelés ottrekedt a bányában. **(4.)**

Kilátás a Kishegyről. A rakacaszendi út.

1926-ban kapunk hírt először arról, hogy az Abod, Galvács és Meszes levante egyesületeinek keretében megalakultak a helyi **tűzoltó egyesületek**. Az egyesületek alapszabályát a Borsod-Gömör és Kishont Közigazgatásilag egyesített Vármegyék alispánja 1926. június 11-én terjesztette fel jóváhagyás végett a Magyar Királyi belügyminiszternek.

A meszesi tűzoltók 1928-ban már egy *motorfecskendővel* is rendelkeztek. **(5.)**

A tűzoltóság első parancsnoka Timkó István volt.

Az 1940-es évek elején - többedmagával - az orosz frontra vezénylik. Ott is hal meg. **(6.)**

Egy költségvetés margójára.

A község 1929-ik évi költségvetését 1928. augusztus 23-án tárgyalta meg és fogadta el Meszes község képviselőtestülete. **(7.)**

Pikó János az abodi körjegyzőség helyettes körjegyzője 1928. szeptember 3-án terjeszti be az edelényi főszolgabírónak, aki néhány nappal később továbbküldi a megyei alispánnak. Az alispán a számvevőszégi vizsgálat után végül 1929. június 17-én hagyja jóvá.

A költségvetés összeállításának alapját az alábbi számadatok jelentették:

Meszes területe: 2.258 Khold

Lakóházainak száma: 82 .

Lélekszáma: 385 fő.

A község földadója 2.642 Pengő 60 fillér, házadója pedig 858 Pengő volt, amely így összesen 3500 Pengőt és 60 fillért tett ki.

A képviselőtestület - a fenti számokra (adatokra) való tekintettel a költségvetés végösszegét az alábbiak szerint hagyta jóvá.:

1929. évi szükséglet	6.701 Pengő	37 fillér
erre előirányzott fedezet	2.798 Pengő	70 fillér

A hiány	3.902 Pengő	67 fillér	összegben került
---------	-------------	-----------	------------------

megállapításra. Ennek csökkentését egyfelől az 50%-os pótdadó kivetésétől remélték, másfelől pedig a vármegyei alispántól a „községi alkalmazottak fizetési alapja” terhére kívántak segítyt felvenni. Az előbbire 1.688 Pengő 19 fillért még az utóbbira pedig 2.214 Pengő 48 fillért.

A 3.500 Pengő 60 filléres állami adóból egyébként 124 Pengő 23 fillér levonásra került, és az így maradt 3.376 Pengő 37 fillér lett a kivetendő pótdadó alapja. Mentések voltak ugyanis a pótdadó alól az alábbi „közfeladatokat ellátó személyek” illetve a község a saját földje után.

Adóalany	Földadója		Házadója	
	Pengő	fillér	Pengő	fillér
Református lelkész	45	56	-	-
Református tanító	21	54	6	75
Római kat. tanító	17	44	17	25
Község	15	69	-	-
Összesen:	100	23	24	-

A körjegyzőségbe tartozó községek (Abod, Galvács, Meszes) a közös költségvetés szükségleteihez adóalapjuk arányában járultak hozzá. A közös költségvetés nagyrésze tulajdonképpen a három község közösen alkalmazott tisztviselőinek a személyi járandóságát jelentette. Ez Meszes viszonylatában 24,18%-ot tett ki.

A vármegyei számvevőség által felülvizsgált költségvetést végül az alispán a következő számokkal hagyta jóvá.:

A közpénztár szükségleteire	5.931 Pengő	- fillér
erre fedezet	4.270 Pengő	- fillér
Fedezetlen hiány	1.661 Pengő	- fillér , amely hiány

fedezésére az 1924. évi 177.200 BM. sz. rendelet 4.§ alapján 3318 állami adó után 50%-kal 1.661 Pengő, 00 fillér községi pótdadó kivetését engedélyezte.

Ezekután nézzük meg a költségvetés néhány érdekesebb tételét.

Elsőként lássuk, kik is voltak a község tisztviselői illetve előjárói: A körjegyzőség székhelye Abodon volt. A körjegyző illetve a segédjegyző tehát az abodi hivatalban tevékenykedett. Az ő járandóságukat a három község - mint az előzőekből is tudjuk - közösen fedezte az alábbiak szerint:

Név	Beosztás	Fizetési osztály	Fizetési összeg (Pengő és fillér)	Föld haszon bérleti termék pénzbeli ellenértéke	Kész-pénz nettó összeg	Családi pótlék	Ha lakás nincs, lakás pénzbeli összege	Összes járandóság
Konyha Lajos	jegyző	VIII.1	4.800 P	177 P 14 f	4.622 P 86 f	326 P 40 f	-	4.949 P 26 f
Pikó János	s. jegyző	XI.2.	1.824 P	-	1.824 P	-	345 P	2.169 P - f
Összesen:					6.446 P 86 f	326 P 40 f	345 P	7.118 P 26 f

A fenti összegeket a községek az alábbi arányban osztották meg:

Abod	53,70%	3.461 P 96 f	175 P 28 f	185 P 27 f	3.822 P 51 f
Galvács	22,12%	1.426 P 05 f	72 P 20 f	76 P 31 f	1.574 P 56 f
Meszes	24,18%	1.558 P 85 f	78 P 92 f	83 P 42 f	1.721 P 19 f

Kimutatás a község elöljáróinak tiszteletdíjáról.

Név	Tisztség	Évi fizetés Kp-ben
Keresztesi Ferenc	bíró	172 P 80 f
T. Kovács István	törvénybíró	57 P 60 f
Konyha Lajos	közigazgató	57 P 60 f
Pásztor András	fertőtlenítő	10 P
Egyéb alkalmazottak (*)		
Keresztesi István	kisbíró	100 P
Csurilla Dániel	levélhordó	130 P

(*) (Itt meg kell jegyeznünk, hogy az alispán még egy további alkalmazott- egy szülésznő - foglalkoztatását engedélyezte évi 150 pengős fizetéssel.)

A község vagyona 1928-ban 10.310 P 51 fillér volt. Ezt csökkentette egy 990 Pengős tétel, amely után a tiszta vagyon tehát 9.320 pengő 51 fillért tett ki. A vagyonszökkenő összeg az a vasúti törzsrészvény volt, amelyet a Bódva - völgyi vasút építésének a támogatására vásárolt a község 1913-ban. E hosszúlejáratú kölcsönnek a törlesztése és kamatainak évi összege 6 Pengő kiadást jelentett a falunak. 1928-ban még 990 pengő fennálló tartozása szerepelt a község számláján.

A személyi kiadásokon kívül a körjegyzőség közös költségeihez még további 570 pengővel járult hozzá Meszes.

Az igazgatási kiadások között szerepelt a körorvos éves fuvardíja, amely 100 pengőt tett ki. A közegészségügy és az állategészség fejezetből kitűnik, hogy a község rendelkezett például jégveremmel. Ennek fenntartására illetve feltöltésére évi 30 pengő került beállításra.

Iskolán kívüli népoktatásra 40 pengő normatív támogatást kapott a falu, amely összeg az analfabéták esti tagozatának a megszervezésére szolgált. Az egyenkénti segélyezésre 15 pengő, az olyan kegydíjakra mint pl. az árvízkárosultak segítése, gyermekek nyaraltatása vagy a Debreceni Tisza Egyetem építési költségeihez való hozzájárulás, 60 pengőt kapott a falu.

Az utak, hidak javítására 282 pengőt terveztek, amelynek fedezetéül a községi munkaváltságból a községet megillető rész szolgált.

Ebben az évben a Vármegye csendőrpihenőhely kialakítására utasította a kisközségeket. Ehhez fedezetként és a további fenntartásra Meszes például 90 pengőt kapott.

A bevételi oldalak nagy részét - természetesen - az adók tették ki. A vagyongazgatás fejezetben kimutatott ingatlanok után 40 pengő jövedelmet reméltek. A vadászati jog bérbeadása ugyancsak hasonló összegben csökkentette a kiadási oldalt.

Az úgynevezett testnevelési célra kiutalt 200 pengő lényegében a Levente Alap költségvetését jelentette és a leventeképzés fedezésére szolgált. A leventeképzés ugyanis úgymond „központilag támogatott” volt.

A „**leventeintézmény**” az első világháborút lezáró trianoni békeszerződés után alakult ki. A szerződés ugyanis Magyarországnak csak 35 ezer főnyi zsoldos katonaság felállítását engedélyezte. A fennálló kormány azonban igyekezett „kijátszani” a rákényszerített rendelkezést. 1921-ben a testnevelésről alkotott törvénnyel teremtik meg a leventeintézmény alapjait. A levente egyesületek tulajdonképpen az ifjúság katonai nevelésének centrumaként szolgáltak. A kezdetekben mindez természetesen leplezetten működött. Az 1920-as évek közepétől azonban nyílt formája lett a katonai előképzésnek.

A törvény értelmében minden ifjú, aki betöltötte a 12. évét, egészen 21 éves koráig leventeköteles volt. Ezek a fiatalok kötelesek voltak a lakóhelyük előjáróságán nyilvántartás végett megjelenni, a gyakorlatokon (amelyek kezdetben 2, 3 majd 4 órás elfoglaltságot jelentettek) részt venni, előjáróik iránt engedelmességet tanúsítani, esetleges elmaradásaikat pedig kellőképpen igazolni. A vétséget elkövetőkkel szemben szigorúan eljárak. A szülők illetve a gondnok mulasztását pénzbírsággal büntették.

A levente egyesületekben egyébként „komoly” kulturális élet folyt. Előadások, tanfolyamok, színházi, zenei illetve egyéb programok színesítették a fiatalok életét.

1939-ben teljesen átszervezték az egyesületeket. A képzést egységesen kiterjesztették az egész ifjúságra illetve önkéntes alapon a 10-19 éves lányokra is.

Az Ideiglenes Kormány 1945-ben rendeletben tiltotta be a levente egyesületeket. (8.)

A falu II. világháborús emléke: a „védvonal”.

1944 telén a közeledő front kb. 100 fős német egységet talált Meszesen. Majd’ minden házban volt egy, de néhány helyen még több is, a német katonákból.

Pásztor Feri bátyám, aki ma talán a legidősebb ember a faluban, így mesélt nekem erről az időről: *„Nálunk először egy főhadnagy a legényével kvártélyozta be magát az első házba. Őket két sofőr követte. Ezeknek teherkocsijuk volt, amely itt állt az udvaron. Egészen addig maradtak a németek, amíg be nem jöttek az oroszok.*

A német katonákat egyébként naponta vitték innen - tudomásom szerint - Miskolcra harcolni. A fiatalabbik legény oda is vészett. A katonák különben nagyon rendesek voltak. Mindenért fizettek, de nekik bőséges élelmiszer készletük volt, amiből olykor meg is ajándékoztak. Volt, hogy mi is vendégül láttuk egy - egy ebédre őket.

Konyhájukat a szomszédunkban lévő Pállinkás - féle házban ütötték fel, ahol abban az időben kocsmá is üzemelt. A kocsmá tulajdonosa Pállinkás András, Amerikában szerezte a vagyont. A 30-40-es években - azt hiszem - nekik volt a legtöbb földjük Meszesen.

Az oroszok 1944. december 13-án jelentek meg először a falut övező dombokon.

Ahogy kiszorították a Galvácsot védő német-magyar egységet a szomszédos községből, az itt tartózkodó németek is visszavonultak Szalonnára, ahol a német nehéztüzérség is állomásozott.

Az orosz nehéztüzérség szintén lőtte a falut. Több helyen tűz is keletkezett. A falu kőházainak egyharmadát aknatalálat érte. A templom is nagyon megsérült. De a mi házunk is tüzet kapott. Emberáldozat ekkor még nem volt. Az „igazi nagy csata” úgy két-három napra rá következett, amikor a német-magyar egység visszafoglalta a falut. Sajnos csak rövid időre, mert az oroszok Galvács felől újra ellentámadásba lendültek és véres ütközetben, december 16-án véglegesen elfoglalták Meszest. Több magyar katona is elesett. Az oroszoknak állítólag 32 halottjuk volt.

Meszes elfoglalása után az orosz előrenyomulás azonban megtorpant. Tornánál ugyanis kb. hat hétig megállt a front, így az oroszok is beszállásolták magukat a faluba. Kb. 2 - 3 ezrednyi orosz katona szállta meg a házakat, csűröket, pajtákát.

Miután a németek felrobbantották a községbeli hidakat, az oroszok még a templom

padjait is kiszedték, hogy a patakon rögtönzött hidat építsenek. A munkaképes lakosságot pedig összegyűjtötték, egy - két környékbéli településről (mint pl. Galvácsról is) sok fiatalembert „áthajtottak”, és arra kényszerítették őket, hogy a Berek feletti dombháton, Rakacaszend irányába „védvonalat” építsenek ki. A hosszan elnyúló árkokat (árokrendszert) még ma is megismerhetjük az említett területen.

Az oroszok kb. másfél hónapig lehettek itt, ezalatt aztán mindent felélték. Szinte teljesen kifosztották a falut, hiszen feltüzelték a fákat, elvitték a vetőmagjainkat, az élelmiszereinket.”

A községből sokan harcoltak a világháborús harctereken. Közülük többen „odavesztek”. A meszesiek azonban soha nem feledkeztek meg hőseikről. Ma már nem csak az emlékezet - a Kis hegyen lévő temetőben, a haranglábon egy márványtábla is - őrzi nevüket.

Az I. világháborúban elesett:

Ulisnyák András
Gazdik György
Olajos József
Cidor István
Keresztesi Ferenc
Dobóczi Kálmán
Ignác Ferenc
Vécsei István

A II. világháborúban elesett:

Kovács Imre
Pozsga István
Horváth Ferenc
Juhász István
Timkó István
Pásztor András
Flajser család
Groszman család

A földosztás és a házhelyrendezés.

Igazi nagybirtok - mint láttuk - sem a századforduló előtt sem utána nem volt a községben. A 19. század végén a **Gombos család** kezén lévő **kúria** a hozzá tartozó birtokkal a **Zsóry család tulajdonába kerül. Zsóry István** maga is itt él Meszesen. A református egyházközség főgondnokaként sokat tesz a templom újjáépítéséért.

A család **1930-ban építi fel**, a községtől kb. 2 kilométerre lévő birtokán, a „**Karola kastélyt.**” A belterületen lévő „kastélyukat”(a **hajdanvolt udvarházat, amely a Meszesy Benedek családé volt**) pedig elbontják illetve ezt a területet eladják. A lebontott „kastély” helyén a **Gazdik** és a **Vécsei** család építi fel a saját lakóházát.

A Zsóryak Meszesen 96 Khold földterülettel rendelkeztek. Birtokaik nagyrésze a meszesi határban feküdt. Ővük volt a karolai „gyümölcsös”, amelyet még a Vattay - Thuránszky család telepített.(E két család házasság révén keveredett rokoni kapcsolatba egymással. A Vattay családnak egyébként Martonyiban volt a ősi székhelye. A család tagjai az 1800-as évek elején megosztóznak a birtokon. Egyikük a szalonnai, másikuk a meszesi részt kapta, még a harmadik testvére maradt ősi martonyi kastély.)

A **Zsóry** név jól cseng a mai köztudatban is. Igen, arról a családról van szó, amelyről a híres, **mezőkövesdi gyógyfürdő** a nevét kapta. A család birtokainak egy része ugyanis Mezőkövesden volt. Többek között az a 76 kholdat kitevő ingatlan is, amelyiken Dr. Zsóry Lajosék a fürdőüzem létesítését elkezdték. Az időközben elhunyt **Zsóry Lajos özvegyére, Harangy Terézre a tiszadorogmai birtokot** hagyta. A meszesi illetve a mezőkövesdi birtokokon pedig a testvérek osztoztak. A *mezőkövesdiből* egy-egy rész jutott **dr. Bernát Gyulának, Zsóry Katalinnak és dr. Zsóry Györgynek. A meszesi birtokot** egyenlő részben (1/3 arányban) kapta: **Zsóry Katalin, dr. Zsóry György és Zsóry Irén.**

Az **1945-ös földreform** során a községi földosztó bizottság 52 meszesi lakos részére „kiigényelte” a Zsóry birtokot a Megyei Földbirtokrendező Tanácstól. A Zsóry örökösök egyébként több ízben is felajánlották, hogy a meszesi földbirtokuk az arra jogosultak között „osztassék ki.” A községi Földosztó Bizottság oda is adta az igénylőknek, ám egy év elteltével a Földbirtokrendező Tanács arra kötelezte a községi bizottságot, hogy vegye vissza a kiosztott földeket. 1947-48-ban ugyanis a Vármegyei Termelési Miniszteri Biztos a Karolai terület egy részét **Jakab Márton szalonnai és Valleda Vilmos meszesi lakosnak adta bérbe.**

A Karola másik része, amely úgyszintén kb. 100 kholdat tett ki, **Zajcsek Alfréd és felesége, Jáki Tóth Paula** tulajdonát képezte. (Zajcsekéknek csemege és fűszer nagykereskedésük volt Budapesten.) Ezt a birtoktestet ugyancsak két meszesi, **Horvát János és Mikó József** bérelte. *A mindösszesen 196 kholdat kitevő terület magában foglalta a Karola kastélyt, mintegy 52 khold gyümölcsöst, 110 khold szántót, 14 khold legelőt és kb. 20 khold rétet.*

Dr. Zsóry György és társai már 1946. szeptember 25-én azzal a kéressel fordulnak az Országos Földbirtokrendező Tanácshoz, hogy a mezőkövesdi 76 khold földterületi ingatlanukat az mentesítse a földosztás alól. Annál is inkább - mint indokolják -, mert az **1942-ben megnyitott mezőkövesdi gyógyforrást fürdőteleppé kívánják átépíteni.** Ezzel együtt kinyilvánítják: a meszesi birtokukat földosztás céljára igénybe veheti a Tanács. Az Országos Földbirtokrendező Tanács döntéséhez a Földművelésügyi Minisztérium szakvéleményét kéri. A Minisztériumnak **Erdélyi Károly** a Borsod vármegyei Tanács gazdasági felügyelője (szakértő) tesz jelentést. Erdélyi az 1946. október 12-i, helyszíni bejárásra hivatkozva előadja: „az 5600/1946. FM. sz. r. 22.§-ának a./ pontja alapján magát a hőforrást és a hozzátartozó

beépített fürdőterületet nem tartom mezőgazdasági ipari üzemnek, mert a hév - víz fűrés segítségével a föld mélyéből önként adódik, így az nem nevezhető a gazdaságban előállított terméknek, hanem a föld tartozéka, ezért a hőforrás és a hozzátartozó beépített fürdőterület, mint ipari üzem mentesül az igénybevétel alól.”

A Minisztérium - a szakértői javaslat alapján és azzal egyetértve - 1947. március 28-án dönt a mentesség megadásáról.

Mindeközben a meszesi Karola birtok rendezése lassan halad. Az Országos Földbirtokrendező Tanács ugyanis még mindig nem döntött a terület hasznosításáról. A községi földosztó bizottság mellett most már a községi Nemzeti Bizottság is azt szorgalmazza, hogy a Zajcsek - Zsóry féle földterületet osszák fel a meszesi 1-2 holdas gazdálkodók illetve nincstelenek között. (A meszesi **Nemzeti Bizottság Elnöke** egyébként **ifj. Keresztesy Ferenc** volt. A Bizottság **tagjai** pedig **Obbágy Lajos** és **Gazdik József**. **Nagy András** a községi bíró, **ifj. Csabay András** pedig a **törvénybíró** tisztséget viselte. Az Újbirtokosok és Földhözjutottak Országos Szövetségének - **UFOSZ** - a helyi **elnöke Gazdik Barna**, az **elnökség tagjai** pedig **Juhász József** és **Bialkó Miklós** voltak. A Földmunkások és Kisbirtokosok Országos Szövetségének a - **FÉKOSZ**-nak - pedig **Nagy András** volt az **Elnöke**, az **elnökség tagjai** pedig **ifj. Csabay András** és **ifj. Kőrössi János** voltak.)

Ugyanakkor további *26 házhelyigénylésre* jogosult meszesi lakos újabb kérvényt juttat el a Megyei Földhivatalhoz. Ebben azt fogalmazza meg, hogy az általuk igényelt házhelyek a Karola pusztai területen kerüljenek kiosztásra. *A Földhivatal szakértői* a bejárás (helyszíni szemle) alapján *28 db, egyenként 500 négyszögöles házhely kialakítására tesznek javaslatot.* Ám az Országos Földhivatal - arra hivatkozva, hogy a különálló település (a falutól 2 km-re, Szalonna felé eső területen) életképtelen lenne - nem hagyja jóvá a házhelyrendezést.

A házhelyre várók ügye végül 1949-ben rendeződik. A Megyei Földhivatal a 24.262/1949. II. sz. véghatározatában - megváltoztatva korábbi döntését - belterületi ingatlanokat jelöl ki házhelyjuttatás céljára:

az úrbéri birtokosság tulajdonából	4 kh és 356 négyszögöl,
a községi tulajdonból	554 négyszögöl,
a meszesi református egyház tulajdonából	431 négyszögöl,
a meszesi római katolikus egyház tulajdonából	467 négyszögöl
valamint Obbágy Józsefné	
szül. Pásztor Júlia tulajdonából	198 négyszögöl területet.

A fenti ingatlanok tulajdonosait - a valóságos becsértéken alapuló - teljes pénzbeli kártalanítás illette meg. Ebből a területből pedig *23 db mintegy 300 négyszögöles telkek kialakítására nyílt lehetőség.*

A meszesi földreform során végül 71 khold területet osztottak ki, amely egyben megváltásra is került. (1.)

A Zsóry birtokot a Karola kastéllyal együtt a **Királykúti Állami Gazdasághoz** csatolták. **1980-ban** pedig már a **Szikszoói Állami Gazdaság** használatában találjuk. Gyümölcsösét teljes egészében felszámolják.

A Zsóry - féle Karola kastély.
Ma Környezetvédelmi és Ökológiai Központ

1998 nyarán a Szikszói Városi Önkormányzat által alapított Karolai Környezet - Természetvédő és Ismeretterjesztő Közalapítvány kapja meg a Karola kastély használatának a jogát. A szervezet itt rendezi be a **Környezetvédelmi és Ökológiai Központját**, amely évente közel ezer diák oktatását látja el. **(2.)**

A tanácsrendszer éve (1955-1969)

Az 1950. évi I. törvény alapján kezdték el az ország közigazgatásának átszervezését. A tanácsok megalakítása azt (is) jelentette, hogy megszűnt a bíró hivatala, a községi képviselőtestület jogköre. Feladataikat az újonnan megválasztott tanács illetve ezek tagjai vették át. Meszes - a többi kisközséghez hasonlóan - „önálló” tanácsú község lett.

A tanácsok az adott település közigazgatási feladatainak ellátása mellett feladatul kapták a mezőgazdasági termelés irányítását is. E termelésirányítás legfőbb jellemzői azonban abban merültek ki, hogy a kötelező jelleggel meghatározott vetésterületeket (indokolatlanul és sokszor) megváltoztatták, előírták a beszolgáltatások rendjét és menetét, valamint *„szigorúan őrködtek a mezőgazdasági árszínvonal alacsonyosságán.” (1.)*

A községi tanácsok illetve VB (végrehajtó bizottság) üléseinek ebben az időben két un. „súlyponti” témája volt: a begyűjtési terv teljesítése és tszcs (termelőszövetkezeti csoport) avagy röviden, tsz szervezése illetve fejlesztése.

A beadási kötelezettség nagy gondot jelentett szerte az országban. A rendelkezés ugyanis kimondta: a termelő a mezőgazdasági termékéből elsősorban a beadási kötelezettségét köteles

teljesíteni és csak a teljesítés után rendelkezhet szabadon termékével illetve hozhatja forgalomba.

A tervkészítés fontos eleme volt a tudományosan megalapozott szocialista tervgazdálkodásnak. Tervek születtek mindenre, többek között a begyűjtésben élenjárók számának emelésére is. Ezt példázza az tanácsi határozat, amelyet 1955. január 14-i ülésen hozott a meszesi tanács. A begyűjtésben élen járók számát legalább 80%-ra kívánták felemelni ebben az évben. A tej, tojás és a baromfi leadás területén volt ugyan némi javulás az előző évhez képest, ám a sertés- és vágómarha beadás terve nem teljesült.

Az adóbefizetéseknel is hasonló gondokat tapasztalunk. Sok meszesi gazdának ugyanis még az elmúlt évekről hozott „hátraléka” is fennállt. Az edelényi járási tanács által kivetett adók szinte megfizethetetlenek voltak. **Dobos János** tanácsstag óvatosan szövé is teszi: „ezek a nagymérvű kivetések tévedések lehetnek. Ezért az adókivetést a helyi tanácsnak kéne végezni” - javasolja.

Mások - természetesen - abban reménykedtek, hogy adóhátralékuk elengedésre kerül. **Girhiny Tibor VB Elnök (tanácselnök)** azonban túlzónak találta ezeket a várakozásokat. „*A község egyes dolgozói abban ringassák magukat, hogy elfogják engedni az adóhátralékot, ami csak a reakciónak a hangja.*” - figyelmeztette a tanácsülés résztvevőit.

A VB január 10-i ülésén hagyta jóvá a „községpolitikai” munkatervét. Az 1954-ben született rendelet - amely a munkaterv készítését előírta - a tanácsok gazdasági megerősítését hivatott szolgálni. A terv „egyszerű és világos” célokat illetve feladatokat fogalmaz meg: fokozni kell az adófizetést, a begyűjtésnél az önkéntes beadók számát növelni kell, a falu áruellátásában jelentős javulást kell elérni. Mindezek mellett - nehogy adósok maradjunk a konkrétumokkal - az alábbi feladatok elvégzésére koncentráltak: egy kovácsműhely megépítése, a Koronci út javítása illetve a közutak javítása. Határoztak továbbá arról is, hogy a határbéli 4 hidat felújítják, az apaállat istállót megjavítják és nem utolsó sorban megépítenek egy tűzoltószertárt valamint egy iskolát.

A tűzoltófelszerelést egyelőre a felső általános iskola udvarán lévő istállóban helyezték el. Némi átalakítás után ugyanis ezt az épületet jelölték ki „tűzoltószertár” részére. Ezzel egyidőben a helyi önkéntes tűzoltóság megerősítése érdekében a 16 fős tűzoltó testület tagjait rendszeres - vasárnaponkénti - foglalkozásokon való részvételre kötelezték.

Az 1955-ös év tavaszi munkái közül a trágyakiherdást, a vetőmagellátást illetve a legelő karbantartását ítélték a legsürgősebbnek. **Pásztor István** a Járási Tanács Mezőgazdasági Osztályának dolgozója - aki egyébként meszesi lakos volt - segítséget ajánlott: a járás vetőburgonyát kölcsönöz, a vetőgépet pedig a földművesszövetkezetektől vehetnek bérbe az egyéni gazdálkodók.

Áprilisi tanácsülésen került megtárgyalásra a Községfejlesztési Alap. Ez az Alap - tulajdonképpen - a tervezett feladatok megvalósítását hivatott szolgálni. A pénzügyminiszter 5/1955-ös rendelete arra „kötelezte” a tanácsokat, hogy „községfejlesztési hozzájárulás” címén újabb „adót” vessenek ki a lakosságra.

Meszes község tanácsának tagjai nagy bátorságról tettek tanubizonyságot, amikor ellentmondtak a miniszteri rendeletnek. Az április 15-i tanácsülésükön **Gazdik József párttitkár** - a lakosság elégedetlenségét látva - kompromisszumos megoldást ajánlott a testületnek: az adókivetés legyen meg - hiszen ezzel nem sértenek jogszabályt -, ám azt annyi %-kal csökkentsék, ahány %-ban a község lakossága elfogadja a községfejlesztési hozzájárulást. **Vécsei Bálint** azonban ezt is ellenezte. „*Az egyéni dolgozókra már így is elég nagy a kivetés*”

Ezért annak elvetését javasolta. (A rendelet a hozzájárulás mértékét az általános jövedelemadó után kívánta megszabni, 0- 10%-ig. A bérből és a fizetésből élőknel ez 100 Ft-nál több nem lehetett volna. Az egyéni jövedelemmel, nyugdíjjal vagy házzal nem rendelkezőket pedig nem terhelte volna.) A tanácsstagok többsége Vécsei Bálinttal értett egyet. A 11 tanácstagból 7-en jelentek meg ezen az ülésen. A tagok 5 igen és 2 ellenszavazattal utasították el a községfejlesztési hozzájárulás bevezetését. (Ez a „siker” azonban csak ideiglenesnek és nagyon rövid életűnek bizonyult. Alig egy évre rá - mint látni fogjuk - a tanács mégiscsak arra „kényszerül”, hogy az új adónemet kivesse.)

A VB illetve a tanács általában a felső általános iskolában tartotta üléseit. Az 1955-ös évben az alábbi személyek voltak a tanács tagjai:

Girhiny Tibor tanácselnök,
Mácsi István VB titkár,
Vécsei Bálint,
id. Gazdik József,
F. Csabai János,
Izsó József iskolavezető,
Szintai József,
ifj. A. Csabai János,
Rádai Bálint,
Juhász József,
Dobos János.

Még ugyanebben a hónapban - tehát áprilisban - az új községgazda megválasztására is sor került. Az előző években megválasztott **VB elnökhelyettes**

F. Csabai János ugyanis elfoglaltságára hivatkozva azt kérte, mentse fel a testület e tisztsége alól. A testület elfogadva Csabai lemondási indokát, *helyette* a sokak által támogatott **Vécsei Bálintot** választja meg **elnökhelyettesnek** illetve egyúttal **„községgazdának”**.

Még a tavasszal megválasztásra került a **Legeltetési Bizottság** is. Az állattenyésztés fejlesztése és hozamának növelése érdekében ugyanis az újabb miniszteri rendelet a tanácsok gazdasági feladatául szabta a legelőgazdálkodást.

A Bizottság Elnöke Keresztesi Bálint lett.

Tagjai pedig: Obbágy József, Szemán József, Gazdik Ferenc, és Csáki Béla.

Mindeközben a kovácműhely ügye is rendeződni látszott: Timkó Antalné portáján lévő istálló ugyanis kitűnő helynek mutatkozott a műhely részére. Timkóné hajlandónak is mutatkozott az épület bérbeadására. Igaz, hogy a portán annak bérlője, Biczu Zoltán lakott, de az istállót nem használta. Úgy látszott nem lesz akadálya annak, hogy a tanács havi 20 Ft bérleti díjért igénybe vegye az épületet.

Az 1955-ös év közepére már egyre érezhetőbb nyomás nehezedett a meszesi tanácsra. Az Edelényi Járási Tanács VB határozata ugyanis arra kötelezte a meszesi tanács dolgozóit, hogy mindenképpen kezdjék el a termelőszövetkezet megszervezését. Az egyéni gazdálkodást folytató meszesiek többsége azonban nem kívánta a közös gazdálkodást. Természetesen voltak olyanok is, akik már időszerűnek vélték a tsz megalakítását. „*Könnyebb munkával nagyobb eredményt tudna elérni a község*” - vélte - többek között - **Gazdik József MDP párttitkár** (is).

Girhiny Tibor pedig egyenesen óva intette a szervezőket: „*Ügyelni kell arra, hogy oda osztályidegenek és kulákok be ne kerülhessenek.*” Aggálya azért sem volt alaptalan, mert felsőbb utasításra 3 meszesit is kuláknak nyilvánítottak. Mindhármuk birtoka meghaladta a 20 holdat.

Vécsei Bálint úgy vélte, a tsz megalakítása „*nagyon nehéz lesz*”, annál is inkább, mert ő nem lát olyan embert a községben vagy a tanácsban, aki a tsz vezetésre alkalmas lenne. Éppen ezért szívesebben elmenne akár az edelényi tsz-be is, ha muszáj, mintsem itt maradjon a megalakuló meszesiben. (Ez a nyilatkozata nem mond ellent annak a ténynek, hogy a néhány évvel később (1961-ben) megalakuló Petőfi tsz első elnöke éppen Vécsei Bálint lesz.)

1956. januárjában 14 taggal megalakult ugyan egy tsz, de ez „*kérész*” életűnek bizonyulhatott. Nem is tudunk a további sorsáról. Ám az is lehet - egy jegyzőkönyvben szerepelt a hír -, hogy csak „*papíron*” létezett, mint annyi más ebben az időben.

1955 őszén a tanácselnök személyében történt változás. Girhiny Tibort **Tóth Gyula** váltotta fel a községvezetői tisztségben.

Az **állami iskola igazgatója Izsó József** volt. Feleségével 2 tanulócsoportot vezettek. A két csoport létszáma 61 fő volt. Az alsó tagozatosok 34-en, a felsősök pedig 27-en voltak. Az 1955/56-os tanévben 10 fő volt a 8. osztályt befejezők száma. A községben ekkor már működött egy Népkönyvtár is, amelyet egyre többen látogattak. Az ifjúsági „*kultúrcsoport*” pedig nem egy ízben műsort is adott.

A 8. osztályt elvégzett fiatalok „*mozgalmi munkájának*” **megszervezését A. Csabai János DISZ titkárra** bízták. Az ifjú Csabai alighogy leszerelt a katonaságtól, máris nagy ambícióval kezdett hozzá a munkához. A meszesi DISZ szervezet ekkor közel 30 taggal működött. E szervezet keretében alakítják meg a község futballcsapatát is. A fiatalok ugyanis nagyon szerették a sportot, azon belül is a focit. Csapatukat a Járási bajnokság II. osztályú csoportjába hivatalosan is benevezték. Játékukkal nagy örömet szereztek a falu lakóinak, akik szívesen jöttek szurkolni a „*focistáknak*”. A község vezetői pedig - látva a csapat aktivitását és jó szereplését - azon voltak, hogy sportfelszereléssel támogassák a fiatalokat. Erre egyébként jó alkalom kínálkozott a VI. békekölcsön jegyzése kapcsán. A békekölcsönnek a községet illető részesedését végül meg is kapta a csapat.

Sportpálya a Berekben

1956 tavaszára kiderült: az előző év terveiből alig sikerült valamit is megvalósítani. A község vezetői is „rájöttek”, hiszen nap mint nap tapasztalhatták, az állami elvonás olyan nagy, hogy fejlesztésre szinte semmi nem marad. A visszacsepegtetett állami „támogatás” pedig éppen csak az adminisztráció költségeire futja. Megoldandó feladat pedig bőven volt. Így érthető, hogy a tanács március 19-i ülésén- megváltoztatva korábbi döntését - a községfejlesztési hozzájárulás kivetéséről határozott. Ez azt jelentette, hogy az általános jövedelemadó és a házadó után is 10 - 10 % fejlesztési hozzájárulást szedtek be a lakosságtól. Egyúttal minden fogatos számára évi 2,5 köbméter kő szállítását rendelték el, a többi felnőtt lakos részére pedig évi 2 nap társadalmi munkát írtak elő. Ezek az intézkedések mindenképpen szükségesnek mutatkoztak azokhoz a tervekhez, amelyeket (végre) szerettek volna megvalósítani a községben. Többek között az évek óta húzódó Koronci út javítása, a Petőfi út rendbetétele, az iskolák állagának megóvása,(mindkettőhöz WC építése), tűzoltófelszerelés vásárlása, a tűzoltószertárban egy közfal felhúzása és nem utolsósorban a könyvtár fejlesztése, új könyvek beszerzése.

Az 1956-os év tavaszán egyébként hatalmas árvíz pusztított a Délvidéken. Szerte az országban gyűjtés indult a Dunai árvízkárosultak megsegítésére. Az árvíz azonban nem csak a délvidékieknek, de a meszesieknek is nagy gondot okozott. A Rakaca patak kilépett a medréből. Az áradás olyan nagy volt, hogy a község szinte teljes takarmánya „odaveszett”.

A hatalmas károk illetve veszteségek ellenére ezen a tavaszon mintha az egész ország levegője megváltozott volna: friss szelek borzolgatták a bágyadt magyar tájat. Újra előkerült a „kulákkérdés”. A pártállami vezetés ugyanis felül kívánta vizsgálni a kuláksággal kapcsolatos „túlkapásokat” (is).

A kulák (*orosz eredetű*) szóval *nagygazdát, nyereszkesedő, zsugori kalmárt* jelöltek. Különösen a munkásosztály radikális, szocialista államapparátusi szervezeteiben honosodott meg ez a jelentése. Társadalmilag elsőrendűen a gazdagparasztot jelentette. Magyarországon az 1950-es években a 25 kat. hold földnél többel rendelkező parasztokat minősítették kuláknak. Sőt azokat is, akik ennél kisebb birtokkal rendelkeztek ugyan, de boltjuk esetleg malmuk volt. Ebbe a - nagyon „rosszízú” kifejezéssel megbélyegzett - körbe igen gyakran középparasztok is bekerültek.

Az 1945-ös földreform lényegében érintetlenül hagyta a később kategorikusan és „osztály-ellenségnek” bélyegzett kulákságot. 1948 után azonban fokozatosan erősödő gazdasági és adminisztratív határozatokkal szinte lehetetlenné tették számukra üzemük (gazdaságuk) fenntartását. Az 1949-től felgyorsult „kollektivizálás” idején nem léphettek be a termelőszövetkezetekbe. Földjeiket elvesztve zömük - elhagyva a mezőgazdaságot - főként a bányászatban és az építőiparban helyezkedett el.

Az országos rendeletnek megfelelően a meszesi VB a július 29-i ülésén foglalkozott a kérdéssel. A testület a három kuláknak minősített meszesiről megállapította: mindannyian becsületes középparasztok, akik jogtalanul és túlkapásból lettek kuláknak nyilvánítva. A VB állást foglalt továbbá abban is, hogy ezek az emberek kizsákmányolást soha nem folytattak, cselédet nem tartottak és politikai magatartásuk a „szocialista társadalmi rendszernek megfelel”. Mindezek alapján a testület azt javasolta a felsőbb szerveknek, hogy a három meszesi lakost mentsék fel a kulákság „vádja” alól. Úgymint:

Kovács Istvánné (*szül. Rémiás Anna*) 51 éves meszesi lakost, aki a háború előtt szüleivel közös háztartásban dolgozott. Szüleitől 11 Khold földet örökölt. Férje Kovács István pedig 12 Kholdat. Összesen tehát 23 Kholdon gazdálkodtak 1945-től.

Kovács István 1955-ben meghalt, így a feleségre maradt az említett 23 Khold. A birtok azonban 3 részre oszlott a férj halála után,

Horváth Vilmost (58 éves) meszesi lakost, aki már a háború előtt is 35 Kholdon gazdálkodott. 4 gyermeke volt. A föld jelentette minden jövedelmének forrását. Ez a földterület egyébként magában foglalta az Amerikában élő testvérének a földjét is (kb. 8 Kholdat),

Pálincás Jánosné (60 éves) meszesi lakost, aki már szintén a háború előtt 65 Kholdon gazdálkodott 2 gyermekével. 1940-45-ig korcsmája és üzlete is volt, amiben saját maga dolgozott. 1956-ban 25 Kholdon gazdálkodott.

A tanács egyébként a szeptemberi ülésén a távollévő tanácselnök helyettesítésére **Rádai Bálintot** választotta meg **elnökhelyettesnek**. A **VB titkári** feladatok ellátásával pedig **Tóth Zoltánt** bízták meg. A távollévő vezetőket ugyanis a felsőbb szervek többhónapos államigazgatási iskolára rendelték be.

Az október 23-i eseményeket megelőzően a meszesi tanács október 19-én tartotta „jegyzőkönyvileg is hitelesített” ülését. Az 1956. október 23-i forradalmi események a meszesi embereket is lázba hozták, ám a „helyi” vezetőknek köszönhetően rend és nyugalom maradt a községben. Azzal együtt, hogy a lakosság itt is erősen követelte a *nem meszesi tanácselnök leváltását és azonnali elbocsátását*. A testület a novemberi ülésén eleget is tett a „közakaratnak”, ám a VB titkár a határozatot tartalmazó jegyzőkönyvet nem terjesztette tovább.

Az eseményeket követően majd csak 1957. januárjában ül össze újra a testület.

1957. január 24-i ülés egyértelműsíti a novemberi döntést: A tanács Tóth Gyula tanácselnököt 1956. november 1-i hatállyal visszahívja funkciójából. (A tanácselnök egyébként úgy eltűnt, hogy azóta sem adott életjelet magáról.)

A forradalom leverése után kegyetlen leszámolások kezdődtek szerte az országban, ám a gazdasági megszorító intézkedések mintha lazulni látszottak volna. 1957 tavaszán megszüntetik a kötelező beadásokat. Akik pedig még 1951-ben kényszerűségből vagy „önként” tanácsai kezelésbe adták földjüket, most kártérítést kérhettek tulajdonuk után illetve a visszavétel lehetőségével is élhettek. Meszesi földjeiket kérték vissza: **Szegő Istvánné, özv. Rádai Istvánné meszesi, Dr. Andó Bálint miskolci, Juhász Ferenc rakacaszendi, Pálincás András és özv. Takács Ferencné galvácsi, Iroczki Sándor, Hronyecz Sámuelné, ifj. Iroczki Istvánné, özv. Bigus Istvánné tornabarakonyi valamint Tóbiás Istvánné debrétei lakosok.**

A forradalom hatalmas rést ütött a „népi” diktatúra falán. Teljesen szétdőlni ugyan nem tudta, de már semmi sem volt ugyanaz, mint ami annak előtte volt. A megfélemlítés, az iszonyú leszámolások ellenére sem. Érezték is ezt az emberek. Az eddigi erős szorítás engedett. A forradalom hőseinek vére nem volt hiábavaló, megérezhették a „szabadság édes ízét”, ha még oly leheletnyi is volt csupán. Az emberek „bátrabbakká”, kezdeményezőbbekké váltak és 1957 nyarára mintha megpezsdült volna az élet az ország településein.

Meszesen házhelyeket osztott a tanács a Belhelypótlék és a Legelő dűlőből. Az OTP-en keresztül értékesített telkek hamarosan gazdára találnak. Az évek óta húzódó, elmaradt feladatok pedig sürgős megoldást igényeltek. A meszesi testület „igen nagy fába vágta a fejszéjét”. **1958-ban** ugyanis arról döntött, hogy egy új **kultúrházat** illetve **tanácsházát** építtet a faluközpontban. A községi vezetők - maguk mellett tudva a lakosságot - egyhangúlag megszavazzák a községfejlesztési hozzájárulás 20%-ra történő felemelését az 1958-as évre,

sőt a további három (1959, 60 illetve 61.) évre is. A 266 ezer Ft-os költségvetéshez a testület 60 ezer Ft-os bankhitelt vesz fel (ennek fedezetét a 4 évre kivetett községfejlesztési hozzájárulás (kb. 140 ezer Ft) biztosítja. A Megyei Tanács látva az „összefogást” 70 ezer Ft-os támogatást helyez kilátásba. A meszesieket most már semmi sem állíthatja meg. A kultúrház építése igazi közösséggé formálja a falut. A emberek ugyanis - a fiataltól az idősig - nagy lelkesedéssel és sok-sok társadalmi munkával igyekeznek részt venni az építkezésen. **1959** októberére már a tetőszerkezet is rákerül az épületre.

Ugyanezen év decemberi tanácsülésén illetve falugyűlésén pedig már egy újabb nagyberuházásról döntenek: a **falú villamosításáról**.

A tanácsülés határozata és lakosok vállalása alapján a község a maga részéről az alábbiak szerint kívánt hozzájárulni a villamosításhoz:

- 20%-os községfejlesztési hozzájárulásból	61.250 Ft-al,
- családonkénti hozzájárulásból	
(110 család - 500 Ft)	55.000 Ft-al,
- bankhitel igénylés	57.750 Ft-al,
amelyek összege	174.000 Ft

természetesen megegyezett a községre kivetett költségek összegével.

Magának a villamosításnak a teljes bekerülési költsége - az ÉMÁSZ tervei szerint -853.000 Ft-ot tett ki.

1960-ban - az ideiglenesen távollévő - **Izsó Józsefné** helyett **Rencsicsovsky Ferencet** bízzák meg a község VB titkári feladatainak ellátásával. A kieső munkaerő pótlására egyébként is nagy szükség van, hiszen szinte „pezseg” az élet a faluban.

Ez év július 21-én megtörténik a villany átadás-átvétel. Az augusztus 20-ára tervezett kultúrházavatásig pedig még az aratást is be akarják fejezni, hogy az ünnep teljes legyen.

A 421 Khold terület learatása nem kis munkával jár. Ám a meszesi gazdák „nem félnek a munkától”, és hát a szervezésben is nagy gyakorlatuk van. Minthogy az aratásra váró területek nem teszik lehetővé a gépi aratást, ezért a községvezetés a kézi aratás mellett dönt. *A 198 Khold őszi búza, 13 Khold rozs, 84 Khold árpa és a 126 Khold zab* learatásához **91 aratópárt** állítanak ki. A behordáshoz rendelkezésükre áll a községbeliek *18 pár lófogata, 35 pár ökör és 20 pár tehénfogata*.

Az aratás idejét 8 napban határozzák meg. A fogatokat figyelembevéve egy napra fogatonként négy fordulót terveznek úgy, hogy egy fogat egy fordulóban 7 keresztet fog majd behordani.

A behordásért **Csáki Lajos** gazda felelt. **Keresztesi Bálint** a *figyelőszolgálatot* szervezte meg. **Bene Jánosnak** a *sőrellátásról*, **Izsó Józsefnek** a *szódavízellátásról* kellett gondoskodnia. **Gazdik János** pedig a *cséplést* vezényelte. A cséplőgép irányításához egyébként 3 főt jelöltek ki: **Keresztesi Bálintot, F. Csabai Jánost és Timkó Antalt**.

A jól szervezett és összehangolt munka eredményeként az aratás rendben megtörtént. Így tehát a lakosság jó hangulatban készülhetett a kultúrházavatásra.

Az augusztus 19-i ünnepi tanácsülésen az edelényi járási tanács kiküldöttei köszöntötték a község lakosságát. Elismerő okleveleket adtak át az építkezésben részt vevőknek, majd ezt követően „kultúrműsor” vette kezdetét. A műsort közös vacsora és reggelig tartó táncmulatság követte.

Az ősz már a kultúrház adta lehetőségek tervezésének jegyében telik. A ház vezetését Izsó József iskolaigazgatóra bízák, aki egyben a népművelési ügyvezetői tiszteket is betölti.

Az épület otthont ad ezentúl a tanácsi hivatalnak, a kultúrháznak, de itt van a könyvtár helyisége is. A Moziüzemi Vállalattal kötött szerződés értelmében pedig heti egy alkalommal mozielőadásra is sor kerül a nagyteremben. A fiatalok részére egy biliárdasztal is beállításra kerül. A fiatalok ugyancsak aktivizálják magukat. A KISZ-esek és az általános iskolások színjátszó csoportja nagysikerű előadást tart az új kultúrházban. Sikerüket mi sem jellemzi jobban, minthogy a Rakacaszendiek is meghívják őket. Vendéelőadás keretében pedig a szendreiak illetve a rudabányaiak kultúrcsoportja is fellép Meszesen. Mindeközben egymást érik a fiatalok számára szervezett táncmulatságok, a bálók.

A tanács a kulturális állandó bizottság javaslatára a lakosság részére is lehetővé teszi a kultúrház bérletét. Az alkalmankénti 100 Ft-os bérleti díj nem nagy bevételt jelent ugyan, de nem is ez a fő cél. Szeretnék minél jobban kihasználni. A „lakodalmások”-nak igazán kedvére van a lehetőség, hiszen egyre többen itt rendezik az esküvőjüket.

A kultúrház

Az augusztusi kultúrház átadás azonban még nem jelentette az építkezés teljes befejezését. A hiányok pótlására újabb társadalmi munkákat szerveznek. Ekkor töltik fel a „ház” udvarát illetve megtörténik a lekövezése, a nagytermet mozaiklapokkal burkolják be valamint elkészül a külső kerítés is. A csatornázás, a WC építés és a külső festés munkálatai egészen 1963 tavaszáig elhúzódnak, ám ekkorra megérkezik a Megyei Tanács által beígért 70 ezer Ft-os rendkívüli állami hozzájárulás is.

1961 őszén a meszesi pártszervezet egy TV-t kap „ajándékba”. A készüléket a kultúrházban helyezik el és a „jobb adások kiválasztásával” hetente két alkalommal is élvezheti a TV közvetítéseket a lakosság.

A községi tanács 1962 tavaszán sort kerít a faluban folyó népművelési tevékenység értékelésére is. A tanácstagok jónak ítélik az itt folyó munkát, ám hiányolják a nyári szervezett programokat. A „mozgalmas” őszi és téli hónapokon felbuzdulva úgy döntenek, hogy ezentúl minden tavaszi és nyári hónap első vasárnapja népművelési nap legyen és ezeket a - labdarúgó mérkőzésekkel egybekötött - „majálisokat” végül táncmulatság zárja be.

Továbbá szorgalmazták azt is, hogy évente legalább 3 kirándulás megszervezésére kerüljön sor egy az általános iskolások, egy a fiatalok és egy pedig a tsz tagok részére.

Ekkor már **Timkó Barna** szervezte és irányította az ifjúsági mozgalmat. A fiatalok nemcsak a szórakozásban, de a társadalmi munkában is aktívak voltak. Facsemetéket ültettek, parkosítottak a kultúrotthon körül és az őszi illetve a téli hónapokban pedig újabb 3 színielőadással „rukkoltak ki”. Három környékbeli településen is játszottak, sőt Meszes ugyancsak három „vendégelőadásnak” adott otthont.

1962-ben még csak tervezték, **1963 nyarára** azonban már meg is szervezték a nyári napközit a községben. Az állam ugyanis jelentős anyagiakkal támogatta a tsz-el rendelkező községeket, ezzel is segítve az adott település tsz tagjainak a munkáját. A tanács végrehajtó bizottsága úgy döntött, hogy a **Napközi Otthon vezetésével Czidor Katalint**, az akkor IV. osztályos gimnazista tanulót bízta meg. A fiatal, talpraesett gimnazista lány nagy felelősséggel tett eleget a rábízott feladatnak. A 25 gyermeket nemcsak „felügyelte”, hanem olyan programokat szervezett részükre, amelyeken igazán jól érezték magukat. Munkájában **Molnár Istvánné** volt a segítségére, aki egyben - főzőnőként - a gyermekek finom ebédjéről gondoskodott.

A napközi otthon vezetője egyébként havi 880 Ft-ot, a szakácsnő pedig havi 800 Ft-ot kapott fizetés gyanánt.

1963 tavaszán tanácsválasztásokra került sor szerte az országban. A meszesi újonnan választott tanács 1963. március 5-én tartotta alakuló ülését. id. Gazdik József nyitotta meg, majd - a levezető korelnök - Keresztesi Ferenc vette át a szót. Ezután Timkó Barna a Mandátumvizsgáló Bizottság Elnöke jelentést tett az alakuló tanácsülésnek: a választó-körzetnek megfelelően a 11 tanácstag választása megtörtént. Minden szavazat érvényes volt és ellenszavazatot nem találtak. Ezt követően Izsó József a Hazafias Népfrent nevében javaslatot tett a tisztségviselők és a két Állandó Bizottság tagjainak a megválasztására. A tanácsülés elfogadta és egyhangúlag megszavazta:

VB Elnöknek (tanácselnöknek)	Rádai Bálintot,
VB Elnökhelyettesnek	Vécsei Bálintot,
VB Titkárnak	Izsó Józsefnét,
VB tagnak	id. Gazdik Józsefet,
VB tagnak	Keresztesi Ferencet.

A Mezőgazdasági és Pénzügyi Állandó Bizottság

Elnökének:	ifj. Csabai Jánost,
Titkárának	Keresztesi Bálintot,
és tagjának	Molnár Istvánt.

A Kulturális és Szociális Állandó Bizottság

Elnökének	Izsó Józsefet,
Titkárának	Pálinkás Ernőt,
és tagjának	Timkó Barnabást.

Az új vezetésnek illetve a tanácsnak máris rengeteg tennivalója akadt. Új házhelyrendezési tervet készítettek, hogy a nagymérvű házhelyigényléseket

kielégítsék. A 12 házhelyet a legelő dűlőből és a káposztaföld dűlőből alakították ki.

Megkezdték a dolgozók általános iskolájának a megszervezését is, hogy a faluban lévő közel 100 fő esti vagy levelező tagozaton elvégezze az általános iskola 7-8. osztályát.

Mindeközben a község a második alkalommal megrendezendő „kulturális seregszemlére” készült, amely ezúttal is Meszesen került lebonyolításra. A környékbéli négy község fiataljai mérték össze tudásukat. A tűzoltók pedig Boldván a járási tűzoltóversenyen vettek részt. **Ifj. Csabai Jánosban** egyébként már ekkor megérlelődött a **parancsnoki** tisztségről való lemondás gondolata, hiszen a tsz vezetése mellett egyre kevesebb ideje maradt az önkéntesekkel való foglalkozásokra. Ám még egy évig így is elhúzza a döntést, de 1964 nyarán már azt kéri a VB-től mentse fel a parancsnoki tisztség alól. A VB azonban elutasítja kérését, arra hivatkozva, hogy a helybenlévő lakosok között nincs nála alkalmasabb ember erre a feladatra. Ellenben segítséget ígérnek neki. Még két évig marad parancsnok, amikor is **1966 nyarán Czégény Gábor** végre felváltja. Czégény azonban csak rövid ideig irányítja a tűzoltóság munkáját, hamarosan **újra Csabai** illetve **1968-tól Pásztor Ferenc** a parancsnok. Pásztor Ferenc az önkéntes tűzoltóság legfontosabb feladatának a megelőző munkát és a falu tűzmentességének a biztosítását jelöli meg. Ez év nyarán pedig végre átadásra kerül az új tűzoltószertár is. A viszonylag jó állapotú gépi felszerelés (gépi fecskendő) mellett a 16 önkéntes ruházati felszerelése nem több mint 8 öltöny ruha 10 db derékszíj és 8 db sapka.

De térjünk még vissza az 1964-es esztendőhöz. Ekkor kezdik el a Petőfi utcán a járdaépítést. A községi vízelvezető árkok közel fele kiásásra kerül. Megtörténik a Büdöskúti közút környékének a rendbetétele, lekövezése illetve elkezdődik egy új út kiépítése a Tsz-majorhoz (Tsz központhoz).

1965-ben a kenderföld dűlőből újabb 14 házhely kijelölésére kerül sor. A „Tisztasági Mozgalom” keretében pedig 2 ezer darab facsemete kiültetését végzik el társadalmi munkában a község lakói. Ezek nagyrészt az új házhelyekhez, a tsz majorhoz illetve a községbeli lakóházak elé kerülnek. A Fő utca jobb oldalán pedig kb. 420 folyóméter hosszúságú járdaszakasz is elkészül még ez év nyarán.

A „takarékosági év keretében” - a járás több kisközségében, így Meszesen is - VB vezetői állások összevonására került sor. Az Edelényi Járási Tanács Végrehajtó Bizottságának javaslata alapján Meszesen a VB Titkári állást szüntették meg.

A Községi Tanács 27/1965. sz. VB határozata értelmében 1965. június 1- hatállyal a VB titkári feladatok ellátását a VB Elnök vette át. A feladatösszevonás azonban itt személycserét is jelentett. A VB ugyanis előbb Rádai Bálintot, az eddigi tanácselnököt, felmentette funkciója alól - megköszönve eddig végzett becsületes és odaadó munkáját - és egyúttal Izsó Józsefné, volt VB titkárt választotta meg az új VB Elnöknek (azaz tanácselnöknek). Továbbá úgy határoztak, hogy az új, függetlenített VB Elnökhelyettes Rádai Bálint legyen.

Ezeket a változásokat azonban az év végén egy újabb is követte: A Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány 1027/1965. számú (november 28-án megjelenő) határozata ugyanis az egyes községi tanácsokat arra kötelezett, hogy a végrehajtó bizottságaik működését átmenetileg - 1967-ben esedékes választásokig - szüneteltessék. Ez a határozat mindazon községekre vonatkozott, amelyekben a tanácstagai választókerzetek száma 15 vagy ennél kevesebb volt. Mint ismeretes Meszesen 11 választókerület volt, így ennek megfelelően a VB hatáskörét a tanács, a hatósági jogkört pedig a tanács elnöke vette át.

A legérzékenyebben mégsem ez érintette a meszesi lakosokat. A tervezett iskolamegszüntetés illetve szalonnai központtal történő körzetesítése nagy ellenállást váltott ki a szülők közül. Egyelőre sikerült is megakadályozniuk, hogy a gyerekeket „elvigyék” a szalonnai iskolába. A további ellenállásuk azonban már hiábavalónak bizonyult. A körzetesítést nem tudták megakadályozni. Az 1966-ban az „iskolabezárás” egyelőre még csak a felső tagozatos diákokat érintette. Így „csak” 34 felsőtagozatos gyermeknek kellett vállalni a napi „buszozást”. Az itthonmaradt 36 alsótagozatos tanulóhoz 1966 őszére új iskolavezető-tanítónéni került **Kerekes Sarolta (később Gazdik Jánosné)** személyében. Az Izsó házaspár ugyanis a 15 éves meszesi „munkálkodása” után Aszódra költözött. Izsó József iskolaigazgatóként, népművelési felelősként, felesége pedig előbb nevelőként, utóbb pedig tanácselnökként tette nélkülözhetetlenné magát a faluban. Az iskolai nevelésben egyébként két fiatal pedagógus is segítette Izsó tanító „bácsit”. Egyikük a *meszesi születésű Czidor Piroska*, a másikuk pedig **Majoros Márta**.

Az 1968/69-es tanévben (két tanulócsoportban) még 44 alsótagozatos gyermek „koptatta” a meszesi iskola padjait.

1966 februárjában egyébként először rendezik meg a községben az **Öregek Napját**. A tsz és a tanácsi vezetés nemcsak vendégül látja a falu idős embereit, hanem kulturális műsorral is kedveskedik nekik. A hagyományteremtő „ünnepség” a következő években is megrendezésre kerül. 1967 október 20-ik napján például 42 olyan idős embert is köszöntenek, akik már betöltötték a 65. életévüket.

1966-ban az új lakóházakhoz is elkészül a villanyhálózat. valamint további 1000 m járda épül meg. A közút javításával illetve aszfaltozásával egyidőben pedig végre elkezdődik egy új híd építése is a falu nyugati (Martonyi felőli) kijáratánál. Két utcát (a Petőfit és az Adyt) sikerült végre szilárd burkolattal ellátni.

Az Izsó házaspárnak a faluból való elköltözése után **Maksa Sándor** kap megbízást a VB Elnöki, még **Molnár János** a VB Titkári feladatok ellátására. A megbízások - természetesen csak rövid időre - az 1967-es tanácsválasztásokig szóltak. A választásokat követően az alábbi személyek kaptak bizalmat a községben folyó munkák irányítására:

Molnár János VB Elnök - függetlenített,
Vécsei Bálint VB Elnökhelyettes - társadalmi,
Csabai János Vb tag,
Keresztesi Ferenc VB tag,
Nagy László VB tag.
A tanács további tagjai pedig:
Pálincás Ernő,
Pásztor Vilmosné,
Keresztesi Bálint,
Rádai Bálint,
Molnár István és
Timkó Barna.

Az újonnan alakult tanácsnak máris számos problémával kellett szembenéznie. Először is: a legfrissebb kormányrendeletnek megfelelően határoznia kellett a VB - újabb - „átmeneti” szüneteltetéséről.

Másodszor: a megépült Rakaca tó a környék - ezen belül is Meszes - idegenforgalmi centrummá nőtte ki magát. Ebből adódóan alapvető fontosságúnak mutatkozott a községnek áruval történő ellátása. Ugyanakkor nagy kihívást is jelentettek az ebből adódó lehetőségek illetve feladatok: tervek készülnek a tó környékének rendezéséről, a falu határában kiosztandó víkendtelkek közművesítéséről, a község vezetékes ivóvízzel történő ellátásáról.

A Járási Tanács VB titkára, Vodila Barna (elvtárs) személyesen is megjelenik a tanács első, alakuló ülésén és „gyönyörű képet fest” a Rakaca-tó körüli fejlesztésekről. A Járás segítségével és a földművesszövetkezetek bevonásával reprezentatív üzletek, éttermek, cukrászdák stb. épülnek majd a Tó környékén - ígéri. A járási elvtárs már „körzetben gondolkodik”, de információit még nem osztja meg az érintettekkel. Pedig ő már tudja, hogy hamarosan sor kerül a Tókönyéki települések tanácsainak az összevonására. Ám a meszesieket itt még arra buzdítja, hogy a „saját erejükből” készíttessék el az ún. „társadalmi terveket”.

A község az előző évek „nagyberuházásai” után most újra „lendületben” van. A járás kisközségei között első helyen áll a községfejlesztési adó felhasználása területén, sőt a meszesiek társadalmi összefogását szintén kiválóra értékeli. A meszesiek már megmutatták, hogy közösségük mire képes, az értelmes célokért mi mindent hajlandók áldozni. Most a lehetőséget várják, a kapunyitással reájuk váró teret, hogy öntevékeny és szorgalmas munkájukkal minél többet „profitáljanak” a Rakaca tó közelségéből, az általuk megálmodott tervek megvalósításából.

A Fleischer - féle kút és a porta

1967 nyarára újjávarázsolják a községi italboltot is. A Fleischer (Flajser) féle kocsmát kibővítik egy helyiséggel és új berendezésekkel látják el. 1968-ra pedig befejeződik a Karola major villamosítása is, amelynek költségeihez a Királykúti Állami Gazdaság is hozzájárul.

A Karola - környéki (kb. 120) víkendteleknek a kiosztását azonban már nem végezhette el a meszesi tanács. A Járási Tanács Végrehajtó Bizottsága ugyanis a 12/1969. számú meszesi tanácsi határozatra hivatkozva úgy rendelkezett, hogy a tókönyéke települések (Meszes, Martonyi, Szalonna) tanácsát

(7.) az államigazgatási munka egyszerűsítése, a hivatali munka javítása illetve gazdaságosabbá tétele érdekében -

összevonja és szalonnai központtal közös tanácsot hoz létre. Bár a meszesi tanácsi vezetők illetve a tanács tagjai az összevonással kapcsolatban kétkedésüknek adtak hangot és mindannyian ellenezték is azt, 10 szavazattal, ellenszavazat és tartózkodás nélkül végül mégis „elfogadták” és a „felsőbb nyomásra” megszavazták az egyesítést.

A Petőfi Tsz.

A Meszesi Petőfi Tsz. **1961. január 6-án alakult 120 taggal.**(1.) Első elnökének Vécsei Bálintot választották. A tsz földterületének kijelölése után azonnal megindult a tagok közötti vetőmaggyűjtés illetve elkezdődött a földekre a trágyahordás. Február első napjaira már 220 mázsa tavaszi vetőmag állt a tsz rendelkezésére. A munkálatok nagyon jól haladtak és így idejében földbe kerültek a vetőmagok. A nyár jó terméssel kecsegtetett. A learatandó kalászosoknak 3 helyen jelöltek ki közös szérút: a Kecske hegyen, a Kenderföldön illetve a Kútfej dűlőben.

A 120 tagból azonban alig 12 fő volt a munkaképes férfi . Ezért a tanács és a tsz vezetősége az ormosi és a rudabányai bányauzemet arra kérte, hogy a tsz tagok családtagjait 3 - 4 nap szabadságra engedje el, hiszen az aratás náluk nélkül szinte lehetetlen. Ugyanakkor intézkedtek arról is, hogy a MÁVAUT 2 meszesi garázsát terménytárolásra igénybe vehesse a tsz. Silótakarmány tárolására pedig az ún. tsz majorban jelöltek ki területet. A gödör kiásására éppen kapóra jött a Vízügyi Építő Vállalat kotró gépe. A kotrógéppel ugyanis patakszabályozási munkákat végeztek a Rakaca tavat feltöltő Rakaca patakon a község határában.

A tsz-nek ekkor még nem voltak sem istállói, sem „központi” épületei. A meglévő (a tagok által a ”közösbe beadott”) állatokat magánistállóikban helyezték el. 1962-ben az alábbi állatállománnyal rendelkeztek:

Sertés	105 db
Anyakoca	14
Hízó	29
Süldő	30
Malac	32
Szarvasmarha	38
Tehén	24
Borjú	14

Juh	145
Anyajuh	50
éves bárány	50
idei bárány	45
Ló	17

1962 őszén a 2 éves tapasztalatokat értékelve örömmel állapítják meg, hogy az eddigi 5 - 6 mázsás terményeredmény a duplájára, 10 - 12 mázsára emelkedett. Az állatok elhelyezése is rendeződni látszott, hiszen befejezéséhez közeledett az 50 férőhelyes marhaistálló építése illetve folyamatban volt egy 300 férőhelyes juh hodály építése is.

1963-tól új elnök került a tsz élére **ifj. Csabay János** személyében. Az eddig növény-termesztési brigádvezetőként dolgozó Csabayt ezt megelőzően egy 10 hónapos elnökképző iskolára is elküldték, hogy fiatal és megfelelően képzett szakember vegye át a község mezőgazdasági életének az irányítását. 1963-ban ugyanis, már 1334 Kat. Holdon gazdálkodott a tsz. Ebből 866 Kat. Hold volt a szántóterület. A lassan, de egyre növekvő állatállományhoz ez a terület elegendőnek is mutatkozott. A tsz fő céljaként továbbra is a takarmánynövények termesztését jelölték meg. A rét ugyan kevés volt, ám a szarvasmarha állományt - ezen belül is a növendékmарhák arányát - mindenképpen szükségesnek tartották emelni.

Még 1962-ben elindították a Tsz Akadémiát, amely tulajdonképpen a helyi tsz dolgozók szakmai ismeretének bővítését volt hivatott szolgálni. A „tanfolyamon” az első évben 25-en vettek részt és mindannyian sikeres vizsgát is tettek az ott elhangzottakból. A heti 1 napot igénylő foglalkozásokra 1963-ban újabb 20 főt iskoláztak be.

A munkaerővel azonban továbbra is nagy gondok voltak. A tsz tagok nagyrésze ugyanis nő volt. A férfiak száma alig érte el a 12-14 főt. Közülük 8-an pedig már a 60. életévüket is betöltötték.

A gépellátásuk szinte egyenlő volt a semmivel. Bár az 1 db saját tulajdonú UE-28-as traktor - az említett munkaerőhelyzetet tekintve - igencsak nagy segítséget jelentett.

1966-ban - annak ellenére, hogy az árpában illetve a búzában a jég pusztított - tárolási gondokkal kellett szembenéznie a tsz tagságnak. Szükségmegoldásként az iskolához tartozó - üresen álló - nevelői lakást használták fel, ugyanis a MÁVAUT mindkét garázsa kevésnek bizonyult. Még ugyanebben az évben új főagronómus került a Tsz-hez Paksi György személyében.

Az 1967-es év még mindig a tárolási gondokkal telt el. Ám a marhaállomány most már kiválónak mutatkozott. (Az előző évben ugyanis teljesen lecserélték a gümőkóros állományt.) A megfelelő takarmányozás és a szakszerűbb állattartás -úgy tűnt - ezen a téren is meghozta gyümölcsét.

Annak ellenére, hogy időközben a gépállomány is nőtt, a gépesítés foka még mindig nagyon alacsony volt, hiszen 1 traktor egységre 235 Kat. Hold jutott. Ezt a gépesítési fokot egy MTZ, két UE-28-as (plusz további kettő felújításra szorult), egy G-35-ös és egy K-25-ös traktorral érték el.

Az Elnök az 1967-es évet értékelve külön kiemelendő feladatnak a tsz tagság fiatalítását nevezte meg. A jelenlegi létszám ugyanis 101 fő volt, de már ebből is 26-an öregségi járulékosok voltak. A közös munkában egyébként közel 83 tag és mintegy 31 családtag vett részt rendszeresen.

Az 1967-es terméseredményeket tekintve az alábbi termésátlagok születtek:

Búzából	340 Kh-on	8,5 mázsa
Tavaszi árpából	100 Kh-on	7,23 mázsa
Borsóból	30 Kh-on	6,5 mázsa
Kukoricából	50 Kh-on	14,5 mázsa

Az áruértékesítés szinte minden területén „túlteljesítették” a tervüket. A kenyérgabona, a tej, az állatok értékesítése, a gyapjú eladás nagyon jól jövedelmezett.

A növénytermesztésben 216.000 Ft-al,
az állattenyésztésben 29.000 Ft-al,
a segédüzemágban pedig 49.000 Ft-al több bevételre tettek szert

az elmúlt évhez képest. Az 1967-ik évi tiszta jövedelmük 517.000 Ft-ot tett ki. A teljes tsz vagyon pedig 2.643.000 Ft értéket mutatott. Mindezek mellett azonban fontosnak látták a háztáji állatállomány további erősítését.

1967-ben négy nagyberuházást is sikerült befejezniük. Elkészült a 300 férőhelyes juh hodály, a hídmérleg, egy vegyszerraktár valamint a sertésfiaztató tetőszerkezete is átépítésre került. Az eredményes gazdálkodást egyébként nagyban segítette a tsz melléküzemága a Liza hegyen működő kőbánya illetve a mészégető üzem.

1968 végére a szervezeti életben is jelentős változások álltak be. Javult a munkafegyelem, a munkaszervezés. Dinamikus, eredményesen gazdálkodó szervezet képét mutatta a meszesi Petőfi Tsz. Az 1968-as zárszámadáskor éves tiszta jövedelmük már 560.000 Ft volt.

Hiába volt azonban az igyekezet, felsőbb utasításra ezen a területen is megtörtént az egyesítés. A három község (Meszes, Martonyi és Szalonna) termelőszövetkezete 1969. január 1-vel úgy „alakult újjá” (szalonnai központtal) mint Tórkörnyéki Egyesült MgTsz. - de ez már egy következő fejezet!

A reformátusok temploma

A templom

A XV. Században a politikai viszonyok igencsak kedveztek a reformáció elterjedésének a vármegye számos településén. A vármegye két nagy családja, a Perényi és a Bebek család református lett. A XVI. Századtól pedig a Lorántffyak is azzá váltak. Mint tudjuk, ez utóbbiak igencsak nagy befolyással voltak Meszesen is.

„Akié a föld, azé a vallás” - elv ekkor élte „virágkorát”. A földesúr vallása ugyanis meghatározta jobbágynak vallását is.

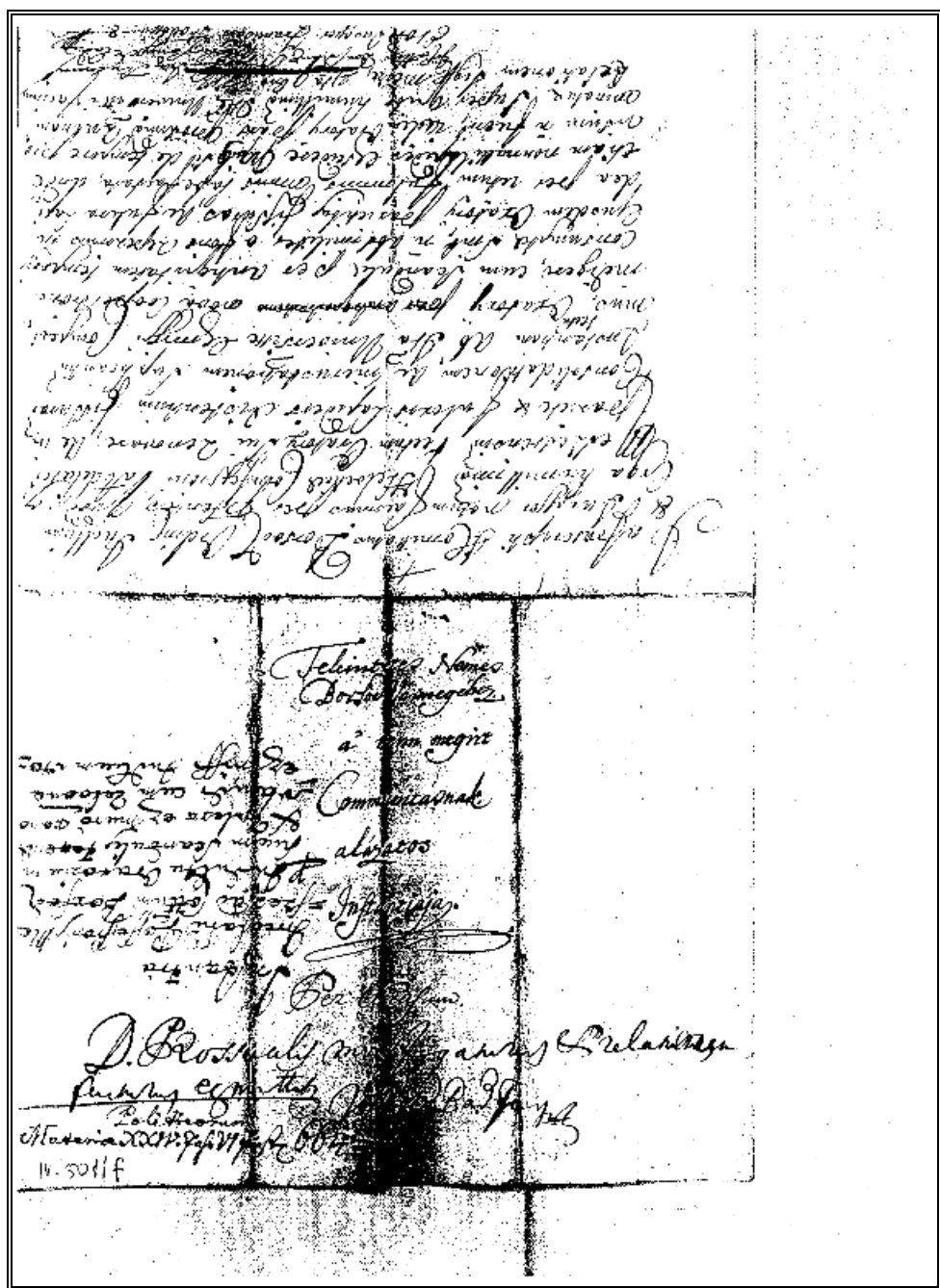
Az első református „eklézsiák” az 1550-es évektől kezdve alakultak. Az első korszak tulajdonképpen a Perényi - Bebek családé volt, amely időszak alatt pl. Szendrőben 1576-ban, Szalonnán 1589-ben alakul meg a református egyház.

A második korszak Bocskay István szabadságharcához főződik. Az ezt követő bécsi béke ugyanis mindenki számára biztosította a szabad vallásgyakorlatot, amelynek következtében újabb anyaegyházak alakultak. 1610-ben Rakacaszenden, 1614-ben pedig Rakacán.

Végül a harmadik korszak Bethlen Gábor korára esett. Ez időszak alatt, az 1620-as években (pontosan 1621-ben) találkozunk a meszesi református egyház első említésével. Ez az évszám azonban nem az alapítás évét jelentette, hanem az okiratokon való első előfordulást.**(1.)** Feltételezhető, hogy - a környékbeli településekhez hasonlóan - a meszesi református egyház is az 1610-es években alakult meg. A római katolikusok kőtemploma azonban már az 1500-as években a reformátusok használatába került. Erről tudósít egy 1595. évi jelentés is.

A templomot egyébként az 1753-as években már javították. Ám a gyülekezet 1778-ban újabb segítséget kér a Vármegyétől a templom rendbehozatalára. A templom állaga ugyancsak megromlott, hiszen nemcsak a vakolat hullott le a kőfalakról, de a kőlábai is megroggyantak és egynéhány helyen a villámcsapás okozott benne károkat. *„Nagyon meg erőtlenedett kő falának reparációjára, megigazítására és meg orvoslására, úgy, meg fejezésére is.”* - kéri a gyülekezet a vármegye hathatós támogatását. **(3.)**

131

A meszesi református gyülekezet levele

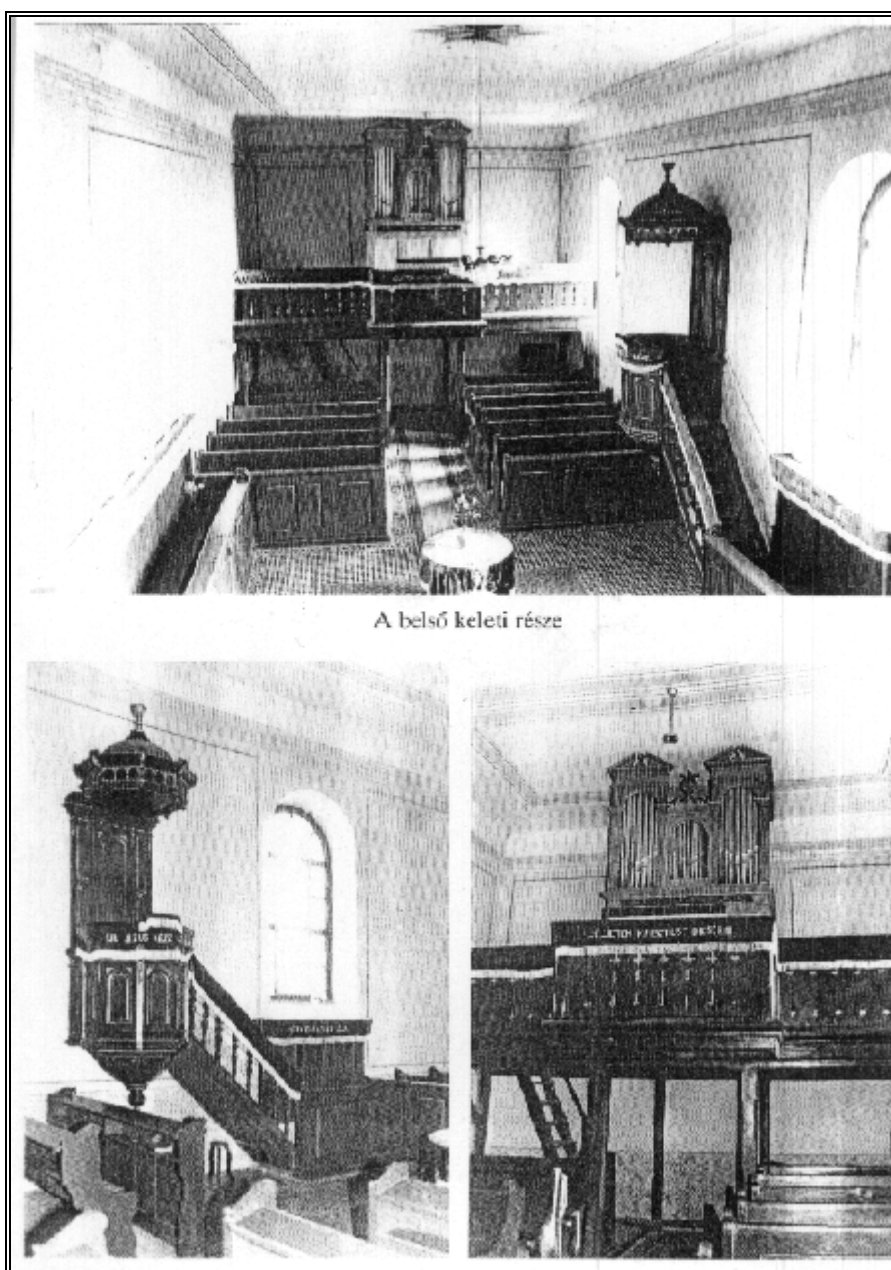
Egy 1783-as jegyzőkönyv szerint (4.) környékünkön az alábbi anyaegyházakat találjuk:

Hely	Lelkész	Leányegyháza
Meszes	Fodor István	Abod
Hangács	Bátory István	Nyomár
Ládbesenyő	Dömsödi József	Szendrőlád
Alsó Szuha	Sebő József	Diviny (Dövény?)
Rudabánya	Árvey József	Szuhogy
Arnót	Draskoczi Drávecz János	nincs filiája

1858-ban a templom újra javításra szorult. Állapota ekkor már annyira megromlott, hogy alig negyven évvel később, 1901-ben teljesen lebontották. Az új templomot az eredeti helyén, **1902-ben** építették fel **Grenyó Bertalan** miskolci építész tervei alapján. Az 50 méteres sziklatömbön lévő templom a nyugati homlokzatán 22 méteres tornyot kapott. *Az építkezéshez nemcsak nagyarányú pénzadománnyal, de a tagok önkéntes munkájával is hozzájárult a gyülekezet.* Ezen kívül nagyobb összeget adományozott még **gróf Andrássy Dénes dr. és neje Andrássy Franciska.**

Kisebb harangját (amely 60 kg-ot nyom), újra beépítették. Ezt **1753-ban** egy ismeretlen **kassai mester öntötte.** A *nagyobb harangját* (120 kg) **ifj. Walser Ferenc Budapesten** készítette, **1922-ben.** *8 változatú orgonáját* **Hardonyi József, besztercebányai mester** építette, **1912-ben.** Ennek teljes összegét Tekintetes **Zsóry István** főgondnok úr „állta”.

A II. világháborúban a templomot aknatalálat érte. Orgonája is megrongálódott. Teljes újjáépítése **1947-ben fejeződött be.**

A belső keleti része

A templom belülről

A 8x25 méteres belső térben 320 ülőhelyet alakítottak ki. Mennyezete sík, vakolt. **(5.)** A meszesi református egyház tulajdonában két művészi értékű „emléktárgyat” is találunk: egy **1696**-ból származó **ónkannát** és egy **1787**-ben készült **ónkelyhet**.**(6.)**

Birtoklási, népességi és egyéb adatok mutatói a XVIII. századtól.

A község népességi adatairól elsőként egy **1746-os egyházi összeírásból** értesülhetünk. Az un. *canonica visitáció* **(1.)** Meszes földesuraként két személyt említ. Az egyiket egyszerűen csak Hodossi úrnak írja, a másikat viszont a teljes nevén megnevezi: Regáli Zsigmond. Amíg a Hodossy család és leszármazottai hosszú időn keresztül Meszes meghatározó földbirtokosai voltak, addig Regáli Zsigmondról szinte semmit sem tudunk. Sem ennek előtte, sem ennek utána nem találjuk Meszes birtokosai között. Annak ellenére, hogy az összeírás Meszes földesuraként említi, némi fenntartással kell fogadnunk ezt a közlést. (Az is lehet, hogy névelírással van dolgunk!)

Az összeírás egyébként csak a római katolikusokra vonatkozott, így tehát a község lakosairól nem kaphatunk teljes képet. A lakosokról azt állítja, hogy magyarok, de „*kevés szláv*” anyanyelvű lakosról is említést tesz. „*Római katolikusként 15, s bizonyosan római katolikusként csak 2*” - szerepel az összeírásban. Luteránusból szintén kettőt említ.

Gizeri János nevezetű **római katolikus papjáról** viszont azt jegyzi fel, hogy jó állapotú lakóháza van a faluban és „*mindent elvégez*”. Évi jövedelme pedig 60 rénes forint.

„Pontos”, számszerűsített adatokat az 1785-ös **(2)** országos összeírásból tudunk meg. A község 2154 hold mezőgazdasági területéből 826 hold volt a szántó, 387 hold a rét, a legelő-erdő pedig 944 holdat tett ki. Nagyobb birtokosai között, a Martonyiban kastéllyal bíró Vattay családot (Vattay Istvánt, Vattay Györgyöt, Vattay Jánost), A Csákyakat (gróf Csáky Antalt és gróf Csáky Jánost), Hodossy Józsefet valamint a „Dobóczai” családot találjuk. 70 lakóházában 73 háztartást vezettek. 438 lakosából 88 volt a római katolikus, 17 a görög, 250-en voltak a reformátusok és 5-en izraeliták. A fennmaradó további 78 fő vallási hovatartozásáról azonban semmit sem tudunk meg. Mindannyiukat magyar nyelvűeknek írta.

A római katolikusok egyébként az egri püspökség Borsodi esperesség filiájaként (leányegyházaként), a görög katolikusok a Munkácsi püspökség Borsodi esperességének Abodi filiájaként szerepeltek, a reformátusok pedig a Tiszáninneri kerület Felsőborsodi Anyaegyházához tartoztak.

Ez az összeírás fontos tényként rögzíti, hogy a **községnek malma van!** A feltételezhetően a Rakaca patakon „üzemelő” malomról azonban semmit sem tudunk meg.

1833-ban jégverés pusztított a megye számos településén, ezért a nagyobb károkat szenvedett (Szakácsi, Irota, Diósgyőr valamint **Meszes**) községeket felmentették az azévi katonai terhek megfizetése alól.

Ugyancsak káresetről értesülhetünk az 1847/48-as katonai év adóösszeírásából is.

1847-ben valószínűleg tűzvész pusztíthatott a faluban, mert három család is *mentesült - háza leégése miatt - a katonai adófizetés alól.* (özv. **Darnai Jánosné, ifj. Darnai András** illetve **Ulisnyák Mihályné.**)

Mentesek voltak továbbá az adófizetés alól a „közhivatalt” ellátó **kis - és nagybíró,** előbbi **felső Gazdik András,** utóbbi **felső Gazdik Mihály** (ő egyébként a mentesség ellenére 1 forint 46 krajczárral mégiscsak hozzájárult a községi terhek viseléséhez!), az uraságok két *kerülője* **Vétsei László** valamint **Varga János.** Az adóösszeírásból tudjuk, ezidőtájt **Novák János** viselte a *református kurátori tisztséget,* **Nagy István** pedig a *harangozóságot.* A harangozó egyébként szintén kimaradt az adófizetésből, ahogyan **Kovács György,** a helység *csordása* illetve **Konkoly József gulyás** is.

Meszes „*adó Fizető Lakosainak minden található vagyonainak*” összeírása szerint a község 289 rénes forintot és 36 krajczárt -ezüstben - volt köteles befizetni a hadiadóba, éspedig az alábbi részletezéssel:

Hadipénztárba	124 Ft	12 Krajczár
Házi pénztárba	144 Ft	10 Krajczár
Hadfogadóba	2 Ft	16 Krajczár
Összesen:	270 Ft	28 Krajczár

Minthogy azonban a kivetés összege több volt a fenti összegnél, *a szendrei járás Szuhogyon székelő főszolgabírája, Okolicsányi Lajos* az alábbiakról rendelkezett:

a fennmaradó részből „Katona istálló teher”-re 1 forint 52 krajczár, még további biztosításra és a „helység szükségéi fedezésére” 17 forint 16 krajczár „engedtetik”.

Fényes Elek 1851-ben(4.) megjelent munkájában Meszesről az írja, hogy 101 lakóháza és 559 lakosa van. (Úgy tűnik a község ekkor érthette el a legmagasabb lélekszámot, ámbár, ha az ország történeti statisztikai adatait vizsgáljuk(5.) és a 200 évre visszamenőleges(1785-1990) adatsort fogadjuk el „hitelesnek”, akkor ez a megállapítás az 1890-es esztendőre igaz. Ekkor ugyanis 522-en éltek a községben. Ettől függetlenül - természetesen - az sem zárható ki, hogy két összeírás közötti időszak adatai más képet mutatnak, mint az összeírás évének adatai.)

Az 559 lakosról Fényes a továbbiakban megjegyzi: 180-an római katolikusok, 18-an vannak a görögök, 245 a református, 5 evangélikus és 11 a zsidó vallású. Itt kapunk hírt először Meszes választásra jogosult lakosairól is. Adatai szerint 1848-ban 35 választó volt a községben. Úgy mint: 20 telkes gazda, 3 értelmiségi és 12 „régebb jogú”. Ő a község birtokosai között a Hodossy, a gróf Csáky, Losonczy, Gombos, Gencsy, Zsarnay, Melczer illetve a Fodor családokat említi. Meszes határát 2803 holdban adja meg. Ebből 68 hold volt a „belsőség” (lakóház az udvarral), 1032 hold a szántó, 482 hold a rét, 1180 hold az erdő és 39 hold a „használatlan”. A szántóföldekről azt jegyzi meg, hogy „nehéz műveletű halmosok”. A réteket „a helységet is keresztül folyó Rakocza patak öntözi”.

Még Fényes Meszes határát 2803 holdban adja meg, addig egy 1877-es (6.) adat már csak 2259 holdnak rögzíti. E különbség azonban nem a falu határának csökkenését jelentette, hanem minden bizonnyal az új területmérték bevezetésének a következménye volt. Addig ugyanis nem volt egységes mértékrendszer az országban - természetesen a területszámításra sem. Sok helyen 1000 - 1300 négyszögöles holdakkal számoltak, sőt egynéhány helyen az előzőeket keverték az 1600 négyszögöles un. bécsi vagy(ahogy később hivatalossá vált)

kateszteri (katasztrális) holddal. Az új birtokviszonyok kialakulása után (1870-es évektől) kerül bevezetésre a kateszteri hold, amely tehát egységesen 1600 négyszögölt jelentett.

A XIX./XX. Század fordulóján még mindig 500-on felül van Meszes lakossága. Az 1903-as adatok szerint **(7.)** 506-an laktak a községben. Lakása 88 volt. Lakott külterületi részeként már megemlítik a Karola majort, a Kígyószögi tanyát illetve a Rácztanyát.

A népesség erőteljes csökkenését az 1920-as években érzékeljük.**(8.)** Majd egyharmadára esett vissza a község lélekszáma. Ebbe belejátszott természetesen az is- többek között -, hogy ekkorra csúcsosodott ki az „emigráció”, az Amerikába történő kivándorlás. A népszámlálási adatok 386 főt rögzítenek.

Az 1930-as évek adatai szerint **(9.)** a határ területe 2260 Kholdat tett ki. Ebből 1259 hold volt a szántó, 27 hold a rét, 162 hold a legelő, 520 hold az erdő, 17 hold kerti művelés alá esett és 75 hold pedig terméketlen terület volt. A 87 belterületi és 4 külterületi házban 420 lélek lakott. (204 férfi és 216 nő). 400-an laktak a belterületen és 20-an a külterületi lakásokban. Vallásuk szerint 205 volt a római katolikus, 33 a görög katolikus, 159 a református, 2 (ágostoni) evangélikus és 21 pedig a zsidó vallású.

Amint láttuk, a harmincas évektől újra 400 fölé emelkedett a lakosság létszáma és a közel 450-es átlagot megtartva illetve fokozatos emelkedéssel 1970-re megközelítette az 500-at. Ekkor ugyanis 479-en laktak Meszesen.

Az Áfész ital- és vegyesboltja

Az újabb meredek zuhanást az 1980-as években éli meg a község. A kommunizmus bukása illetve a „rendszerváltó” évek munkanélkülisége szinte „kiűzi” otthonából a kisfalvak lakosságát. Nem volt ez alól kivétel Meszes sem. Lakóinak száma 1990-ben 268 főre csökkent.

A Rakaca völgyi - tó

A Tó a gáttal

„...A háromszögalakú Cserehát gerincvonalában nagyon érdekes, tektonikus eredetű, süllyedék medencesort, medencerendszert találunk. A tájképi szempontból páratlanul szép medencerendszert a Boldva folyó szinte gyönyörűen kapcsolja össze. Edelénytől Tornanádaskáig a Boldva völgyi vonat ezeken a medencéken viszi keresztül az utasait. A medencesor tagjai a következők: a teknősalakú Szendrőládi, - a Szendrői, - a Szalonnai medence, ezeken kívül a Meszes környéki medencék, továbbá a Perkupai - és a Színi medence. - írja 1962-ben megjelent - a Rakaca völgyi-tóról szóló - tanulmányában Peja Győző. Majd felteszi a kérdést. - „Miért soroltuk fel ezeket? Azért - adja meg a választ -, mert a felsorolt medencék bármelyike csábítólag hatott a tervező mérnökökre, a geológusokra akkor, amikor a tervezett víztározó medence helyét keresték, vizsgálták és végül kijelölték...”(1.)

Az 1950-es évek közepére a borsodi iparvidék vízellátási nehézségekkel küszködött. A Miskolc és környéke kohászati központjai, a Rudabányai Ércdúsító, Kazincbarcika villamoságtermelő és vegyi üzemei, valamint az ezeket kiszolgáló építőanyagipar s a hozzájuk csatlakozó lakótelepek fokozott mennyiségű vizet igényeltek. S ehhez még hozzájöttek a Csehszlovákiai vízelvonások is.

Az országos hatóságok illetékes szakemberei egyetértettek abban, hogy a Sajó és a Bódva dúsítással kinyert talajvize mellett a Rakaca és a Bán - patak árvizét (lásd. Lázberci tározó) tartálékolni lehetne a szárazabb időszakokra is. Ezt víztározók építésével látták megoldhatónak.

Az 1962-ben átadott Rakaca tó már második lépcsője volt a borsodi iparvidék ipari és vízellátási feladatokat ellátó rendszerének a kiépítésében. Első lépésként ugyanis a (Borsod) sziráki víztermelőt építették ki 1952-re, majd az ezt kiszolgáló Rakaca - tározó következett.

A tározó kijelölésében nagyon sok szempontot vettek figyelembe. Mégis miért a Meszes alatti Rakaca völgy mellett döntöttek? Válaszként érdemes megvizsgálni azokat a - környékünkre vonatkozó - terveket, amelyek az Országos Vízügyi Igazgatóság Vízgazdálkodási keretrendszerében szerepeltek.(2.)

Elsőként talán a **Szendrői tározót** említhetjük. A Szendrőtől délre, Abod községtől délnyugatra, a Szendrő és Szendrőlád közötti közúti híd felett kb. 800 méterre kívánták lezárni az abodi patakot. A gát hosszát 140 m-re, magasságát 14 m-re tervezték. A tározóhoz tartozó vízfelület így kb. 21 ha (hektár), hasznos térfogata pedig 1,25 millió köbméter lett volna. Az előntésre kerülő terület legnagyobb szélessége 300 m - t, hossza 1 kilométert tett volna ki. Az állítólagos vörösmarty és a nyirok fedőréteg a geológusok szerint jó vízzárósságot biztosított volna. A Bódva vízhozamát növelő tározó hasznosítását külterjes halászzalattal és víziszárnyas tenyésztéssel látták volna megoldhatónak. Üdülési és sport szempontjából jelentéktelennek tűnt.

A **Barakonyi tározó** megépítését egyedül a Karola major környéki gyümölcsösök öntözési igényei indokolhatták volna. A barakonyi patak völgyének lezárását a Szalonnai - Krasznokvajdai közút felett 200 m-re tervezték. Itt a kialakítandó vízfelület 76 ha-t (hektárt), hasznos térfogata 1,5 millió köbmétert tett volna ki. Bár a völgyoldalon és a távolabbi völgyszakaszokon a fedő nyirokréteg vastagsága elég nagy volt, a szigetelés kérdését azonban semmiképpen nem lehetett megkerülni.

A **Hídvégárdói tározót** a Sas-(Torna) Szentjakabi-patakra „álmodták”. A völgyzárás helyének a Hídvégárdó - Tornaszentjakab községek közötti közúti híd felett 300 m-re, a Tornaszentjakabtól északnyugatra lévő Antal majort „adták meg”.

A 4,5 m magasságú és 60 m hosszú gát anyaga föld lett volna. Vízfelületként 45 ha-t (hektárt), hasznos térfogatként 2 millió köbmétert jelöltek meg.

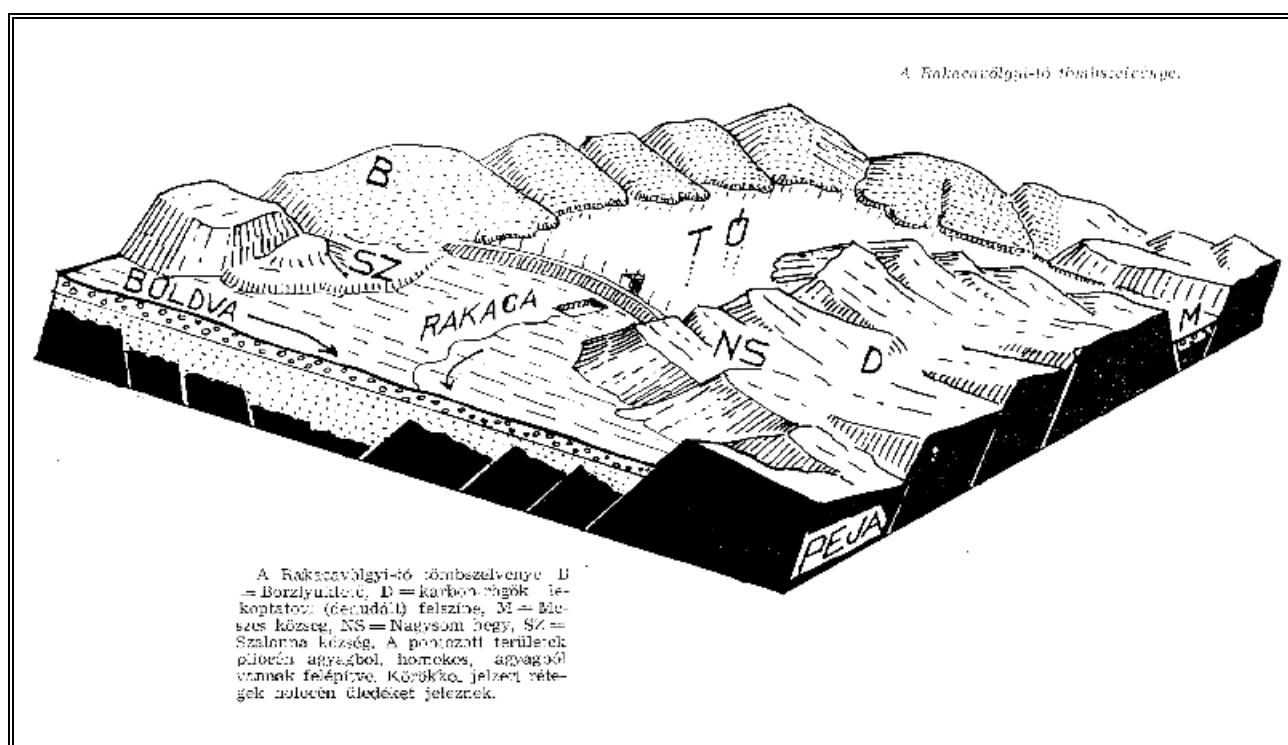
A Jósza patakra tervezett **Színi tározót** Szín községtől keletre, a malomnál zárták volna le gáttal. A gát anyaga föld lett volna, esetleg agyammaggal keverve. Hosszát 185 m-re, magasságát 15,5 m-re tervezték. Vízfelületét 120 ha-ban (hektárban), hasznos térfogatát 7 millió köbméterben adták meg. A tározótér szélessége 3-400 m, a hossza 3,5 kilométer lett volna. A tározó kiépítése esetén víz alá került volna a Bódva völgyből Jósvafőre vezető közút 3,5 kilométeres szakasza, továbbá a völgyoldalban húzódó Szín község nagy része.

Perkupa környékére két tározó megépítése is felvetődött: Ezek egyike a - **Perkupai tározó** - a Telekes patakra épült volna. A völgylezárás Perkupától délkeletre, a Telekes pataknak a Bódvába való betorkolásától 750 méterrel feljebb történt volna. A gát hosszának 160 métert, magasságának 11,5 métert javasoltak a tervezők. Az előntésre kerülő völgyszakasz szélessége átlagosan 130 métert, hossza 1,1 kilométert tett volna ki. Ez 25 hektáros vízfelületet és 1,5 millió köbméteres hasznos térfogatot jelentett volna. A vízzárósság szempontjából a tározó megépítésének nem látták akadályát. A másik - az ugyancsak Perkupához közeli - un. **Szalonnai tározót** a Bódva folyóra tervezték. A gát helyét a Szalonna és a Perkupa községek közötti Sebő malomnál, a Telekes patak torkolata alatt 200 méterre jelölték ki. A gát anyaga föld és kő esetleg agyag és kő lett volna. Tervezett hossza 445 métert, magassága 14,5 métert tett volna ki. A tározó a 2200 hektáros területével és a 90 millió hasznos térfogatával - kétség kívül az eddigi legnagyobb volt - a tervezettek közül. Az előntésre kerülő terület szélessége erősen változó volt. Hossza mindenesetre kb. 12 kilométert tett volna ki. A tározó kiépítése esetén a tározótérbe esett volna részben vagy csaknem teljes egészében Perkupa, Dobódél és Bódvarákó községek belsősége, továbbá 14 kilométer vasút valamint 18 kilométer közút. És valószínűleg víz alá került volna az ország egyetlen, a Bódva völgy nyugati oldalán lévő

gipszbányája is. A tervezők ekkor még nem gondoltak ennek a tározónak a „sürgös” megépítésére. Ám a „nagy távlatokat” vizsgálva mindannyian egyetértettek abban, hogy a gipszkincs kimerülése után elkerülhetetlenné válik ennek a tározónak a megépítése is. A tározó hasznosítása kapcsán feltétlenül szólnunk kell arról az elképzelésről, tervről, miszerint a tavat nagymennyiségű elektromos energia kinyerésére teszik alkalmassá.

Végezetül szóljunk a Rakaca patakra tervezett **Meszesi tározókról**. Mert ugyanis ide két tározót is tervezetek. Elsőként nézzük azt, amelyiket a többen sokkal inkább „érdemesebbnek” tartottak kiépíteni, de mégis ez maradt „papíron”. Meszes község felett 0,5 kilométerre szándékoztak lezárni a Rakaca patak völgyét. Az itteni szűkület mögötti nagy katlan akár 10 - 15 millió köbméteres tározótér kialakítására is alkalmasa lett volna. A vízterület tulajdonképpen a meszesi Ördögrétet illetve a felső galvácsi réteket foglalta volna magában. A 295 méter hosszú és 8,5 méter magasságú gát anyagául földet illetve agyagot gondoltak a tervezők. A 65 hektáros, 3 millió köbméteres vízfelület komplex hasznosításában az öntözésen kívül az ipari vízellátás, a külterjes halászat és a víziszárnyas - tenyésztés ugyanúgy szerepelt, mint az üdültetés és a vízisport. Az elvégzett vizsgálatok alapján egyes kutatók nem javasolták ennek a tározónak a megépítését (3.), mások viszont épp ellenkezőleg (4.). Ez utóbbiak szerint a vízszükséglet növekedésével a Meszes feletti völgyrészlet tározóvá való kiépítésére előbb - utóbb sort kell keríteni.

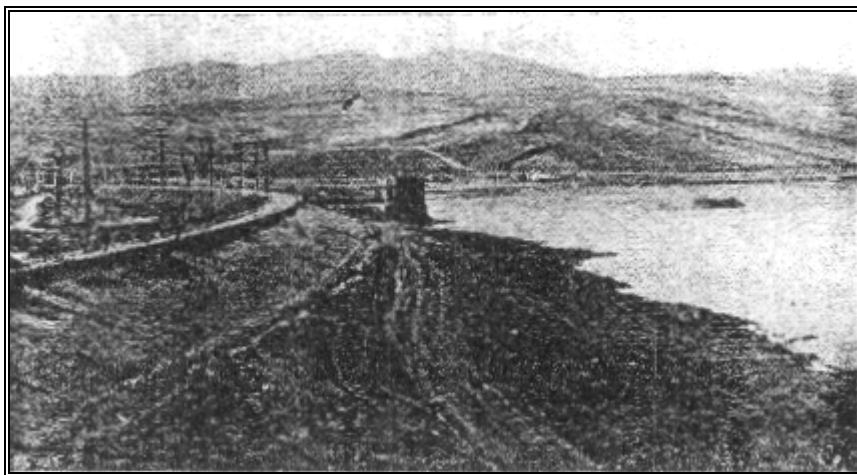
Az alapos és részletes geológiai és szerkezettani vizsgálatok eredményei alapján a **létesítendő tó helyét végül is - 1957 őszén - a Rakaca patak völgyének Meszes és Szalonna közötti teknő alakú szakaszára tűzték ki.**

A Rakaca völgyi - tó tömbszelvénye

A tómedence környékét felépítő kőzetek itt látszottak a legbiztonságosabbaknak. A völgy északi oldalai pliocén (pannon, levantei agyag, iszapos homok) üledékekből épülnek fel, s ezek az anyagok lenyúlnak a völgy talpára is. Így tehát a völgyfenék is ezekből a kőzetekből és azok málladékából épül fel. Az agyagos kötegek, az agyagrétegek az elszivárgás veszélyét tekintve megnyugtató biztonságot adnak, hiszen az agyagról köztudott, hogy nem engedi át a vizet. A déli oldalt képező hegyek azonban kicsit elgondolkodtatták a tervezőket. Ezek a hegyek ugyanis karbonkori kristályos mészkőből állnak, kovapala, agyagpala beékelődésekkel. Az üreges mészkő miatt viszont a tárolt víz elszivárgására, esetleg gyors és „radikális” eltűnésére lehetett számítani. Sőt ezeknek a hegyeknek a tömege apróbb darabokra, ún. rögökre van töredevezve, ezért a törés illetve a vetődésvonalak mentén rések, hasadékok előfordulására is fel kellett készülni. Ezek a jelenségek elsősorban az Ördöggrét környékére voltak a leginkább jellemzőek. A Nagy Somos hegy tömegét tekintve szerencsésebb volt a helyzet. Ennek kristályos mészköve karsztosodásra (üregesedésre) ugyanis nem hajlamos. Az esetleges hasadékokban, üregekben a karsztvíz tömege pedig magasabban van a tó vízének a tervezett szintjétől, így tehát a szivárgás a déli oldalon már nem lehetett fenyegető.

A zárógát és a tározó építése

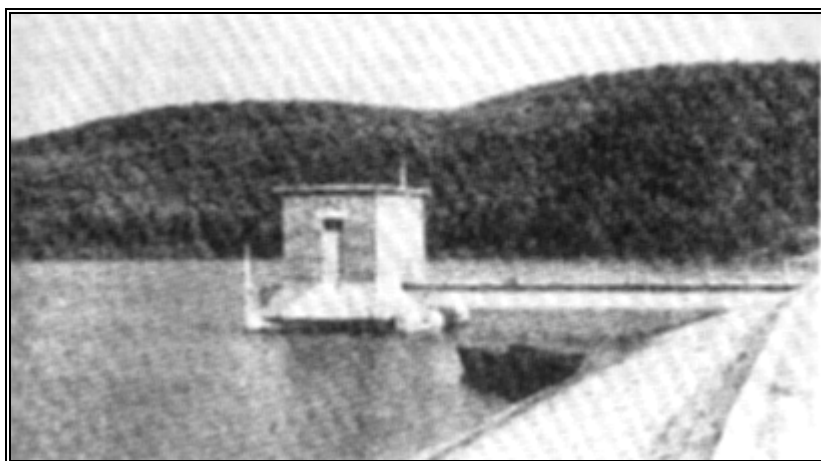
Az épülő gát

A Rakaca - tározó építését az Országos Vízügyi Igazgatóság kezdeményezte. Az elfogadott tervek szerint 1958-ban kezdték meg a kivitelezését, s 1962. júliusáig el is készült. A munkálatok legnagyobb természetesen a 850 méter hosszú és 8 méter magas zárógát megépítése jelentette. A Borzlyuk tető és a Nagy Somos hegy között húzódó gát építő anyagát a Borzlyuk tető agyagdombja az ún. Dunnatető szolgáltatta. A beépített agyag minőségét, töménységét és víztartalmát kezdetben laboratóriumban ellenőrizték. Néhány hét után viszont a munkások már tapintás segítségével is el tudták „bírálni” az agyag minőségét. A beépített anyag tömörítését az e célra szerkesztett 12 tonnás ún. „juhláb hengerekkel” (fogasos) végezték. A gáttestbe mintegy 135 ezer köbméter agyagot építettek be. A megengedett legmagasabb árvízszint 154,60 méterre, a gátkorona magassága pedig 156,00 méterre emelkedik a tengerszint felett. A gátkorona szélessége 4,3 méter, rajta makadám út vezet. A 8 méter magas gát „rézsűjét” (tó felőli oldalát) eredetileg terméskővel akarták burkolni. Ám ez igen költségesnek mutatkozott, így helyette a betonborítást alkalmazták. A lapokat a Miskolci

Cementipari Vállalat szállította. A betonlap - burkolat a hullámverés és a jég romboló hatása ellen védi az íves vonalvezetésű gáttestet.

Műtárgy a gáton.

A víztárolás célja tulajdonképpen az, hogy a tó vizével a Boldva vízmennyiségét 1,900 liter/secundum állandó vízmennyiségen tartsák az aszályos időszakokban is. Ezt a vízmennyiséget a szalonnai elektromos vízjelző műszer (a község melletti Bódva hídra szerelték) ellenőrzi és juttatja el a kezelőházig. A tározott víznek a Bódva felé való lebocsátását a gátba épített zsiliprendszer (un. műtárgy) teszi lehetővé.

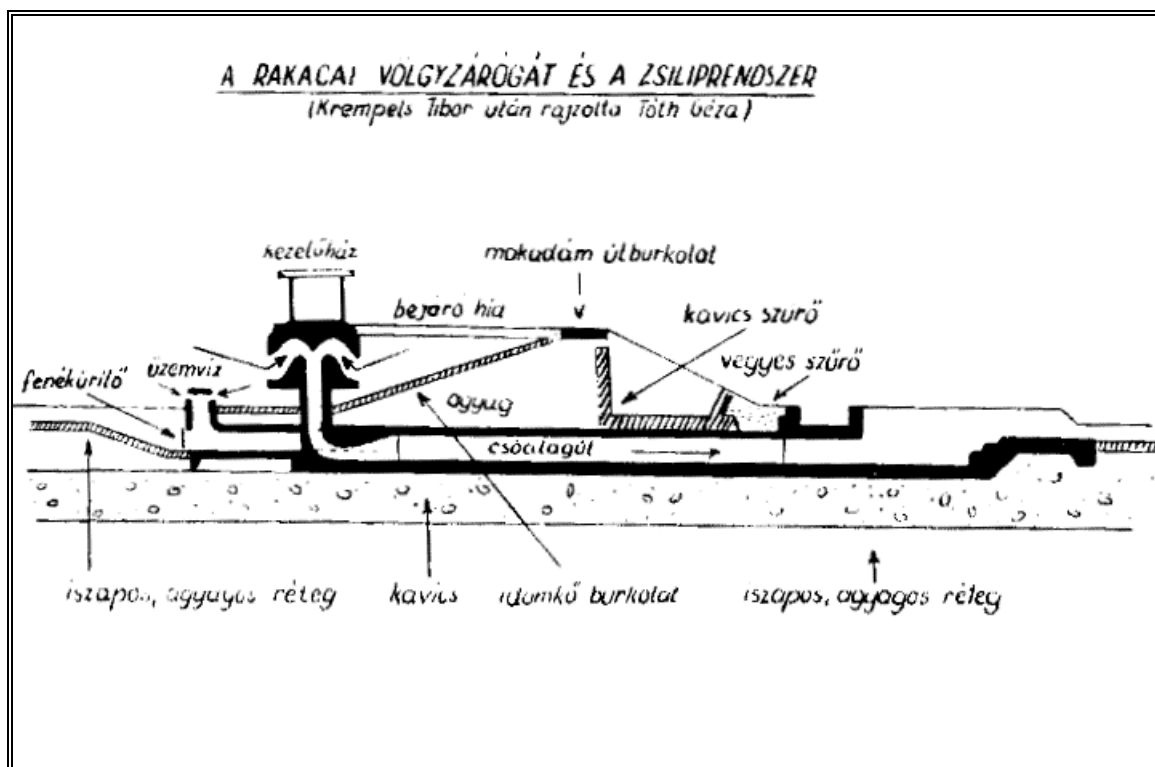
A zsilip

Ezzel a szerkezettel általában az árapasztás, de a teljes leürítés is végrehajtható. A zsiliprendszer legfontosabb alkotórészei: a 16 méter hosszú csőalagút, az árapasztást szabályozó és létrehozó un. „szivornyatorony”, valamint az üzemvíz lebocsátását szolgáló akna. A csőalagút az alvízi oldalon energiatörő vízládába torkollik. Innen kerül a víz a Rakaca, újonnan ásott, rendezett medrén keresztül a Bódvába.

A tervezők egyébként a többszörös biztonságra törekedtek. A gépi berendezés mellett (amely másodpercenként 50 köbméter vizet tud elbocsátani) a katasztrofális nagy esőzésekre gondolva, egy un. „surrantót” is beépítettek a gát északi oldalába. A surrantó másodpercenként kb. 30 köbméter víz áteresztésére képes. A tározó és a zsiliprendszer kezelését a gát-felügyelő és a helyettese látja el. Részükre a balparti gátbekötés felett lakóhelyet is építettek. Ugyancsak itt találhatók a „vízügyesek” üdülői, pihenőházai is.

A tározó felvízcsatornáján (azaz a tavat tápláló Rakaca patakon) Meszes község felett, egy mérőbukó az érkező vizet méri. Itt hidrogeológiai állomás is működik.

A tó vízgyűjtő területe 250 négyzetkilométer. Vízfelülete közel 2 millió négyzetméter. A 3 kilométer hosszú völgy kb. 350 kataszteri holdján mintegy 5-5,5 millió köbméter vizet tud befogadni. A tó vízmélysége átlagosan 6 méter, mélyebb részein 10-13 méter.

A zsiliprendszer

A Rakaca - tározót 1961-re szerették volna átadni, ám a 61. év rendkívül aszályos volta miatt csak 1962 márciusára sikerült a vízzel való feltöltése. A gát lezárásának évfordulóján (1961. március 25.) végül is megtörtént a „telítődés”. Így Szilágyi Lajos gátfelügyelő és Kondás István gátőr (akik a tó „hízását” vigyázták) büszkén jelenthették Pestnek: „megtelt a Tó!” A víz magassága ugyanis elérte a 8,30 méteres telítődési pontot. (6.)

A tó hasznosítására már annak átadása előtt kísérletet tettek. 1961 tavaszán illetve nyarának végén 10 - 10 mázsa pontyot „telepítettek” ki a miskolci halászszővetség emberei. Az egyenként 10 - 12 kilós anyapontyok mellett további negyvennyolc süllőfészket - mintegy ötmillió ikrát - is elhelyeztek a tóban. Sőt a tározó mellett kialakított ivadékevelő „tavakból” az ott lévő anyatorzsek szaporulatát szintén „átdobták” a tóba. Nem véletlen tehát, hogy a Rakaca - víztározót hamarosan a „horgászok paradicsoma”-ként kezdték emlegetni.

A hasznosítás további formája volt a víziszárnyas telep kialakítása. A gátépítésnél használt felvonulási épületeket ugyanis átvette a Borsod - Heves Megyei Állami Gazdaság és kacsafarm kialakítását kezdte el. Az üzemeltető Szendrői Állami Gazdaság - a kevés beruházást igénylő területen - 1962-re már 10-15 ezer darab peccsenyekacsa nevelését tervezte. (7.)

A tó megjelenése aztán maga után vont sok más természeti, biológiai változást is. A vadkacsák, vadlibák, a szárcsák úgy ellepték a tavat, hogy szinte feketéllett tőlük a víz. Egyre többen lettek a rovarok is és az új állatvilág megjelenésével egyidejűleg új növényvilág kialakulása is kezdetét vette.

Hamarosan halásztanyák, üdülők sorát kezdték építeni a tavat övező partoldalakon. Elsőként Bodnár Lajos szendrői kőműves mester készült el a hétvégi házával, amelyet aztán több száz követett.

Bár a helykiválasztás célszerűségét a talaj - és kőzetfelépítés alátámasztotta, egy dologgal azonban nem számoltak a tervezők: a víztartó homokrétegek miatt az agyagos üledékek bizony csuszamlásra hajlamosak. A tározó a Rakaca patak azon szakaszára esik ugyanis, ahol a felszín közelében a szilárd karbonrétegek fekszenek. Itt pedig a mészkövek erősen összetöredezett állapotban vannak. Bennük hév forrásjáratokat is felismertek a geológusok. Sőt azt is gyanították, hogy a mészkőrétegekben karsztvíz is rejtőzik. (Erre egyébként is ékes bizonyítékokat szolgáltatott Meszes „jelentős” forrásai, amelyekről a könyvem elején magam is szóltam!). A jobbpart tömege tehát pannon - levantei agyagrétegből tevődik össze, amelyek mélyebb rétegeit (részeit) kavicsos - homokos üledékek tartják. E homokrétegek azok, amelyek miatt az agyagos üledékek megcsúszhatnak, minthogy meg is csúsztak. Ezt a jelenséget akkor figyelték meg, amikor a víz elöntötte a szalonnai - krasznokvajdai régi úttest mintegy 4,5 kilométer hosszú szakaszát. Az utat ezért a tározó melletti domboldalra kellett áthelyezni. Ennek építése közben figyelték meg a vízdús agyag csuszamlását.

A Tó. Hátterben a meszesi határ

Az 1970-es években „virágkorát” élte a tó illetve környéke. A gomba módra szaporodó üdülők, hétvégi házak igazi üdülőteleppé nőttek ki magukat. A horgászok, a természetjárók, a vízisportot kedvelők ugyanúgy felkeresték a Rakaca tó környékét, mint azok, akik csak üdülni vagy csak szórakozni vágytak. Mára azonban látogatottsága erősen megcsappant. Maga a tó is „megkisebbedett”, vize eliszaposodott. Bizony állandó kotrásra lenne szükség, hogy a vízminőség fenntartható legyen.

Azt reméljük, hogy az ország gazdasági helyzetének javulásával újra felfedezik és egyre többen választják majd kikapcsolódásra, üdülésre ezt a csodálatos környezetű tavunkat. Ezen túl bizakodásunkra az is okot ad, hogy a meszesi valamint a tókönyéki önkormányzatok, civil szervezetek, vállalkozók egyre nagyobb szükségét és igényét érzik a tó és környéke fejlesztésének. Ha pénz, terv és akarat mind együtt van, vajon mi állhatja útját a teremtető erőnek...?

Irodalom- és forrásjegyzék

Természeti viszonyok

- (1.) A térség amely élni akar. Szerk. G. Fekete Éva. MTA RKK. Miskolc, 1995. 1.köt.
- (2.) Dr. Peja Győző. A Csereháti tájak földrajzi képe. (Borsodi Földrajzi Évkönyv, III-IV. Miskolc, 1962.
- (3.) Borovszky Samu. Borsod vármegye története. Bp., 1909.
- (4.) Pesty Frigyes. Borsod vármegye leírása 1864-ben. Miskolc, 1988.
- (5.) uo.
- (6.) Adatközlő: Pásztor Ferenc , 83 éves meszesi lakos
- (7.) Aggteleki karsztvidék. Utikalauz. Szerk. Jakucs László. Sport.Bp.,1975.

A Meszesi földvár

- (1.) Csíkvári Antal. Borsod vármegye. Bp.,1939.
- (2.) Aggteleki karsztvidék. Utikalauz. Szerk. Jakucs László. Sport.Bp.,1975.
- (3.) Vártúrák kalauza. Észak-magyarországi, alföldi várak és vártúrák útvonala. 2.kiad. Sport. Bp.,1975.
- (4.) Abaúj-Torna vármegye és kora. Szerk. Sziklay János és Borovszky Samu. Apolló. Bp., 1896.
- (5.) Nováki Gyula, Sándorfői György. A történeti Borsod vármegye várai. Bp.-Miskolc, 1992.
- (6.) uo.

A község nevének eredetéről

- (1.) Győrffy György. Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza. Bp. Akadémia, 1963.
- (2.) Magyarország Történeti Statisztikai Helységnevtára. 9., B-A-Z- megye. Bp. KSH,1996.
- (3.) Kiss Lajos. Földrajzi nevek etimológiai szótára. 4. bőv., jav. Kiad. Bp. Akadémia,1988.
- (4.) Vidinszky Emőke. Borsod-Abaúj-Zemplén megye helységneveinek rendszere. Miskolci Bölcsész Egyesület. Magyar Nyelvtudományi Tanszéke. Miskolc, 1994.
- (5.) Adatközlő: Pásztor Ferenc, 83 éves, meszesi lakos
- (6.) Az Aggteleki Nemzeti Park. Szerk. Baross Gábor. Bp. Mezőgazda,1988.
- (7.) Borovszky Samu. Borsod vármegye története. Bp.,1909.
- (8.) Adatközlő: Pásztor Ferenc, 83 éves, meszesi lakos

A település „helyrajza”

(1.) Szuhay Péter. A Szendrő környéki falvak paraszti gazdálkodása a kapitalizmus időszakában. Miskolc, 1982.

Villa Reginalis azaz a királyné faluja

(1.) Borovszky Samu. Borsod vármegye története. Bp., 1909.

(2.) Győrffy György. Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza. Bp., Akadémia, 1963.

(3.) Borsod vármegye. Szerk. Csíkvári Antal. Bp., 1933.

(4.) Magyarország vármegyéi és városai. I. köt. Abaúj-Torna Vármegye és kora. Szerk. Sziklay János, Borovszky Samu. Bp., Apolló, MDCCCXCVI.

(5.) Adatközlő: Pásztor Ferenc, 83 éves meszesi lakos.

(6.) lásd. Ua.

Meszesy Demeter a (Nagy) Váradi püspök

(1.) Révai Nagy Lexikon. XIII. köt. Bp., 1925.

A község XIV-XVII. Század birtokosai

(1.) Az Aggteleki Nemzeti Park. Szerk. Boross Gábor. Bp., Mezőgazda, 1988.

(2.) Borsod vármegye. Szerk. Csíkvári Antal. Bp., 1939.

(3.) Magyarország birtokviszonyai a 16. század közepén I-II. Szerk. Maksay Ferenc. Bp., Akadémia, 1990.

(4.) Hornyák Gyula. Galvács (Fejezetek a község történetéből). Bíbor, Miskolc, 1998.

A török támadások

(1.) Herman Ottó Múzeum. Helytörténeti Adattár. 78.90.42.3. (Vö. Heves Megyei Levéltár. XII-3/c. 9. doboz. Nr. g/461.)

(2.) lásd u.o.: 78.90.42.2. (Vö. Heves Megyei Levéltár: XII-3/c. 9. doboz. Nr. G/464.)

(3.) lásd. U.o.: 71.10.30. (Vö. Heves Megyei Levéltár. Egri Érseki Gazdasági Levéltár. 724. rakt. Számú köteg. Nr. E/416.)

(4.) Borovszky Samu. Borsod vármegye története. Bp. 1909.

(5.) lásd. U.o.

A Lórántfyak és a Rákócziak Meszesen

(1.) Nagy Iván. Magyarország családai címerekkel és nemzékrendi táblákkal. Pest, 1860.

(2.) Makkai László. I. Rákóczi György birtokainak gazdasági iratai (1631-1648). Bp. Akadémia, 1954.

Birtokperek, zálogügyletek.

Új birtokosok a XVIII. Század elején.

- (1.) BAZ Megyei Levéltár IV/A - 501/c. XIII. X. 185.
- (2.) uo. IV/A.- 501/c. XIII.XII.1.
- (3.) uo. IV/A.- 501/d. III. I. 3., IV/A.- 501/d. XVIII.I.40.
- (4.) uo. IV/A.- 501/c. XIV.III.154.
- (5.) uo. IV/A.- 501/c. V.I.27.
- (6.) uo. IV/A.- 501/c. IX.IV. 701.
- (7.) uo. IV/A.- 501/c. XVIII. X.49.
- (8.) Borovszky Samu. Borsod vármegye története. Bp.,1909.
- (9.) lásd. Uo.
- (10.) BAZ Megyei Levéltár IV/A.-501/b. II.I.155.
- (11.) A Rákóczi szabadságharc történetének dokumentumai, 1703-1704. Összeáll. Bánkúti Imre. Miskolc, 1989.
- (12.) BAZ Megyei Levéltár IV/A.- 501/b. II.I.819.
- (13.) BAZ Megyei Levéltár IV/A -501/d XVIII:III.95.
- (14.) uo. IV/A.-501/c. XVII.I.128.
- (15.) uo. IV/A- 501/c. XI.IV.278.
- (16.) uo. IV/A- 501/c. XVII.X.2501., illetve IV/A - 516/152.
- (17.) uo. IV/A.-501/c XXVI.1955.
- (18.)uo. IV/A.-501/c. XII:XI. 2533.
- (19.)uo. IV/A.-501/c. XVII.XII.2679.
- (20.) uo. IV/A.-501/d. VI.I.465.

A Mária Terézia - féle úrbérrendezés Meszesen.

- (1.) Magyar történelmi fogalomgyűjtemény. I-II. Szerk. Bán Péter. Eger, 1980.
- (2.) BAZ Megyei Levéltár, IV-501/b. XXII. I.394. (Meszes Urbárium)
- (3.) lásd. Az (1.). pontot.
- (4.) BAZ Megyei Levéltár, IV/A-501/b. XXII: I. 178.
- (5.)lásd. a (2.). pontot.
- (6.) BAZ Megyei Levéltár, IV/A- 501/b. XII. III. 606/b.
- (7.) uo. IV/A- 501/b. XXII. III. 603/4.
- (8.) uo. IV/A- 501/a. XXII. III. 606/b.
- (9.) uo. IV/A- 501/b. XXII. III. 614.

- (10.) uaz.
- (11.) uo. IV/A-501/b. XXII. III. 616.
- (12.) uo. IV/A- 501/b. XXII. III. 618.
- (13.) uaz.
- (14.) uaz.
- (15.) uo. IV/A- 501/b. XXII. III. 625.
- (16.) Feudális kori pecsétnyomók a BAZ megyei Levéltárban. - Miskolc, 1971.
- (17.) BAZ Megyei Levéltár, IV/A- 501/b. XXII. III.618.

A jobbágyszabadítás és az új birtokviszonyok kialakulása.

A tagosítás.

(1.) BAZ megyei Levéltár. A Miskolci Királyi Törvényszék iratai. C./ Urbéri Törvényszéki iratok (1760-1948). Meszes tagosítási iratai.

VII - 1/c. 131. doboz I. sz. jegyzőkönyv (továbbiakban jkv.)

- (2.) uo. II. jkv.
- (3.) uo. jelzet nélküli jkv.
- (4.) uo. 1606/T. sz. jkv.
- (5.) uo. 1607/T. illetve 13. sz. jkv.
- (6.) uo. jelzet nélküli jkv.
- (7.) uo. 14. sz.jkv.
- (8.) uo. 16. sz.jkv
- (9.) uo. 23. sz.jkv.
- (10.) uo. 24. sz.jkv
- (11.) uo. jelzet nélküli jkv.
- (12.) uo. 26. sz.jkv.
- (13.) uo. 28-29. sz.jkv.
- (14.) uo. jelzet nélküli jkv.
- (15.) uo. jelzet nélküli jkv.
- (16.) uo. 31.sz.jkv
- (17.) uo. Meszes úrbéres telekkönyve ad.428/2.
- (18.) uo. 35.sz.jkv.
- (19.) uo. 36.sz.jkv.
- (20.) uo. 38.sz.jkv.
- (21.) uo. 39.sz.jkv
- (22.) uo. jelzet nélküli jkv.

- (23.)uo. jelzet nélküli jkv.
- (24.) uo. 41.sz.jkv.
- (25.) uo. 42.sz.jkv.
- (26.) uo. 401/urb. Sz. jkv.
- (27.) uo. Meszes telekkönyve, 1865.
- (28.) uo. Meszes telekkönyve, 1872.
- (29.) BAZ megyei Levéltár. Mezőcsáti Fióklevéltár. A Miskolci Pénzügyigazgatóság iratai. VI- 101/b.

Meszes katonai leírása (1870-es évek)

- (1.) Borsod vármegye katonai leírása (1780-as évek). Szerk. Csorba Csaba. Miskolc,1990. (BAZ megyei levéltári füzetek, 31.)

A XX. század első évtizedei

- (1.) Borsod vármegye. Szerk. Csíkvári Antal. Bp.,1939
- (2.) Adatközlő: Pásztor Ferenc, 83 éves meszesi lakos.
- (3.) lásd. Uő.
- (4.) A Miskolci Egyetem Levéltárának iratai. B.V. Egyéb iratok és törpe fondok fond csoportja. 2. Borsodi Szénbányászati Tröszt Fond. C/ bányatörténeti állag. III. Bányakörzet. Sajó - balparti bányák. X. Bányacsoport. A felsőborsodi lignitterület. IV. Sorozat I. köt.
- (5.) Galvács.(Fejezetek a község történetéből).Hornyák Gyula. Bíbor.Miskolc, 1998.
- (6.) Adatközlő: Pásztor Ferenc, 83 éves meszesi lakos

Egy költségvetés margójára

- (7.) BAZ megyei Levéltár. IV.B - 817. 6040/1928.
- (8.) Galvács.(Fejezetek a község történetéből). Bíbor. Miskolc,1998.

A földosztás és a házhelyrendezés.

- (1.) BAZ megyei levéltár. Mezőcsáti Fióklevéltár. Borsod vármegyei Földbirtokrendező Tanács iratai. XXIV. - 202.
- (2.) Déli Hírlap. 1999. június 28. 7.p. Karolán nem térkép e táj...

A tanácsrendszer évei (1955-1969.)

- (1.) Hornyák gyula. Galvács. (Fejezetek a község történetéből) Bíbor. Miskolc,1998.
- (2.) BAZ megyei Levéltár. Mezőcsáti Fióklevéltár. XXIII. - 878/a. (Meszes község tanácsának iratai, 1955-1969.)
- (3.) Magyar történelmi fogalomgyűjtemény, I-II. Szerk. Bán Péter. Eger, 1980.

A Petőfi Tsz.

(1.) BAZ megyei Levéltár. Mezőcsáti Fióklevéltár. XXIII. - 878/a/b. (Meszes község tanácsának iratai, 1955-1969. VB és tanácsulési jegyzőkönyvek).

A reformátusok temploma

(1.) Borovszky Samu. Borsod vármegye története. Bp.,1909.

(2.) BAZ megyei Levéltár. IV. - 501/f. XXIV. I. 133.

(3.) uo. IV. - 501/f. XXIV. VI. 664.

(4.) uo. IV. - 501/f. XXIV. III. 306.

(5.) Várady József. Tiszáninnen református egyház templomai. Debrecen, 1989

(6.) Genthon István. Magyarország művészeti emlékei 2. Bp. Képzőművészeti Alap, 1961.-

Birtoklási, népességi és egyéb adatok mutatói a XVIII. Századtól.

(1.) Herman Ottó Múzeum Helytörténeti Adattára. (Meszes 71.10.77) Vö. Egri Érseki Egyházi Levéltár 3412. rakt. Sz. köt.

(2.) Magyarország történeti helységnévtára. Borsod megye, 1783 - 1805. Bp. - Miskolc,1991.

(3.) BAZ megyei Levéltár. VII-1/c. 131. doboz (Meszes tagosítási iratai)

(4.) Fényes Elek. Magyarország Geográfiai szótára. Pest,1851.

(5.) Magyarország Történeti Statisztikai Helységnévtára 9. Borsod-Abaúj-Zemplén megye. KSH, Bp.,1996.

(6.) A Magyar Korona Országainak Helységnévtára. Atheneum Rt. Bp.,1877.

(7.) A Magyar Korona Országainak Helységnévtára. Pesti Könyvnyomda Rt. Bp.,1903.

(8.) lásd. E fejezet 5. pontjában.

(9.) Csíkvári Antal. Borsod vármegye, Bp.,1939.

A Rakaca völgyi - tó

(1.)Peja Győző: A Rakacavölgyi - tó = Borsodi Szemle. 1962. október 31. p. 32 -35.

(2.) Országos Vízügyi Igazgatóság 10. Észak - Magyarország vízgazdálkodási keretterve. I. köt. Bp. 1965. (Kézirat)

(3.) Lásd. Az 1. pontban idézett tanulmány

(4.) Dr.Zétényi Endre: „Víztermelés” a Sajó mellékfolyóin. = Borsodi Földrajzi Évkönyv. V. Miskolc, 1964.

(5.) u.o.

(6.) Gulyás Mihály: Hamarosan megtelik... = Észak - Magyarország. 1962. március 16. 4. p.

(7.) Észak - Magyarország. 1960. szeptember 29. 5. p.

Üdvözlőlap Meszéről
Fotó: Karády